EROS Romanul de dragoste

OCTAV DESSILA

ZVETLANA

Coperta colecției: *Anamaria Smigelschi*

OCTAV DESSILA

Zvetlana

Editura GRAMAR
București, 2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DESSILA, OCTAV
Zvetlana / Octav Dessila. - Bucureşti : Gramar, 2004
ISBN 973-591-420-4

821.135.1-1

Lector: *Silvia Munteanu*
Procesare computerizată: *Valentin Simionescu*
ISBN: 973-591-420-4

Tiparul executat la Imprimeria de Vest,
Oradea, Calea Aradului nr. 105.
România

PARTEA ÎNTÂI

1.

O noapte mohorâtă, cu cer întunecat, acoperit de nori plumburii, străpunşi din când în când de trăsnete luminoase. Noapte de vară. Noaptea unei zile în care soarele a dogorit puternic, uscând cu arşiţa lui grânele de pe câmp. Noapte vestitoare de ploaie, de apa cerească atât de dorită de plugarii basarabeni, sărăciţi până-n sapă de lemn de seceta care de câţiva ani bântuie întruna ogoarele lor. În noaptea asta, care nu se ştie ce va aduce: belşug în ţarină ori şuvoi năprasnic distrugător de umile gospodării plugăreşti, Alexandru Şuer, locotenent de grăniceri, căzu pradă gândurilor:

„La 24 de ani, vârsta la care ar trebui să clocotesc de viaţă gustând adânc din plăcerile ei, la vârsta în care inima îmi dă brânci să-i caut tovarăşă, la vârsta asta îmi omor zilele pe malul Nistrului. Unde e lumina bulevardelor ce gem sub povara trecătorilor; unde e râsul prietenesc, viaţa veselă care nu mă vrea, dar pe care o doresc; unde e căminul meu?... La sute de kilometri!... Ce soartă!... Ce plină de sacrificii e viaţa de grănicer! Când 18 milioane de locuitori trăiesc în pace, aici, în faţa apei acesteia ce desparte două lumi, eu mă lupt cu întunericul, cu singurătatea şi cu laşitatea celor de dincolo, ce-mi pândesc viaţa. Pe cine am cu mine din ai mei? Cui să mă împărtăşesc când gândurile mă apasă? Pe cine să îmbrăţişeze braţele mele vânjoase? Cui să-i dăruiesc dragostea inimii mele când nimeni nu e în jurul meu?... Grănicer, tu, paza fruntariilor noastre scumpe, tu, ce şi în zi de pace te găseşti în luptă, ţie îţi dorim liniştea noastră!...

Frumoase rânduri de gazetă, dar s-a gândit cineva şi la liniştea mea, la dorinţele mele cărora nu le e dată împlinirea...? Nimeni! Ce le pasă lor de martirajul tău, Alexandre!"

Din când în când trăsnetele îi luminau odăiţa, întrerupându-i firul gândului. Locuia la plutonul de grăniceri din Talmaz, un sat sărăcăcios de pe

malul Nistrului. Alături de odăiţa lui era cancelaria plutonului şi în rând cu ea dormitorul soldaţilor.

Nu începuse încă ploaia când, obosit de gânduri, îl biruise somnul.

De-a lungul Nistrului, santinelele grănicereşti stăteau la pândă. Noaptea era neagră, şi nopţile negre era ştiut că sunt căutate de spionii bolşevici pentru trecerea lor în ţara românească.

În faţa Talmazului, Nistrul, hotarul Moldovei voievodale şi-al României întregite, face un cot a cărui buclă e îndreptată spre sat. Printre tufanii de pe mal, în faţa cotului, într-o groapă adâncă ce acoperă un om în picioare până în dreptul umerilor, stăteau de santinelă îndoită în noaptea asta neagră Călin Răzeşu şi Ghinea Rotaru. Se dădură cât mai în fund şi îşi aplecară şi armele, în aşa fel ca să nu fie văzuţi de dincolo. Din când în când, Călin se ridica pe vârful picioarelor, până ce îi ieşea capul afară, căutând a pătrunde cu ochii lui sticloşi întunericul nopţii.

– Ce zici, Călineo, noaptea asta o să pice ceva?

– Dumnezeu ştie, măi Ghineo, ce-o mai fi. Prea e neagră, ca să nu caute vreunul să treacă.

– Îmi crapă buza, măi, de-o ţigară şi zău că mă împinge păcatul să scapăr.

– Las-o dracului de ţigară, Ghinea, că pe întunericul ăsta o să lumineze ca un reflector de la regiment.

– Măi Călineo, nu-s om dacă n-oi fuma eu acuma. Beau tutun de când aveam 13 ani, cum să rabd, măi? ...Fir-ar al dracului de tutun, de teorie, de consemn şi de graniţă!

– Lasă-l încolo, bată-l focul de tutun... Ia spune-mi, mai bine, ţi-a mai scris alde frati-tu de acasă? I-a dat pământul de care îmi vorbeai mai deunăzi?

– I-a dat, măi, 5 hectare, că doară nu şi-a pierdut mâna la treier. Îmi mai dă de veste că ne-a oprit şi nouă, ăstora de sub drapel, comisia, câte-o bucată de pământ. Să ştii că se leapădă de mine sărăcia, Călineo, când m-oi duce acasă. Ah! Cum o să înfig mâinile în coarnele plugului şi cum o să apăs în ele. Ţine-m-ar Domnul sănătos ca să mă văd şi eu încropit!

– Ia taci, măi Ghinea, că parcă foşneşte ceva prin apă.

Tăcură amândoi. Călin se ridică iarăşi pe vârful picioarelor, scoţând capul afară. Printre frunzarul pus pe buza gropii ca să le acopere de vedere capul, ochii lui căutau spre Nistru. Cu vârful bocancului făcu semn lui Ghinea. Răsuflarea le încetă la amândoi. Urcat şi Ghinea lângă el, fără ca să-şi vorbească, ascultau foşnetul care se auzea din ce în ce mai bine.

Puseră mâna pe arme.

– Să nu tragi, Călineo, că poate îl prindem viu.

Foşnetul încetă.

– Mi se pare că ne-am înşelat, măi Ghinea, nu e nimic... tu mai auzi ceva?

– Nimic!

Un trăsnet lumină întinsul apei. În faţa lor înainta o umbră.

– Lasă-l să se mai apropie, zise Călin încet.

Când între umbră şi ei nu mai erau decât câţiva paşi, Ghinea strigă puternic:

– Cine e? Sus mâinile!

Umbra căzu la pământ. Un glas de femeie se auzea tânguitor.

– *Ruki verh*: sus mâinile, strigă iarăşi Ghinea.

Mâinile umbrei culcate se ridicară.

– *Ne striliaite, ami prisle dovaiut menia*: nu trageţi, sunt o fată fugărită.

Armele căzură de la ochi. Ghinea se săltă din groapă, îndreptându-se spre umbra ce nu o putea defini, dar de care se convinsese că e o femeie. Ajunse lângă ea. Îşi pierduse cunoştinţa, nu mai putea să vorbească. Era udă. Trecuse Nistrul înot, în valurile căruia îşi pierduse puterile. În spaima trasă la strigătul santinelelor îşi pierdu şi cunoştinţa.

– S-o ducem la pichet.

– O duc eu în braţe, zise Ghinea, sunt doar 200 de paşi până acolo, oi avea atâta putere. Tu bagă de seamă înainte.

Călin îşi reluă locul la pândă, pe când Rotaru ducea pe braţe, prin întunericul nopţii, femeia leşinată ce trecuse Nistrul înot. Când trăsnetul mai lumină o dată pământul, îi zări capul frumos. La pichet o puse pe brancardă, ducând-o întovărăşit de un camarad la pluton, în sat. Ajunşi, locotenentul Şuer fu trezit din somnul greoi în care căzuse, de către furierul plutonului:

– Sculaţi, domnule loçotenent, un eveniment!

Şuer se frecă la ochi, apoi întrebă somnoros:

– De ce m-aţi sculat?

– Un eveniment, domnule locotenent.

– Ce eveniment?

– O femeie, o fată pesemne, a trecut Nistrul înot. E leşinată pe brancardă în cancelarie. Alexandru Şuer îşi trase mantaua de ploaie pe umeri, după care intră în cancelarie, unde înaintea ochilor săi, la lumina lămpii de petrol, putu să zărească bine faţa femeii leşinate. Reintră repede în camera sa, de unde reveni cu o sticluţă în mână. Frecă tâmplele leşinatei şi porunci ordonanţei să pună repede de ceai. După câteva minute ochii i s-au deschis. Erau albaştri, palizi dar frumoşi, încercuiţi de două sprâncene aurii, ca şi părul bogat revărsat pe brancardă.

– *Merçi bien*... atâta doar putu să pronunţe la început, apoi îşi mai recâştigă din puteri. Locotenentul Şuer o ajută să se scoale de pe brancardă şi susţinând-o de braţ o conduse în camera sa. În aceeaşi limbă în care i-a mulţumit ea, Alexandru Şuer o rugă, punându-i camera la dispoziţie, să se odihnească. Ceaiurile fierbinţi o reînviară repede. Puterile sleite îi reveniră şi

ele, iar teama de necunoscut îi dispăruse din momentul în care ochii ei putură să vadă bine pe Alexandru Şuer. A simţit că se găseşte în casa unui suflet curat şi a simţit şi Alexandru Şuer că fiinţa neaşteptată, sosită în casa lui, nu e o femeie de rând şi nici o spioană nu poate fi.

*
* *

Trecuse de miezul nopţii. Trăsnetele încetară dând drumul ploii să se cearnă în picături mari şi puternice. Ele băteau în geamul odăiţei în ropot de rafale, semn că afară se stârnise furtuna.

Bietul Călin şi bietul Ghinea! Le-or fi ajuns apa până la brâu în groapa lor de pândă, din care nici trăsnetele, nici furtuna şi nici teama de moarte nu-i alungase. Era o putere mai mare decât acestea toate, putere ce-i ţintuia locului cu mâna pe trăgaciul armei şi cu ochii ţintă spre ţara fără Dumnezeu. Era puterea dragostei de ţară, ce îi chemase să o apere, şi mai era puterea consemnului şi a teoriei caporalului Zainea, care îi învăţase datoriile soldatului de santinelă.

Teoria lui Zainea învinsese puterea trăsnetului ceresc. În orele de pândă, Călin şi Ghinea nu aveau alt Dumnezeu decât pe Zainea şi nu aveau altă religie decât consemnul postului.

Câtă deosebire între sufletul lor simplu şi al acelora mulţi, strânşi în haine lipite pe mijloc, cu nasul în mătasea înnodată a unui fular şi cu gândul veşnic la sustragerea de la îndatoririle cetăţeneşti.

Câtă deosebire între grănicerii de pe Nistru şi pietonii de care gem bulevardele luminoase, dorite de Alexandru Şuer!

Şi ploaia bătea mereu în geamurile odăiţei. Ropotul ei întovărăşea povestea tristă a Zvetlanei Dunin, pe care Alexandru Şuer o asculta cu inima strânsă de durere şi cu ochii împăienjeniţi de lacrimi. Glasul Zvetlanei, glasul inimii care de cum înainte va fi tovarăşa inimii lui, îi era drag. Era glasul vibrant al unui suflet tânăr de fată, suflet obidit, pe care destinul l-a eliberat în noaptea asta neagră şi furtunoasă de chinurile ucigaşilor de peste Nistru.

*
* *

...Pe malul Volgăi am văzut lumina zilei. Pe malul acestei ape, ce în primii ani de copilărie zburdalnică mi se părea o mare nesfârşită, printre căsuţele joase şi sărăcăcioase ale satului Gorioslav, acele colibe locuite de un popor religios şi mistic, se înălţa măreaţă spre cer casa părintească a Duninilor.

Parcă mă văd copilă de 4-5 ani, pe genunchii tatălui meu, purtată de un vapor alb şi frumos în lungul „mamei noastre mică, Volga", aşa precum îi spun ţăranii noştri fluviu ce ne taie ţara în două.

Când în zarea îndepărtată, spre care ne purta vasul plutitor, cupolele bisericilor din Nijni-Novgorod se arătau ca nişte fantome uriaşe, inima mea se strângea, iar braţele mele mici încingeau pieptul tatei, cuprinse de o teamă, căci toate acele cupole îmi apăreau ca întruparea basmelor cu zmeii uriaşi, cu care mama îmi astâmpăra nebuniile. Şi rămâneam legată de pieptul tatei, până ce, ajunşi mai aproape, ochii mei mici şi speriaţi puteau în fine distinge că nu sunt zmeii mamei, ci turlele aurite ale bisericilor din Nijni-Novgorod.

În parcul casei mă jucam împreună cu Nadia şi Petruşca, fraţii mei. În împărăţia parcului, întins cât o lume nesfârşită pentru gândurile şi joaca noastră, strigătele de bucurie, fugile după câinii de vânătoare ai casei, trântelile prin iarbă şi toate zburdălniciile ce le puteam face la vârsta aceea mică umpleau obrazul tatei de fericire, râzând de neastâmpărul mamei care nu prea se împăca cu felul nostru de joacă. Neastâmpărul ei devenea furie când îl vedea amestecat în jocurile noastre din parc pe Volodia Madov, fiul starostelui din Gorioslav. Mamei nu îi plăcea deloc băiatul acesta, care toată ziua nu făcea altceva decât să alerge după câinii curţii aruncând cu pietre în ei, să lege tinichele la cozile pisicilor sau să împiedice raţele pe care apoi le fugărea râzând de zbuciumul lor.

– Ţi-am mai spus, Petruşca, să nu-l mai văd pe Volodia cu voi în parc. De ce nu m-asculţi?

– Eu cu cine să mă joc, mamă? îi răspundea fratele meu.

– Cu cine vrei, afară de el. Ţi-am spus că băiatul acesta nu-mi place. Dacă nu m-asculţi, te trimit la Lublin.

Şi Petruşca pleca supărat din faţa mamei, cu ochii cuprinşi de lacrimi şi cu inima îndurerată. Dar când o ştia că doarme, Volodia era din nou printre noi, fiindcă Petruşca avea grijă să-l prevină că poate veni.

*
* *

Când tata pleca pe moşie, ne lua cu el în trăsură. Vizitiul rămânea acasă. Hăţurile erau date în mâna lui Petruşca, care se lupta cu gura cailor, până ce nu îi mai putea stăpâni. Atunci tata i le lua din mână, îl lăsa să se odihnească o vreme oarecare, după care iar i le dădea, râzând pe sub mustaţa lui stufoasă de voinicia lui Petruşca. Când oprea pe la hambare, săream iute din trăsură, repezindu-ne la capul cailor. Îi mângâiam, căci erau blânzi, şi nu ne mai săturam privind în ochii lor mari, unde apăream cu capetele ascuţite şi cu picioarele lungi, ca nişte monştri.

Ne întorceam cu amurgul. Când ne apropiam de casă, dădeam drumul chiotului nostru copilăresc, plin de fericire şi de sănătate. Şi chiotul pătrundea până la mama care iar ne dojenea, în râsul tatei, pentru purtarea noastră care nu seamănă cu a copiilor buni şi cuminţi, spunea ea.

– Marusio, lasă-i în pace. Eu vreau să ţipe şi să zburde. Numai aşa se pot dezvolta. Numai aşa va putea Petruşca să-şi comande sotnia de husari şi sotnia e mare, Marusio dragă, şi ea trebuie să te audă chiar în toiul şarjei.

– Fă cum ştii, dar pe mine nu mă împacă felul lor. Nadia şi Zvetlana ce sotnie au să mai comande, de le laşi să ţipe?

– Ele o să cânte, Marusio dragă, şi trebuie să-şi limpezească vocea de pe acum.

După masa de seară sărutam mâna mamei şi a tatei, iar după ce ne sărutau pe frunte, porneam spre odăile noastre în pas milităresc. Petruşca era în cap cu mâna la gură ca o trompetă, cântând un marş pe care-l învăţase de la tata. După el Nadia, bătând în spatele lui cu pumnii ca într-o tobă, şi la urmă eu, târând după mine, de rochia mereu albastră, pe *mademoiselle* Anette, o franţuzoaică slabă ca o lăcustă, bătrână şi înaltă, adusă de mama de la Paris, la un an după ce a născut-o pe Nadia. În dormitorul nostru, până aţipeam începeam o nouă joacă. Ne bombardam cu pernele pe care de multe ori Petruşca le îndrepta spre *mademoiselle* Anette. Răpuşi în fine de oboseala unei zile pline de fugă, de ţipete şi de trânteli, adormeam, ca a doua zi să începem iarăşi aceleaşi zburdălnicii.

Nimic nu ne întrista mai mult decât plecarea de la ţară. Către sfârşitul lui septembrie, când totul se termina pe moşie, tata, care îşi sfârşea şi el concediul, ne îmbarca pe vaporaşul alb ce urma firul apei „mamei noastre mică, Volga", până la Kazan, oraş tătăresc, de unde cu trenul străbăteam apoi mijlocul întregii Rusii, până la Lublin.

*

* *

La Lublin copilăria noastră a fost mai supravegheată şi mai ordonată. În zilele de iarnă şi mai ales în zilele libere când nu aveam şcoală, mergeam cu *mademoiselle* Anette la patinaj şi la cinematograf. Acasă ni se îngăduia să primim colegele şi colegii cu care ne împrietenisem, în după amiaza fiecărei duminici. Mama avea grijă să ordone ceaiul şi prăjiturile cu care ne tratam prietenii şi prietenele, patrona la început reuniunea noastră, lăsându-ne apoi în supravegherea domnişoarei Anette.

Creşteam şi ne făceam mari. Nu mai eram copiii zgomotoşi de altădată. Locul trântelor şi ţipetelor îl luară cavalcadele, vânătorile, excursiile şi mai cu seamă pescuitul. Ce frumoase erau cărăruile şi aleile din pădurea

Gorioslavului, pe care le străbăteam în galopul Lublianei! Când amurgul începea să prindă întinsul pădurii şi al câmpului, mă întorceam acasă roşie la faţă, cu Lubliana în spume. Intram în sat prin norul de praf ridicat de vitele ce se întorceau de la păşune şi la fiecare pas se ridicau căciulile şi şepcile gospodarilor noştri de odinioară. Erau buni şi blânzi atunci!

În ochii Zvetlanei apărură primele lacrimi.

...Într-una din zile pescuiam în apa Zivodkei. Nadia şi Petruşca plecaseră să vâneze. Aud în spatele meu paşi. Întorc capul. Volodia Madov se apropiase de mine.

– *Zdrastvuiti,* Zvetlana Mihailovna.

– Bună ziua, Volodia, dar cum, la pescuit fără undiţă?

– N-am venit să pescuiesc, am venit să vă spun că vă iubesc.

Am pufnit în râs. Nu aveam decât 14 ani când Volodia îmi dezvăluise dragostea lui.

– Zvetlana Mihailovna, lăsaţi-mă să vă sărut. Credeţi-mă că vă iubesc.

– Să nu îndrăzneşti Volodia, că te spun tatii. M-a prins de umeri şi m-a sărutat pe obraz. Apoi fugi cât îl ţinură picioarele până în sat. Am început să ţip şi să plâng. M-am dus acasă şi am povestit tatei ce mi s-a întâmplat. Tata a chemat îndată pe starostele Madov, să vină cu băiatul lui. Starostele a venit singur.

– Unde e măgarul de Volodia?

– Nu ştiu, *gospodin polcovnic,* nu e acasă.

– Să-i rupi urechile!

– Dar ce a făcut?

– Şi să-i potoleşti poftele ce le are de a-mi săruta fata, că de nu, ţi-l rad de pe pământ. Ai înţeles?

– Am înţeles, domnule colonel, răspunse starostele galben la faţă.

– Pleacă acum.

– Să trăiţi, domnule colonel.

Pe înnoptate, Volodia s-a întors acasă. Deşi de 16 ani, l-a bătut starostele până i-a sângerat tot corpul. Când l-am văzut după câteva zile cu ochii încă vineţi de bătaie, mi-a fost milă de el. S-a uitat furios la mine. Ochii lui umflaţi, aprinşi de mânie şi vineţi de bătaie, îi dădeau înfăţişarea unui ucigaş.

Din ziua aceea, o teamă care mă urmărea şi în somn m-a cuprins: teama de răzbunarea lui Volodia.

2.

Eram la Lublin. Într-o zi, tata veni acasă mai vesel ca întotdeauna.

– Marusio, pregăteşte-te de drum. Ţarul, prea slăvitul nostru ţar, mi-a încredinţat comanda husarilor albi din Petersburg.

A fi în Garda Imperială şi, mai ales, a ţi se încredinţa un regiment din gardă era o favoare ce nu putea fi întrecută de nimic pentru un militar. Era visul fiecărui ofiţer, idealul tuturor, ţinta vieţii lor, căci a fi în gardă însemna şi încrederea ţarului ce ţi-era acordată. Şi ce putea să facă mai fericit pe un rus decât faptul acesta? Nimic nu-l înnobila mai mult decât favoarea aceasta. Şi ţarul, ţarul nostru iubit, ţarul cu ochii albaştri, cu sufletul blând şi cu inima bună, ţarul, icoana cea mai sfântă a pravoslavnicei Rusii, nu s-a înşelat niciodată în alegerea ofiţerilor din gardă. Dacă s-a înşelat atât de amarnic în viaţa politică, sau mai bine zis dacă l-au înşelat atât de crud aceia pe umerii cărora soarta a pus destinul Rusiei, se datorează numai faptului că acestora drumul măririi le era deschis de intrigi, comploturi şi coterii, pe când drumul ofiţerilor spre locul de cinste şi înaltă favoare în gardă era deschis numai de sublimul sufletului lor.

Vestea adusă de tata umplu casa noastră de bucurie. Petruşca era cel mai fericit. Se vedea când paj, când adjutant al ţarului, când mareşal al curţii. Bietul Petruşca!... Din visul lui nu s-a împlinit decât o fărâmă.

Pe obrajii Zvetlanei alte două lacrimi îşi brăzdară drum. Alexandru Şuer îi întinse batista, privindu-i cu duioşie ochii tulburaţi de frumuseţea de aievea a unei povestiri adevărate.

Dar şi în sufletul meu vestea tatei aprinse vreri de dorul împlinirii cărora cădeam pradă visurilor. Câte nopţi de nostalgie nu m-au frământat şi câte gânduri frumoase nu s-au depănat în mintea mea de fată! Aveam 16 ani. Înaintea ochilor mei începu să se întoarcă firul unor zile de fericire, cu întregul lor cortegiu de bucurii. Visam cu ochii deschişi, cu ochii îndreptaţi spre culmile de la Ţarskoie-Selo, la poalele căruia, pe un acoperiş de aur fâlfâiau în vânt culorile ţării mele, străjuite de vulturul bicefal. Şi sub culorile acelea, scumpe mie astăzi mai mult decât atunci, trăia împăratul nostru, marele nostru ţar. Mă vedeam laolaltă cu marile ducese, împărtăşindu-ne dorurile tinereţii. Mă simţeam cuprinsă de mrejele dragostei, dornică de o viaţă frumoasă. Erau visurile unei fete cu sufletul curat care dorea să iubească şi voia să fie iubită.

Peste bucuriile dragi ale micii noastre copilării de la Gorioslav, peste cupolele de la Nijni-Novgorod, zmeii uriaşi din povestirile mamei, peste Volga şi peste Zivodka, peste Lubliana şi Kazan, cădea tot mai mult uitarea,

îngropând sub vălul ei amintirile fragedei copilării. În locul lor își făceau drum acum dorurile unei fete în pieptul căreia se zbătea o inimă dornică de fericire și de dragoste.

Unde sunt zilele de atunci, zilele visurilor ce începeau să se împlinească; unde e țarul nostru scump; unde e mătasea cu culorile sfinte ale țării mele, deasupra căreia străjuia vulturul cu două capete? Unde v-ați îngropat voi toate? Unde ești tu, Rusie pravoslavnică, țara credincioșilor, a bisericilor, a troițelor și a țarilor?

Pe obrajii Zvetlanei, lacrimi tot mai dese izvorau din ochii ei palizi.

*
* *

...În fiecare săptămână, în casa colonelului baron Mihail Dunin se dădeau serate la care participa aproape toată aristocrația Petersburgului. Se adunau în casa noastră – în casa veselă a Duninilor, cum o numeau ofițerii din gardă – diplomați, reprezentanți ai țărilor occidentale, înalți demnitari ai statului, monarhiști fanatici care recunoscuseră în tata pe unul dintre cei mai înfocați, toți însă se pierdeau în numărul mare al ofițerilor din gardă. Uniformele lor mândre dădeau coloritul general al saloanelor neîncăpătoare pentru atâta lume.

La 17 ani mi s-a îngăduit să iau parte la aceste serate, care se sfârșeau, spre regretul tuturor, o dată cu ivirea zorilor. Cine regreta însă mai mult eram eu. Iubeam. În una din serile acestea, asupra mea au privit necontenit doi ochi negri, ochii tânărului sublocotenent Serghei Sarakoff, husar alb din regimentul tatei. În seara aceea mi-am pus întrebarea naivă: dacă e destul o privire ca să te facă să simți că iubești. Mi-am dat seama mai târziu că nu! Și cu toate acestea, pe Sarakoff l-am iubit din întâia seară, de la întâia încrucișare a ochilor noștri. Cine știe, poate îl iubeam mai dinainte, din povestirile tatei care ne spunea la masă toate farsele făcute de el în cazinoul ofițerilor, precum și ștrengăriile pentru care de multe ori, contra inimii, trebuia să-l pedepsească.

În seara aceea am dansat cu el mult, chiar prea mult, lucru pentru care am fost dojenită de mama; dar ce conta în ochii mei dojana mamei când în inimă îmi pătrundea, pentru întâia oară, dragostea. Uiți uneori ziua când te desparți pentru totdeauna de un lucru drag; îți uiți uneori și părinții lăsați în grija unei cruci putrezite de vreme sau a unei candele stinse; dar ce nu poți uita niciodată e clipa în care ți-ai simțit pentru întâia oară inima prinsă în mrejele dragostei. Seara aceea a sădit în sufletul meu amintirea cea mai dragă a vieții, amintire ce nu va pieri decât o dată cu bătăile inimii mele.

Am vrut s-adorm în zorii zilei aceleia, dar nu am putut; zorile vestitoare de fericire nu m-au lăsat să închid ochii decât târziu, târziu de tot. Şi după ce i-am închis, ei s-au trezit din nou în umbra pleoapelor, luminând cu razele lor visul feciorelnic al primei frământări de dragoste.

Când *mademoiselle* Anette m-a trezit a doua zi către amiază, în ochi mi-a apărut mai duşmănoasă ca totdeauna; vocea ei mă trezise din vraja visului în care aş fi vrut să rămân adâncită o veşnicie.

Şi visul acela care devenise realitate, visul răsărit atât de frumos din fundul negru a doi ochi ce-mi vor rămâne de-a pururi dragi, avu un apus atât de tragic, că îmi sfâşie inima în bucăţi!

*
* *

Ningea. Fulgi mari de zăpadă cădeau din văzduhul plumburiu, acoperind casele, pomii şi străzile Petersburgului cu mantia lor albă. Fulgii rătăciţi, mânaţi fără ţintă de vânt – fulgi cu soarta asemuitoare atâtor vieţi cărora destinul le-a hărăzit pribegia – se învolburau în joacă sprintenă în jurul meu şi al Nadiei. Eram pe Perspectiva Nevski, în prima zi de ninsoare frumoasă şi bogată a iernii anului 1913. O veselie fără margini cuprinse pe trecătorii bulevardelor, împrietenindu-i pe toţi, deoarece fără să se cunoască şi fără să se supere se băteau cu bulgări de zăpadă, se frecau pe faţă şi se trânteau în neaua albă cu o vioiciune şi o plăcere mai mult decât copilărească. Primeam din toate părţile bulgări, când în spinare, când în obraz. Nu aveam timp să ne dezmeticim de lovitura unuia, că un altul ne ajungea. Mă răzbunam cu Nadia cum puteam, dar braţele noastre erau prea puţine faţă de câte ţinteau spre noi. În învălmăşeala asta, dominată de veselie şi voie bună, Nadia zări înaintea noastră, la câţiva paşi doar, pe Sarakoff şi Manuilov. Mergeau în sensul direcţiei noastre. Ne-am făcut fiecare câte doi bulgări, apropiindu-ne de ei până la o distanţă de la care am socotit că aruncaţi îşi vor atinge ţinta. În spinarea şi în ceafa lor, patru bulgări se sparseră în mii de fărâme. Când s-au întors să vadă de unde a venit rafala aşa de bine trasă, am început să fugim. S-au luat după noi, ne-au prins şi ne-au frecat cu zăpadă. După ce ne-au înroşit bine obrajii au cerut pace. Am încheiat-o, pornind în bandă de patru şi vai de acela asupra căruia se îndreptau acum bulgării noştri. Nu au uitat, Vera Mihailovna şi Şerbatoff, nici astăzi cred, săpuneala trasă. Erau în troică. Le-am făcut semn să oprească. Într-un minut nu s-au mai văzut de sub zăpadă. Când vizitiul a avut inspiraţia să dea drumul cailor, fu prea târziu. Vera Mihailovna şi Saşa Şerbatoff de-abia se mai zăreau sub zăpada aruncată asupra lor. După această victorie ne-am cuminţit. Sarakoff îmi oferi braţul,

văzând cum, datorită şoşonilor mei cu talpa tocită, alunecam. Manuilov cu Nadia erau înaintea noastră, îndreptându-ne cu toţii spre Piaţa Alexandru II.

Braţul care mă sprijinea mă atrăgea tot mai mult spre dânsul. Deşi era un braţ puternic, îi simţeam totuşi din când în când nesiguranţa. Nu era slăbiciunea braţului care îl făcea să tremure; erau ezitările inimii care îl împingeau să vorbească.

– Zvetlana Mihailovna, de la prima serată ne-am văzut încă de atâtea ori. Voiam la fiecare revedere să-ţi spun ceea ce voiesc şi acum să-ţi mărturisesc, dar o teamă îmi amuţea glasul şi îmi stingea cuvintele ajunse până în dreptul buzelor. Era teama că nu ai să mă înţelegi. La gândul acesta, ce-mi sfărâma toate năzuinţele mele curate, mă cutremuram. Am amânat mereu destăinuirea mea. Astăzi îmi clocoteşte pe buze şi n-o mai pot alunga, oricât aş voi. Zvetlana Mihailovna, simţi oare cât zbucium e în sufletul meu şi cât dor mă cuprinde când nu te am aproape?

Ochii lui, din umbra sprâncenelor negre, priviră ţintă în ai mei.

– Simt, simt mult, Serghei Alexandrovici.

Braţul care mă sprijinea nu mai tremura acum. În ochii lui Sarakoff, îndoielnici până atunci, se iviră două lacrimi ce au rămas multă vreme aninate de gene, ca două perle cristaline în mătasea fină a unui păianjen măiestru.

*

* *

Dragostea îmi schimbase firea. Veselia de altădată, când mă gândeam la toate nebuniile, dispăruse, dându-mă pradă unei dulci reverii. Visam clipă cu clipă la fericirea dragostei noastre, pe care mi-o închipuiam în imaginile cele mai felurite. Rămâneam adeseori cu ochii pierduţi în zare, frământându-mă doar un singur gând: fericirea unei vieţi alături de Serghei Sarakoff. Mama nu prea înţelegea această schimbare; mă întreba mereu dacă mă simt bolnavă. Pătrundea mai puţin decât tata în sufletul meu. El cunoştea taina ce mă frământă. Nu i-a spus-o nimeni deoarece nimeni nu i-a putut destăinui ceva, totuşi a înţeles-o pe deplin. Sublocotenentul Serghei Alexandrovici Sarakoff nu mai era acela de odinioară. Nu mai era autorul farselor din cazino şi nu mai auzisem nimic de ştrengăriile lui din oraş. Serghei Sarakoff devenise melancolic. „De când? De când Zvetlana a devenit visătoare". I-a fost de ajuns. Când dezlegată i-a fost taina aceasta, privirile ochilor lui nu mai cădeau asupra lui Sarakoff cu blândeţea ochilor unui bun comandant ce-şi iubeşte subalternii; ei se îndreptau acum spre Serghei, învăluiţi parcă de dragostea părintească.

Într-una din zile, mama, îngrijorată oarecum de starea mea, spuse tatei că ar fi bine să meargă cu mine la profesorul Guraeff, un medic cu reputaţie mondială. Tata zâmbi. Mama, contrariată de râsul tatei, se supără.

– Dar bine, Mişa dragă, înţelegeam să râzi când mă supărau oarecum nebuniile lor încurajate de tine, dar să zâmbeşti şi atunci când îţi spun să te îngrijeşti de sănătatea lor, asta nu înţeleg!

– Tu înţelegi greu tainele sufletului, Marusio, şi-ţi dau dreptate. Puţinul sânge german te-a dominat. Tu n-ai încercat nici puterea inimii să vezi cât poate iubi, nici frământările sufleteşti să vezi cât te pot schimba. Tu eşti de la nord, de pe litoralul ceţos al Balticei germane; eu, de la sud, dinspre Caspica albastră. Voi iubiţi doar când aveţi copii, iubiţi părinteşte; nouă, acelora de la sud, ne e viaţa plină de o singură ţintă: dragostea fericită. Tu m-ai luat în căsătorie fiindcă ai socotit că eşti la vârsta când trebuie să te măriţi; eu m-am însurat cu tine fiindcă te-am iubit. Ca mine sunt toţi ruşii de la sud, şi mie îmi seamănă copiii. Duninii nu au suferit niciodată. Zvetlana nu are nimic. Duninii au iubit întotdeauna şi Zvetlana iubeşte astăzi. Nu am nevoie de doctori pentru copiii mei. Guraeff sunt eu în casa mea!

Ochii mei, care până atunci priveau prin geam pierduţi în zare, la auzul celor spuse de tata îşi îndreptară privirile în jos, ruşinaţi parcă.

– Sus ochii, Zvetlana, a iubi curat nu înseamnă a păcătui. Ei, ia spune-mi, nu-i aşa că am ghicit suferinţa de care se îngrijeşte mama ta?

– Da, tată, iubesc... şi ochii mei priviră din nou în jos.

– Sus ochii, Zvetlana, spre cer să cate lumina lor, în pământ vor sta o veşnicie!

Mama privi cu mirare această scenă, fără să spună un cuvânt.

– Zvetlana, îmbracă-te pentru călărie, mergem la manej.

La vestea tatei, m-am desprins din braţele lui, ducându-mă să-mi îmbrac amazoana. Gândul că voi putea zări pe Serghei, fie prin curtea cazărmii, fie chiar în manej, mă înviora mult. În câteva minute am fost gata. Niciodată nu mi s-a părut că-mi intră mai greu cizmele ca în ziua aceea. Cravata, care altădată îmi lua câte un sfert de oră până ce o făceam după plac, am înnodat-o într-un minut. Când am fost gata, tata nu coborâse. Trăsura era trasă şi aşteptarea mă tortura... Îmi băteam carâmbii cizmelor, nerăbdătoare, cu cravaşa, la şuierul căreia caii tresăreau în ham. Când tata apăru, vizitiul îşi îndreptă biciul vertical, dând drumul cailor pe Alexandrovscaia, până la cazarmă, în poarta căreia doi husari de gardă încremeniră prezentând armele. Am salutat milităreşte. Copilăria mea nu displăcu tatei, deoarece îmi corectă mâna aşa cum se salută ostăşeşte. În faţa manejului ne-am oprit. Se auzeau ciocănituri în perete. Tata întrebă pe un gradat ce lucrează în manej.

– Să trăiţi, domnule colonel, se repară lumina electrică.

– Să întrerupă reparaţia cât timp se va încăleca.

– Să trăiţi... şi, în urma unei piruete repezi, gradatul se îndreptă în fugă spre manej. Serghei Alexandrovici ieşea tocmai dintr-un grajd vecin cu manejul. Când ne-a văzut, a salutat întâi de departe, apoi s-a îndreptat spre noi. Îmi sărută mâna, mă privi fugar în ochi, apoi salută din nou pe tata, care îi spuse:

– Serghei Alexandrovici, fii drăguţ de însoţeşte pe Zvetlana la călărie în timp cât mă găsesc sus. Manuilov e la sotnie?

– Da, domnule colonel.

– Comunică-i, te rog, prin cineva, să urce până la mine.

Din manej ieşea tocmai echipa de lucrători civili, de la uzina cea mare, care lucrau la repararea instalaţiei electrice. Tata recunoscu în fruntea lor, îmbrăcat în haina practicanţilor electricieni de uzină, pe Volodia Madov.

– Da tu ce cauţi aici, răule? îl întrebă tata.

– Sunt şeful echipei de reparaţie. Fac practică la uzină.

– Da parcă urmai gimnaziul odinioară la Kazan, cum de ai ajuns tocmai aici?

– Nu era de mine cartea.

– Te întreb cum ai ajuns tocmai aici, de la Kazan la Petersburg? Puteai şi acolo să faci şcoala asta!

– Soarta, domnule colonel; nu mă mai înţelegeam cu tata. M-a bătut până n-am mai putut suferi, părăsind într-o bună noapte casa primarului din Gorioslav, cu gând să mă duc cât mai departe. Sunt vreo trei ani de-atunci. Şi ştiţi de când a început să mă bată, domnule colonel?... De când l-aţi certat dumneavoastră pentru îndrăzneala ce am avut faţă de domnişoara Zvetlana.

Ochii lui mici mă priviră hain. Sticleau şi jucau în orbite ca două mărgele în fundul unui pahar.

– M-a schilodit atunci. Mi-a rănit ochii, mi-a spart timpanul urechii drepte cu un pumn şi m-a călcat în picioare. Nu aştepta decât să-mi treacă rănile ca altele să-mi facă. S-au ţinut lanţ bătăile, până în noaptea când am dispărut.

– Dar barem te-ai făcut cuminte acum?

– Rău n-am fost niciodată!

– Şi când ai de gând să te duci să-l vezi pe tată-tu?

– Niciodată!

– Cum?

– Nu m-a lăsat el schilod de urechea dreaptă, ce-aş mai căuta acasă? Doar răzbunarea m-ar mai duce în Gorioslav. Pentru el însă socotesc că e destul atât, să nu-l mai văd în viaţă.

Când i-am auzit ultimele cuvinte, „pentru el e destul atât", un fior rece mă străbătu. Pentru el... pentru alţii are, probabil, alte răzbunări. Şi pentru cine alţii, dacă nu pentru mine din cauza căreia a fost bătut? Ochii lui aruncaţi încă o dată spre mine, deşi o clipă numai, îmi promiteau parcă o răzbunare.

Şi-a ridicat şapca din cap în semn de salut, voind să plece.

– S-aud că te-ai făcut om de treabă, Volodia, ai auzit tu?... Şi de vei avea nevoie de un ajutor, oricare ar fi el, ştii unde să mă găseşti!

– Eu?... De la dumneavoastră? Niciodată! Şi a plecat.

Ora de călărie, singură în manej cu Sarakoff, mă făcu să uit repede ochii lui Madov. Eram fericită.

– Serge, ştii că tata ştie de dragostea noastră?

– I-ai mărturisit ceva, Zvetlana?

– Eu, nimic! Nu i-a fost însă greu să înţeleagă. Tristeţea când nu te vedeam şi bucuria pe care n-o puteam stăpâni când îmi apăreai înaintea ochilor i-a fost de-ajuns. Serge, dragostea noastră pare a fi privită cu ochi buni de tata.

Părea nedumerit, chinuit parcă de un gând.

– Nu te întrista, Serge, bucură-te mai bine. Văzându-mă astăzi îngândurată m-a întrebat ce am. – Nimic, mi-e gândul departe. – Iubeşti, Zvetlana, nu e o crimă, dar să iubeşti curat!

L-am sărutat pe amândoi obrajii, pe ochi, pe frunte şi pe părul lui negru ca noaptea. M-a adus apoi aici. Mai ai vreo teamă, Serge?

– Nici o teamă, o dorinţă numai, o vrere scumpă, un lucru sfânt: doresc să fii soţia mea.

– Voi fi soţia ta, Serge.

Ne-am aplecat unul spre altul, sfinţind printr-un sărut ce şi astăzi îmi arde buzele dorinţa noastră scumpă amândurora.

Lumina ultimelor raze ale soarelui ce murea pătrunsese prin geamurile manejului până la noi. Prinşi în focul lor şi în acel al dragostei, noi am simţit în căldura şi lumina lor solia ce-o purtau: binecuvântarea cerească.

3.

O zi splendidă de mai. Un cer albastru pătat doar de un singur nor alburiu. Căldura soarelui, vânturată de un zefir răcoritor, făcea ca atmosfera să fie agreabilă. Pe şoseaua ce duce la Ţarskoie-Selo, lung şir de automobile, de trăsuri şi cai înşeuaţi, purtaţi la mână de soldaţi din regimentele de gardă. Era în ziua aceea o cavalcadă imperială la care a fost invitată lume multă, figuri cunoscute între ele de la balurile de la Palatul de Iarnă, de la concerte, de pe turf, de la concursurile hipice.

Norul de praf nu mai contenea. Era o dâră diformă ce se răzleţea în văzduh. În zadar încercau cisternele stropitoare să o răpună. Aerul cald usca

repede şoseaua, dând din nou drum liber prafului ce izvora din cauciucul roţilor şi din copitele cailor să se înalţe.

La întretăierea acestei artere frumoase – adumbrită de arbori stufoşi, stejari bătrâni împământeniţi în răzoarele şoselei de pe vremea primilor Romanovi – cu şoseaua ce duce către Pavlovsk, punctul de întâlnire al invitaţilor, soseau rând pe rând strălucitoarele uniforme ale husarilor albi, ale dragonilor albaştri; amazoane cenuşii, negre şi albe; jachete roşii şi pantaloni albi, înfundaţi în cizme de lac; soldaţi şi cai înşeuaţi frumos, acoperiţi cu vestminte de vară contra prafului plictisitor.

Nadia şi cu mine, coborând din automobil şi părăsite de tata care strângea în dreapta şi în stânga mâini prietenoase, am fost imediat înconjurate de prietene şi prieteni. Primul care mi-a sărutat mâna a fost Sarakoff.

Dinspre palat şi-a făcut apariţia un adjutant imperial. Schimba saluturi cu mulţimea şi anunţă că, în zece minute, marile ducese şi marii duci vor sosi. Invitaţii se îndreptară spre caii lor să încalece. Când cele zece minute se sfârşiră, dinspre palat a sosit la pas grupul imperial de călăreţi. În primul rând, primele trei mari ducese, fiicele ţarului, apoi marile ducese şi marii duci din familia Romanov. În urma lor, patru adjutanţi şi doi paji imperiali aliniaţi. Deşi se credea că va lua parte şi ţarina Alexandra Feodorovna, ea nu apăru decât în automobil. Doctorul Botkin, medicul palatului, a oprit-o să încalece, deoarece în dimineaţa acelei zile inima ei era dilatată. Ne zâmbi tuturor, urându-ne călărie agreabilă.

Grupul imperial trecu prin faţa celor două rânduri de invitaţi, călăreţi şi amazoane ce se priveau faţă în faţă, zâmbind cu voioşie. Când marea ducesă Tatiana m-a zărit, un surâs prietenos a însoţit cuvintele ei de salut:

– Bună ziua, Zvetlana. Ce mai faci?

Mi-a arătat multă prietenie marea ducesă Tatiana încă din iarnă, la ceaiurile ei la care eram întotdeauna chemată. În una din zilele acelea ce erau adevărate sărbători pentru mine, ea îmi spuse parcă împărtăşindu-se:

– Simt, Zvetlana, că ai să-mi fii o prietenă bună. Te bucură pe tine dragostea mea?

– Ea mă cinsteşte cât nu merit, alteţă imperială.

– Pentru tine nu sunt alteţă, Zvetlana, sunt simpla Tatiana, prietena ta, şi mama îmi îngăduie ca cea mai bună prietenă să-mi spună pe nume. Viaţa noastră e mai tristă ca a voastră, Zvetlana. Vouă vă e dat să aveţi prieteniile pe care le doriţi, nouă, să le acceptăm pe acelea ce ni se impun. Cum să nu mă bucur de prietenia ta când mi-ai pătruns în inimă. Te iubesc şi am încredere în tine, Zvetlana.

Grupul de călăreţi – pată multicoloră în cadrul unei frumuseţi naturale dominată de verdele câmpului de mai şi al pomilor, străjeri de totdeauna ai

şoselelor albicioase – se puse în mişcare. Galopau în cap marile ducese imperiale, antrenând după ele întregul convoi de călăreţi voioşi şi de cai dornici de goană. Galopam cu toţii însufleţiţi de un avânt copilăresc, fugind când prin umbra unei poale de codru, când în iureş nebun peste câmpiile întinse ce ne ieşeau în cale. Când am intrat în pădurea ce taie în două spaţiul dintre Pavlovsk şi Ţarskoie-Selo, avântul încetă, strecurându-ne pe cărările înguste în grupuri, grupuri. Se alăturau călăreţii aşa cum inima lor o dorea. La scară cu mine galopa Serghei Sarakoff. Nu mai era pentru nimeni taină dragostea noastră. Binecuvântată de toţi şi de Dumnezeu, îşi urma drumul mărturisirilor scumpe.

În una din poienile pădurii, marile ducese au oprit, aşteptând să se regrupeze toţi călăreţii. Obrajii noştri erau îmbujoraţi, iar caii în spume muşcau nervos fiarele din gură. Nările lor umflate se dilatau şi mai mult în strănuturi şi nechezări continue. Odihna aceasta era binevenită. Se aranjau şepcile şi pălăriile pe cap, se ştergeau frunţile transpirate şi s-a putut fuma o ţigară „Alexandra", oferită de adjutanţii imperiali la ordinul marii ducese Olga.

– Konovalov, mai ai calul acela negru cu care ai fost în anul acesta la parada de la Krasnoe-Selo?

Locotenentul Konovalov îşi aşează calul drept în faţa marii ducese Tatiana, lăsând să-i cadă ţigara din mână.

– I-a rupt piciorul, zvârlind în el acesta de sub mine, alteţă imperială. A fost împuşcat apoi, căci mă durea să-l văd chinuindu-se.

– Sărmanul! Era foarte frumos. Poate unul din cei mai frumoşi cai din paradă!

Ochii ei îndreptaţi în altă pare indicară încheierea conversaţiei. Konovalov salută, părăsind locul din faţa Tatianei.

– S-a înălţat în aer ultimul fum de ţigară?...

La întrebarea marii ducese Olga, capetele afirmară, aplecându-se uşor. Mersul la pas dădu posibilitate discuţiilor. Se râdea, se povestea şi se făcea haz mare de o farsă a lui Sarakoff, povestită cu mult talent de Manuilov. Nu-mi potolisem încă râsul când unul dintre cei patru adjutanţi imperiali se apropie de mine, comunicându-mi că marea ducesă Tatiana vrea să-mi vorbească. O cravaşă calului şi în câteva fuleuri am fost lângă ea.

– Zvetlana, te invit mâine pentru tenis şi, ca să-ţi fac plăcere, pe cine vrei să ai partener?

– Eu să mi-l aleg?

– Atunci îl aleg eu: îţi convine Sarakoff?

Nu i-am răspuns nimic; am privit-o doar în ochi şi i-a fost de ajuns.

– Şi ceilalţi?

– Nu m-am fixat încă – îmi răspunse zâmbindu-mi din nou.

– Să îl aleg eu pe unul?

– Da!

– Konovalov!

De data aceasta mă privi ea în ochi. Am înţeles că nu am greşit.

O clipă de tăcere.

Mergeam tot la pas şi puţin despărţite de ceilalţi.

– Zvetlana, fără să ne fi mărturisit nimic, ne cunoaştem dorurile. Sufletelor noastre înţelese tainic nu le mai rămâne decât spovedania cea mai sinceră. Până în clipa asta, crede-mă Zvetlana, eu nu am avut cui spune că iubesc. Înţelege fericirea ce simt acum, când văd că pot să mă destăinui ţie. În ţara mea nu e îngăduit inimii mele să se încline decât în faţa unui Romanov. Nu iubesc un Romanov, îl îndrăgesc pe Konovalov. Dragostea mea trebuie să fie tăinuită, Zvetlana, altfel, la cea mai mică bănuială, ar fi un dezastru. Konovalov ar pribegi tot restul vieţii în Siberia. Mie mi-ar rămâne înfipt în inimă un cuţit pentru totdeauna. Tu nu poţi să înţelegi chinul unei dragoste înăbuşite. Clocotul inimii, ţie ţi-e dat să-l dezvălui; mie mi-e dat să-l sting. Zvetlana, or fi râvnind mulţi la soarta mea de mare ducesă; eu râvnesc puternic la soarta lor de muritori de rând. Nu găsesc bucurie în orgoliul că sunt mare ducesă; fericirea pământească o găseşti numai în împlinirea dorinţelor inimii şi aceasta nu mi-a hărăzit Cerul.

– Tatiana, te înţeleg. Să încheiem aici destăinuirile noastre. Concediază-mă, e mai bine pentru ochii lumii.

– Aşadar, pe mâine la tenis, Zvetlana, fură ultimele ei cuvinte rostite mai tare. Am salutat din nou cu cravaşa, recâştigându-mi grupul din care mă răzleţisem.

A durat până în amurg călăria. Când ne-am despărţit, acelaşi adjutant imperial ce îmi comunicase dorinţa Tatianei de a vorbi cu mine anunţă pe Nadia, Manuilov, Sarakoff, Vera Dmitrievna, Tumanov, Nataşa Sergheievna şi Konovalov că pentru a doua zi la ora 5 sunt invitaţii marii ducese Tatiana, la tenis.

*
* *

Konovalov, husar alb din regimentul tatei, era un tânăr locotenent înalt, blond, plin de exuberanţa vieţii. Fusese paj al ţarului şi ţarul îl iubea ca pe un copil al său. Deşi tânăr, avea o reputaţie invidiată de mulţi. Era un călăreţ desăvârşit, de un curaj nebunesc. Pentru el şi calul său nu exista obstacol. Era sărbătoritul concursurilor hipice, unde apariţia sa pe teren era aclamată de mii de strigăte. Se avânta cu o îndrăzneală uimitoare peste obstacolele cele mai grele, trecându-le în spasmele de groază ale miilor de spectatori. Băteau pentru el inimile tuturor şi în fiecare clipă în care ar fi putut să se prăvale,

murind sau fracturându-şi oasele, inimile acestea încetau de a mai bate o secundă, ca apoi, sub bucuria nemărginită că nimic nu i s-a întâmplat, să-şi recapete ritmicele zvâcniri, tot pentru el. Când la sfârşitul parcursului venea în faţa tribunei imperiale să-şi salute ţarul, stăpânul lui, miile de ochi priveau doar spre dânsul, aclamându-l o lume întreagă ca pe un arhanghel netemător de moarte. Ochii lui albaştri căutau atunci să pătrundă lumina ochilor Tatianei, albaştri şi ei. Şi pe deasupra lor, cerul, covor nemărginit de aceeaşi culoare cu ochii lor, împlinea trilogia albastrului, trimiţând raze de purpură, cărări luminoase ce leagă împărăţia pământului cu aceea a cerului, cărări deschise tuturor, dar nestrăbătute de nimeni de la Isus încoace.

La ora 5 ne-am reunit toţi cei invitaţi, în parcul de la Ţarskoie-Selo, unde Tatiana, întovărăşită de Ana Virubova, veni să ne întâmpine cu zâmbetul pe faţă, plină de o vioiciune copilărească. Adevărata bucurie i-o înţelegeam doar eu, Konovalov şi Sarakoff. Era bucuria inimii răsfrântă toată în obrajii ei roşii, înfierbântaţi de fiorii dragostei ce-i înăbuşea sufletul.

Ajunşi la locul de tenis, partidele se aranjară fără multă chibzuinţă, aşa cum dorinţa tuturor o cerea. Pe primul loc, în faţa mea şi a lui Sarakoff, Tatiana era în libertatea dorită ce-i îngăduia posibilitatea unei conversaţii cu Konovalov. Ana Virubova, după ce privi puţin jocul, se îndreptă spre locuinţa sa din fundul parcului, o casă fără faţadă impunătoare. Mingile zburau şi în drumul lor întretăiau zborul cuvintelor de dragoste care înfiripau dragi destăinuiri, atât de mult aşteptate.

Ce şi-au şoptit atunci, nu ştiu nici astăzi. Sunt lucruri care se împărtăşesc, dar sunt şi taine care nu se dezvăluie oricât de puternică ar fi legătura de prietenie între două fiinţe. Acestea sunt tainele iubirii.

M-am întrebat adesea dacă am greşit faţă de Tatiana, împlinindu-i vrerile inimii. Nu cred că am păcătuit. *„Leur coeur ne leur appartient pas, et il ne leur est pas loisible de le suivre et de s'y abandonner. Descendues à des goûts privés, leur sexe, leur âge, la simplicité de leur âme, la naïvité de leurs inclinations, la pureté et le dévouement de leurs tendresses, ne leur acquièrent ni l'indulgence des courtisans, ni le silence des méchants, ni la châtité de l'histoire"*. Câtă nedreptate! De ce această încătuşare de libertate şi de simţire, când nimic nu face pe om mai fericit decât împlinirea dorinţelor sale, după cum inima şi sufletul îi dictează? De ce asupra unei fiinţe aşa de tinere, când sufletul ei e numai iubire curată, să se exercite atât de hidos o pază nedreaptă? Să iubeşti ceea ce nu ţi-e dat să iubeşti şi să simţi că viaţa ta trebuie să urmeze căile pe care alţii le pregătesc şi nu inima ta sunt lucruri ce îmi par stranii. Din iubirea lor de prinţese se face târg; din fiinţa lor plină de farmec, marfă. Iată o ruşine omenească, monstruoasă în secolul XX. Ce mică e satisfacţia plăcerilor ce au aceste fiinţe de viţă domnească, pe lângă aceea

care este cea mai mare şi care nu le este îngăduită: dreptul de a iubi după cum inima simte şi cere.

O, nu!... Nu am greşit faţă de Tatiana. Legile omeneşti nu pot să dărâme legile fireşti. Inima ei sfâşiată de dragoste pentru o fiinţă ce nu s-a născut sub purpura Romanovilor nu e o crimă.

„Nu! Nu!... Nu am greşit, Tatiana, faţă de tine! Au greşit faţă de voi, toţi acei ce v-au încătuşat libertăţile. Bătăile inimii urmează destinul şi destinul nu e opera oamenilor; e a Celui Atotputernic care a strecurat în inimile şi sufletele noastre, ale tuturor, aceleaşi sentimente, fie că ne-am născut sub purpura Romanovilor, fie că am văzut lumina zilei în izba sărăcăcioasă a nespălatului mujic. Sărmana fată! Ce trist apus de soare la un răsărit atât de frumos!"

4.

Asfaltul de pe Perspectiva Newski şi Tverskaia, încins de arşiţa dogorâtoare a soarelui, ne alungă, pe mine şi pe Sarakoff, către limanul mării, unde Neva se varsă în golful Finlandei. Apa era aproape liniştită. Frământările surde ale valurilor îngânau parcă povestea unei dragoste. Marinarii cunosc această poveste. Au trăit-o cu toţii. Pe apa nesfârşită ei pribegesc departe de ce au mai drag. În legănarea valurilor ei retrăiesc mângâierea femeilor îndrăgite pe uscat. În furtuna tumultuoasă a apei sufletul lor e frământat de nenorocul unei iubiri; iar când curcubeul încinge cerul în arcul său sclipitor, e semn că la malul apei, unde curând vor ancora, o fiinţă scumpă îi aşteaptă.

Farmecul apei, spune Lotti, e cel mai alinător balsam al durerilor sufleteşti. El vindecă, cicatrizează rănile inimii şi spulberă gândurile chinuitoare. Farmecul apei stinge răutatea omenească.

Strânsă la braţul lui Serghei, mergeam de-a lungul cheiului. În ziua aceea era abătut. Îi lipsea vioiciunea, avea ceva pe inimă.

– Serge, de ce eşti abătut? Ce ai, ce te frământă?

– Nimic, Zvetlana!

– Destăinuie-te, Serge, pentru numele lui Dumnezeu; dacă mă iubeşti, spune-mi ce ai; de ce eşti supărat?

– Zvetlana, răspunse Sarakoff plin de mâhnire, nu ştiu dacă trebuie să o fac; nu ştiu dacă trebuie să-ţi povestesc păţania urâtă a unei fete, când această fată este sora mea.

Eram nedumerită. M-am oprit. I-am luat mâinile strângându-i-le într-ale mele, l-am privit în ochi şi i-am răspuns:

– Serge, mai poate fi o taină între noi? Durerea ta poate fi ascunsă mie? Ce ai, ce e cu sora ta, ce e cu fata asta atât de blândă, de frumoasă şi de încântătoare?

– Sororii mele, Zvetlana, i s-a furat fecioria.

– Cum, Nataşa?...

Ochii lui Sarakoff priveau necontenit în pământ. Venele tâmplelor se umflară şi fruntea i se încreţi.

– Dacă aş ucide, dacă mâinile astea pe care le mângâi tu acum ar împlânta cuţitul în pieptul unui nelegiuit, ai mai avea pentru mine dragoste, Zvetlana?

– Dar, pentru numele lui Dumnezeu, Serge, linişteşte-te.

Nu ştiam ce să-i răspund. Nu înţelegeam. Pe cine să ucidă? Cine e vinovatul? Îl ştiam pe Petruşca îndrăgostit de Nataşa. Să-l ucidă pe el; să iubesc pe ucigaşul fratelui meu? Ce să-i răspund? Simţeam cum puterile mă părăsesc. Pământul îmi tremura sub picioare, iar pe frunte mă înţepa răceala unor picături de apă.

– Răspunde, Zvetlana, nu-ţi fie teamă!... La urma urmei întrebarea ce ţi-am pus-o e zadarnică. Sunt hotărât... voi răzbuna pe Nataşa. Stareţul mişel ce a batjocorit-o, nespălatul veghetor de candele împărăteşti, se va prăbuşi sub loviturile mele. De l-ar apăra însăşi Alexandra Feodorovna, punându-i-se în faţă, prin ea voi trece cuţitul, până va ajunge în pieptul lui. A, stareţe! Ţi-ai bătut joc de o lume întreagă. Ai batjocorit femei cinstite şi ai pângărit trupurile fecioarelor nevinovate. Pângărimea Nataşei te-a condamnat la moarte. Vei pieri. Plăcerea de ieri ţi-a adus şi nenorocirea de mâine!

Piatra care îmi apăsa sufletul se ridică. Împrejurul nostru, nici o fiinţă... Pe obrazul chinuit şi înfierbântat de sângele ce-l năpădise, l-am sărutat îndelung. Ardea ca jarul. Tâmplele îi zvâcneau, iar pe frunte venele i se îngroşau tot mai mult. Am căutat din nou să-l liniştesc:

– Serge, uită-te în ochii mei şi ascultă. Dumnezeu e mare şi vede tot. Dumnezeu răsplăteşte fiecăruia după cum i se cuvine.

– Dacă ar fi un Dumnezeu, Zvetlana, nu ar fi atâtea nelegiuiri pe pământ. Nu, nu mai cred în el! Dumnezeu a murit în clipa când a venit pe lume Rasputin.

– Nu, Serge, nu a murit. Rasputin e demonul trimis de el să încerce răbdarea poporului rus.

– Nu cu violuri trebuie să încerce Dumnezeirea răbdarea, Zvetlana. Să-l înfometeze, dacă a greşit poporul rus; să-l inunde cu apele lui; să-i ardă ogoarele; să-i încingă stepa în foc, de e vinovat cu ceva, dar să nu-l dea pradă nelegiuirilor unui stareţ desfrânat.

Soarele ardea tot mai tare. O fierbinţeală înăbuşitoare plutea în aer. Pieptul lui, copleşit de durere şi de năduful zilei călduroase, respira greu. Era atâta revoltă în sufletul lui, încât părea un vulcan clocotitor, ce sta gata să se

reverse. Îl stăpânea însă ruşinea căzută pe capul Nataşei, care trebuia răzbunată. Era unica lui soră, în vârstă de 17 ani, pe care o iubea mult, mult de tot. Era frumoasă ca o închipuire din poveste, plină de farmec, de zâmbet şi de bunătate. Părul ei blond, zvârlit pe spate în şuviţe zburdalnice; ochii ei negri ca noaptea, mari şi neastâmpăraţi în orbite; obrajii albi, în umerii cărora roşeaţa sănătăţii se întindea până în coada urechilor şi capetele gurii; făptura ei înaltă şi zveltă, toate, toate acestea făceau din Nataşa o fată de o frumuseţe rară, pentru care mulţi şi-au pierdut capul.

Revolta lui Serghei încolţi şi în sufletul meu. O iubeam şi eu pe Nataşa. O îndrăgeam cu tot focul inimii mele, căci o ştiam în bună prietenie cu Petruşca, prietenie ce-şi luase avântul unei dragoste nevinovate. Batjocorirea ei îmi aprinse pentru prima oară ura în suflet. Nu cunoscusem acest sentiment până atunci! Zbuciumul lui Serghei trebuia cât de cât liniştit. Încercam să-i potolesc revolta, dar nu puteam. Dacă la început am crezut că o să-l liniştesc o clipă, acum nu mai puteam eu însămi să-mi înăbuş ura. L-am strâns în braţe şi l-am sărutat din nou. Freamătul apei părea acum tânguitor. Auzeam parcă venind din adâncul ei povestea tristă a unei fete frumoase, căzută pradă bestialităţii unui diavol cu chip de om.

– Nataşa, sora mea scumpă, batjocorită de un netrebnic! Mi se rupe inima de durere, Zvetlana. Când am văzut-o aseară venind de la Ţarskoie-Selo, cu ochii tulburaţi, uzi şi roşii, am întrebat-o ce are?

– Vino la mine să-ţi spun – mi-a răspuns, fără a mă privi, apoi m-a luat de gât şi m-a întrebat în hohote de plâns:

– Spune, ce trebuie să fac; prin moarte pot să spăl ruşinea în care am căzut?

– Ce e, Nataşa, ce ai, nu te înţeleg deloc!

– Serghei, ai să mă înţelegi. Nu mai sunt fată. Fără vrerea mea, contra voinţei mele, prin forţă şi prin întunecarea minţii, am fost pângărită.

– De cine?

– De stareţul Rasputin.

– Cum ai ajuns aici, Nataşa?

– Nu mă condamna, Serghei, nu sunt vinovată. O singură dată l-am văzut la palat. Eram în parc cu marea ducesă Nastasia. Se îndrepta spre locuinţa Anei Virubova. Când a trecut pe lângă noi m-a privit lung şi mi-a spus doar atât: „Eşti frumoasă, fată, tu îmi placi". Am fost de-atunci încă de multe ori la marile ducese, fără a-l mai vedea vreodată. Astăzi, după cum ştii, am fost iarăşi invitată la ele. Când să plec cernea o ploaie măruntă. Ana Virubova îmi spune: Nataşa Mihailovna, stai până se limpezeşte cerul, se poate întâmpla să vină o ploaie mai tare. Hai până atunci la mine. Nu bănuiam spre ce nenorocire mă duce. Peste câteva minute, în salonaşul ei apăru Rasputin. Fără să-i fi bănuit câtuşi de puţin intenţiile, înfăţişarea lui mă nelinişti. Urmă o conver-

saţie banală. Ana dispăru, scuzându-se pentru o clipă, pentru a trimite corespondenţa ţarinei. Stareţul se apropie de mine, mă prinse de mână şi îmi spuse aproape aceleaşi cuvinte ca şi întâia oară: „Tu îmi placi mult, fată!" Am vrut să-mi retrag mâna din ale sale. Nu am putut. L-am privit speriată şi i-am spus să-mi dea drumul. M-a încătuşat cu braţele lui. Am vrut să ţip, nu am putut. Ochii lui, mici, săgetau puternic. Nu mai vedeam. Ce s-a mai întâmplat, nu ştiu.

Ultimele ei cuvinte se înecară în hohot de plâns.

– Serghei, sunt vinovată?

– Stăpâneşte-ţi plânsul, Nataşa, nu eşti vinovată. Nimic nu s-a întâmplat. Te voi iubi şi mai mult, te va îndrăgi Petruşca şi mai puternic, te vor înconjura cu toţii cu şi mai multă prietenie. A scuipat un păgân peste o icoană sfântă. Adevăraţii credincioşi cred şi mai mult în această icoană batjocorită, căci ea adaugă la sanctitatea ei şi martiriul. Linişteşte-te. Sufletul tău curat va fi purificat de pângărirea adusă.

Ultimele mele cuvinte o liniştiră puţin. În noapte, prin zidul despărţitor al camerelor noastre, geamătul ei pătrundea până la mine. Era suferinţa unei fete ce-şi pierduse cea mai scumpă podoabă, fecioria.

Glasul lui Serghei încetase de mult; freamătul apei, nu. Ea murmura mai departe povestea tristă a unei fete frumoase, batjocorită de un nemernic. Deşteptat parcă din gândurile care-l munceau, îmi prinse capul în mâinile sale, apoi, cu glasul stins dar totuşi hotărât, îmi şopti:

– Zvetlana, păzeşte-te! Eşti fată frumoasă, şi ceea ce i s-a întâmplat Nataşei ţi se poate întâmpla şi ţie. Prietenia Tatianei te scoate ades în drumul stareţului... fereşte-te, Zvetlana, de el... dacă va mai trăi.

Cuvintele din urmă fură rostite şi mai în şoaptă. Ar fi vrut parcă să nu le fi auzit. Nu a voit să le rostească şi totuşi ele s-au strecurat până la urechile mele, cu înţelesul lor adevărat.

– Zvetlana, zici că este un Dumnezeu. Roagă-te lui în noaptea asta, să dea izbândă gândurilor mele!

– Ce vrei să faci, Serge?... Nu! Nu te las. Mâinile tale nu pot fi pătate de sânge!

– Mâinile astea, murdărindu-se de sânge, vor spăla pângărirea Nataşei. Nu te-mpotrivi, căci e zadarnic.

Nu am mai spus nici un cuvânt. Înaintea mea se prăbuşea parcă totul. Firul tors în atâtea nopţi de nostalgie îl vedeam cum se rupe. Din fuiorul fericirii, atât de bogat odinioară, nu mai rămăsese în furca ursitoarei nimic. Ceea ce nopţile şi zilele au înfiripat neîntrerupt se destrăma acuma cu repeziciunea vântului prădalnic, rupându-mi inima de durere. Priveam în zare şi ca şi zarea de departe erau toate gândurile mele. În craniul în care se zbătuse doar cu câteva clipe înainte noianul năzuinţelor dornice de întrupare era acuma vid.

Vid îmi părea întinsul dinaintea ochilor şi nu mai înţelegeam ce caut eu, o fiinţă singură, într-un pustiu ce o apasă.

Zăduful zilei întunecă cerul cu nori groşi şi cenuşii. Vuietul surd al unor îndepărtate descărcări electrice străbătea până la noi. Din când în când săgeţi de foc, frânte şi scânteietoare, spintecau norii ce se întunecau tot mai mult. Bubuitul trăsnetelor ne deşteptă din reveria dureroasă în care căzusem. Înainte de a părăsi cheiul ne-am sărutat din nou, cu înfrigurarea în suflet că poate e ultimul sărut. În noaptea aceea nu am dormit. Nu vijelia unei ploi furtunoase m-a ţinut trează, ci ruga fierbinte în faţa Fecioarei Prea Curate, luminată de flacăra palidă a unei candele.

Când zorile au început a străbate prin fereastra camerei mele, eram încă trează. Cu ivirea primei raze de soare am adormit, buzele mele şoptind mai departe în vis: Ia-l în paza Ta, Prea Sfântă Fecioară Curată.

*
* *

În aceeaşi noapte, Serghei Sarakoff nu aţipi deloc. Gândurile răzbunării Nataşei îl frământară cumplit, risipindu-i odihna nopţii. În patul atât de odihnitor până atunci, nu-şi mai găsea loc. Se zvârcolea, frământa pernele de sub cap, strângea în pumni cearşaful de olandă care îl acoperea, căuta să se odihnească şi nu putea. Gândurile îl chinuiau de moarte. Lumina candelei îl tulbura. O stinse. Pierdut în întuneric, mintea i se întunecă şi mai mult. Un sentiment religios îl cuprinse. Candela care nu se stinsese niciodată, candela pe care o ştia de copil aprinsă, candela vegheată de mama lui însăşi şi primenită zilnic de mâna ei cu untdelemn sfinţit, candela aceasta o stinse într-un moment de uitare de sine. Se sculă din nou şi o aprinse. Lumina ei îl arăta parcă lumii, de care se îngrozea. Trăgea peste cap cearşaful, dar era zadarnic; lumina candelei pătrundea prin ţesătura pânzei, neliniştindu-l tot mai mult. S-a sculat din nou să o stingă, dar mâna sfântului Neculai, ridicată, îl opri. I se păru că-i aude glasul: Ajunge, nelegiuitule! Urmărit de ochii din icoană se furişă din nou în pat, dându-se pradă gândurilor. Era la o răspântie în faţa căreia nu se putea hotărî: „Să o răzbun pe Nataşa, e datoria mea de frate. Sufletul ei, sângele ei, care este sângele meu, trebuie purificat. De cine, dacă nu de acela căruia i s-a mărturisit; acela care nu este altul decât fratele ei! Dar răzbunarea Nataşei împlinită e şi îngroparea unei fericiri care de-abia se-naripase: Zvetlana va dispărea dinaintea ochilor mei, fericirea noastră se va spulbera într-o clipă. Mâine voi fi un ucigaş. De ce am ucis, nu va şti nimeni şi nici nu voi putea spune ceva. Voi declara în faţa judecătorilor doar atât: mi-am făcut datoria. În întunericul temniţei îmi voi petrece restul vieţii. Printre zăbrelele de fier voi privi afară, însetat de libertate, de lumină, de

soare şi de zarea albastră. În locul tunicii de husar alb al ţarului, voi purta haina vărgată a puşcăriaşilor. Mă vor arăta cu degetul şi voi auzi veşnic cuvântul de ucigaş. Umezeala celulei îmi va roade sănătatea, iar asupra întregii familii voi arunca oprobriul. Doamne, ce cale să apuc: să urmez drumul fericirii mele şi al Zvetlanei, de care mi-e sufletul atât de cuprins, şi să uit pe Nataşa, sau să apuc calea către care mă îndeamnă datoria de frate, ştiind bine că, apucând pe acest drum, las în urmă o fiinţă care pentru mine este totul în viaţă şi nu ajung în altă parte decât în faţa zidurilor pe care stă scris: Temniţă?

La ora 4, în după amiaza zilei următoare, Serghei Sarakoff ieşi din casă. Înainte de a-şi părăsi odaia, se cercetă în oglindă. Ochii traşi de nesomn şi obrajii brăzdaţi de cutele chinului care nu l-au slăbit toată noaptea îi schimbaseră faţa. Se controla singur dacă e gata să-şi împlinească planul răzbunării. Îşi strânse pumnii cu putere, apoi îi destinse. „Da! au încă putere, cel puţin atât cât va trebui să sugrume gâtlejul unui nelegiuit."

O ploaie măruntă cădea necontenit, fără semn de încetare. Ieşi în stradă pe jos. La primii 50 de paşi făcuţi, îi ieşi înainte o trăsură:

– Izvoscik, birjar!

– Imediat! Vizitiul dădu bici calului negru, apropiindu-se de Serghei.

– Gorokovaia, 64!

La biciul vizitiului, calul se opinti din nou în jugul hamului cu cerc, călcând în trap regulat caldarâmul străzilor, cârpit cu petece de apă murdară, peste care copitele călcau împroşcând-o în lături. Din fundul micii trăsurele, Serghei privea fix în spatele vizitiului. Îşi auzea bătăile inimii, ritmic întovărăşite de tropotul calului. Ceea ce îl frământa acum era gândul că clipele prin care trecea erau ultimele momente ale libertăţii sale. „La capătul cursei birjarului e şi capătul vieţii mele libere". Când bărbosul vizitiu trecu peste canalul Fontanka, bătăile inimii se precipitară şi mai mult. Se apropia: nu de mişelul care se va prăbuşi înăbuşindu-i cu mâinile sale suflul pieptului, ci de capătul libertăţii vieţii sale tinere, în care înmugurise atât de bogat fericirea dorită. Aceasta îl tulbura, nu omorul.

Trăsura se opri. Plăti birjarului o sută de ruble. Mirat la început, bucuros apoi de câştig, vizitiul îşi ridică şapca, salutându-şi respectuos mişteriul mărinimos. El nu ştia ce se petrece în sufletul lui Serghei. Nu înţelegea că plata cursei cu o sumă atât de mare, o sută de ruble, e o pomană înaintea unei morţi. Gândea poate că e un risipitor, fecior de bani gata, fără să ştie că în acea clipă îşi risipea viaţa, nu averea. Când bărbosul birjar, înfăşurat în mantaua lui albastră, plină de năsturei albi de metal, aliniaţi în rânduri pe pieptul lui larg, îi ură cu bunătate de om necăjit să trăiască, vorbele îi părură lui Serghei o crudă ironie.

În poartă se ivi numărul casei: 64. Şase şi cu patru fac zece: „bac". Pentru prima oară se gândi că planul n-o să-i reuşească. Era însă prea târziu, căci mâna tremurândă apăsă clanţa porţii. Urcă scara la apartamentul de sus. În sala de aşteptare, un călugăr cuprins de somn îşi plimba capul între umeri ca într-un neisprăvit semn de mirare. Trezit, îşi scutură somnul şi îşi frecă ochii, apoi dând să se scoale reveni iarăşi în jeţ, greoi, fără voia lui, întors de o înţepătură dureroasă, ce i-a săgetat genunchii ruinaţi de un reumatism atroce: „Ah!" făcu călugărul, şi printre firele dese ale bărbii roşietice o înjurătură surdă se strecură. Un nou efort! Călugărul izbuti să-şi lase toată greutatea trupului numai pe cele două picioare, încălţate cu o pereche de ghete mari şi cârpite, scâlciate la tocuri şi ridicate la vârfuri ca nişte papuci turceşti. Sutana, roasă pe la mâneci şi poale, decolorată de soare şi pătată pe piept, îşi destinse cutele. Pumnii noduroşi s-au deschis dând drumul degetelor îndoliate să frământe şiragul de mărgele negre, prins de gâtul său.

– Anunţă-mă la stareţ, i se adresă cu un ton puţin enervat Serghei.

– Da, da! La stareţ, răspunse călugărul, parcă tot nedezmeticit, dar eşti bun să-mi spui cine eşti?

– Un husar alb... spune-i stareţului că vrea neapărat să-i vorbească într-o chestiune care îl priveşte, un husar alb.

Călugărul dispăru înapoia uşii, ca să revină după două minute, deschizând-o larg c-o mână, pe când cu cealaltă indica invitaţia de a intra. Închise apoi uşile, recăpătându-şi locul în jeţul de serviciu şi înjurând din nou de durere când genunchii s-au frânt, dându-i libertatea să se aşeze în scaun.

Serghei fu introdus în sufragerie, unde stareţul Rasputin îşi făcu apariţia după câteva momente de întârziere. Apăru în cadrul unei uşi, răspunzând salutului respectuos al lui Serghei. Stareţul era îmbrăcat în obişnuitul lui costum, purtat cu mândrie, căci bluza albastră de mătase era brodată de însăşi ţarina Alexandra Feodorovna. Restul costumului, pantaloni de pluş mătăsos şi cizme largi.

– Ce necaz te aduce la mine, frumosule husar, rupse tăcerea stareţul, îndreptându-se spre Serghei. Când se găsiră faţă-n faţă, strângându-şi mâna, Serghei pronunţă răspicat:

– Sunt Sarakoff, fratele fetei pe care ai pângărit-o mişeleşte alaltăieri.

Faţa stareţului se schimbă la culoare. Vru să dea înapoi, dar mâna apucată voiniceşte de Serghei îl pironi locului. Ochii lui mici şi înfundaţi în orbitele adâncite începură să joace. Serghei înţelese gândul nelegiuitului, ce vroia prin puterea hipnotică cu care era atât de mult înzestrat, să-i paralizeze forţa. Nu mai pierdu nici o clipă. Îşi înfipse mâinile în gâtul stareţului; dar ochii acestuia, aruncaţi afară din orbite de convulsia gâtului ce se zbătea în mâinile lui, jucau şi mai puternic. Mâinile începură să i se înmoaie. Îşi închise ochii, vrând să se salveze hipnotismului, dar, prin pleoapele lăsate în jos, lumina

ochilor stareţului trecea. O oboseală îi cuprinse tot corpul, iar sub picioare parchetul camerei i se părea că se mişcă. Sarakoff îşi dădu seama că e sub influenţa puterii hipnotice. A mai stărui în luptă însemna a se dezarma şi de forţă şi de puterea cunoştinţei. Îşi desprinse mâinile din gâtul stareţului şi, beat parcă, deschise uşa, fugind prin sala de aşteptare şi curte până ajunse afară. Auzea vag cuvintele stareţului: Dumnezeu e cu mine, nemernicule.

Călugărul, care aţipise din nou, se trezi iarăşi buimăcit.

– Ce e, ce s-a întâmplat, Prea Sfinte?

– Nimic, închide uşa... nu mai primesc pe nimeni astăzi.

În noaptea zilei aceleia, lumina candelei nu-l mai neliniştea. Serghei, uşurat parcă de o povară, se gândea liniştit la cele întâmplate. „Nu am mers hotărât să îl răpun? Nu eram conştient de soarta ce mă aştepta? Cel Atotputernic nu mi-a împlinit dorinţa, mi-a dat în schimb liniştea sufletească: împlinirea datoriei de frate. Mi-am înfipt mâinile în gâtul lui şi-am strâns cât am putut, dar ele au slăbit strânsoarea contra voinţei mele. Pentru răzbunarea Nataşei am renunţat la viaţă, la Zvetlana mea mândră şi frumoasă, Zvetlana, visul meu de totdeauna. M-am dat pe deplin conştient întunericului temniţei, ştiind bine că aduc – pentru mulţi, aproape pentru toţi – o pată numelui celor ce l-au păstrat de-a lungul vremurilor curat şi cinstit.

Mi-am oprit într-o clipă avântul vijelios al inimii încinse de iubire şi-am dat cu piciorul în altarul dragostei neîntinate, toate, toate pentru răzbunarea Nataşei. Dacă Dumnezeu nu a vrut să ucid, nu sunt oare la capătul datoriei împlinite? Sunt! În faţa Celui de Sus, muritorul nu are altceva de făcut decât să se plece sfios.

Flacăra candelei se zbătu puţin în paharul de sticlă, dând palide lumini, pentru o clipă, jocul unei ape frământate de adierea molcomă a unui zefir. Temându-se că se va stinge, sări din pat. Mâna sfântului Neculai nu-l mai ameninţa. Îi părea că e ridicată acum în semn de binecuvântare. Chinul ce-i săpase într-o singură noapte cutele durerii pe frunte şi pe obraji făcu din nou loc reveriei de odinioară, care, tot într-o singură noapte, întoarse feţei înfăţişarea ei blândă, împurpurată de fericirea de aievea. Smuls din frigurile ucigătoare şi redat liniştii sufleteşti, Serghei adormi, vegheat de palida lumină a candelei. Raze sfioase de firavă lumină s-au răsfrânt peste figura lui obosită, până în zorii zilei, când alte raze au risipit lumina candelei, fără a-i atinge însă flacăra.

*

* *

Când l-am revăzut a doua zi, am avut impresia reînvierii unei fiinţe dragi. Ne-am îmbrăţişat şi ne-am pierdut în liniştea unui sărut fără de sfârşit. Strânsă în braţele lui, îi auzeam bătăile inimii şi simţeam cum i se lărgeşte pieptul respirând. Respira puternic o viaţă nouă, ca un nou născut, avid de aer şi de lumină. Preţuia acum mai mult ca oricând fericirea dragostei noastre. De-abia acum simţea cât de puternică era iubirea ce ne înlănţuia. O simţea adânc, pentru că a cunoscut, nu mai departe decât cu o zi înainte, ce înseamnă risipirea ei.

Şi eu, reînviată ca şi el din durerea peste care umbra înserării se aşternuse tot mai deasă, simţeam cum vâltoarea unei vieţi noi mă cheamă, să-mi arate ce este fericirea când renaşte. A trecut poate multă vreme, stând astfel strânşi în braţele noastre întărite de noi puteri, nu am simţit însă timpul scurgându-şi clipele; pentru noi încetase mersul vremii.

Nataşa, liniştită de Serghei, purta cu resemnare durerea ei neîmpărtăşită nimănui. O sfătuise Serghei să tacă şi tăcea. Înţelegea să fie mută pentru toţi, dar nu se putea convinge că trebuia să ascundă şi lui Petruşca chinul ei. I se părea că-l înşeală dacă nu i se destăinuieşte, că e nesinceră şi lucrul acesta nu-l putea suferi. A căutat zile de-a rândul să-şi impună voinţa lui Serghei şi i se părea că e în stare s-o urmeze, dar când Petruşca îşi petrecea libertatea duminicilor şi sărbătorilor lângă ea, hotărârea ei se spulbera, risipită de un imbold pornit din sufletul ei curat, ce nu înţelegea să şi-l întineze. La vârsta ei şi în sufletul ei nepătat, tăinuirea mai departe a pângăririi o socotea nu numai ca o lipsă de sinceritate, dar şi ca o faptă josnică, ce nu se potrivea cu firea ei. A tăcut până nu a mai putut, fiindcă într-o zi de duminică, atunci când Petruşca se eliberă din zidurile „Corpului Pajilor" ca să ajungă cât mai repede lângă ea, Nataşa, palidă în obraji, cu ochii închişi pe jumătate şi cu buzele albe, îi spuse fără înconjur:

– Nu ştiu dacă o să mă mai iubeşti, Petruşca.

Ochii lui o priviră miraţi. Crezând că cele spuse de Nataşa sunt numai îndoieli, Petruşca îi răspunse cu o dojană blândă:

– Îndoiala ta de astăzi, datorită nu ştiu cărui fapt, mă doare, deoarece ea vine tocmai în clipa când mai mult ca oricând simţeam că te iubesc. Când nu te văd săptămâna întreagă, pe inima mea apasă tristeţea, ca apoi în libertatea duminicilor să se spulbere în fărâme.

– Ce trist, şi totuşi ce adevărat!

– Nataşa, ce ai? Bănuiala ta, nu numai că mă doare, dar mă şi jigneşte. Aşteptam cu nerăbdare copilărească să te văd cât mai repede, să-ţi spun şi să te fac să pricepi cât îmi eşti de dragă, să strâng cu puterea tinereţii mele dăruită ţie pieptul tău de fecioară curată, blândă şi dorită. Aşteptam...

– Nu! Braţele tale de vor mai voi să strângă pieptul Nataşei trebuie să simtă că nu vor mai îmbrăţişa pieptul unei fecioare. Nu!... Şi nu sunt vinovată, Petruşca.

Lovit ca de trăsnet, Petruşca amuţi. Voia să înţeleagă totul şi nu înţelegea nimic. Zdruncinat peste măsură, fără putere să mai stea în picioare, se lăsă în iarba deasă din grădina Sarakoffilor. Cu ochii în pământ, cu inima zdrobită de durere şi cu gândurile risipite, plângea în hohote ca un copil. Din când în când doar numele ei îl îngâna. Cu mâinile înlănţuite de după picioarele Nataşei, plânsul lui nu mai înceta. Pe deasupra lor, merii îşi cerneau ultimele flori. Ningeau petale albe îngropând sub linţoliul lor un vis ce se topea în lacrimi. Şi peste ele – fluturi ce trăiau doar un zbor, din ramuri până la pământ – cădeau din când în când, deşi în amurg, picuri de rouă, rouă caldă, izvorâtă din ochii Nataşei.

În seara zilei aceleia, Nataşa sădi în grădina Sarakoffilor un trandafir, chiar în locul unde ochii lui Petruşca umeziseră pământul. Şi floarea s-a prins purtând în tulpina ei, când a crescut, lacrimile unui om necăjit.

5.

30 iulie, 1914.

Încă din miezul nopţii clopotele bisericilor începură să sune. Vesteau norodului risipit pe două continente că, dinspre Apus, o împărăţie de oameni, pe tronul căreia se găsea un împărat nebun, urzea pierirea slavilor. O! Dăngănitul acela nesfârşit şi astăzi îl am în urechi. Se clătinau turlele bisericilor şi se pierdea sunetul lor în necuprinsul ţării, răzbind în mii de ecouri în piepturile slavilor întunecaţi la minte, dar crescuţi în frica lui Dumnezeu. Clocotea întinsul pravoslavnicei Rusii de un cor puternic, de un cântec sfânt, născut din buza de aramă a miilor de clopote; cântec ce se risipea pătrunzător peste tot, până în cele mai îndepărtate unghere ale marii împărăţii slave, ducând cu alai bisericesc, până în cele mai sărăcăcioase izbe, vrerea Domnului şi voinţa ţarului.

Era o chemare sfântă, un glas dumnezeiesc, ascultat de întreg norodul cu cuviosia unui călugăr ce a înălbit în fumul de ceară al lumânărilor mănăstireşti. Era harul divin vărsat întru fericirea norodului slav.

O! Dacă aş fi simţit atunci sfârşitul prevestirii sale; dacă aş fi înţeles atunci că dăngănitul acela e cântecul de îngropăciune al unui neam ce nu e vinovat, m-aş fi ridicat ca o răzvrătită şi aş fi strigat cu toată puterea pieptului înşelăciunea lui. Ar fi izbit în mine cu pietre, m-ar fi sfâşiat şi m-ar fi ars pe

rug ca pe o nouă Ioană a Franţei, clevetitoare şi uzurpatoare de credinţă, dar m-aş fi sacrificat în seninătatea divină, lăsând buzelor mele să rostească în ultima clipă biblicul cuvânt:

„Iartă-i Doamne, că nu ştiu ce fac!"

Şi la chemarea sfântă, risipită de-a lungul şi de-a latul pământului slav, s-au îmbrăcat preoţii în odăjdii, străbătând uliţele satelor cu crucea în mână, îndemnând norodul să răspundă chemării revărsate din înaltul cerului. La glasul lor duhovnicesc şi la arătarea lor apostolică, norodul se aprindea de o forţă necunoscută şi neînţeleasă lui, forţa întunecimii aţâţată de puterea religiei; forţă ce dădea moliciunii slave energie şi inconştientului lor de totdeauna un scop: apărarea ţarului şi a Rusiei când Dumnezeu o cere.

Lâncezeala satelor încetă la cântecul clopotelor. Chiotele de fericire se împerecheau acum armonios cu sunetele de aramă. Sclipirile ochilor lor blânzi şi pierduţi veşnic în zare jucau acum excitaţi de o pornire vie, neînţeleasă. Lumina lor palidă de odinioară deveni fosforescentă şi pătrunzătoare. Energia acumulată în atâţia ani de lâncezeală, în care pasul lor n-a cunoscut mersul viu şi în care gândul lor nu s-a frământat niciodată cu ceea ce are să se întâmple dincolo de amurgul zilei în care trăiesc, se răzbuna acum sălbatic, zvâcnind ca un resort de oţel, scăpat din ghearele ce-l ţinuseră comprimat. În gâtlejurile lor arse de alcool, aluneca mereu votca ucigătoare. Şi nu cruţa votca nici gâtlejuri de femeie şi nici chiar pe acelea de copil. Fericirea trebuia să-i cuprindă pe toţi şi fericirea ţăranului rus zăcea în băutură. Atâta i se dăruise, la atâta doar avea dreptul.

Şi clopotele sunau mereu. Sunau fără sfârşit, însoţind cu melodia lor vâltoarea satelor ce-şi trimiteau floarea tinereţii să se înece în sânge şi glorie pentru ţarul iubit. Convoaiele celor mobilizabili umpluseră şoselele, în praful cărora cizmele se îngropau o clipă, ca apoi să-l vânture şi să-l înfiripeze în nor înecăcios, tovarăş plictisitor de drum. Şi convoaiele acestea de oameni beţi de bucurie şi de votcă, mânaţi de o fericire ce nu avea să-şi răsfrângă bucuriile asupra lor, năvăleau în oraşe, în aşteptarea caldă şi prietenoasă a autorităţilor, ce-i primeau în urale şi în sunete de fanfare. Se încingea atunci o nouă exaltare. Flăcăii, obosiţi o clipă de greul drumului, se redeşteptau în explozii şi mai puternice. Când glasul răsunător al vreunuia acoperea tumultul cu strigătul de „Trăiască ţarul", piepturile tuturor se spărgeau în urale, ce sfredeleau văzduhul cu puterea trăsnetelor din zilele de furtună. Şi pătrundeau uralele acestea până sub bolţile de la Ţarskoie-Selo, umezind ochii ţarului de lacrimile fericiri. Era iubit. Simţea cum norodul întreg, trezit de chemarea sfântă, nu avea altă icoană decât chipul lui. Îi simţea credinţa şi i se călea sufletul şovăielnic când vedea atâta hotărâre şi atât clocot patriotic în piepturile mujicilor săi. Îşi fericea copilul, pe fruntea căruia era sortit să se aşeze mai departe coroana Romanovilor, ştiind că-i lasă moştenire un popor

plin de credinţă şi iubire pentru el. Îl fericea, nebănuind că acelaşi norod, care acum nu precupeţea jertfa pentru el, mâine îl va jertfi chiar pe el.

În noapte, oraşele – pline de miile de ţărani care soseau necontenit şi de locuitorii lor, beţi laolaltă – clocoteau în lumina lămpilor electrice de acel avânt războinic, delirant, căruia îi ierţi totul, până şi crima. În clipele acelea nu mai erau suflete amărâte, nu mai era ură. Plutea peste tot o înfrăţire biblică, aşa precum a propovăduit-o Cristos.

Şi clopotele sunau mereu. Cântecul lor se revărsa sfios peste nebunia unei bucurii, smulgând din când în când credincioşilor beţi semnul neuitat al crucii. Da! Semnul crucii nu-l uită poporul nostru dar, vai de cum e înţeleasă credinţa în Dumnezeu la noi. Ai crede că în această ţară plină de biserici şi de preoţi, de mănăstiri şi de episcopi, credinţa e ceea ce trebuie să fie. Câtă deosebire însă între ortodoxismul vostru şi al nostru! La voi biserica e înţeleasă, e sprijinul prin care oamenii se apără de păcate, e refugiul spre care se îndreaptă cei nevindecaţi de ştiinţă, pe când în pravoslavnica Rusie se roagă credinciosul ca să-i dea Dumnezeu putere să înfăptuiască omorul şi înainte de a ucide se întreabă sincer şi cu frica lui Dumnezeu dacă e împărtăşită fiinţa căreia vrea să-i ia zilele, ca nu cumva murind neîmpărtăşită să cadă în păcat. O hoardă de episcopi, profitori de bunuri şi spoliatori de minţi întunecate, aceştia sunt prelaţii noştri. Ei nu încearcă să lumineze poporul, ci îl lasă anume în misticismul ce nu impune niciodată făptuitorului înţelesul faptei sale, astfel ca, ridicat fiind controlul spiritual al credinciosului, ei să-l poată învârti în mâinile lor aşa după cum interesul o cere. Acesta e înţelesul credinţei la noi.

Şi poporul petrecea tot mai vârtos în noapte. Minţile aprinse, inimile încălzite şi simţurile excitate îşi înecau pornirile şi zvâcnirile în alcoolul salvator. Norodul înnebunise.

Cântecul clopotului suna pentru mine, în noaptea aceea, romanţa despărţirii. Tristă şi îngândurată, simţeam cum mi se strecoară în suflet povara unui chin ucigător. „Mâine, cine ştie, dacă nu l-oi privi pentru ultima oară". Gândul acesta mă omora. Mă zvârcoleam în pat şi-mi astupam urechile, să nu mai aud bucuria unui oraş, a unei ţări întregi, potrivnică bucuriei mele. Şi ce vremelnică fericire, ce amară înşelare! Peste câteva zile doar, multora le va îngheţa glasul, atât de răsunător acum. Li se vor încleşta gurile; vor sângera în ţărână şi li se vor usca ochii, netreziţi încă din beţia fericirii neînţelese, dar în adâncul căreia s-au aruncat în noaptea asta răsunătoare de sunetul clopotului, cu toată vigoarea tinereţii lor. Azi chiot, joc şi veselie; mâine lacrimi, femei în zăbranic, copii fără tată şi morminte fără cruci. Dar ce va fi mâine nu e în mintea lor. Teama de moarte s-a risipit. S-a înecat pentru unii

în alcool şi s-a spulberat pentru alţii în setea de glorie. Da, setea aceasta de glorie e mai oarbă ca mintea zăpăcită de vin. Ea întăreşte braţul, înmiindu-i forţa. Te poartă veşnic spre vâltoarea morţii, în mijlocul căreia din neputincios te face arhanghel, te exaltă până la nebunie şi te sacrifică la urmă pe altarul ei însângerat, cu seninătatea unei datorii împlinite. Gloria, acest îndemn al morţii eroice, s-a strecurat întotdeauna în sufletul îndrăgostiţilor, înflăcărându-le dorinţa strălucirii vitejeşti. De dragul şi dorul femeii îndepărtate, femeii iubite, femeii în faţa căreia vrea să se înalţe, îndrăgostitul urcă, îndemnat mereu de acest miraj, gloria, scara sacrificiului eroic, drum înaintea căruia instinctul de conservare nu mai pune nici o barieră. Şi de la drumul acesta, Serghei nu se va abate. Îl va căuta mereu cu gândul la dornica lui iubire, îl va urma pas cu pas, stăruitor şi neobosit, i se va părea mereu că tot ceea ce a făcut e nimic, se va avânta din ce în ce mai mult în vâltoarea acestei sângeroase chemări, până ce într-o zi cu roşu asfinţit de soare, amurg împurpurat de sânge, i se va înălţa sufletul în înaltul cerului, lăsând pământului trupul său sfârtecat de săbii şi ciuruit de gloanţe.

O, Doamne, de ce nu dai omului intuiţia morţii!

Tata era vesel. Cântecul clopotului îl făcu să uite că are copii şi soţie. Îi amintea numai de un regiment de husari albi, în fruntea cărora va intra în Berlin.

– Marusio, din husarii albi ai împăratului voi face husarii roşii ai morţii. Voi adăpa caii în Sprea şi voi întinde conovăţul pe Unter den Linden.

Cântaţi, cântaţi mereu clopote sfinte imnul victoriei noastre. Cântaţi necontenit, cântecul vostru e cântecul heruvimilor. Aţi bătut până acum doar pentru îngropăciune, bateţi de aici înainte pentru gloria ţarului, pentru faima Rusiei.

– Înţelegi tu, Marusio, acum, de ce pe câmpiile Gorioslavului îl lăsam pe Petruşca să ţipe cât îl ţinea pieptul?... Ca astăzi, Marusio, vocea lui să fie tare, să fie bărbătească, să fie trăsnetul la care husarii săi să se năpustească pentru gloria Duninilor, nedezminţind pe toţi acei dinaintea mea ce au fost slujitori devotaţi până la sacrificiu ţarilor şi patriei. De când a început sunetul clopotului, nu mai sunt tată, Marusio, sunt numai soldat. Doresc mai mulţi Dunini căzuţi pe câmpul de luptă pentru gloria Rusiei, decât rămaşi în viaţă graţie ruşinoasei ocrotiri şi eschivării de la datoria noastră sfântă.

Cu ce putere, cu ce curaj aş fi putut să cer tatii împlinirea gândului ce mă frământa: ocrotirea lui Serghei. Hotărât să-şi ducă copilul încă fraged în vâltoarea luptei, unde moartea nu cruţă şi nu alege, nu l-aş fi biciuit cumplit să-i fi cerut eu, fiica lui, ocrotirea iubitului meu? N-am îndrăznit s-o fac, deşi în mintea mea se lămurea curat destinul lui. Şi ce destin putea să aibă, când

în fruntea regimentului din care făcea parte se găsea un tată ce-şi aşeza în primele rânduri de sacrificiu copilul său drag? Ce puteam să fac altceva decât să rog Cerul să-i aibă pe toţi în paza lui?

În noaptea aceea de cântec neîncetat de clopot, de fericire şi de chin, mi-am înălţat ruga fierbinte către Domnul. Cu glas sfios, îngenuncheată sub candela arzândă, cu ochii spre cer şi cu obrajii brăzdaţi de lacrimi, ceream Atotputernicului ocrotirea lor. Dar glasul meu s-a risipit pesemne înainte de a ajunge sus.

*
* *

A doua zi, doamna Virubova o anunţă pe mama că Nadia şi cu mine suntem invitate de marea ducesă Tatiana la ceai. Am simţit tâlcul acestei invitaţii de îndată ce mama ne-a comunicat dorinţa Tatianei. Acelaşi chin, aceeaşi noapte plină de nelinişti, acelaşi zbucium a avut poate şi ea în noaptea cântecului neîncetat de clopot, cântecul nenorocirii noastre. Când ne-am încrucişat privirile, patru lacrimi lunecară tainic din cei patru ochi ce au stat deschişi toată noaptea în straja gândurilor noastre. Patru lacrimi, pornite nu din adâncul ochilor ci din adâncul inimilor ce aveau să îndure cea mai crudă şi nemiloasă încercare, despărţirea. Când, mai târziu, în parcul măreţ al palatului, ne-am regăsit o clipă singure, departe de ochii scrutători ai anturajului marii ducese, pe drumul brăzdat de cele patru lacrimi începură să inunde şir nesfârşit de mărgăritare. Soseau din izvor nesecat, tot mai mari, tot mai luminoase, una după alta, alunecând pe aceeaşi dâră în lanţ strălucitor, aprins în mii de ape de văpaia soarelui. În jurul nostru, crini albi şi roşii, înalţi şi gingaşi, se legănau tânguitor în adierea vântului, având parcă ceva din maiestatea domniţelor cernite, îndepărtate de la curte pentru c-au iubit aşa cum inima le-a cerut.

În pulberea de lumină a soarelui, în adierea vântului, între florile mândre şi în hohot de lacrimi, marea ducesă Tatiana îşi plângea pentru a nu ştiu câta oară soarta ce i-a hărăzit chinul cel mai cumplit, iubirea în taină, iubirea neîngăduită.

– Zvetlana, ce nenorocită sunt! Va pleca şi n-o să pot să-i vorbesc. Aş vrea să-l binecuvântez, să-i sărut fruntea şi să-l strâng în braţe; aş vrea să simt fiorii puternici ai despărţirii noastre crude; aş vrea să tresalt cumplit, zguduită de urgia fatalităţii ce-mi răpeşte din braţe fiinţa pe care o iubesc; aş vrea, Zvetlana, să calc în picioare diadema Romanovilor, pentru că stă împotriva inimii mele.

Cu ce o puteam mângâia? Încercam să-i alin suferinţa, să-i arăt că deşi nu sunt o Romanovă, aceeaşi soartă ne uneşte, despărţirea de ce aveam mai drag.

Înţelegea însă bine prăpastia care ne desparte, şi în adâncul acestei genuni ea îşi vedea îngropată pentru totdeauna fericirea.

Îşi vârî mâna în sân, apoi mi-a întins încălzită încă de pieptul ei tânăr, aprins de caldul dragostei, o iconiţă de aur, pe dosul căreia era gravat numele ei.

– Să i-o dai, e talismanul cel mai scump ce i-l pot dărui. S-o poarte la piept, aşa precum am purtat-o eu. Arată-i că mi-e inima plină de durere ucigătoare, că îl aştept să se întoarcă şi că mă rog cerului să-l ferească în luptă. Spune-i că mi-e sufletul răscolit de cea mai puternică iubire şi fă-l să înţeleagă că nu are dreptul s-o sacrifice nici pentru gloria ţarului, atâta vreme cât această iubire e singura mângâiere tainică a unei mari ducese, ce s-a supus legilor firii şi nu celor omeneşti.

Ne-am strâns în braţe ca două nenorocite fără nici un ajutor.

– Ei pleacă peste două zile, Zvetlana, neîmbarcaţi. Toată garda e îndreptată spre Prusia Orientală. Voi cere tatei permisiunea să salut trupele. Fă să ştie că e doar pentru el.

Când ne-am despărţit, ochii ei erau încă umezi, cu toate că nu mai eram singure.

*
* *

În seara zilei aceleia, tata mă luă uşor de umeri, mă strânse la pieptul lui larg şi osos, apoi, sărutându-mă îndelung pe frunte şi pe ochi, îmi spuse:

– Astăzi şi mâine, Serghei Sarakoff e invitatul tău la masă. De poimâine nu ai să ne mai vezi multă vreme... da, multă vreme, Zvetlana. Îmi aduc aminte de cuvintele împăratului când mi-a dat comanda husarilor săi albi: „Îţi încredinţez un regiment frumos, de husari aleşi". I-am răspuns: „Când Maiestatea Voastră o va cere, din husarii frumoşi şi aleşi, voi face eroi fără de seamăn". Eroismul, Zvetlana, e ca femeia vicioasă, ce cu atât îţi dă mai mult cu cât mai mult te pierzi în viciul ei. El nu te desăvârşeşte erou, decât atunci când mori în împlinirea lui. Am promis împăratului că vom fi eroi, vom fi!

Cuvintele tatei începură să mă îngrozească. Mi se păreau halucinări, vedenii de om bolnav, iar nicidecum cuvinte rostite de un tată copilului său drag.

– Cum, te înspăimântă gloria tatălui tău, a fratelui, a logodnicului tău? Ai altă mândrie mai mare înaintea ochilor decât pe aceea pe care ţi-o vom zămisli noi cu sângele şi cu carnea noastră? Zvetlana, nu-mi lăsa în suflet dezamăgirea hidoasă că un Dunin, fie el tânăr şi fie el femeie, a fost o stavilă de-a curmezişul drumului ce duce către glorie. Adu-ţi aminte de anii copilăriei tale de la Gorioslav. Fugară pe Lubliana, cu părul răvăşit sălbatic;

singură prin pădure, peste ape şi peste şanţuri; chiuind puternic şi înotând în susul Zivodkei... toate acestea, Zvetlana, au făcut oare din tine fiinţa care să tremure la gândul unei morţi eroice, fie această moarte chiar a tatălui sau a logodnicului tău?

– Tată, ce-mi ceri tu acum, să mă bucur de ceea ce ar trebui să plâng o viaţă întreagă? Să mă bucur şi să mă mândresc de dispariţia, fie ea glorioasă şi eroică, a celor pe care îi iubesc cu toată puterea inimii? Ceri tu aceasta copilului tău, carne şi oase din carnea şi oasele tale? Mândria pe care mi-o impui, nu ar fi oare o întinare a sentimentului de dragoste ce am pentru tine, pentru Petruşca şi pentru Serge?

– Zvetlana dragă, de când a început să sune cântecul clopotului, cântecul dragostei de tot felul a încetat. În sufletele tuturor ruşilor o singură frământare trebuie să se mai zbată astăzi, o singură dorinţă trebuie să le mai rămână sădită în inimă: gloria Rusiei şi a împăratului, cu preţul oricăror sacrificii. Zvetlana, uită-te în ochii mei şi mărturiseşte-mi dacă mai ai ceva împotrivă. Tu ştii cât te iubesc şi mai ştii că îţi cunosc şi dorul inimii. Ţi-l împlinesc astăzi, binecuvântându-vă pe amândoi. Serghei Alexandrovici Sarakoff, de astăzi înainte, este logodnicul tău.

Am tresărit puternic. La pieptul lui mă strânse şi mai vânjos. I-am sărutat obrajii amândoi.

– Nu e aşa, Zvetlana, că îi vei dori fericirea?

– Tată!

– O! Ce bucuros sunt, Zvetlana dragă. Plec cu inima împăcată, mândru că logodnicul fiicei mele dragi va fi un erou. Voi fi al câmpului de bătaie cu trup şi suflet, fără griji şi fără nici o teamă acum. Iar... de va fi să închid ochii acolo, departe, în pământ străin, în ultima clipă a vieţii mele voi trăi fericirea cea mai mare şi cea mai de pe urmă, Zvetlana, căci simţind că mor, voi simţi cum moartea mea vă va aduce vouă, Marusiei, Nadiei şi ţie, cinstea pe care o meritaţi şi de care veţi fi mândre.

Plângeam cu hohote. În ochii lui nici o lacrimă.

– Să nu spui Marusiei spovedania noastră. Ea nu e rusoaică neaoşă şi nu poate să înţeleagă ceea ce înţelege un rus de la sud, ars de soare şi stropit de Caspica. Şi nu aş avea curajul să-mi deschid sufletul cum ţi l-am deschis ţie, deşi copil. În vinele tale e sângele meu şi de aceea am făcut-o fără nici o teamă. Du-te acum, Zvetlana, căci trebuie să fi venit Serghei. Înveseleşte-i sufletul cu binecuvântarea ce v-am dat-o. Iubiţi-vă curat şi împărtăşiţi-vă dorurile, deoarece, peste două zile, între voi se va aşeza o altă iubire, dragostea de ţară şi de împărat.

Mama era îngândurată. Veselia tatei şi a lui Petruşca era pentru dânsa o conduită stranie. Căminul care se destrăma, fără a şti măcar dacă viitorul îl

va închega la loc, o lovise cumplit. Un neastâmpăr nervos îi cuprinse firea. I se fixau ochii în neant, scăldaţi în baia de lacrimi a durerilor mute şi nu şi-i apleca decât atunci când durerea era prea mare ca s-o poată îndura cu ei înălţaţi spre cer. Când Petruşca îşi scotea lama săbiei din teacă, arătându-i tatei tăişul ascuţit ca un brici, pleca din mijlocul nostru să nu mai vadă şi să nu mai simtă pregătirile funerare ale unor zile de groază. Gloria lor nu avea nici un răsunet în pieptul ei. Era creată pentru cămin şi altă glorie decât a acestuia nu cunoştea.

În seara ultimă, seara dinaintea zilei în care aveau să plece, au fost invitate la masă mai toate rudele noastre. Vroia tata să mai simtă o dată împânzindu-i sufletul caldul căminului. În seara aceea fusese dat cuvânt de ordine să se respecte durerea mamei. Nici tata, nici Petruşca şi nici Serghei nu mai arătau acea sete de glorie, acea sălbatică bucurie ce le domina sufletul. Am stat cu toţii până spre miezul nopţii. Când ochii mamei şi ai Nadiei începură să se închidă de oboseală, tata ne rugă să ne retragem:

– Eu mai rămân puţin cu Serghei şi cu Petruşca. Voi duceţi-vă în salon, sau culcaţi-vă, dacă vă simţiţi obosite. Tante Inna, mai povesteşte-le dumneata ceva din isprăvile lui Moş Neculai, la atacul Sevastopolului. Pune-i la curent cu istoria Rusiei şi cu tinereţea matale; se cam confundă amândouă, tante Inna, nu crezi că da?

– Mişa, iar începi!...

Ne-am retras. În salonul mic, luminat doar de razele de lună ce pătrundeau prin ferestrele deschise, am rămas încă multă vreme în prada gândurilor noastre. Tante Inna îşi repeta pentru a nu ştiu câta oară repertoriul povestirilor sale. În liniştea nopţii, glasul ei evoca trecutul. Când numele lui Moş Neculai îi venea pe buze, un oftat lung i se desprindea din piept. Era regretul mut pentru o fiinţă ce o adorase.

Dorinţa tatei de a rămâne încă în sufragerie cu Petruşca şi cu Serghei mă intrigă mult. Ce aveau să-şi spună? Care putea fi conversaţia în ajun de lupte, între un tată ce-şi avea la stânga fiul şi în dreapta logodnicul fiicei sale? Din întunericul sălii i-am auzit. O, Doamne! Ce oameni a avut Rusia şi ce a ajuns astăzi!

– Dimitri, răsună glasul tatei, schimbă paharele şi fugi în pivniţă şi adu patru garafe din cele îngropate în stânga. Ai venit?... Măi băieţi, să vă dau un vin din care bea şi împăratul. E de pus pe rană, mă dracilor. Eh! Ăsta e un vin din care dau numai la cine ştiu eu. Numai să-l fi gustat tante Inna, că ar fi şi început să joace mazurca vremurilor ei... Zilele care vin ne cer suflete călite, băieţi. Aşa fiind, să-ncepem să ne călim... Ai venit? Bravo, Dimitri! Tu ai să mergi cu noi, şi fiindcă ai venit repede, te înalţ în grad. De azi înainte eşti caporal.

– Bravo tată, dar să-l păstrezi tot pe lângă tine, nu?

– Pe lângă mine şi cu cea mai nobilă şi mai grea misiune ce se poate încredinţa unei ordonanţe în război: grija vinului din punctul de vedere al cantităţii, al calităţii şi al răcelii.

– Sunt absolut necesare toate aceste trei calităţi, domnule colonel?

– Cum, cum ai spus, domnule colonel? Aşa mi se adresează logodnicul fiicei mele? Nu crezi că e necesar să-i aplicăm corectivul, Petruşca?

– Da, da, de părere! Greşelile se pedepsesc.

– Dimitri, serveşte două pahare.

Unul după altul alunecară „ex" în gâtul lui Serghei.

– Bravo, bine băiete! Cunoşti de mult meseria asta?

– De când sunt în regimentul tău, tată.

– Bravo!

– Bravo, repetă Petruşca, e croit din materie fină, tată. Să bem pentru el şi pentru Zvetlana.

Ochii lui Serghei tresăriră. Se sculă în picioare:

– Trăiască Zvetlana!

Cele trei pahare de vin dispărură fără cea mai mică gâlgâială.

– Să bem pentru Petruşca şi Nataşa.

– Da, da! pentru frumoasa Nataşa şi pentru Petruşca, repetă tata, dar Petruşca a rămas încă pe scaun îngândurat.

– Scoală, mânz amorezat, în picioare pentru frumoasa Nataşa.

Se părea însă că nu aude cuvintele.

– Vorbesc eu pentru el... şi întreaga dureroasă poveste a Nataşei fu destăinuită de Serghei cu lacrimi în ochi. Când isprăvi, o linişte de cavou pluti un moment în sufragerie. Dar liniştea aceasta fu spulberată imediat de Petruşca:

– Acum, când cunosc adevărul pătimirii ei, dragostea cu care mă luptam s-o uit reînvie şi mai puternic. Îmi rămân două lucruri lămurite în faţă: datoria către ţar şi patrie şi răzbunarea Nataşei. Amândouă îmi cer sângele. Li-l dăruiesc dinainte. Duninii nu se nasc decât pentru fapte mari, Duninii ştiu să moară!

– Bravo Petruşca, bravo!

Şi tata şi Serghei îl sărutară.

– Să bem pentru Nataşa. Ura!

Paharele de vin de data aceasta se repetară.

– Dimitri, Dimitri, unde eşti?

– Aici, aici, domnule colonel.

– Fugi în pivniţă şi adu patru garafe din cele îngropate în dreapta. Ai venit?

Dimitri dispăru ca o nălucă.

– Şi acum, să vă dau, măi băieţi, un vin din acela din care bea împăratul numai la zile mari.

Ochii începură să le sticlească. Buna dispoziţie îi cuprinse de-a binelea, dând frâu liber glumelor de tot felul. Dacă i-ar fi ascultat un străin, greu s-ar fi lăsat convins că cei trei nu sunt alţii decât un tată cu fiul şi logodnicul fiicei sale.

– Veniţi, bravo Dimitri. Schimbă candelele, să bem din untdelemnul Domnului. Mă, dracilor, ăsta e un vin care, dacă l-ar fi mirosit numai tante Inna, ar fi oftat pentru ultima dată după Moş Neculai. Aşa, Dimitri, pahare noi la vin nou şi la zile noi. Eh! Dracilor, de mâine încolo nu mai suntem ai noştri, suntem ai împăratului, auziţi voi, ai împăratului. De mâine nu mai am soţie şi copii, iar voi nu mai aveţi logodnice. La răsăritul de mâine apun grijile şi bucuriile de până astăzi. De mâine, zi din care împăratul ne încredinţează gloria lui şi a Rusiei, nu mai suntem oameni, suntem hiene însetate şi flămânde, dornice de glorie şi de jertfă. Pentru Rusia şi pentru împăratul tuturor ruşilor sângele nostru. Trăiască împăratul!

În faţa tabloului reprezentându-l pe ţar, toţi trei încremeniră ca trei lumânări.

„Trăiască împăratul", răsună încă o dată din piepturile lor.

Dimitri nu mai aştepta ordin: veghea ca paharele să fie pline, cu grija cu care au vegheat fecioarele candelele lui Cristos.

– Să luptaţi cu vrednicie, dracilor. Iubirea voastră să vă fie îndemnul cel sfânt, pentru că iubitelor voastre trebuie să le creaţi, dacă le iubiţi cu adevărat, mândria cea mai mare ce-o pot aştepta de la voi: eroismul fără seamăn. Nu vă gândiţi o clipă că le-aţi lăsat plângând; lacrimile sunt create doar pentru femei. Gândiţi-vă că Rusia şi împăratul şi-au încredinţat soarta în braţele noastre. Atâta să vă fie gândul, cenuşă peste rest. Şi dacă de sub această cenuşă mai străbat până la noi scântei, fie ca aceste scântei să vă lumineze calea gloriei ostăşeşti. Juraţi-mi că veţi păşi pe această cale; juraţi-mi că vă veţi da bucuros viaţa pentru ţar, atunci când destinul o va cere; jură-mi, Petruşca drag, că sub faldurile stindardului regimentului comandat de tatăl tău vei lupta vitejeşte până vei cădea.

– Jur!

– Jurăm!

„Trăiască împăratul, trăiască Rusia, ura, ura!"

În noapte, pe unda aerului, strigătele lor puternice de „trăiască împăratul" se revărsau din belşug pe întinsul ţării. Se risipeau peste tot, aşa după cum bogatul lor suflet le dăruise. Şi unda aerului, frământată de strigătul lor, izbea necontenit mătasea vulturului bicefal al Rusiei, ce străjuia pe cupolele aurite de la Ţarskoie-Selo.

– Mă, dracilor, de mâine eu vă conduc; în noaptea asta conduceţi-mă voi. Să ieşim de aici. La aer şi la veselie, căci cine ştie ce ne va aduce ziua de mâine.

– Să mergem la Villa Rodé... poate chiar în seara asta începem măcelul. Dimitri, tu mergi cu noi.

– Am înţeles, să trăiţi, domnule colonel.

– Dimitri, o întrebare: Cine trebuie să trăiască pentru gloria Rusiei?

– Ţarul!

– Aşa, bine! Şi cine trebuie să moară pentru gloria ţarului?

– Duninii!

– Aşa, bravo Dimitri! Mâine pe umerii tăi să văd gradul de sergent. Să ieşim.

Din depărtare pătrundea încă până la noi, prin ferestrele deschise ale micului salon, stingându-se din ce în ce, fredonarea unei romanţe, dragă lor în clipele acelea mai mult ca oricând:

Otveli uj davno
Hrizantemâ v'sadu
V'moim serţe bolnom...

6.

Pe Perspectiva Nevski, pe Alexandrovscaia, Tverscaia şi în Piaţa Alexandru, Petersburgul întreg se adunase să-şi salute fiii ce plecau să înfrunte, cu voioşia copiilor inconştienţi, războiul izbucnit. Era peste tot o mare de capete, tălăzuită şi frământată de un singur fior, acela al despărţirii. Cu braţele încărcate de flori, aştepta fiecare să treacă fiinţa lui scumpă, să-i arunce darul florilor în cale, să-i strecoare ultimul zâmbet şi s-o vadă poate pentru ultima dată.

Era, în această mulţime, o bucurie care nu se poate defini bine, căci chipurile tuturor îşi schimbau înfăţişarea, când tristă, când veselă. Tristă, când le trecea fiinţa lor dragă, veselă şi mândră, când frumoasele şi bărbăteştile rânduri de luptători, în sunete de goarnă şi în luciri de arme, le arătau tabloul viu al gloriei ruseşti.

Un soare strălucitor îşi trimitea cu belşug razele aurite, stropind cu praful lor de lumină vâltoarea de oameni zguduită de măreţia momentului.

În lumea aceasta eram şi eu. Lângă mama şi lângă Nadia, aşteptam înfrigurată clipa în care inima mea avea să tresară mai puternic ca totdeauna. Îi simţeam ritmul bătăilor ce căutam să-l sting, apăsând asupra ei braţul de

narcise, culese din grădina casei. O îngropam în florile ce ne-au fost de atâtea ori martore bucuriilor noastre, fără a-i putea stinge bătăile, ce cadenţau o viaţă dăruită zbuciumului şi nefericirii.

Un sunet lung de trompetă vesti mulţimii sosirea ţarului. În Piaţa Alexandru, la câţiva paşi în faţa şi în dreapta noastră, era fixat locul unde familia imperială avea să primească onorul trupelor ce plecau la frontieră. Un freamăt nou cuprinse mulţimea. Uralele ce însoţeau grupul imperial se apropiau tot mai mult. Când au întrat în piaţă, din miile de guri răsuna necurmat strigătul de „Trăiască ţarul". Călare, având la dreapta ţareviciul şi la stânga marile ducese, în haina simplă de campanie, privea cu zâmbetul în faţă şi plin de fericire manifestarea dragostei poporului lui devotat. Îşi plimba ochii albaştri peste marea de capete, umplându-i de încredere şi iubirea poporului slav.

Din când în când, din mulţimea ce-i înconjura, porneau în zbor flori, ce cădeau la picioarele cailor. Alexis încerca să le prindă. Nu izbutea, şi ţarul făcea haz de încercările lui zadarnice.

– Ştii tu de ce nu le poţi prinde, Baby?... Fiindcă nu sunt pentru tine, şi nici pentru mine florile de astăzi. Ele sunt aduse pentru soldaţii care pleacă să moară pentru Rusia şi ţarul lor.

Aşa era. Florile ce altădată se aşterneau bogat în calea ţarului erau culese şi aduse de data aceasta pentru floarea Rusiei, floare ale cărei petale se vor desprinde atât de tragic în vâltoarea măcelului ce va să vie. Pentru câţi florile acestea nu au fost cele din urmă! Pe mormintele multora, asupra cărora se revarsă acum noian de flori, nu va mai cădea mâine nici una. Nu-i vor acoperi nici pământul, îi va murdări praful, îi vor călca copitele şi îi va putrezi soarele. Câtă cale de la ceea ce e astăzi, la ceea ce va fi mâine! Cât necuprins între un răsărit şi un asfinţit de soare!

Pe faţa tuturor din grupul imperial era zâmbet de fericire, pe un singur obraz însă zâmbetul nu putu să se strecoare. Era obrazul palid de veghe şi de chin al Tatianei. Ochii ei, plini de durerea dragostei ce nu se poate mărturisi, erau orbi pentru toată această mulţime, mari şi sticloşi, plini de jăratic şi lumină pentru Konovalov.

Un freamăt nou. În sunetul fanfarelor, primul regiment de infanterie începu să treacă. Florile păstrate cu atâta drag la piept se ridicau acum pe deasupra lor, trimise de acei ce-şi recunoscuseră rudele şi prietenii.

Călcau mândri în faţa ţarului, strigătele lor de „ura" umpleau văzduhul de un clocot asurzitor. Şi ţarul, blândul nostru ţar, îşi umplu mâinile cu flori din coşurile ce le întindeau la înălţimea lor lacheii, împrăştiindu-le peste capetele soldaţilor lui, cu dărnicia unui tată ce-şi iubeşte cu tot sufletul copiii săi dragi.

Au trecut aşa, unul după altul, regimentele de infanterie, până ce unul dintre ele, cel din urmă, smulse mulţimii strigăte şi mai puternice, flori şi mai

multe. Era vestitul regiment din Garda Imperială „Preobrajenski", falangă de eroi, ce cântau privind în ochii ţarului:

„O ţar, o ţar, aruncă glorie asupra noastră,
Cerându-ne viaţa pentru tine".

Trecu apoi artileria. Zgomotul tunurilor impuse mulţimii o tăcere neînţeleasă. La vederea lor, bătăile inimii, pe care zadarnic încercasem să le potolesc, încetaseră parcă. Mi-era groază de aceste instrumente de carnagiu. Câtă viaţă vor răpune, pentru ce misiune crudă erau turnate!

Tunarii păreau mai sobri decât infanteriştii. Aveau în faţă răsfrânt parcă ceva din oţelul tunurilor. Ştiau că aceste hrăpăriţe de vieţi omeneşti nu încep să bată decât la vrerea lor. Tăcerea impusă de ei o înţelegeam; citeam totuşi pe faţa lor conştiinţa împăcată. Vieţile care le vor răpune nu vor fi pentru gloria ţarului şi a Rusiei?

Ultimul regiment de artilerie smulse şi el urale nesfârşite. Era al marelui duce Mihail Mihailovici.

O clipă de tăcere. Venind ca din depărtare, începu să pătrundă până la noi ritmul marşului ulanilor. Un freamăt nou cuprinse mulţimea. „Vine cavaleria, trec ulanii", erau cuvintele rostite de buzele tuturor. Marşul lor prelung, tărăgănat, cântat în ritmul pasului de cal, părea mai mult un cântec de iubire decât un marş milităresc. Asupra lor, ploaie de flori şi tunet de urale. Caii, treziţi din moliciunea pasului, îşi muşcau nervos fiarele frâului. Simţeau şi ei măreţia clipei. Se încordau de la sine şi jucau nervos în pasul frământat, fără ca pintenii şi dârlogii să le fi cerut ceva. Soldaţii şi ofiţerii prindeau din zbor florile aruncate, prinzându-le la piept, la şepci şi la epoleţi. Urări de tot felul se încrucişau în aer. În jurul meu, pe obrajii multora lacrimile îşi săpaseră drum.

În aer, giganticele păsări ale aviaţiei noastre evoluau impunător, lăsând să cadă peste capetele mulţimii ploaie măruntă de flori câmpeneşti.

Când ultimele rânduri de ulani se îndepărtau din ce în ce mai mult, marşul husarilor roşii vibra din ce în ce mai tare între cei patru pereţi de case ai Pieţei Alexandru. Acelaşi ritm, aceeaşi legănare, aceeaşi melancolie parcă se desprindea şi din acordurile lor.

În rândurile lor, cunoscuţi mulţi. Fiecare îmi smulgea întrebarea: se va mai întoarce oare?

Trecu apoi o sotnie din cazacii de la Don ai hatmanului Krasnoff. Înalţi, subţiri ca nişte trestii, oacheşi şi frumoşi, sotnia bătrânului hatman părea o legiune de arhangheli. Erau frumoşi, dar te îngrozeau. Pieptul lor plin de cartuşe şi brâul plin de pumnale îi împodobeau cu o frumuseţe înfiorătoare. Jighiţi cu toţii, îmi aduceau aminte de povestirile tatei despre isprăvile lor. În

picioare pe cai sălbatici în plin galop, cu săbii în mâini şi în gură, sărind peste şanţuri şi ape, trecând prin vâlvătaie de flăcări, urlând ca fiarele în goană după pradă, jighiţii căzăceşti erau cei mai de temut ostaşi ai Marii Rusii. Îi urmăreau încă ochii mulţimii, când marşul husarilor albi ai ţarului se făcea tot mai auzit. De atâtea ori l-am ascultat, niciodată însă nu mi-a răscolit sufletul atât de puternic şi atât de neînţeles. Din sunetele lui se desprindea parcă povestea unei morţi. M-am apropiat mai mult de mama, cuprinsă de o teamă fără tălmăcire. I-am cuprins mijlocul. O, Doamne, cum îi tremura carnea!

Intraţi în pătratul pieţei, peste husarii albi flori albe cădeau necontenit. În fruntea lor era tata. Ploaia de flori nu o simţea. Ochii lui nu căutau să privească decât spre un singur punct, spre ţar. Şi ochii albaştri ai ţarului îl urmăreau necontenit. Ne-am rupt din mulţime şi ne-am apropiat de el. I-am aruncat florile şi l-am strigat. Nu şi-a întors capul, deşi ne-a auzit. Era între ai lui şi ţar şi pentru ţar sacrificase pe ai săi.

– Mişa, Mişa, se împlântă în aer, tot mai puternic, strigătul mamei. Până ce nu a trecut de ţar, nu şi-a întors capul. În clipa aceea i-am zărit pentru prima oară ochii umeziţi de lacrimi. Din florile noastre şi-a prins în piept câteva. O ultimă fluturare de mână. A dispărut apoi în noianul mulţimii şi al florilor, lăsând în urmă aurul inimii sale: ţarul şi căminul. Ochii mamei căutau încă să-l mai desprindă din mulţimea care îl înghiţise. Zadarnică încercare; între ei şi tata destinul nu mai hotărâse nici o revedere.

Şi rândurile lor treceau mereu. În aşteptarea lui Serghei şi a lui Petruşca, trimiteam câte-o floare tuturor ofiţerilor lui tata, în mijlocul cărora am copilărit şi am iubit. Au trecut pe rând Manuilov, Galiţân, Volodin, Matznev etc. Amintiri peste amintiri îmi răscoleau sufletul, dându-mă pradă bucuriilor de aievea. Aparţia lui Konovalov mă smulse lor, redându-mă sălbatic înfrigurării despărţirii de fiinţa ce mi-a pătruns atât de puternic în suflet şi în inimă. Priveam spre Tatiana, chinuită de aceeaşi durere. Mâinile ei risipeau acum un maldăr de flori. Konovalov căuta să le prindă şi multora le-a tăiat zborul, strângându-le cu lăcomia avarului în faţa arginţilor risipiţi. Dar clipele de fericire sunt scurte! În curând se pierdu şi el în vâltoarea mulţimii, nemairămânându-i din toată fericirea decât pumnul de flori dăruite de ea.

Între a treia şi a patra sotnie era stindardul regimentului. În faţa lui, mulţimea se descoperi, ovaţionând mătasea care avea să ducă pe câmpurile de bătaie imaginea scumpă a patriei noastre. Lângă stindard, mândru că i s-a hărăzit lui să fie paznicul flamurii sfinte, stătea ca o statuie Petruşca, cel mai tânăr husăr al polcii albe. În faţa ţarului aplecă vulturul bicefal, şi ţarul l-a recunoscut repede. L-au recunoscut şi marile ducese, deoarece a fost la curte primul paj al ţarului. Ne-am apropiat de el, l-am strigat, ne-a surâs, şi din florile ce le-a prins, din florile ce i le-a trimis mulţimea, sărbătorindu-i tinereţea fragedă, jurată celui mai sfânt simbol al patriei, a aruncat mamei o

bună parte. Şi mama le-a prins, le-a sărutat şi le-a strâns la pieptul ei, cu dragostea cu care odinioară îl strângea pe el însuşi. În mulţimea acesta era şi Nataşa. Pe chipul ei brăzdat de suferinţă, nelegiuirea stareţului ucisese frăgezimea tinereţii. Luminile ochilor nu mai sticleau şi nu mai jucau în orbite, iar roşeaţa obrazului pierise fără de urmă, strecurându-se în locul ei, cu gând de veşnicie, paloarea suferinzilor de piept. Îşi îngropase, sărmana fată, pentru totdeauna, mulţumirea sufletească. Şi fiindcă numai la chinuri avea dreptul, venise ca inima să-i fie încercată din nou. O mâna acolo, în vâltoarea aprinsă de o credinţă sfântă, îndemnul fatalităţii crude ce-o condamnase la suferinţă. Venea să vadă pe acela pe care-l iubea, pe acela căruia s-ar fi dăruit dacă n-ar fi fost furată. Venea să-şi umple paharul suferinţei cu picătura de venin a despărţirii crude şi nemeritate. Şi s-au despărţit fără a şti sărmana că, în noaptea dinainte, când Serghei a destăinuit tatălui şi fratelui meu povestea crudă a necinstirii ei, Petruşca s-a reîntors pe cărăruia ce duce către ea, cu focul unei şi mai mari iubiri. I-am spus-o eu mai târziu, dar n-a crezut. Socotea că e prea mare bucuria ce i-am adus-o, când nu mai are dreptul la nici una.

Durerea Nataşei prin ce se deosebea de durerea mea? Prin nimic. Acelaşi chin mă tortura, la acelaşi hotar eram amândouă. Înaintea ochilor mei acelaşi necuprins, aceeaşi rătăcire se deschidea larg, aceeaşi zare în care venea să se topească tot visul meu de aur, făurit în nostalgia atâtor nopţi de vară. Când a trecut Serghei, eram aproape fără de viaţă. Vie era în mine doar lumina ochilor ce l-au urmărit, tulburaţi de o neagră presimţire. Mai tare ca oricând auzeam în clipa aceea cântecul celor 15 clopote de la Catedrala Alexandru. Trase cu măiestrie de clopotarii renumiţi ai sfântului lăcaş, sunetele lor înfiripau un imn divin, a cărui melodie se strecura în sufletele mulţimii cuprinzându-le de o pioasă teamă. Era în cântecul clopotelor glasul Celui Atotputernic, coborât întru binecuvântarea oştirii ţarului.

Am stat acolo, până ce ultimii soldaţi au trecut. Cu ei se închideau rândurile unei lumi plecate; cu mama, cu Tatiana, cu Nataşa şi cu mine se închideau rândurile unei lumi chinuite.

Când noaptea îşi întinse întunericul peste lumina acelei zile, clocotul oraşului nu se mai auzea ca mai înainte. Nu mai erau strigăte, nu mai erau cântece, nu mai era viaţă. Părea Petersburgul un vast cimitir, pătat doar de lumina câtorva candele.

Şi în noaptea aceea, când totul dormea, când zborul păsărilor încetase şi murmurul apelor amuţise, în cămăruţele lor albe, vegheau frământate de un năvalnic dor trei fete, cărora destinul le rupsese deodată firul dragostei.

7.

Toamnă. În Palatul de iarnă şir nesfârşit de paturi albe. Strălucirea de aur a mobilelor scumpe şi parfumul îmbătător al florilor de Livadia cedară locul paturilor de suferinţă, dulapurilor de medicamente şi mirosului de eter, de benzină şi de cangrenă. În locul decolteurilor de odinioară şi a uniformelor strălucitoare, bluza soldăţească pătată de sânge şi şorţul alb a surorilor de caritate; iar pasul zvelt, ce aluneca aievea pe luciul parchetului în ritmul legănat al valsului, şi-a cedat locul acum pasului târât, pasului ţeapăn al picioarelor frânte, strânse în ghips şi purtate de cârje. Mâinile catifelate, ce în nopţile balurilor imperiale strângeau cu înfrigurarea dragostei florile dăruite de curtezanii galanţi, spălau harnice şi fără teamă rănile însângerate, înnegrite şi putrezite ale oştenilor răniţi. În locul surâsului de odinioară al atâtor năzuinţe de fericire, suspinul crud al suferinţelor ucigătoare.

Rugată de marea ducesă Tatiana, lucram la spitalul ţarinei Alexandra Feodorovna. Palatul de iarnă fu transformat în spitalul ei. Din fapt de dimineaţă şi până în târziul nopţii, lucram fără odihnă, laolaltă cu toate. Ajutam doctorii la operaţii, pansam răniţi destinaţi meselor durerii, împărţeam supa hrănindu-i pe acei care nu puteau să se hrănească, purtam la braţ pe cei care şchiopătau, iar muribunzilor le citeam Biblia şi rugăciunile prescrise de preoţi. Şi mulţi s-au sfârşit în braţele noastre. Se încheiase o iubire fără de margini între Tron şi ogor. Simbolul acestei dragoste nu putea fi mai luminos, mai alegoric şi mai viu redat, decât cum însuşi tabloul mişcător ce ţi se înfăţişa zilnic înaintea ochilor ni-l arăta: în braţele alinătoare de suferinţe ale marilor noastre ducese, trupurile osoase şi supte de chin ale mujicilor noştri. Se împletise laolaltă purpura imperială cu velinţa ţărănească. Şi în ţesutul trainic al acestei împletituri, se împământenise, adânc şi hotărât, crezul biruinţei noastre. Ce amară dezamăgire, ce crud sfârşit, ce ruină din tot ce a fost atât de frumos!

Când, dimineaţa, ieşeam în calea Tatianei, să îi urez bun venit, aceeaşi întrebare se aşeza în fruntea convorbirilor noastre:

– Nimeni de la ei, nimic?

– Nimeni, nimic!

Se împlineau aproape două săptămâni de când nu mai primisem nici o veste. Scrisorile tatei, care au sosit de-a rândul cu regularitate matematică, liniştind teama mamei, încetară de a mai veni. De la Petruşca, o ultimă pagină acum 6 zile.

„Draga mea Zvetlana, începeau rândurile lui. Iată câteva zile de când nu ţi-am mai scris nimic. Să nu mă învinuieşti şi să nu învinuieşti pe nimeni. De la începutul lui noiembrie suntem în aprigă luptă cu prusacii, luptă ce nu ne dă răgaz nici de odihnă, nici de gândit la cei ce ne sunt atât de dragi. Voi nu

trebuie să vă neliniştiţi de tăcerea noastră; nu vă lăsaţi pradă gândurilor negre sau presimţirilor înşelătoare. Ai grijă de mama, al cărei suflet slab îndură cu greu vitregia soartei ce ne-a dezlipit de lângă dânsa. Ai grijă şi de Nataşa. Înviorează-i inima, sărut-o din parte-mi şi sfătuieşte-o să fie încrezătoare în fericirea noastră.

De câteva zile Garda e greu încercată. Din rândurile noastre mulţi au căzut. Pământul Prusiei Orientale e însetat de sânge. Ni-l vindem însă cât mai scump. Dimitri, credinciosul nostru soldat, sergent acum cu două citaţiuni ale „Sfântului Gheorghe", a căzut şi el, rănit grav în abdomen şi cap. A fost evacuat în trenul ambulanţă al marii ducese Olga, aflat în spatele nostru. Interesează-te de el, căci poartă la dânsul o comoară scumpă nouă.

Nu slăbiţi credinţa, oricâtă jertfă ne va cere. Ţarul e vrednic de sângele nostru. Întăriţi-vă sufletul şi faceţi-vă mai departe datoria. Tata şi-a împlinit-o pe a lui"...

Din ziua aceea mi s-a risipit şi ultima rezervă de linişte sufletească. Adevărul ocolit de Petruşca mi-a încercat sufletul de cea mai mare suferinţă. Ce s-a petrecut acolo? „Tata şi-a împlinit datoria". De Serghei nici o veste, de Konovalov nimic!

Zi cu zi aşteptam să întâlnesc printre răniţii aduşi unul măcar din regimentul tatei. Aşteptam pe Dimitri să sosească şi nu mai venea. Trebuia să fie repartizat în spitalul ţarinei, ca soldat din Gardă şi mai cu seamă ca soldat din regimentul ţarului, dar Dimitri întârzia. Trenul ambulanţă al marii ducese Olga, după ultima ştire primită de Tatiana, era păstrat încă în spatele Gărzii. Luptele erau crâncene şi pierderile mari. Comunicatele oficiale nu precizau nimic, arătau numai că, în Prusia Orientală, Garda este eroic prinsă cu infanteria prusacă. Celelalte trenuri ambulanţă ale marilor ducese Maria şi Anastasia fură îndreptate şi ele în spatele Gărzii, chemate telegrafic. O informaţie precisă asupra cutărei persoane nu se putea afla. Nu se ştie nimic – era răspunsul tuturor. Garda?... e la înălţimea tradiţiei ce poartă. Se plăteşte scump onoarea de a lupta cu ea. Husarii albi au făcut minuni de vitejie.

Câtă nelinişte şi câtă suferinţă în sufletele noastre obidite! Măcelul îndepărtat, în care se topeau atâtea vieţi, era măcelul în vâltoarea căruia luptau acei ce ne erau atât de scumpi: tată, frate, logodnic, prieten. Şi de soarta lor nici o veste. Duşmănosul pământ al patriei, flămând şi însetat, cerea mereu carnea, oasele şi sângele soldaţilor noştri. Iar ei îşi risipeau eroic viaţa, cu dărnicia bravurii slave, plătind cu preţul morţii încumetarea vrăjmaşă. Se năruiau vieţi peste vieţi, se cerneau frunţile femeilor tot mai mult, se înmulţeau crucile şi se împuţinau rândurile.

O deznădejde surdă se împânzea peste cuprinsul ţării, încercând sufletele şovăielnice. Nu putea birui însă credinţa nestrămutată în viitorul ţării. În

frământarea aceasta dureroasă, tălăzuită bizar de fantezia imaginaţiei firilor impresionabile, nu aveam barem mulţumirea să cunosc adevărul adevărat, oricare ar fi fost el. *Necunoscutul,* statornicit vremelnic între noi şi ei, era de nepătruns. Şi necunoscutul în care vrei să răzbaţi, mânat de puterea unui sentiment ce nu-l poţi stăpâni, fără a-l putea pătrunde, este mai crud chiar decât cel mai sfâşietor adevăr. Neliniştea lui te mână pe toate cărările, te urcă pe piscurile cele mai înalte de care îţi anini speranţa împlinirii vrerilor ce le porţi în suflet, ca pe urmă, la primul cuvânt îndoielnic al primului venit, să te prăvale în adâncurile întunecate ale chinurilor sufleteşti.

Plecată de acasă, unde lăsam pe mama troienită de gândurile negre, croşetând ciorapi de lână pentru husarii lui Petruşca, rătăceam până la Palatul de iarnă pe străzi care nu legau drumul direct. Cine mă hoinărea pe străzile oraşului; cine mă abătea din calea dreaptă, ce lega casa Duninilor de Palatul de iarnă? Ajunsă în poarta spitalului îmi puneau de multe ori întrebarea: ce caut eu acolo, pe cine am suferind? Rămâneam o clipă în pragul porţii, cu mintea rătăcită în întrebări lipsite de controlul conştiinţei, ca apoi, trezită din reveria bolnavă, să intru şi să mă apropii de toţi, să cercetez pe toţi, să alin pe toţi, ei toţi fiind ai mei. În durerea lor simţeam durerea ce copleşeşte fiinţele ce-mi sunt atât de dragi; în alinarea suferinţelor lor simţeam cum această alinare se răsfrânge şi asupra celor de dorul cărora o nelinişte ucigătoare mă încinsese. Când zăbranicul negru se ridica pe frontispiciul morgii spitalului, în semnul unei noi despărţiri eterne, în sufletul meu cobora negrul presimţirilor funerare. Hărţuită zi de zi de chinuri, jefuită de speranţe, răzleţită într-o lume cu care nu mai aveam nimic comun decât o nădejde, purtam cu resemnare crucea calvarului pe suişul nenorocos al Golgotei, fără a pierde ultima nădejde, dreptatea Celui a cărui viaţă e fără de sfârşit. Era singura luminiţă în bezna întunericului ce se întindea nesfârşit înaintea ochilor mei, secătuiţi de lacrimi.

Dar suferinţa mea nu era cea mai grozavă. Amintindu-mi că în aceeaşi lume în care mă zbat eu acum a trăit şi Sonia Marmeladov, alungată din casă de mama ei, ca să se vândă trecătorilor pentru bucăţica de pâine cerută de fraţii ei înfometaţi, simţeam că, deşi nenorocită, destinul nu mă umilise încă. La gândul că sunt vieţi şi mai chinuite, mi se părea mai uşoară durerea mea.

În după amiaza uneia din acele zile de zadarnică aşteptate, doctorul şef al spitalului ne anunţă de sosirea pentru cursul nopţii a tenurilor ambulanţe ale marilor ducese Olga şi Maria.

– Vă rog să fiţi aici, sunt răniţi numeroşi, sunt unii foarte grav. Telegrama mă previne că multora li se impune intervenţia chirurgicală neîntârziată.

Vestea doctorului şef, destul de tristă deoarece anunţa numeroşi răniţi şi unii foarte grav, îmi dădu speranţe. Voi afla ce a fost, voi afla ce este. Necu-

noscutul avea să dispară în faţa realităţii; avea să se spulbere împreună cu întreg cortegiul de închipuiri chinuitoare, în locul cărora se va aşeza adevărul.

Tatiana, bucuroasă şi ea de vestea ce ne anunţa sosirea răniţilor din Gardă, îmi făcu cunoscut că va fi la datorie împreună cu surorile ei. Ţarina îşi anunţă şi ea prezenţa la sosirea răniţilor, deşi în timpul zilei afecţiunea cardiacă de care suferea o neliniştise puţin.

Doamne, noaptea aceea sfâşietoare o voi avea înaintea ochilor toată viaţa! Aşteptau la gara Baltică 80 de automobile ambulanţe. Vagoane de tramvai, orânduite ad-hoc pentru transportul răniţilor, erau încolonate în lung şirag în faţa gării Varşoviei. Erau anunţaţi 400 de răniţi, aproape toţi din Gardă. Pentru efectuarea unui transport rapid, circulaţia vehiculelor de tot felul a fost oprită în cursul nopţii pe străzile fixate pentru scurgerea automobilelor şi tramvaielor sanitare. În amândouă gările inundase lumea. Toată aristocraţia Petersburgului era acolo, venită în întâmpinarea probabilă a rudelor; probabilă, deoarece nimeni nu ştia ce s-a petrecut. Cine a murit, cine e rănit, cine a rămas în viaţă, urma să se afle acum.

În sălile de operaţie se tăia mereu. Mâinile şi picioarele care nu se mai puteau salva erau dezlipite de corp şi trimise cuptorului. Eterul amuţise durerile pentru o clipă, gemetele însă se desprindeau surd din piepturile celor întinşi pe mese. Înaintea ochilor, două culori: alb şi roşu, bandaje şi sânge. Tăiau cuţitele şi fierăstraiele fără odihnă. Se înfigeau în carne şi hârşâiau în oase fără încetare.

La căpătâiul unuia, Tatiana picura din când în când, peste tifonul aruncat pe faţă, stropi de eter. Veghea ca o picătură să nu cadă mai mult sau mai puţin. Privea pierdută în ochii chirurgului, lăsând să picure doar când acesta simţea că în carnea în care taie se redeşteaptă viaţa. Era Konovalov. Din genunchiul lui trebuiau scoase două gloanţe. Intrate sub oase şi tendoane, operaţia scoaterii lor era grea şi cerea timp. Dacă nu ar fi fost o rugăminte făcută cu lacrimi în ochi, piciorul lui Konovalov ar fi fost de mult trimis coşului, ca să lase loc şi altora să li se salveze viaţa, cu preţul schingiuirii lor.

– Doctore, încearcă totul, fă tot ce-ţi stă în putinţă pentru salvarea piciorului. Nu i-l tăia; rugămintea mea împlinită îţi dă dreptul la recunoştinţa neţărmurită ce-ţi datorez. Doctore, nu căuta să înţelegi pentru ce insist atât. Nu ai dreptul. Salvează-l şi voi avea pentru dumneata veneraţia izvorâtă din însăşi fericirea mea.

I-a fost de-ajuns chirurgului încărunţit. A înţeles, fără multă zăbavă, din ce sentimente naşte rugămintea Tatianei. Şi, ca medic, a înţeles că trebuie făcut totul pentru împlinirea ei.

A doua zi, Konovalov, cu glasul stins, cu efort de memorie şi cu mirosul de eter încă în nas, ne povesti calvarul zilelor trăite în vâltoarea luptelor

crâncene. Nu bănuia că faptele întâmplate acolo, pe câmpiile nisipoase ale Prusiei mai întâi şi apoi pe graniţa ce ne desparte de imperiul unui împărat nebun, erau pentru noi primul adevăr adus, prima veste ce o aşteptam de atât amar de vreme. Nu bănuia că povestirea lui îmi aruncă pe frunte şi în inimă zăbranicul ucigător. Ecoul zilelor de glorie militară îl credea de mult risipit înapoia frontului. Nu bănuia că nu se cunoaşte încă sfârşitul eroic al atâtor vieţi scumpe nouă. Altfel, ar fi ocolit adevărul. Crezând însă că arătarea lui în toată măreţia în care s-a desfăşurat e un balsam adus sufletelor îndurerate, fără nici o rezervă, fără să mintă şi fără să tăinuiască, povestea sub viziunea caldă a clipelor trăite gloria lor, gloria Gărzii, gloria ţarului.

Din când în când, zvâcniri dureroase, pornite din genunchiul drept, îi întretăiau povestirea. După crispările feţei puteai înţelege uşor cât de puternice sunt. Le înăbuşea însă, fără să dea drumul celui mai mic geamăt. Era dintre acei cărora suferinţa nu le putea smulge nici un vaiet, oricât ar căuta să-i chinuie. Tatiana, fericită că îl are în însăşi paza ei, căuta să-i aline durerile, de câte ori acestea i se răsfrângeau în obraji. Îi aşeza perna sub genunchiul operat, îi întindea cuvertura peste pieptul încălzit de febra rănilor, îi ducea la buze paharul de limonadă şi îi strângea mâinile cu un adânc înţeles.

Îl ascultam.

– Nu ştiu de veţi putea înţelege frământarea sufletească în care ne-am zbătut la începutul campaniei. Garda, ţinută departe de teatrul primelor lupte, înlăturată printr-o umilitoare prevedere din efectivul trupelor ce-şi măsurau din primele zile bărbăţia cu batalioanele şi escadroanele kaizerului, vegeta, sub ruşinosul titlu de rezervă mobilă, schimbând cantonament după cantonament. Dacă situaţia aceasta plăcea firilor vesele, cărora le dădea prilejul să facă războiul în jurul meselor de chef, ce nu aveau nici început şi nici sfârşit, unora, însă, le pricinuia mari dureri morale. Tratamentul ilegal, căutat şi slab ascuns sub pretexte neserioase, înverşuna pe colonelul Dunin. Îl aud parcă: „E ruşinos, domnilor, e nedemn. Mândria noastră de corp de trupă ales e zdrobitor pălmuită, husarii albi ai ţarului nu pot să îndure situaţia de oşteni dosiţi. Voi raporta mareşalului, ca să se facă ecoul dorinţei noastre pe lângă ţar". S-a ţinut de cuvânt; a cerut în nenumărate rânduri şi pe diferite căi intrarea Gărzii în foc, situaţia privilegiată ce i-a fost creată nefiind de demnitatea unei Gărzi imperiale.

Până să se hotărască intrarea noastră în luptă, au mai trecut încă zile, zile în care devenisem curtezanii frivoli ai tuturor refugiatelor poloneze din zona luptelor. Ele, fericite că s-au putut salva dinaintea nenorocirii germane; noi, veseli că întâlneam femei pline de farmec în locuri unde nici nu bănuiam existenţa lor, închegam laolaltă o viaţă veselă, fără grija zilei de mâine, deşi

unii puteau fi a doua zi din nou rătăcitori fără adăpost, alţii cadavre. Ce ne păsa însă de ziua de mâine, când fiecare minută ce trecea o simţeam ca pe o nouă favoare ce ne-o acorda Cel Atotputernic! În ritmul rapid al unei vieţi grăbite ce secera morţii, petreceam, închizând, între un răsărit şi un apus de soare, efemere romane, aprinse de falsă pasiune în zorii dimineţii, ca apoi în amurgul aceleiaşi zile să se topească în clipa în care femeia îţi acordă totul, clipă după care nu-i mai acorzi nimic, nimic nemaiavând a-ţi ascunde, a-ţi dărui.

Am zis frivoli şi falsă pasiune, deoarece în tot ceea ce se petrecea sufletul nostru nu avea nici un amestec. El rămânea în afara pasiunilor născute din excitarea alcoolului şi din belşugul graţiilor ieftin şi grabnic oferite. Plutea, neîntinat de nimic, pe deasupra a tot ce febra zilelor de război viciase. Rămânea fidel celor cărora în întregime îl dăruisem. Al vostru a fost şi din el nici o fărâmă nu s-a risipit.

Într-una din seri, zgomotul unei motociclete se stinse în uşa hanului unde mâncam. Era o ştafetă urgentă, trimisă de armată. Nu lipsea nimeni de la masă. Eram spre sfârşit şi caierul povestirilor destăinuitoare de aventuri îşi torcea firul în fiecare seară. Se făcea mare haz în ziua aceea de insistenţa unei baronese, depusă pentru câştigarea inimii lui Petruşca. Ce nu-i oferea biata femeie: dragoste eternă, fidelitate, comorile sufletului ei sentimental şi, mai presus de toate, o virginitate păstrată cu sfinţenie de 53 de ani. Ofertele baronesei, inventariate şi anunţate de Petruşca, vesel, în tonul piţigăiat al fecioarei, stârni un râs nebunesc.

– Şi ai luat în primire inventarul, Petruşca? îl întrebă colonelul.

– Papa, explozia celor 53 de primăveri, îngrămădite în pieptul ei de o robusteţe thereziană, mi-ar fi fost poate fatală. M-am înlocuit; în întunericul nopţii, ce nu trebuia alungat, şi în tăcerea nopţii, ce nu trebuia tulburată de nici un cuvânt, condiţiuni puse şi acceptate... Dimitri a făcut onorurile.

Soldatul ştafetă intră. După o prezentare rigidă înmână colonelului plicul. Acesta îl desfăcu, îl iscăli şi îl încredinţă aducătorului, apoi, peste hârtiile bătute la maşină, ochii lui alergară de la un capăt la altul, din ce în ce mai luminoşi. Privindu-l, nu ne-a fost greu să înţelegem. Dorinţa lui se împlinise: „Domnilor, drumul onoarei ne este, în fine, deschis. De la primirea ordinului de faţă, facem parte din corpul de cavalerie al generalului S..., ce are însărcinarea să cadă în flancul şi spatele trupelor germane, angajate pe front de generalul A... Însărcinarea e pur cavaleristică şi ea ne va da prilejul să arătăm ţarului şi Rusiei cum ştiu să lupte husarii lor. Încredinţat fiind că nu vă veţi precupeţi sângele, vă doresc noroc şi zile. Uitaţi ce aţi lăsat în urmă; uitaţi căminele voastre; uitaţi femeile pe care le iubiţi; un singur gând să vă mai frământe: gloria ţarului şi a Rusiei".

A plecat să-şi scrie ordinele. Până în faptul dimineţii am rămas laolaltă, închinând paharele noastre pentru acei ce îi aveam mai dragi în lume. În noaptea aceea, simţeam, Tatiana, cum se destramă şi se fărâmă toată fericirea mea, tot visul meu. Străbăteam tot adâncul iubirii noastre şi purtat de vraja amintirilor calde îmi ameţeam conştiinţa, ca să nu simt mai departe înfrigurarea stranie a unui sfârşit, nu de viaţă, ci de iubire. Farmecul dragostei noastre şi înţelesul ei plin de mândrie pentru mine, nu puteam înţelege să le nărui nici pentru gloria ţarului, nici pentru faima Rusiei. Coborâtă până la mine de pe piscul Romanovilor, în dispreţul prejudecăţilor omeneşti, dar mânată de un curat îndemn, fapta ta, plină de un adânc adevăr, nu putea să se sfârşească înainte de a voi tu. Şi în noaptea aceea simţeam că tu nu voieşti încă.

Îmi rătăceam privirea prin ungherele întunecoase ale camerei şi la gândul că între noi se poate aşeza despărţirea veşnică, fără a mai avea măcar o dată fericirea unei revederi, mi se umplea sufletul de revoltă. Şi ca mine erau aproape toţi. Aceiaşi ochi rătăciţi avea şi Serghei, aceeaşi privire pierdută în ungherele întunecoase ale camerei avea şi Petruşca.

Când întunericul nu era încă înfrânt de lumina zilei, am plecat. În pragul hanului, apăru pentru prima oară fata hangiului. Apariţia ei, nebănuită în faptul dimineţii, o socoteam cu plăcere ca o solie a voastră. În urarea ei sinceră, rostită cu sfiiciunea fetelor de la ţară, auzeam glasul tău, Tatiana, străbătând până la mine. Şi când i-am spus fetei hangiului: „Rămâi cu bine fată frumoasă", în obrajii ei năvăli roşul sângelui. Cine ştie ce vis feciorelnic o frământa poate atunci!

Am întors capul, s-o mai privesc o dată. N-am mai zărit-o. Şi hanul şi fata dispărură în norul de praf, ridicat de copitele cailor.

Coloana era mută. Un trap grăbit, alternat de pas, îndrepta husarii albi ai ţarului spre ţinta atât de mult dorită de colonelul Dunin. Strănutul cailor înecaţi de praf se repeta fără încetare. Zgomotul lui tulbura gândurile călăreţilor căzuţi în reverie. În tăcerea lor depănau fericirea unor zile mai bune. Cu sufletul răscolit de şiragul amintirilor dragi şi cu inima strânsă de dorul iubirilor lor, se apropiau tot mai mult de locul indicat de ordinul armatei.

Ce va fi acolo, nu ştia încă nimeni. Nici unul, dornici de viaţă, nu întrezăream măcelul atât de apropiat. Cine ar fi bănuit că în amiaza următoare, în lumina razelor puţin călduroase ale soarelui de noiembrie, această coloană de vieţi tinere se va prăbuşi, învingând? Cine ar fi bănuit că sunt destule doar câteva clipe, ca zidul vijelios al unui regiment de cavalerie aşezat în linie de şarjă să se poată prăvăli în iureşul năvalnic al cailor de stepă, în liniştea vieţii cea fără de sfârşit! Clipa aceea o trăiesc din nou.

Faţa lui Konovalov se schimbă deodată. Se înroşi. Ochii îi jucau în orbite şi priveau cu încordare spre uşă. I se părea că zăreşte ceva spre care voia să se îndrepte.

– Îi vedeţi? Cum, voi nu simţiţi, nu vedeţi cum vin în luciri de arme şi strigăte sălbatice... Feriţi-vă din calea lor... Tatiana, fugi, fugi... Ei sunt sălbatici... Auzi-i cum răcnesc... Fereşte-te, Tatiana... Uite-i, sunt aproape... Ce ochi holbaţi... Sunt oameni?... Sunt fiare!... Fereşte-te, Tatiana... Astupă-ţi urechile... Ah! ce ţipete... L-auzi?... L-auzi pe colonelul Dunin?... Trăiască ţarul, ura, trăiască Rusia... Închide ochii, Tatiana, închide-i... Se izbesc acum... Ah!...

Un tremur îi cuprinse corpul. Era în delir. Viziunea luptei îi hălucină mintea. Febra cauzată de operaţia grea ce-o suferise în ajun şi grozăvia luptei la care luase parte îi zdruncinară pentru câteva clipe cunoştinţa. O compresă rece, pusă de Tatiana pe fruntea lui îmbrobodită de sudoare, îi redădu în scurt timp controlul mintal. Dar, obosit, căzu într-un somn apatic, vegheat de noi cu durerea în suflet.

Spre seară, îşi reluă firul povestirii. De delirul avut nu avea cunoştinţă.

– În ziua aceea, am străbătut în mersul trapului de cal, odihnit din când în când de legănarea lenevoasă a pasului, 85 de kilometri, până ce în amurg de ziuă am poposit într-un sat sărăcăcios. În lungul drumului făcut, natura ne-a distrat ochii cu frumuseţile ei: păduri străbătute în răcoarea dimineţii; câmpii de nisip aurite de lumina soarelui; sate risipite, ce se năşteau din întunericul nopţii, nealungat încă pe deplin; lacuri cu apă lucitoare, pe deasupra cărora aburii dimineţii răcoroase de toamnă se ridicau ca să se piardă apoi în infinit; şerpuitoare râuleţe cu maluri încă verzi de iarbă; toate, toate sub bolta azurie a unui cer nepătat. Un singur zgomot tulbura farmecul acestor privelişti frumoase: mugetul tunului îndepărtat, de care ne apropiam tot mai mult. Când noaptea începu să-şi coboare mantia sumbră peste gârboviţii umeri ai pământului, scăpărările luminoase ale focurilor de artilerie se ofereau vederii sub impresia unei imperiale feerii nocturne. Bubuitul lor însă, dus de ecou departe de locul unde s-a născut, bubuitul surd şi înfricoşător, te trezea din impresia falsă, punându-te în faţa adevărului, în faţa feeriei morţii. În noaptea aceea, nu am dormit.

Corpul de cavalerie se concentrase în întregime. În zorii zilei următoare, acţiunea de surprindere trebuia începută. Aveam nevoie de odihnă şi, totuşi, nu o doream. Surescitarea nervoasă învinsese oboseala zilei de marş. Cum am fi putut dormi, când ziua ce urma să vină putea fi o zi de capăt de viaţă? Şi când eşti în ajun de moarte, nu te mai gândeşti la odihnă, sau te mai poţi gândi să rezemi capul şi să închizi ochii, când simţi, în toată cruzimea adevărului, că sunt poate ultimele clipe când îi mai poţi ţine deschişi? Să dormi, când

departe, pentru tine, îngenunchează în faţa icoanei, în miez de noapte, fiinţa de la care gândul nu ţi-l poate alunga nici grozăvia morţii? Nu! În noaptea aceea nu a dormit nimeni, Tatiano, Zvetlana. Noaptea aceea a fost o noapte de veghe, noapte de zbucium... noaptea cea de pe urmă a multora din noi.

Când zorile s-au arătat, aducând cu ele lumina zilei, husarii şi ulanii Gărzii erau în şa. Mişcarea corpului de cavalerie începu să se deseneze. Datorită spionajului fu anunţată comandamentului german. O baterie inamică, la care mai târziu se mai asociară două începură să-şi verse focul pe noi. Erau trei baterii de sacrificiu, trimise să tragă de după un bot de deal, până la ultimul proiectil, până la ultimul om. Tirul lor rapid şi precis stânjenea mult acţiunea noastră. Trebuiau suprimate. O recunoaştere de ulani a adus vestea că sunt fără nici o susţinere de infanterie. Generalul comandant ordonă să fie trecute prin sabie. Escadronul lui Maţnev fu însărcinat cu această misiune. S-a desprins din coloană să-şi îndeplinească însărcinarea, nu numai cu mândria că a fost prima sotnie de husari albi ai ţarului, chemaţi mai întâi să înfrunte pericolul, dar şi cu hotărârea curajoasă că nu se vor întoarce până ce nu vor stinge glasul de oţel, ucigător de vieţi. Îi priveam cu plăcere, căci pe faţa tuturor era zâmbet, când putea fi îngrijorare. Cu ei era şi Petruşca. Comanda un pluton din sotnia lui Maţnev. Ce copil, ce inimă! Când a trecut pe lângă colonelul Dunin, a trecut doar pe lângă comandantul său. Iar acesta nu şi-a recunoscut fiul nevârstnic ce se grăbea să înfrunte lupta; a răspuns doar la salutul unui subaltern. Atât!

Dispăruseră din faţa noastră. Gura unei văi îi înghiţi pe rând, până la ultimul călăreţ. I-am mai zărit o singură dată, trecând o spinare de deal. Surprinzând manevra lor, tirul artileriei vrăjmaşe îi încadră. Nori de fum şi de pământ se ridicau mereu. Cădeau obuzele unele după altele, aducând cu ele urgia morţii. Au dispărut apoi din nou în spatele dealului. Au fost loviţi în plin. Prin sticla binoclului se putea vedea bine precizia tirului, nu se puteau însă distinge figurile. În zadar încercam să descoperim pe cei căzuţi, nu se putea. Depărtarea era prea mare. Se vedeau însă bine doi cai, ce galopau încă pe spinarea dealului. Erau fără călăreţi. Zăpăciţi de tir, alergau în toate părţile, fără a se îndepărta din locul acela. Când focurile încetară a mai bate dealul, îşi încetară şi caii fuga. Buimăciţi de tir, fără călăreţi şi pierduţi de rândurile celor vii, au rămas în mijlocul celor căzuţi. Puterea vieţii comune, ce împrieteneşte calul cu călăreţul, îi ţinea locului. Îşi căutau poate tovarăşii pierduţi; găsiţi, îi păzeau poate de furia corbilor.

Într-un târziu, mugetul tunurilor încetă. Să fi fost tunarii vrăjmaşi trecuţi prin săbiile lui Maţnev, de-au încetat, sau nu au mai avut în cine să tragă? Am aflat mai târziu adevărul.

Coloana noastră, nemaifiind supărată de focul artileriei, căută să-şi desăvârşească manevra. Caii, împinşi de pulpele călăreţilor, îşi reluară mersul

vioi. Regimentul nostru era în avangarda coloanei din dreapta, corpul de cavalerie împrăştiindu-şi forţele pe trei direcţii.

Către amiază, o recunoaştere de ofiţer al armatei, înapoindu-se, informă în drum pe colonelul Dunin că un regiment de ulani germani a fost zărit în marş în direcţia noastră:

– Este, probabil, avangarda unei divizii, deoarece înapoia lor, la câţiva kilometri în lungul şoselei, praful era răscolit, aşa cum numai copitele cailor îl pot răscoli. Împins de vânt spre partea unde aveam postul de observaţie, nu am putut zări coloana inamică şi nici nu i-aş putea bănui efectivul.

– Îţi mulţumesc, tinere. Continuă-ţi misiunea, nu uita însă să comunici armatei că am luat asupră-mi răfuiala cu acest regiment de ulani. Să se ocupe de restul lor, că de ei mă voi ocupa eu.

Îşi împinse înapoi calul. Cu mâna dreaptă îşi aduse harta înaintea ochilor. O cercetă puţin, apoi o lăsă să cadă la locul ei. Din buzunarul de la pieptul bluzei îşi scoase tabachera. Odată aprinsă ţigara, nu se mai dezlipi de buzele lui, până la ultimul fum. Sub poala unui deal împădurit, ne-am oprit. Şi-a strâns regimentul ca un resort comprimat, cu faţa la câmpie, ascunzându-l oarecum de vedere, în aşa fel că nu îl puteau descoperi decât după ce ar fi trecut de el câteva sute de metri.

– Locotenentul Zaburoff.

– Ordin.

– Cu plutonul dumitale, vei interzice înapoierea oricărei patrule inamice ce va trece de cotul şoselei. Îl vezi? Până la acel cot nu putem fi descoperiţi. Cum vor trece de el, vei ieşi din ascunzişul pomilor şi îi vei urmări în direcţia noastră. Aici... se vor preda. Nici un foc de carabină. Doar lancea şi sabia vor lucra. Ai înţeles?

Zaburoff plecă să-şi îndeplinească misiunea. Întors cu faţa spre noi, colonelul ne zâmbi:

– E timp de o ţigară.

Mâinile se descleştară de pe dârlogi. Mahorca ţigărilor începu să se topească în fum. Nimic nu tulbura liniştea, care de altfel nu a fost recomandată de nimeni. O impusese presimţirea unui eveniment dureros. Caii, strânşi unul lângă altul, îşi mestecau fiarele, înspumându-le cu bale. Liberi de strânsoarea dârlogilor, nu-şi părăseau locul; îşi treceau doar din când în când capul peste gâtul vecinului, şi vecinul şi-l apleca pe al său sub povara tovarăşului, fără să mişte, fără să dea cu piciorul. În lumea lor, poate, această îngăduită încrucişare de gâturi însemna îmbrăţişarea prietenoasă în preajma unei despărţiri. Din iarba încă verde rupeau arareori şi fără lăcomie fire, pe care măselele lor late le măcinau lenevos. Păşteau, nu ca să se hrănească, ci ca să-şi petreacă timpul din pragul unui eveniment, pe care presimţirea animalică, mult dezvoltată la cai, îl transmise nervilor lor. Vedeam în meste-

catul firelor şi în păscutul lor ocupaţia nervoasă, asemănătoare cu aceea a omului hotărât să-şi ridice zilele. Până în clipa când revolverul îi străpunge ţeasta, omul e într-o veşnică frământare. Nu veţi afla unul pe toată scoarţa pământului care, înainte de ora hotărâtă suprimării sale, să aibă dorinţa odihnei mintale sau trupeşti. Până la cel de pe urmă moment e într-o febrilă activitate. Şi când în jurul său nici un lucru nu-l mai poate preocupa, în mintea lui se întocmeşte planul activităţii de a doua zi, deşi peste o oră ştie că se va desprinde din viaţa viilor pentru viaţa fără de sfârşit a morţilor.

Bieţii cai! În mestecatul fiarelor şi în păscutul lor lenevos îşi măcinau instinctiv durerea ultimelor clipe. Îi iubesc, Tatiana cu toată puterea iubirii mele. Iubiţi-i şi voi, deoarece o bună parte din gloria Gărzii le revine lor. Ne-au dus în spinare fără scâncet de durere, deşi sub şa rănile se adânceau tot mai mult şi ne-au purtat în iureşul năpraznic al picioarelor lor fugare către gloria nepieritoare care s-a aninat de stindardul husarilor albi pentru veşnicie, deşi nici o răsplată nu-i aştepta apoi.

Mă întorc la păgânismul îndepărtat şi mă întreb dacă nu aveau dreptate când îşi îndoiau genunchii şi îşi plecau capetele în faţa unor anumite animale, îndumnezeite de vechi legende.

Calul de arme şi câinele sanitar îşi merită cu prisosinţă simbolizarea sacrificiului lor.

Şi cum stăteam aşa, în liniştea netulburată decât de pufăitul ţigărilor şi mestecatul fiarelor din gura fugarilor, un ropot de cai goniţi se auzi apropiindu-se tot mai mult. Colonelul ieşi câţiva paşi înainte, să poată privi mai bine spre şosea. Privea şi râdea. Fugărită de Zaburoff, o patrulă germană de ulani urma în galopul cailor disperaţi de pintenii călăreţilor ei marginea pădurii fără să bănuiască că luaseră cel mai scurt drum spre capcana întinsă. Ajunşi în faţa regimentului nostru, uluiţi de ceea ce au văzut, opriră fără ca nimeni să le fi ieşit în cale. Galbeni la faţă ca lumânarea de ceară, ridicară mâinile în semn de supunere, lăsând să cadă la pământ lăncile proaspăt brumate. Erau din regiment de Gardă din Postdam. Şeful patrulei era un sublocotenent puţin grăsuţ pentru însărcinarea ce i se dase. Revenindu-şi în fire, îşi predă patrula. Descălecară cu toţii. Caii şi armele li se luară.

– Ce misiune aveai, domnule sublocotenent? îl întrebă colonelul, pe un ton destul de prietenos. Sublocotenentul tăcu.

– Misiunea dumitale de astăzi?

Nici un răspuns.

– Cum vă numiţi şi din ce regiment faceţi parte?

– Sunt sublocotenentul Hans von Platten.

– Nu v-am întrebat numai atât!

– Tot ce vă pot spune nu vă poate interesa. Tot ce vă interesează nu vă voi spune niciodată.

– Manuilov, strigă colonelul, trimiţându-şi privirea spre husarii lui, ordonă să i se aducă sabia de la şa: merită s-o poarte şi în captivitate.

Tinere, vei avea ocazia fericită să asişti la o întâlnire glorioasă: husarii albi ai ţarului Nicolae Nicolaevici, cu ulanii din Postdam, ai kaiserului Wilhelm. Vei fi singurul spectator şi, cine ştie, poate şi singurul supravieţuitor. Onoarea militară îţi impune să spui adevărul asupra celor ce se vor întâmpla şi vei vedea.

Colonelul băgă de seamă că ochii lui jucau în orbite, nemaiprivind continuu spre el. Şi-i îndrepta viclean spre şosea. Când îşi întoarse capul, să vadă unde se uită sublocotenentul, zări primele rânduri de ulani germani mărşăluind neîngrijoraţi de nimic, deoarece de la patrula trimisă înainte nici o veste nu le venise. O credeau în misiunea ei, fără să bănuiască că e în întregime prinsă.

Un strigăt puternic ieşi din pieptul sublocotenentului, dar în acelaşi timp aproape, pentru că strigătul i se înăbuşi repede, soldatul ce-i adusese sabia îi vârî pumnul în gură. Vroia să-şi facă atenţi camarazii de prezenţa noastră. Din pumnul soldatului se prelingeau picături de sânge. Îl muşcase adânc, dar nu i l-a scos până ce un alt camarad nu i-a vârât, în locul pumnului rănit de toţi dinţii, o batistă.

– Luaţi dârlogii, sabia afară, caii în pulpe... vom şarja.

Un fior cald mă străbătu. Priveam în jurul meu şi nu vedeam decât ochi injectaţi şi obraji roşii. Lăncile îşi plecară vârful ascuţit înainte, spre urechea cailor. La văzul suliţelor, se încordară şi începură să joace din picioare, doritori de fugă. Vinele lor, care până atunci nu se vedeau sub ascunzişul pielii, se umflară sub pomparea convulsivă a inimii. Nările li se lărgiră, respirând puternic aerul necesar goanei. Simţeam ce va urma.

Din clipa aceea te-am uitat, Tatiano. Peste tot gândul, peste minte şi peste judecată s-a aşternut un văl; vălul inconştienţei. Pe om îl înlocuise animalul. Un sigur scop îmi rămăsese de lămurit: să vărs cât mai mult sânge în jurul meu, să sfredelesc puternic în pieptul vrăjmaş cu vârful săbiei şi să despic capetele cu tăişul ei. Din clipa aceea aveam sete de sânge. Îl vedeam primenindu-se mereu pe lama săbiei, izvorând din inimile ce nu mai aveau nevoie de el. Mă întrebam de ce întârzie şi nu se începe mai repede măcelul. Mi-era teamă ca aşteptarea prea îndelungată să nu-mi împuţineze tăria braţului şi pofta sângelui. Şi aşteptarea asta, care mi se părea atât de îndelungată, nu a durat decât câteva clipe.

La un semn al colonelului am ieşit spre câmpie, ca să putem deschide rândurile comprimate până la refuz în ascunzişul avut. Am fost zăriţi; era însă prea târziu. Panica i-a cuprins. Doar într-o singură unitate era ordine.

Escadronul de mitraliere a descălecat, punându-şi în bătaie piesele în şanţul şoselei. Colonelul nostru păstra însă pasul calului, nevoind o şarjă cu nişte rânduri frânte de panică. Aştepta să-şi refacă vrăjmaşul linia pentru izbire. De ce nu şi-a eliberat husarii, să treacă prin vârf de lănci şi ascuţiş de săbii un regiment prins în panică, şi a aşteptat să se izbească cu rânduri refăcute, întârziere care a dat timp pieselor de mitralieră să se pună în bătaie? Ştiţi voi de ce? Nu bănuiţi? Cum nu-l cunoaşteţi! A aşteptat, pentru ca Hans von Platten, şeful patrulei prinse, să nu aibă prilejul să povestească în ţara lui că husarii albi ai ţarului au şarjat mişelnic o trupă prinsă în panică. „Or cădea mai mulţi, dar pentru viaţa câtorva nu se poate mânji tradiţia plină de cavalerism a husarilor albi. Mai bine o victorie plătită mai scump, dar cavalerească, decât o izbândă fără multe sacrificii, dar murdărită de lipsa de cavalerism".

Şi Hans vom Platten, de va avea norocul să se întoarcă în ţara lui, şi de va fi un om de onoare, nu va putea găsi atâtea cuvinte frumoase, pe cât fapta de erou legendar a colonelului Mihail Mihailovici Dunin o merită.

Închegaţi, în fine, în linie cu faţa spre noi, colonelul Dunin şi-a ridicat braţul înarmat cu sabia, strigând cu voce puternică:

– Ura, trăiască ţarul, glorie lui, glorie nouă!

Zidul de husari îşi luă avânt. Se întindeau caii în fugă de-şi loveau pântecele de pământ. Străbătu şi se avântau, spintecând aerul cu iuţeala săgeţii aruncate de puterea arcului. În faţa noastră, un val vijelios ale cărui creste de coifuri sticleau în bătaia soarelui. Şi de valul acesta ne apropiam tot mai mult. În burţile cailor pintenii sfredeleau tot mai adânc. Strigătele sălbatice de „ura" străbăteau văzduhul în mii de ecouri, umplând văile de răsunetul lor. Auzeam pocănitul pieselor de mitralieră, pornit să nu se mai oprească. Trăgeau, întinând frumuseţea luptei de izbire, în care colonelul Dunin nu a voit să aducă decât avântul calului şi bravura luptei de corp la corp. Din gloanţele acestea, două mi-au sfredelit genunchiul, altele au intrat în inima calului. S-a prăbuşit sărmanul într-o secundă. Şi prăbuşiţi, pe luciul ierbii tomnatice, ne-a mai târât câţiva metri avântul vijelios al şarjei. Sub ropotul de copite al rândurilor de călăreţi, credeam că voi pieri, fărâmiţat în mii de bucăţi. Nici una nu m-a atins. Au sărit peste noi bieţii cai, ocrotindu-mi viaţa, scumpului meu „Don" cadavrul. Am dat să mă ridic şi nu am putut. Abia atunci mi-am dat seama de rană. Pironit pământului, m-am înălţat din mijloc, sprijinindu-mă în mâini. Îmi urmăream camarazii. Dacă nu puteam fi părtaş, voiam să fiu cel puţin martor, şi am fost. O, Doamne! Nu cred că s-a născut încă povestitorul care să poată reda clipa în care cele două valuri înduşmănite s-au întâlnit. O, sfinte valuri de vieţi omeneşti, alese din atâtea vieţi ca să muriţi cum nu se poate mai eroic! Din sângele vostru vărsat din belşug vor răsări, vor creşte şi se vor înălţa în lumina soarelui şi în bătaia vântului florile

recunoştinţei, flori ce vor purta roşul petalelor lor, roşul sângelui vostru! Valuri sfinte, într-o singură clipă aţi clădit fala unui neam. Sunt clipe care nasc glorii; ce trăiesc peste viaţa veacurilor. Clipa în care v-aţi dăruit viaţa în şarja de la Sieben Brunnen e dintre acelea.

Nu mi-au povestit-o bătrânii, nu am citit-o în hrisoavele istoriei... Clipa aceea am trăit-o, Tatiana... I-am simţit sublimul, Zvetlana.

Două valuri de vieţi în care inimile băteau mai puternic ca întotdeauna şi din care conştiinţa ridicase tot ce e omenesc s-au întâlnit o clipă, ca apoi, din prăbuşirea lor, să se înalţe glorii nepieritoare.

S-au izbit; s-au înfipt în lănci şi-n săbii piepturi, pântece şi capete; s-au tălăzuit apoi, pătaţi de sânge, până s-au prăbuşit aşa cum se prăbuşesc stejarii, la rădăcina cărora toporul a lovit nemilos. Cei ce au rămas încă în picioare au azvârlit lăncile şi au tras săbiile. O luptă aprigă corp la corp au încins, încrucişând lamele, care, lovite, scăpărau pulbere de scântei. Prinşi în bătaia verticală a razelor de soare, sângele vărsat părea mai roşu, luciul săbiilor mai sclipitor, spuma cailor mai albă; iar obrajii lor lustruiţi de sudoare, mai dârji ca niciodată.

S-au brăzdat şi s-au împuns, până când ultimul coif s-a prăbuşit. Din creasta de căşti de odinioară a valului de ulani nici urmă, de parcă n-ar fi fost vreodată. Câţi au fost şi câţi au rămas? Din două mii aproape, cât numărau valurile gonite de chemarea morţii, au mai rămas în şa 180 de husari albi, răniţi în bună parte şi aceştia, dar cu puterea încă de a se regrupa sub comanda lui Volosinski, urmându-l în continuarea însărcinării încredinţată în zorii zilei aceleia de crud sacrificiu. S-au strâns şi au plecat. În urma lor un maldăr de carne, moartă o parte, vie cealaltă. Pe mâini în care sângele mai pulsa slab, încercau să se ridice unii, dar, secătuiţi în cele din urmă şi de ultima picătură, mâinile înfipte în pământ cu încordare se frângeau, întorcând ţărânii trupurile dorite de viaţă. Şi câţi nu au sfârşit mai devreme, sub loviturile de copite ale cailor, ce se zbăteau în aceleaşi chinuri de moarte!

În maldărul acela de vieţi doborâte, dar nu toate sfârşite, lupta între husarii albi ai ţarului şi ulanii din Postdam ai kaiserului continua. Acolo unde au căzut alături şi nu au murit încă, mâinile lor se încrucişau în căutarea gâturilor ce voiau să le sugrume. Nici moartea nu i-a împăcat.

Gemetele celor ce mai trăiau, tot mai dese şi mai rugătoare, se auzeau până la mine. Am vrut să mă târâi şi să le vin în ajutor; nu am putut. Rana care la început nici n-am ştiut c-am căpătat-o a început să mă doară. La vaietul lor se adăuga al meu, până când gemetele s-au stins aproape de tot.

Tot atunci mi-am dat seama de ce au tăcut tunurile ucigaşe. Petruşca, în fruntea unui convoi tăcut de 26 de călăreţi, se întorcea spre regiment. Era tot ce a mai rămas din sotnia lui Maţnev. Au tăcut tunurile, dându-ne nouă libertatea înaintării, au fost trecuţi prin sabie tunarii prusaci până la unul, dar

din mândrul escadron nu s-a mai întors decât o mână de oameni. Şi întorşi, pe aceşti răzleţi eroi o crudă coincidenţă îi pune în faţa rămăşiţelor moarte ale regimentului lor! S-au privit o clipă muţi de durere şi-au descoperit capetele, apoi au descălecat. O luminiţă, flacăra unei lumânări aprinse, atrase privirea lui Petruşca. S-a îndreptat să vadă care a fost fericitul ce s-a stins creştineşte. Lumânarea ajunsă aproape de sfârşit ardea în pumnul lui Dimitri la căpătâiul colonelului Dunin.

La vestea crudă m-am prăbuşit în nesimţire. M-au scos pe mâini, m-au dus în farmacie şi sub vaporii eterului m-am redeşteptat. Pe obrajii palizi de leşin, mâinile Tatianei se plimbau în mângâieri prietenoase. Durerea mea o impresionase adânc.

– Du-te, Zvetlana, acasă, odihneşte-te, e soarta din drumul căreia nu ne putem abate. Voi spune tatei, îi voi arăta ţarului cât de brav s-a sfârşit tatăl tău.

– Mă duc, da, sunt vestitoarea morţii tatălui meu în casa lui. Mă cutremur când mă gândesc la mama.

Din ordinul marii ducese Tatiana s-a scos steguleţul automobilului imperial ce o aştepta; am fost ajutată să mă sui şi în tovărăşia unei surori am plecat să recâştig căminul în care tatăl meu nu a mai revenit niciodată.

Când m-am întors la spital după câteva zile, în locul albului de soră mă îmbrăca negrul sufletelor îndurerate. Mă priveau cu înduioşare toţi. În urma mea auzeam şoptindu-şi trecătorii cuvinte de compătimire.

„E Zvetlana Mihailovna, fata colonelului baron Dunin, căzut eroic într-o şarjă."

„Sărmana! Ce suflet bun, camarade. M-a îngrijit ca pe un frate."

„Biata Zvetlana, cruntă lovitură pentru ea."

„Luaţi-o între voi, Sonia, risipiţi-i gândurile, făceţi-o să uite" şi câte nu-mi auzeau urechile.

Pierdut pe pământul unei ţări străine şi duşmănoase nouă nu aveam barem trista mulţumire să-i pot aduce prinosul recunoştinţei ce-i datoram pentru dragostea lui fără de margini. Departe, în pământul unei ţări ce nu-i a mea, despărţit de ai lui pentru totdeauna, se va topi cu timpul până la ultima lui rămăşiţă, fără ca mâna mea sau a mamei să-i poată aprinde candela sau să-i îndrepte crucea înclinată de greutatea vremii.

Prinţ sau plugar, pe câmpul de bătaie mormântul li-e totuna. Târâţi de acelaşi gropar, fără cânt de preot şi fără miros de tămâie, se înfrăţesc laolaltă în brazda adâncă a gliei. Şi dacă nu le-a fost ridicat un semn de aducere aminte sau dacă ridicat le-a fost, s-a coborât cu vremea, aşa că mormântul lor se pierde fără de urmă, călcându-se peste el, arându-se poate, fără să se ştie că şi una şi alta impietează o ţărână sfântă. Uitaţi de oameni, de vreme şi

şterşi cu timpul din amintiri, din fapta lor ce mai rămâne? Nimic! Când din măreţia frumosului în care s-au sfârşit şi pentru care s-au sfârşit nimic nu mai rămâne, de ce atunci atâtea sacrificii? De ce războaie, când morţii lor nu pot trăi pentru totdeauna? De ce glorie, dacă ea nu se învesniceşte? De ce ridicăm azi osanale celor căzuţi pentru patrie, când, nu mai departe de mâine, vom uita că a fost un război în care au murit atâţia?

Atâta neînţeles în faţa căruia ne plecăm! Atâta nedreptate, pentru care sufletele noastre nu au un pic de revoltă!

Unde ne sunt morţii din Asia? Unde ne sunt miile de morminte, săpate în anul 1904? Nimeni şi nimic din tot ce a fost atunci! Mâine, peste tot ce a fost astăzi, uitarea îşi va întinde vălul... Şi l-a întins peste tot ce a fost atât de frumos, ca să răsară ceea ce clocoteşte acuma peste apa aceasta: nelegiuiri şi crime.

În ochii Zvetlanei noi lacrimi apărură. Alexandru Şuer îi întinse din nou năframa. Rătăcirea gândului, izvorâtă din atâtea patimi, îl durea.

Când Konovalov m-a văzut în negru, nedumerirea îi cuprinse faţa.

– Ce s-a-ntâmplat, Zvetlana, o nouă durere?

– Nu, e cea dintâi, şi nu ştiu dacă va fi şi cea din urmă.

– Cum, e cea dintâi?

– Da, până ieri nu am ştiut că l-am pierdut pe tata.

– O, Doamne, ce am făcut! Îşi frângea mâinile şi îşi contracta obrajii ca sub povara unei dureri ucigătoare.

– Iartă-mă, Zvetlana, iartă-mă. Sunt atâtea zile de atunci... nu am bănuit că nimic nu a ajuns până la voi. De-aş fi ştiut, aş fi îngropat totul în tăcere; aş fi tăinuit frumosul acelei zile, dacă aş fi ştiut că prin mine îşi face drum către tine întâia veste zdrobitoare. Iartă-mă, Zvetlana. Fără vrerea mea ţi-am grăbit suferinţa. Alină-ţi durerea, care ştiu cât te apasă, cu vitejescul avânt şi cu frumosul sfârşit al bravului colonel Dunin. Numele lui îl va cinsti istoria. Este cea mai frumoasă moştenire ce ţi-a lăsat.

Am crezut că ştiţi, şi bănuind că nu cunoaşteţi măreţia zilei, v-am povestit-o. Astăzi, când văd că prin mine ai aflat tragicul ei, îmi vine să turbez de mânie. Iartă-mi, Zvetlana, nesocotinţa.

Din ziua aceea o schimbare profundă s-a produs în moralul lui Konovalov...

Dimitri întârzia să vină. De la el puteam afla ultimele clipe ale tatei, şi el nu mai sosea. Au trecut zile de zadarnică aşteptare, fără cel mai mic indiciu asupra rătăcirii lui. Să fi murit în drum? Să fi fost prea grav rănit ca să suporte transportul până la Petersburg!?... Îmi făceam fel de fel de gânduri, până când, în după amiaza unei zile, un lazaret de campanie ni l-a trimis. Din nou

zadarnică aşteptare. Gura lui Dimitri, oribil mutilată de străpungerea unei lănci, nu scotea decât sunetul unor horcăieli. Peste pântec, un bandaj enorm ascundea gravitatea unei tăieturi profunde de sabie. Când m-a văzut, ochii lui s-au umplut de lacrimi. Mâinile sleite de forţă încercau să se ridice până la mine. Tremurau ca două crengi în bătaia vântului. Le-am luat într-ale mele şi i le-am mângâiat. Simţeam cum le zbate tremurul, cum le învinge lipsa de putere. Şi horcăielile gurii se repetau mereu. Povestea, poate, ceea ce doream atât de mult să ascult, dar înţelegeam numai cât e de cumplită suferinţa lui. Şi-a strecurat una din mâini sub pernă şi de sub ea a scos un carnet cu pete ruginii, pete de sânge. Mi l-a întins, întovărăşind întinsul mâinii cu un nou val de horcăieli. L-am deschis la întâmplare. În el era scrisul tatei. Era comoara de care mă înştiinţase Petruşca. Aveam în mână un lucru ce l-a întovărăşit pe tata până în ultima lui clipă, un lucru sfinţit de sângele lui. Mi-am aruncat ochii la întâmplare:

Observ cu bucurie că Petruşca nu mai este abătut. Strecurat zi cu zi prin sita morţii, gândul ce-l stăpânea în primele zile, gândul de acasă, gândul Nataşei, pare că s-a risipit. E câştigat în întregime de câmpul de bătaie. Sunt fericit.

În altă parte:

12 noiembrie: Am visat pe Marusia. Plângea în faţa icoanei. Fetele mele au norocul să aibă o mamă ideală, care va şti să înlocuiască şi pe tatăl lor, de va fi nevoie.

14 noiembrie: Mi-e dor de Zvetlana.

19 noiembrie: Ziua de astăzi va fi grea. S-o anunţ, cel puţin, că, poate, n-are să-mi fie dat să-i amintesc şi faptele. Fi-va ea cea din urmă?...

Presimţirea tatei s-a adeverit, căci în amiaza zilei aceleia de noiembrie, pe un pământ ce nu-i al ţării mele, s-a prăbuşit pentru gloria Rusiei şi a ţarului. S-a sfârşit departe de ai lui, de tot ce-a îndrăgit aievea: soţie, copii, cămin. S-a sfârşit doar în veghea însângerată a lui Dimitri, în a cărui mână întinsă sub căpătâiul tatei s-a topit o lumânare. Şi sfârşindu-se, lumânarea i-o fi ars poate mâna, dar ce durere îi mai putea pricinui pâlpâirea din urmă a unei flăcări, când în pântecele şi în gura lui a sfredelit puternic oţelul vrăjmaş al săbiilor şi al lăncilor prusace. Durerea unor astfel de răni nu se poate stăpâni. Dimitri a înfrânt-o cu sentimentul unei adânci iubiri, ce-l ridică deasupra a tot ce-i omenesc.

Ce sfânt tablou, ce mişcătoare scenă şi ce tristă coincidenţă să-i fie dat fiului să-şi încerce inima cu cea mai ucigătoare durere!

Cine l-a scos pe Petruşca în calea tatei, stins din viaţă? Din îndemnul cărui destin, pe cei câţiva husari din sotnia lui Maţnev, i-a purtat pasul cailor frânţi de oboseală către mormântul regimentului lor? Cine a hotărât ca bravura lui Petruşca să fie răsplătită cu durerea izvorâtă dintr-o astfel de întâlnire şi cine a putut strecura în gândul tatei dorinţa de a-şi vedea fiul jertfit, fie chiar pentru împăratul său? Dumnezeu? Aşa răsplăteşte Atotputernicul seninul sufletelor curate?...

Durerea o împingea din nou spre o filozofie deşartă. Din cauza înlănţuitelor patimi ce zi cu zi i-a fost dat să îndure, mintea acestei fete frumoase suferea acum de o logică falsă. Subjuga ceea ce era croit pentru lume fiinţei sale, când aceasta nu împlineşte în viaţă nimic, decât supunerea oarbă către mecanismul condus de marele necunoscut. Dar lumea? Cine şi ce era lumea pentru ea? Era doar cercul strâns în juru-i, cercul fericirilor şi al durerilor cu răsunet în sufletul ei. În aceasta rezuma ea lumea!

Se scurgeau zilele, ducând în asfinţitul lor şi asfinţitul multor vieţi. Se prăpădeau sărmanii, aninându-şi până în ultima clipă speranţa de voinţa Domnului. Zadarnică rugă, neîmplinită speranţă. Viaţa îşi urma firul tors în caierul vremii.

În una din aceste zile a închis ochii şi Dimitri. Rana pântecului se infectase. Nici o intervenţie nu-i mai putea fi folositoare. S-au perindat în juru-i toţi chirurgii spitalului trimişi de Tatiana la patul lui. Nimic nu mai era de făcut, nimic nu-l mai putea abate din calea veşniciei.

Când s-a sfârşit, două lacrimi i-au umezit genele, iar mâna i s-a crispat în ultima strânsoare de mâinile mele! O! Cât de sigură sunt că n-au fost lacrimi izvorâte din durerea rănilor. Dimitri era dintre aceia ce nu simt decât durerea sufletului. O fi plâns pentru mine, poate, cele două lacrimi, sărmanul, simţind cum rând pe rând mă părăsesc acei a căror viaţă mi-e atât de scumpă. Când l-au coborât în groapă, peste ţărâna lui au plâns şi mama, şi Nadia, şi eu. Ne-a fost drag şi credincios şi merita o lacrimă.

Mormântul fericirii mele se lărgea tot mai mult. Hărţuit sufletu-mi de durere pentru acei dispăruţi, pe de o parte, şi pe de alta de chinuitoarea întrebare: unde e Serghei... ce a devenit... de ce nu pot afla nimic de el?... judecata mea se lăsa învinsă, rând pe rând, când de deznădejde, când de speranţa împlinirii visului drag: întoarcerea lui Serghei şi unirea noastră pentru totdeauna. Înaintea ochilor mei fluturau laolaltă negrul funerar cu albul fericirii. În faţa fâlfâirilor acestea de umbră de moarte şi de rază de lumină, sufletul meu lupta fără speranţă de izbândă.

Treceau zile după zile, istovindu-mă tot mai mult.

Afecţiunea Tatianei dădea o notă şi mai înduioşătoare zbuciumului meu. Mă încuraja mereu, căutând să-mi strecoare în suflet încrederea într-un viitor

fericit. Şi, sărmana, nu era nici ea dintre fiinţele fericite! Sortită să iubească în taină, sentimentele ei nu puteau să-şi ia avântul dorit. Aripile dragostei îi erau mereu tăiate de jugul situaţiei false în care trăia. Şi nu e inimă pe lume în care dragostea poate avea un mai mare răsunet ca în inimile slave. Firea noastră nu ştiu dacă o înţelegi. Avem o plăsmuire cu totul alta decât a celor-lalte femei. La noi dragostea nu e condiţionată de nimic. Fie el un ucigaş iubitul inimii noastre, fie chiar ucigaşul celei mai apropiate fiinţe ce avem, dacă îl iubim, sub porunca dragostei noastre slave, îi urmărim gândul şi drumul, orice ar face, oriunde ar merge. Ce-o putea stăvili pe ea, când destinul i-a urzit să urmeze doar cărăruia ce duce către Konovalov? Prejudecăţile omeneşti? Stăruinţa neputincioasă a unora sau a altora din jurul ei? Legile făcute, fără să le fie conştiinţa întrebată? Ce fleacuri sunt acestea toate în calea dragostei sufletelor slave!

Lui Konovalov, ţintuit patului de atâta vreme, i se înrăutăţea firea tot mai mult. Tatiana îi consacra cea mai mare parte din timpul petrecut la spital, dar alinarea ei trebuia împărţită şi altor suferinzi. Lucrul acesta nu-l înţelegea destul Konovalov. I se părea că dăruieşte celor din jurul lui, o dată cu alinarea împărătească, şi o parte din inima ei. O dorea el toată şi o avea toată, dar înrăit de suferinţă şi ros de gelozie, spre spulberarea căreia nu putea pleda nimic temeinic când dojenit era de mine şi de Tatiana, trăia în vădită frământare sufletească orice clipă în care marea ducesă aducea alinarea ei binefăcătoare la patul altor răniţi. O dorea veşnic lângă dânsul şi cum această dorinţă nu şi-o putea ascunde uneori faţă de acei ce roiau în jurul nostru, şi cum Tatiana căuta să i-o împlinească mereu nevrând să-l ştie chinuit de gândul ce macină judecata dreaptă, dragostea lor tăinuită se dezvălui. O priveau însă cu toţii ca pe o profundă şi reciprocă afecţiune, ce se leagă în mai toate cazurile între rănit şi sora de caritate. Nu cunoştea nimeni nici începutul dragostei lor, cu mult mai îndepărtat decât şi-l închipuiau, şi nici cât de profund s-a adâncit în inimile lor credinţa că nimic nu li se poate împotrivi.

Cunoştea însăşi Alexandra Feodorovna afecţiunea Tatianei pentru Konovalov şi nu de puţine ori glumind o făcea să roşească.

– Tatiana, ce-i mai greu de vindecat: rănile corpului sau rănile sufletului? Iar altă dată, când împăratul a întrebat de mersul însănătoşirii fostului său paj, ţarina i-a răspuns, de faţă fiind şi Tatiana:

– Niki, fostul tău paj e pajul Tatianei acum. Cuvinte la care împăratul înţelegând tot ceea ce toţi înţelegeau, afecţiunea mută dintre durere şi mângâiere, sentimente care în vremuri epice uşor se împletesc laolaltă, sărută ochii Tatianei, mângâindu-i părul revărsat pe spate.

– A îngriji de răniţii patriei e o datorie sfântă şi voi trebuie să fiţi în fruntea tuturor. O vorbă blândă, o mângâiere, o încurajare de la voi vindecă uneori ceea ce medicina prin mijloacele sale nu ar putea face. Cu un suflet

sănătos, uşor vindeci trupul bolnav, pe când un suflet bolnăvicios molipseşte şi trupul sănătos. Îngrijiţi-le rănile fără să le neglijaţi sufletele; în tăria acestora din urmă stă victoria noastră.

Cu piciorul aproape vindecat, Konovalov părăsi patul. O anchiloză ce urma să dispară în urma unui tratament electric îi îngreuna pasul, neputând să păşească fără sprijinul unui baston. Cum afară iarna se aşezase trainic, plimbările nu-i erau îngăduite decât prin lungul sălilor. Ajutat uneori, alteori pornind singur, bătea în lung şi în lat nesfârşitele săli ale palatului, cu paşi nesiguri şi târâiţi. Îşi vizita prietenii şi cunoscuţii. Trudit de mersul greoi, dar mai ales îndurerat de cele ce auzea (numele Tatianei rostit cu dragoste de către toţi răniţii pentru grija ce le-o purta), îşi recâştiga repede patul, dându-se pradă gândurilor ucigătoare. Şi gândurile acestea i-au ros atât conştiinţa, încât l-au împins aproape până la crimă. A mărturisit-o singur. Prins în miezul unei nopţi de vâltoarea închipuirilor bolnăvicioase, părăsi patul, ca să spulbere în oboseala mersului firul gândurilor chinuitoare. Dar urmărit pas cu pas de fantoma halucinărilor sale, se plimbă vreme îndelungată, fără să găsească liniştea dorită. Din dreptul unei camere pătrundea până la dânsul vaietul unui suferind. Era un ofiţer de infanterie, din regimentul de Gardă Preobrajenski, operat la piept cu o zi înainte. Cuprins de frigurile febrei şi de durerile rănilor adânci, operatul, pierzându-şi cunoştinţa, halucina puternic. Trezit o clipă din frământarea sa, Konovalov deschise uşa. Şirul de vorbe fără de înţeles îl înduioşă. Când printre cuvintele rostite, Konovalov auzi pe acela de apă, îi umplu în deplină conştiinţă paharul de pe măsuţa de la căpătâi, cu gând să i-l ducă la gură. Dar şirul cuvintelor fără de înţeles se perinda neîncetat şi printre aceste cuvinte numele Tatianei a fost rostit lângă acela de iubire. Lovit ca de trăsnet, Konovalov trânti paharul de parchetul camerei, înfigându-şi apoi în gâtul halucinatului mâna pe care, cu o clipă mai înainte, o ridicase în ajutorul camaradului său. La zgomotul făcut de paharul spart, sora de serviciu îşi făcu apariţia în cameră, punând astfel capăt unei dureroase drame de spital. Sub puterea drogului injectat, cei doi eroi inconştienţi îşi găsiră liniştea dorită.

L-am ascultat a doua zi, într-un moment de linişte, vorbind Tatianei:

– Nu mai pot îndura. Îmi dau perfect seama, când eşti aproape, de netemeinicia temerilor mele, dar, când nu mai eşti lângă mine, judec cu alt creier aprins de gelozie. O, de câte ori nu am încercat să spulber sentimentul acesta ce îmi destramă liniştea şi îmi atacă sănătatea minţii, dar tot de atâtea ori m-a biruit, în lupta ce am dus-o împotrivă-i. Te vor bolnavii, Tatiana, te doresc şi te strigă; te vor pentru bunătatea ta, te doresc pentru alinarea ce le-o aduci, te strigă pentru că le-ai devenit tuturor soră. În vrerea, în dorinţa şi în strigătul lor stă toată nenorocirea mea. Când ţi-aud numele rostit de ei, un cuţit mi se înfige în inimă şi cuţitul acesta, de câte ori te ştiu lângă patul lor, brăzdează adânc în mine. Tatiana, sunt pe clinul genunei, simt că în curând mă voi

prăvăli în adâncul ei. Sunt prada fiarei ce m-a cuprins şi împotriva căreia nu am puteri să lupt. Cuvintele tale, pline de încurajare, le preţuiesc şi le dau crezământ cât eşti lângă mine. Când nu te mai am aproape, în ele văd făţărnicia, vicleşugul şi minciuna sufletelor pervertite. Iartă-mă, Tatiana, dacă spovedania mea te jigneşte. Te iubesc cumplit, poate te îndrăgesc prea mult şi atunci nu-mi pare rău dacă am ajuns să te urăsc din această cauză. Totul nu poate avea decât un singur sfârşit: liniştea deplină. Da, liniştea deplină. O doresc, Tatiana, fiindcă ea va pune capăt iubirii noastre, hărţuită de cei mai tirani duşmani ce poate avea: gelozia pe de o parte, prostia omenească pe de alta. Strânsă între aceste două stăvilare de neînfruntat, soarta ei e aceea pe care ţi-o mărturisesc acum: s-o îngropăm în liniştea eternităţii. Voi împlini eu întreg sacrificiul.

Sărmana Tatiana, ascultându-l, i se umpluseră ochii de lacrimi. Toate încercările de a-i spulbera gândurile negre fură zadarnice. Nu l-a convins nici cu îmbrăţişarea puternică cu care l-a strâns la pieptul ei de Romanovă şi nici cu buzele ei fierbinţi, tremurate de fiorul fericirii pierdute.

A doua zi, venită mai devreme, cu gând de-ai linişti sufletul înviforat, află şi ea ceea ce cu toţii aflasem: dispariţia misterioasă a lui Konovalov. Nimeni nu l-a văzut când a plecat. Unde s-a dus, încotro şi-a îndreptat pasul şovăitor, spre ce liman odihnitor a apucat, nimeni nu a aflat nici până astăzi. În faţa prăpastiei deschise, Tatiana stătea mută; nimeni nu bănuia însă în faţa cărei prăpastii stătea Tatiana.

Un templu întreg se năruise, templul sacru al iubirii ei curate şi neîngăduite. Cutremurat până la temelie de trăsnetul nenorocirii, templul sfânt în care Tatiana îşi jertfise inima imperială se prăbuşi într-o clipă, îngropând sub ruinele lui visul feciorelnic ce vibrase atât de puternic în pieptul ei de fată. Şi la mormântul acesta, ce închidea fericirea unei vieţi zbuciumate, pe braţele crucii înfipte, Tatiana nu putea pune nici un nume. Numele celui îngropat era săpat doar în inima ei.

Când i s-a cercetat camera, s-au putut descoperi, scrise pe albul măsuţei de la căpătâiul patului, doar cuvintele acestea:

Plec din porunca unei minţi bolnave, însângerat de spinii celei mai depline fericiri.

Sub rândurile lui, Tatiana adăugă cu mâna tremurândă:

Veghează-i, Doamne, pasii şi împlineşte-i vrerea.

8.

Primăvara anului 1915 începuse să se arate. Zăpada, topită de razele primăvăratece ale soarelui – atât de dorit de soldaţii noştri, biciuiţi de crivăţul unei ierni geroase –, dispărea, despuind pământul de blana lui de hermină. Reînvia natura peste tot din somnul ei hibernatic, umplând de viaţă, de o viaţă nouă, cuprinsul oraşului. Şi o dată cu natura, se împrimăvărau şi sufletele celor necăjiţi. Al meu însă, frământat de veşnica întrebare fără răspuns: unde e Serghei?... îşi păstra mereu haina tristeţii, fără nici o speranţă de înveselire. Pustiit de nădejdea unor zile mai bune şi viscolit năpraznic de gândurile cele mai negre, îşi nimicea fiinţa zi cu zi, clipă cu clipă. În deznădejdea Tatianei, în lacrimile şi în suferinţa ei, îşi găsise singurul sprijin.

Înmuguriseră pomii şi iarba încolţise. Alungată din casă de chinuitoarele gânduri, ieşisem într-una din zilele acestea de veselă primăvară să-mi spulber în freamătul ei aleanul sufletului.

Când am ieşit din casă, m-am întrebat încotro să apuc? Pornisem fără nici o ţintă. Strecurată printre trecătorii grăbiţi şi negrăbiţi ai străzilor şi ai cheiurilor, ajunsesem în frumosul parc al Bisericii Expiatoare a Înălţării. Strâns între canalul Caterinei şi cel al Moikei, între palatul Mihail şi muzeul Alexandru al III-lea, parcul acesta este de o frumuseţe încântătoare. Cum am ajuns la Biserica Expiatoare a Înălţării, nu-mi dau seama! Din îndemnul cărui glas m-am îndreptat spre altarul unei biserici? Să fi fost oare porunca venită din cer; chemarea izvorâtă din pământ; sau îndemnul lăuntric al unei presimţiri nefaste?

Rătăceam pe aleile parcului, când, la o distanţă mică, îmi apăru în faţă Volodia Madov. Trezită din îngândurarea melancolică de această stranie apariţie, un fior rece mă străbătu. Orice încercare de a mă abate din calea lui era cu neputinţă. Scena din faţa manejului îmi năvăli în minte. Ochii lui, învineţiţi odinioară de pumnii starostelui din Gorioslav, mi se păreau că îi joacă acum în orbite de bucuria ivirii răzbunării aşteptate.

– Bună ziua, Zvetlana Mihailovna.

– Bună ziua, Volodia, dar cum se face că nu eşti pe front?

– Am fost mobilizat pe loc, la uzina centrală electrică, domnişoară Zvetlana, şi aceasta spre marea mea bucurie.

– Bu-cu-rie! Cum aşa? Când toată lumea în putere e pe front, dumneata eşti bucuros fiindcă te afli în afară de pericol?

Fiindu-mi teamă că aerul de dojană al vorbelor mele l-ar putea supăra, am schimbat puţin în favoarea lui sensul cuvintelor.

– De altfel şi în interiorul ţării se simte nevoie de braţe şi ale dumitale cred că lucrează harnic pentru întărirea ei.

– Că lucrez pentru binele acestei ţări, da, dar nu aşa cum crezi dumneata, domnişoară. Ţara asta are nevoie de întărire pe calea apucată; ea are nevoie de o nouă statornicire, mai dreaptă şi mai umană decât cea de astăzi. O nouă aşezare socială nu mai poate fi mult aşteptată. Sângele, care se pierde zadarnic de-a lungul hotarelor, s-ar vărsa mai bine pentru izbânda unei noi înjghebări sociale. Poporul nu mai vrea să fie turmă; el îşi cere dreptul de a se conduce singur.

– În numele cărui popor spui dumneata, Volodia, ereziile astea?

– Nu vorbesc în numele cuiva, Zvetlana Mihailovna, dar mă fac ecoul glasului necăjit din uzine, care îşi reclamă dreptul la o viaţă omenească.

– Dar e o rătăcire criminală, o trădare de ţară, să te gândeşti la schimbări sociale, atunci când toată mintea şi tot braţul trebuie să lupe pentru unicul scop: victoria.

– Fiecare acţiune îşi cere timpul ei favorabil, Zvetlana Mihailovna. Istoria ne-a învăţat că marile prefaceri sociale se înfăptuiesc cu izbândă, în anii grei de război. Poporul nostru, obosit şi chinuit, secătuit de vlagă şi de sânge într-un război, pornit nu din interese naţionale, ci din trufia unui împărat neînţelegător de vremuri noi, trebuie să se hotărască acum pentru revendicarea libertăţilor sale. Acum, câmpul îi e liber. Ohrana nu i se mai poate împotrivi. Ritmul social al apusului trebuie să fie şi ritmul său.

– Frumos, Volodia, frumos ecou! Un lucru însă, drepturile unui om nu se capătă prin crime urzite în umbră. Ideologia dumitale, sângeroasă şi criminală, e demodată, Volodia. Dacă ea vrea să fie în ritmul de astăzi al apusului, apoi atunci trebuie să reuşească prin singura cale cinstită, prin puterea de convingere. Dacă flamura sub care se dezvoltă ideologia uzinelor este roşie, aşa după cum mă laşi să întrevăd, apoi, Volodia, în roşu se va îneca. Nu crede că ţara asta are numai uzine.

Trecu un moment, apoi, cu glas schimbat şi privind în pământ, îşi deschise sufletul.

– Dar nu pentru asta sunt bucuros c-am rămas aici, Zvetlana Mihailovna. M-ai înţeles greşit. Bucuria stă în faptul că sunt în apropierea dumitale, cu posibilitatea de a te putea zări aproape zilnic. Nu e prima oară când ne-am întâlnit, deşi e prima oară când îţi vorbesc de la începutul războiului. Cu capul ascuns în gulerul de blană al hainei, te-am putut zări mereu, fără să mă bagi de seamă! Tăcu un moment, apoi: Sunt o fire păcătoasă, Zvetlana Mihailovna. Sunt dintre acei ce iubesc doar o singură dată în viaţă. Mi-ai încălzit sufletul în copilărie, acolo, în îndepărtatul Gorioslav, şi încălzit mi-a rămas şi astăzi de acelaşi foc, Zvetlana Mihailovna. Atunci, în pornirea ei vânjoasă, dragostea mea de ţăran ţi-a smuls brutal o sărutare, pentru care pedepsele barbare ale tatălui meu m-au îndepărtat pentru totdeauna de căminul părintesc. Mi-e încă surdă urechea şi mi-e pătat ochiul de pumnul lui,

dar m-aş fi lăsat ucis dacă aş fi ştiut că acesta este preţul împlinirii sentimentale, care nu se naşte în sufletul meu decât o dată.

– Volodia, sunt lucruri care ar trebui să fie uitate. Fără să mă întristeze amintirea de odinioară, te rog din tot sufletul să nu mai revii asupra ei. E drept, am copilărit, pot spune, împreună, tu, fiul starostelui din Gorioslav, eu, fiica proprietarului pământului pe care se găsea satul. Am alergat pe aceleaşi pajişti, am chiuit în aceiaşi codri, am pescuit în aceeaşi apă şi ne-am vorbit aproape frăţeşte, în limba copilăriei noastre. Dar între noi era, Volodia, o distanţă pe care cred că astăzi, când judeci cu mintea coaptă, o înţelegi.

– E drept, Zvetlana Mihailovna, nu-s decât un mujic, dar Dumnezeu a pus, în mujicul acesta ce sunt, puterea unui sentiment ce mi-a deschis doar o singură cale, către care mă împinge mereu. Am încercat să uit; am luptat chiar să uit; mi-a fost însă cu neputinţă. Cuibul dragostei mele, înfiripat în copilărie, s-a împietrit în inimă pentru totdeauna. Orice încercare de a-l sfărâma a fost zadarnică. Când dragostea e puternică, Zvetlana Mihailovna, în forţele ei îşi găseşte avântul care s-o treacă peste orice distanţă, peste orice genune. Un mujic sunt, e adevărat, dar voi avea un rol de frunte în ţara asta, care îşi plămădeşte în ascuns o viaţă nouă. Prin glasul meu vor vorbi masele biciuite astăzi de cnut, iar în puterea lor vijelioasă va sta puterea mea. Se vor dărâma ziduri, se vor rupe zăgazuri, se vor condamna vinovaţii şi se vor înălţa martirii. Mişcarea e atât de frumoasă şi atât de puternică, încât de dezvăluirea ei nu mai mi-e teamă. Nimic n-o mai poate înăbuşi. Laurii de pe fruntile celor ce nu îi merită vor fi smulşi şi vor fi aşezaţi pe ale noastre. Voi fi un triumfător, Zvetlana Mihailovna, voi avea dară şi orgoliul acesta satisfăcut.

– Volodia, nu vreau să mai ascult. Încetează. Te privesc cu ură şi cu dispreţ. Te înşeli şi vă înşelaţi toţi acei ce credeţi că veţi putea pescui în apa tulbure a ţării. Nu uitaţi că, pe lângă trădători, ţara asta are şi patrioţi. De zidul lor vă veţi sfărâma.

În numele celei mai murdare trădări, cerşeşti dragostea mea. Îndrăzneala dumitale, Volodia, e fără margini. Cu mintea înfierbântată de un triumf imaginar, ţi-ai arătat negrul sufletului.

Veţi smulge laurii şi veţi condamna! Vorbeai parcă de o nouă viaţă, mai omenească. Aceasta va fi noua viaţă? Ruşine, Volodia, ruşine! N-aş fi crezut vreodată ca un fiu din satul tatălui meu să poată gândi astfel.

– Zvetlana Mihailovna, mâine, nu mai departe, aş arde în răspântii toată biblia ideologiei noastre dacă aş şti că, sacrificând-o pe ea, aş câştiga inima dumitale.

– Din nou trădare, Volodia.

– Ce să fac, Zvetlana Mihailovna, mi-e drumul tras de Cel de sus. Sunt din acei ce nu iubesc decât o singură dată şi pentru iubirea mea sunt capabil de orice. Trădez ţara, dacă ţara îmi stă împotrivă; îmi ucid tatăl, dacă el e

cauza neîmplinirii iubirii mele; scuip icoana Maicii Domnului, dacă ea mă abate din drumul dragostei ce mă stăpâneşte.

– Nici ţara, nici tatăl dumitale şi nici icoana Maicii Domnului nu-ţi stau în calea dragostei, Volodia. În drumul ei stă neclintită dragostea mea pentru Serghei Sarakoff.

– Cum, nu l-ai uitat încă?... Credeam că de astă toamnă şi până...

– Să nu crezi nimic, Volodia...

– Dar timpul vindecă rănile şi bănuiam că e un timp destul de îndelungat de când s-a prăpădit, ca rănile durerii să le cicatrizeze uitarea.

– Ce vorbă este asta, Volodia, ce s-a prăpădit?

– Serghei Sarakoff!

– Serghei, mort?

– Da, mort, nu ştiai? În şarja de la Sieben Brunnen, a căzut cu ultimele rânduri ale regimentului, adunate de Voloşinski.

– Mincinosule, piei dinaintea ochilor mei! Până unde te împinge sufletul negru ce îl ai!

– Dar e adevărat, Zvetlana Mihailovna. Îţi jur pe dragostea mea. E cel mai scump lucru pe care pot jura.

– Serghei, mort?

– Mort, Zvetlana Mihailovna.

*

* *

La căpătâiul meu, mama, Nadia şi tante Inna au vegheat toată noaptea. Prinsă de friguri, în mintea mea fantasticul îşi rula filmul. Strigătul deznădejdii în clipele treze, halucinările minţii când îmi pierdeam cunoştinţa şi frământările de visuri, când răpusă de oboseală mă învingea somnul, mă torturau ca pe o nevinovată, condamnată la moarte. Mama era disperată. Nadia mă cuprindea mereu în braţele ei frăţeşti, căutând să mintă adevărul ce mă săgeta cu miile lui de săgeţi ucigaşe.

– Serghei nu e mort, Zvetlana.

– E, Nadia, e mort împreună cu tot visul meu, înfiripat în nopţile de fericită veghe. E mort, Nadia, uite-l... îl văd, întinde mâinile lui de oase fără carne... mă caută, mamă... mă strigă, mamă... ia-mă, Serge... de ce eşti fără carne?... ucide-l, uite cum te urmăreşte, Volodia... omoară-l...

Erau cuvinte rostite fără controlul minţii.

Tante Inna, rămasă la noi ca să mai spulbere tristeţea mamei, lupta din răsputeri să domolească deznădejdea. Îmi uda fruntea cu apă rece, îmbrăţişa pe mama, care plângea legănându-şi capul în oscilările disperării, sfătuia pe

Nadia ce să mai facă şi ce să mai aducă, toate cu o tărie de suflet încercat de-a lungul multor ani de nenorociri.

A doua zi, vlăguită de toată puterea, nu am putut coborî din pat. Mi se părea că sunt un cadavru. Nu era viu în minte decât văzul ochilor, îndreptat rând pe rând în jurul meu, fără să mă lămurească unde sunt. Nu ştiu, ori ei nu vedeau, ori mintea mea nu percepea imaginea trimisă de ei înapoia lor. Pâlpâirea candelei părea un foc; crengile plopilor, legănate de vânt, păreau prin geamurile ferestrelor o armată, tălăzuită în luptă de noroc şi nenoroc; aburul laptelui adus se ridica în sus cu miros de tămâie; iar feţele palide alor mei mi se păreau că sunt capete de călugări cucernici, veniţi să străjuiască un mormânt sfânt.

Se sfârşea un vis, se termina o poveste, în frumosul căreia m-am avântat cu tot sufletul meu, înfierbântat de îndemnul dragostei. Risipit fărâmă cu fărâmă, vânturat nemilos de cruzimea destinului, visul de odinioară pribegea acum în voia soartei, gonit fără ţintă. Gonea zi şi noapte pe drumuri întunecate, urmându-l ca un copil rătăcit, ce se ia după pasul primului drumeţ ieşit în cale. Năruită la pământ întreaga piramidă a gândurilor mele, ce-mi mai rămânea de făcut decât să plâng pe ruinele ei? Au cernit ochii mei lacrimi după lacrimi; au cernit până au secat şi s-au istovit. Aşezat pe veşnicie între mine şi el, hotarul de nestrăbătut al celor două lumi, zi şi noapte, mă încerca gândul unei sinucideri. Ce rost mai aveam în viaţă când punctul ei luminos se stinsese pentru totdeauna!

La gândul că moartea lui a fost poate prilej de bucurie pentru Volodia, o ură ucigaşă mă cuprinse. Îl vedeam parcă cum îşi freca mâinile, vesel că i s-a netezit drumul închipuirii. Îl simţeam apropiindu-se de patul meu, cu zâmbetul satisfacţiei în obraji, gata să-mi spună: Haide, Zvetlana Mihailovna. Din moment ce între noi nu mai e nimeni, ce mai aştepţi?... Atunci mi se încleştau degetele şi întindeam mâinile să-l ajung şi să-l strâng până la ultimul suflu al pieptului. Aş fi ucis fără frică de Dumnezeu. Îmi apăram dragostea şi pentru ea nu sunt în lume atâtea sacrificii câte aş fi fost în stare să le îndur.

Lipsa mea de la spital, neobservată de unii, dorită de alţii, a trezit curiozitatea şi nedumerirea Tatianei.

– Ce s-a întâmplat oare cu Zvetlana, de nu a venit!

Cum nici în după amiaza zilei nu m-a văzut, automobilul imperial al marii ducese veni acasă să culeagă informaţii. Vestea noii mele nenorociri întristă spitalul. Către ora şase, telefonul sună. Chemată mama, i se anunţă că într-un sfert de oră va sosi Tatiana. Când soarele îşi aduna tocmai ultimele raze de lumină, murind în dosul plopilor, în pragul uşii larg deschise de mama marea ducesă apăru. Apusese un soare, răsărise un altul. Încrucişarea ochilor noştri, împânziţi de lacrimi, depăna vijelios într-o singură clipă întreg trecutul nostru prăbuşit. După dorinţa amândurora, am rămas singure.

– Avem aceeaşi stea, Zvetlana. De-i luminos sau nu drumul ei, trebuie să-l urmăm. Fii tare, e rândul meu acum să-ţi aduc alinarea. A fost prea frumos visul nostru, prea curată dragostea noastră ca să dăinuiască mult. În amintirea ei – singura mângâiere rămasă – să ne cernim inimile pentru totdeauna.

– E grea încercarea, Tatiana; rău a fost Dumnezeu cu noi. Ne-a purtat pe cărăruia cea mai frumoasă a vieţii, în ritmul melodios al inimilor înflăcărate de cea mai puternică iubire, ca apoi să ne prăbuşească în prăpastia veşnicei deznădejdi. E rău Dumnezeu, Tatiana!

– Linişteşte-te, Zvetlana, şi îndură cu resemnare cruzimea soartei. Stăpâneşte-ţi durerea, nu te lăsa doborâtă de ea.

– E nemilos Dumnezeu, Tatiana. Crud a fost cu noi, crud a fost cu ei. Le-a ridicat viaţa, le-a ridicat judecata. A ucis pe unul şi a ucis poate şi pe celălalt. I-a smuls din lumea viilor, atunci când tinereţea lor cerea puternic să trăiască. I-a îngropat... unde?... poate nici pământul, această hâdă haină a morţilor, nu-i acoperă. De ce atâta nedreptate, Tatiana?

– Aşa a fost să fie vrerea Celui de sus şi omul e prea bicisnic, Zvetlana, ca să se împotrivească Dumnezeirii.

– Dumnezeire!... o minciună... o cârpă de legat proştii la ochi.

– Nu, Zvetlana, nu slăbi credinţa; umbra altarului ne va fi binefăcătoare. Fii cuminte şi linişteşte-te. Eu trebuie să plec. Mi se rupe inima că te las singură; te-aş străjui toată noaptea, dar... o mare ducesă nu poate dormi decât în palatul său. Deşi fiinţă omenească, ea nu poate împlini uneori îndatoririle omeneşti. Iată, aceasta e o minciună, Zvetlana!

M-a îmbrăţişat şi m-a sărutat, mi-a strâns mâinile cu căldură şi din uşă mi-a trimis ultimele cuvinte de îmbărbătare:

– Pe mâine, Zvetlana.

9.

Au trecut apoi doi ani în liniştea profundă a durerii. Zilele îşi scurgeau necurmat viaţa şi în cuprinsul lor se răreau tot mai mult luptătorii.

De erau zile de primăvară sau de iarnă, de erau afară pomi înfloriţi sau pomi despuiaţi şi înghețaţi, de era zborul săgetat al rândunelelor sau avântarea greoaie şi funerară a corbilor, în sufletul meu, oricare ar fi fost cadrul naturii, era numai toamnă mohorâtă. Tot ce înflorise odinioară se scuturase în bătaia duşmănoasă a sorţii.

Primăvara şi vara, fugită de lumea oamenilor, în care pierdusem pe acei ce mi-au fost atât de dragi, mi-am petrecut timpul în lumea florilor din grădină. Acolo, printre ele, crinul, aristocratul Don-Juan al lumii lor, înalt şi

chipeş, parfumat şi cochet ca un tenor de operetă, se lăsa mereu asaltat de dragoste, cedând tuturor, rând pe rând, cu mărinimia cavalerească a Don-Juanilor care nu refuză nici o graţie feminină, spre a nu le jigni orgoliul.

O garoafă, avântată poate mai mult decât ar fi trebuit în destăinuirea ei amoroasă, roşise cumplit, purtând în petalele ei dantelate carminul buzelor de ţigancă.

O soră de-a ei, cu roz spălăcit în obraz, o certa parcă pentru lipsa de demnitate de care dăduse dovadă.

Mai departe, o zambilă, privindu-l drept în faţă, îşi deschisese şi îşi tremura buzele cărnoase, vibrate de fiorul unui sărut sângeros.

Nedumerită dacă o îndrăgeşte sau nu, o margaretă sfioasă îşi rupea cununa albă, întrebând lumina soarelui dacă... „mă iubeşte, nu mă iubeşte; puţin, mult; din inimă, cu durere; cu foc sau deloc". Era, sărmana floare, asemeni unei călugăriţe frumoase şi tinere, în pieptul căreia reînvie dragostea trăită cândva în afara zidurilor de mănăstire.

Duşmănos parcă de succesul crinului, leul îşi deschidea larg gura, amenin̦ând-l cu moartea. Căscată mereu şi străpunsă de o limbă subţire şi ascuţită, gura leului, până să se răfuiască cu crinul cuceritor, înghiţea sălbatic micile insecte ce se rătăceau neştiutoare în cuprinsul ei.

Înamorată veşnic de soare, floarea lui, poate din flori, îi urma drumul, privindu-l mereu în faţă, credincioasă şi prinsă de-o învrăjbită dorin̦ă, ca o ţărancă îndrăgostită de cel mai frumos flăcău al satului.

Sub bolta unei tufe de trandafir sălbatic, busuiocul bărbos ca un popă petrecea laolaltă cu mintea zveltă, în cântecul de cosaş al lăcustei. Aveau poate şi vreo bute de vin, adusă de vreo harnică furnică, confidenta lor.

Busuiocul e floarea dorită de femeile de la ţară. Ele îl caută peste tot, în grădină ca şi în luncă, în pădure ca şi pe câmp, deoarece pus sub cap, între pernă şi saltea, el are darul să mâne pe drumul năzuin̦elor amoroase flăcăii doriţi. El le mai tălmăceşte visul când îl prind în păr şi alungă pe necuratul când îl strecoară în sân. Busuiocul e floarea făcătoare de minuni la ţară.

În lumea florilor, durerea mea îşi găsea balsamul. Mă strecuram printre ele cu zorile odată – udându-le zorile de rouă, eu de lacrimi – şi rămâneam în împărăţia lor primitoare până în mijloc de noapte, când glasul mamei mă chema tânguitor: „Haide, Zvetlana, culcă-te, mamă dragă, e târziu, mâine vei fi iar obosită". Plecam, despărţindu-mă cu regret de ele, doritoare să treacă restul nopţii cât mai repede. Şi noaptea, oricât de mică o făceam eu culcându-mă târziu şi sculându-mă devreme, mi se părea nesfârşită. Odăiţa mea de culcare era un pustiu, pereţii ei, orizontul. În pustiul acesta rătăceam eu şi umbra lui Serghei. Da! Umbra lui se întrupa în fiecare noapte. Colinda întreg pustiul şi după ce obosea venea să se odihnească pe marginea patului. Întindea mâinile, căutând să mă mângâie; îşi vâra degetele în grămada părului

risipit pe pernă; îşi apropia gura; mă săruta; mă strângea în braţe, şi toate, toate, le vedeam numai, fără să le simt. Întindeam şi eu mâna să o mângâi, să mi-o apropii, s-o strâng la piept; îmi ofeream şi eu buzele arse de dogoarea patimii, dar nici mâinile şi nici buzele nu întâlneau nimic. Şi totuşi, ea stătea mai departe pe marginea patului. Fără să se împotrivească, nu-mi îngăduia s-o ating, nu-mi îngăduia s-o simt, se lăsa doar văzută.

Când cocoşul cânta pentru a treia oară, când zăgazurile nopţii se rupeau, lăsând să năvălească lumina, umbra lui Serghei pleca pe ultima fâşie de întuneric.

Iarna, viscolul de afară viscolea şi în sufletul meu. Zăpada se aşternea mereu şi cu cât cădea, cu atât mă îndurera mai mult. Simţeam cum greutatea ei tot mai mare apasă pământul în care era Serghei.

Când gerul înfiripa flori de gheaţă pe geamurile ferestrelor, un gând de revoltă mă îndemna să strig:

– Ce cauţi cu flori la mine, iarnă geroasă? De ce mi le pui dimineaţa în fereastră, în loc să le duci la mormântul lui?... Şi supărată că nu mă ascultă, le râcâiam cu unghiile şi suflam în ele, până ce dispăreau de pe geamuri.

Seara, mă aşezam la gura sobei şi, cu ochii aţintiţi la foc, ascultam învolburarea flăcărilor ce parcă povesteau. Ce povesteau flăcările de le ascultam în fiecare seară, în fiecare noapte?... Trecutul dragostei noastre, povestea morţii lui. Îmi povesteau cum a luptat, cum a învins şi cum a murit. Strigătul lui din urmă mi l-a spus tot focul: „Ţie, Zvetlana, ultimul meu cuvânt, ultimul meu sărut". Şi tot focul mi-a mai spus că nu l-au îngropat; că l-au călcat caii în picioare; că l-a umflat căldura şi că l-a topit soarele. Apoi, într-un târziu, când jăratecul se stingea, ultimul cărbune mi-arăta cenuşa din sobă, zicându-mi: „şi el e cenuşă acum".

Din când în când, clopotele băteau şi între orele obişnuite. Cântarea lor, înaripată cu aripile morţii, întovărăşea în drumul din urmă pe cei chemaţi de cel Atotputernic. Şi între orele obişnuite ele băteau din ce în ce mai des, împerechind cântecul lor plin de tristeţe cu lenevia ritmică a pasului de înmormântare. Când le auzeam, pe dinaintea ochilor mei, deschişi sau închişi, trecea convoiul funerar: grâul fiert, popii, mortul, însoţitorii jalnici şi hoarda de cerşetori. La buza gropii proaspăt săpată, se opreau o clipă. Popii începeau să cânte, dascălii să îngâne scriptura, rudele şi cunoscuţii să plângă, cerşetorii să se ghiontească după pomană. Nu a fost oare mai bine, mă gândeam eu atunci, că Serghei a plecat, fără să fie condus de alaiul acesta sălbatic? Da!... A fost mai bine că nu a avut popi care cântă pe nas, dascăli care îngână scriptura şi cerşetori care se ghiontesc după pradă, dar a fost mai rău fiindcă nu l-am plâns eu atunci, nu are un mormânt, o cruce, o candelă şi o floare.

10.

În săli dosnice, ascunse de lumina zilei şi nepîndite încă de *Ohrana,* se adunau, aproape zilnic, vrăjmaşii ordinii interne. O lume împestriţată de conspiratori de rând se aşeza în jurul meselor neacoperite de nici o pânză, dar pe care votca inunda în sticle de toate formele. Lucrători de uzine, cu figura stâlcită de alcool; dezertori travestiţi în haine civile; femei cu păr despletit şi sâni dezmăţaţi, ieşiţi din robia cămăşii; studenţi roşi de mizerii şi plini de avânt anarhic; învăţători de la ţară, pletoşi şi bărboşi, cu aer de apostoli; gazetari murdari, redactori de foi clandestine etc.... toţi formau laolaltă ansamblul intelectual al noilor prefaceri sociale. Oratori toţi, până la cel din urmă asistent, fie el femeie sau bărbat. Cine oare din această elită intelectuală nu ar fi putut vorbi, când toate principiile doctrinare ale noilor prefaceri sociale stăteau în: „republica cu un ţar mai bun; comunizarea averilor; înlăturarea războiului; moarte burjuilor; e rândul nostru să fim bogaţi"? Cine avea glasul mai răsunător se făcea ascultat, iar cine avea talentul gesturilor emotive pentru minţile orfane de inteligenţă culegea succese impunătoare. Era destul să ştii să-ţi smulgi părul din cap sau să împroşti cu balele urii, ca noul areopag social să te declare liderul mişcării.

Volodia Madov era unul dintre aceşti cuceritori de mase. Destul de inteligent şi nu atât de incult, îi era uşor să domine prostia excitată de alcool şi de viciu anarhic. Şi cum lumea aceasta de răzvrătiţi sociali îşi pusese toată nădejdea în tineretul cultural venit la ei să-i îndrume, Volodia Madov, tânăr şi pe placul lor, cuceri repede simpatia mulţimii. Colinda mereu sălile acestea de adunări uzurpatoare, fiind primit şi ovaţionat peste tot. Când se ridica să vorbească, feţele din sală se modulau după jocul cuvintelor lui. Plângeau când făcea apologia foamei; iar când le punea înainte mirajul fericirii noi, feţele stâlcite de alcool şi sânii dezmăţaţi, ieşiţi din robia cămăşii, cereau să se treacă mai repede la fapte.

Volodia făcea parte din emisarii Comitetului central al conspiraţiei, care aveau în sarcină să ducă în cartierele mărginaşe ale oraşului otrava sufletească, precum şi linia de conduită ce trebuia să aibă acţiunea lor. Întorşi, raportau efectul propagandei. Cum Volodia Madov avea toate mijloacele să se facă înţeles, urmat şi iubit, rezultatul peregrinărilor lui era dintre cele mai frumoase. La dările de seamă ce le înainta săptămânal, ataşa lungi tabele de noi membri câştigaţi cauzei. Numărul lor impunea. Şi cum era nevoie de număr şi nu de calitate, Volodia câştigă repede buna apreciere a Comitetului central.

Acţiunea lor începu să lovească în plin. Grevele se ţineau lanţ. Uzinele în plină fabricaţie de material de război încetau fără cauză. Organele administrative, civile şi militare, în sarcina cărora cădea supravegherea fabricaţiei de

război, se mulţumeau să constrângă lucrătorii să reia lucrul, fără să caute şi cauza adevărată pentru care îl lăsase.

Lipsa de energie a conducătorilor, nepatriotismul unora care urmăreau interesul personal, trădarea înaltă şi de rând a atâtor înalţi şi mici funcţionari de origine germană, miopia poliţienească a ministrului Protopopov, menţinut la departamentul internelor, deşi un rău incurabil îi atacase creierul, şi, mai presus de toate, acţiunea diabolică a stareţului Rasputin, au închegat laolaltă, conştient şi inconştient, povârnişul pe care avea să alunece în prăpastie marele imperiu al tuturor ruşilor.

Către începutul anului 1917, înfăţişarea oraşului era jalnică. Vulcanul clocotea, fără ca nimeni să caute să-l stingă. Din sălile dosnice, conspiratorii anarhiei, urmaţi de mulţimea spiritelor revoluţionare, ieşiseră în pieţe şi pe la răspântii. Disciplina ostăşească a garnizoanei pierise. Otrăviţi în cazărmi de propaganda criminală, ostaşii Marii Rusii, aceiaşi care purtaseră nu de mult vulturul bicefal al ţării, aclamând fanatic ţarul, purtau acum, travestiţi în haine din care nu cu greu îi puteai descoperi, pancarte imense, roşii, doritoare de pace. În faţa acestui spectacol, doar mâini încrucişate. Patrioţii noştri, care ar fi trebuit să smulgă pancartele păcii din mâna inconştienţilor, beţi de otrava revoluţionară, lâncezeau în lamentări dureroase, fără ca să încerce nimic salvator.

Aşa stând lucrurile, explozia lor finală nu putea să întârzie. Evenimentele de la 4 martie nu au surprins pe nimeni. Ce-a fost atunci, ce-a urmat apoi, se ştie. În vâltoarea lor torenţială, Volodia Madov a avut rolul său.

*

* *

Prin ferestrele casei, priveam cum se năruie o ţară. Cu mama şi cu Nadia, uneori şi cu tante Inna, anticipam viitorul, plângând pe ruinele trecutului. Era primăvară afară, dar o primăvară cu soare de sânge şi cu ploaie de otravă.

Trecutul, ce vis îndepărtat! Gorioslavul... lanurile nesfârşite de grâu, cu spice de aur... macii din câmpii, roşii şi şubrezi în bătaia vântului... Lubliana, gonită din codri şi pajişti de avântul nestăpânit al unei copilării zburdalnice... Zivodka, cu apa ei lină şi peşti mititei... chiotele noastre ce despicau văzduhul înveselind pe tata, supărând pe mama... clopotniţele din Nijni-Novgorod, zmeii fioroşi din basmele mamei... Volga, „mama noastră mică Volga", cu vaporaşele ei albe... toate, toate îmi năvăleau în minte, ca o ispită în pieptul unei fecioare.

Trecutul, ce vis îndepărtat! Acasă la tante Inna îl simţeam mai aproape. Mobilele ei vechi, cu miros de gutui, cu comode masive de nuc, în sertarele cărora busuiocul, sulcina, iasomia şi levănţica parfumau arhaic lenjurile; cu

fotolii largi, capitonate cu mătase vişinie, prin care capetele de resorturi izbutiseră, ajutate de vreme, să iasă afară; cu colivii goale şi cu canari împăiaţi, asupra cărora nici cea mai flămândă pisică nu se mai aruncă; cu piei de căprioară chelite de timp şi cu cuiere în care stăteau înfipte pălăriile şi şepcile de marinar ale lui Moş Neculai; toate mobilele acestea făceau să uit, cât mă găseam între ele, ceea ce se petrecea dincolo de geamurile ferestrelor. Casa ei închidea o lume de amintiri. În mijlocul lumii acesteia doream să fi rămas şi eu o aducere aminte.

Priveam prin ferestre, de din dosul perdelelor, cu mama şi cu Nadia, uneori şi cu tante Inna, cum o nouă statornicire, mai dreaptă şi mai umană, se aşeza în locul celei vechi. Treceau în goana camioanelor automobile, tineri sceleraţi de beţia revoluţiei. Învrăjbiţi cu mila şi cârdăşiţi cu moartea, eşarfaţi în roşu şi încinşi cu pistoale, tinerii aceştia, care ar fi trebuit să moară pe câmpul de bătaie, omorau acum fără frica răspunderii, după bunul plac al simţului criminal, tot ceea ce le ieşea în cale cu eticheta trecutului. În goana lor, însetată de sânge, cădeau femei, copii, bărbaţi în vârstă şi bărbaţi tineri, toţi purtând o singură vină, ce nu-i putea dezrobi de la moarte: vina de a nu fi proletari.

Împuşcăturile de armă marcau omorurile; petele de sânge de pe trotuare şi străzi, locul crimelor. Străzilor nespălate li se roşise pavajul. Statornicirea nouă, mai dreaptă şi mai umană, îşi întinsese covorul de purpură, peste care triumfătorii revoluţiei călcau cu rânjet de fiară sătulă.

De din dosul perdelelor, vedeam cum se năruie o ţară. Alungată de spaimă, închideam ochii, deschizându-i în lumea gândurilor. În lumea aceasta vedeam o Rusie întinsă, blândă ca o mângâiere de mamă. Scăldată în soare, lumina soarelui trecea în cămine, din cămine în suflete şi din suflete iarăşi în soare. De la pământ se ridicau în văzduh turle de biserici cu cruci de aur, sclipitoare în pulberea de aur a luminii. În biserici frunţi descreţite, capete pletoase de bărbaţi şi capete de femei cu ochi albaştri şi cu păr auriu, capete în obrajii cărora trăiau tinereţea şi sănătatea. Purtau femeile cununi de mărgele, aşa cum poartă domniţele din basme şi din legende. În piept păstrau ascunsă, dar răsfrântă în ochi, o dorinţă care se iartă.

La răscruci, pe întinsul ţării acesteia, blândă ca o mângâiere de mamă, străjuiau troiţe, luminate palid de candele aprinse. Pe dinaintea lor, capetele pletoase se descopereau, cele cu ochi albaştri şi păr auriu se aplecau, sfioase, ca-n preajma unei taine.

O apă mare o tăia pe din două; o apă pe unda căreia pluteau cântece de haiduci.

Un împărat, stăpân peste toate şi peste toţi. Împăratul avea o armată mare, puternică, temută, pe care o iubea. Împăratul avea o armată, pe care dacă ar

fi dus-o contra lumii, supunea lumea toată. Armata iubea şi ea pe împărat şi pentru că el iubea armata, împăratul se închina zilnic lui Dumnezeu.

Sus de tot, aproape de cer, în mijlocul întinsului acestei ţări, blândă ca o mângâiere de mamă, bătea flamura unui steag, păzită de un vultur cu două capete...

O, lume a gândurilor, de ce nu m-ai luat cu tine?

*

* *

În fiecare răzvrătit de pe stradă mi se părea că văd pe Volodia Madov. Era triumfător acum şi putea să-şi împlinească vrerile după pofta inimii. Stăpân, fără nici o teamă de răspunderea faptelor, nimic nu-l mai putea împiedica să vină, să-mi impună dragostea lui. Cum de nu a poruncit să se aducă sclava la picioarele învingătorului? A uitat oare că mă iubeşte şi că e din aceia care nu iubesc decât o singură dată în viaţă? A uitat oare că e rob iubirii lui şi că pentru ea, ca un Făt-Frumos în căutarea Ilenei, ar fi trebuit să se lupte cu toţi zmeii pământului?

*

* *

O linişte de mormânt, grea ca pâcla unei toamne baltice, apăsa pe sufletul mamei. Paloarea unei raze de soare, trecută prin sita perdelei, îi arginta obrajii calzi, peste care se fugăreau, pornite dintr-un izvor adânc şi tainic, lacrimile pustiului. Izvorau lacrimi peste lacrimi, din roşul inimii, din albul sufletului, din negrul durerii, din cenuşiul singurătăţii, ducând în lunecarea lor fugară suflul greu al deznădejdii. Călătoreau pe obrajii ei cutaţi de durere, aşa cum lunecă roua pe obrajii florilor când sunt strânşi de răcoarea nopţii.

În camera ei şi soarele pătrundea pe furiş. În camera ei era veşnic noapte. Slăbise mult. Mersul de odinioară, neşovăielnic şi drept ca o dâră luminoasă, cedase locul legănării de salcie în bătaia vântului. Înaintea ei, o lume de umbre.

„Ce va fi viaţa ta de acum încolo?" – o întreba gândul.

„Un cer, în prada norilor giganţi" – îi răspundea conştiinţa.

În camera ei era noapte, aşa cum e noapte-n morminte. Liniştea funerară, grea ca pâcla unei toamne baltice, îi apăsa sufletul în ritmul unui cântec de îngropăciune.

Şi cântul de îngropăciune răsuna în pieptul ei, ca o ploaie rece pe asfaltul spart al unei străzi pustii.

*

* *

De când ultimul servitor ne-a părăsit, poarta curţii stătea încuiată. Plecaseră toţi, chemaţi de revoluţie, să participe la triumful ei. Când cel din urmă, în vârstă de numai 15 ani, veni să ne anunţe că se duce, mama încercă o dojană:

– Şi tu, Halina, copil orfan crescut de mine, şi tu mă părăseşti? Unde te duci, ce-ai să faci tu în mijlocul prăpădului acesta, unde nu cunoşti pe nimeni?

– Mă duc, coniţă... să-mparte tot... n-o să mai rămână nimic...

– Du-te, fetiţo, dar să nu te căieşti mai târziu.

Cu o buccea în mână, Halina plecă să ia parte la revoluţie, lăsând în urmă, fără nici o recunoştinţă, casa care o adunase de pe drumuri.

Nebunia pe străzi se mai liniştise. Într-una din zilele acestea de acalmie revoluţionară, un ciocănit puternic mă trezi din somnul greoi, în care mă adâncisem pe dormeza din iatacul mamei.

– Zvetlana, tresări dânsa din aţipire, bate cineva la poartă!

– Da, bate, mamă, mă duc să văd cine e.

În loc de bună ziua, mă întâmpinară cuvinte răstite:

– Haide, domnişoară, deschide, ori crezi că peste porţi închise revoluţia nu trece?

Am descuiat. Mâna cu cheia îmi tremura de teamă, ca mâna unui convalescent uscată de boală.

– Poftiţi, ce doriţi?

– Deschide poarta.

– E deschisă.

Trei reprezentanţi ai revoluţiei intrară. În hol mama ne aştepta în picioare, pregătită pentru o nouă jertfă. Era o umbră din ceea ce a fost odată, dar o umbră impunătoare, în faţa căreia şeful celor trei reprezentanţi ai revoluţiei se descoperi. Ceilalţi doi, parfumaţi de vodcă şi de iuftul cizmelor din picioare, rămaseră mai departe acoperiţi, continuând să mă măsoare cu bestialitate. Îi priveam cu o frică răsfrântă în toate mişcările mele; mama, cu o frică ascunsă simţului lor; portretele din perete, mai curajoase ca noi, cu dispreţ şi ură.

Recules din atitudinea respectuoasă pe care i-o impusese înfăţişarea mamei şi simţindu-se c-a fost laş, el, un revoluţionar, respectuos în faţa unei aristocrate, îşi aşează din nou şapca pe cap. Ceilalţi doi, neinvitaţi de nimeni, se trântiră stângaci în fotolii, aruncându-şi armele unsuroase pe luciul mătăsii de pe canapea. Ochii mamei, strălfulgeraţi, scânteiară, dar luciul metalic al armelor, pătat pe alocuri de rugină sau poate de sânge, le stinse revolta.

– Câte camere sunt?

– 12.

– Un oraş întreg, se miră şeful revoluţionarilor, şi câte suflete?

– Trei, fără servitori.

– Vă văd numai două.

– Mai am o fată care e dusă în oraş la o mătuşă a ei.

„Mai are o fată", auzii pe unul din acei tolăniţi în fotolii, şoptind celuilalt.

– Să văd împărţirea.

– Poftim – zise mama cu dezgust.

Defilară prin toate camere, pătând parchetul cu urme de vite. În biroul tatei, nestrăbătut după plecarea lui de nici un pas omenesc, uitarea îşi aşternuse praful peste lucruri, cu dărnicia unei bucătărese care-şi pudrează faţa în zile de sărbătoare. Uitarea şi tăcerea, venite din adâncuri dureroase, domneau sihastric în birou. Un val de amintiri îmi străbătu mintea; val de aduceri aminte, cu unda lină şi caldă, ca unda apelor dogorâte de soare. În biroul lui mi-am împărtăşit aievea, cu sfiiciunea fetelor prinse-n greşeală, dragostea pentru Serghei şi tot în biroul acesta a răsunat melodic, ca desprins din coardele unei harfe, îndemnul tatei, ce mi-a intrat în suflet ca o poruncă: „Sus ochii, Zvetlana, a iubi curat nu e un păcat". Răscolită de aceste aduceri aminte, priveam înapoia anilor, cu tristeţea unei femei care-şi simte corpul vindecat de dragoste.

– Vă revin două camere, ca drept de locuinţă, restul e proprietatea revoluţiei.

Sentinţa revoluţionară, dată în numele justiţiei noi şi rostită cu marţialitatea oamenilor de rând chemaţi în funcţii înalte biciui cu gheaţă obrazul mamei.

– Domnule, încercă ea să vorbească, dar vorba i-a fost scurt tăiată.

– Nici un domnule; de aici încolo, partea asta nu vă mai aparţine.

Din geanta de piele scoase utilajul pentru sigilii, încredinţându-l unuia dintre însoţitori.

– Puneţi-l aici şi pe toate uşile şi ferestrele din partea asta.

– Cu lucruri cu tot, domnule? întrebă speriată mama.

– Şi cu viaţa, dacă mai protestezi.

– Cel puţin nişte fotografii fără nici o importanţă pentru viitorii proprietari permiteţi-mi să iau, domnule... ar fi vrut să-l numească într-un fel, dar nu nimerea.

– Ce fotografii femeie, ce fotografii, nu se mişcă nimic din casă... fotografii, mofturi!

Ultrajul aruncat fotografiilor scumpe, în care se eternizase trecutul căminului nostru, scoase pe mama din răbdarea-i martirică injectându-i în obraji roşul bolnav al suferinzilor torturaţi de febră.

– Dacă nu-mi respectaţi avutul, pretind cel puţin să-mi respectaţi durerea. Mânjiţi c-o insultă grosolană ceea ce eu respect cu sfinţenie. Fotografiile pe care vi le-am cerut sunt ale soţului şi copiilor mei morţi, unii de-o moarte care pe dumneavoastră nu v-a onorat, orfani alţii. Mă despărţiţi de ele cu sălbăticie, uitând că despărţiţi o soţie şi o mamă de ceea ce i-a rămas mai scump, ima-

ginea celor mai dragi fiinţe. Dacă acesta este crezul noii religii pe care o întronaţi cu vărsări de sânge, cu furt şi cu insulte, apoi atunci, domnilor, vă arunc în faţă tot dispreţul sufletului meu.

Înfruntat atât de curajos de mama, laşitatea îi diminuă răzbunarea.

– Ceea ce spui dumneata, femeie (apăsa pe cuvântul femeie), ar fi putut constitui o lecţie de morală într-un pension de fete acum vreo zece ani. Astăzi morala este alta: dinte pentru dinte, ochi pentru ochi. Aţi speculat sute de ani poporul furându-i avuţiile cu care v-aţi clădit palatele astea şi v-aţi potolit poftele după cum v-a împins inima. Aţi lovit cu cnutul, aţi exilat nevinovaţi în clima ucigătoare a Siberiei şi aţi condamnat la moarte de câte ori un strigăt curajos se ridica din adâncul mizeriei. Astăzi vă luaţi răsplata. Ce-aţi furat fără milă vi se ia înapoi, ca să îndreptăţim poporul. Cuvintele dumitale, femeie, ar fi trebuit pedepsite şi gama pedepselor noastre nu are decât o singură notă: moartea. Te iert, ca să vezi că nu e atât de roşie revoluţia noastră, pe cât o credeţi, deşi în roşul sângelui ar trebui să fiţi scăldaţi cu toţii.

Întorşi cu treaba terminată şi cu buzunarele pline de lucruri furate, cei doi executori ai sigiliului raportară îndeplinirea însărcinării.

– Mergem! Apoi către mama şi către mine: orice încercare de violare atrage pedeapsa cu moartea.

În urma lor, blazonul revoluţiei rămase imprimat pe luciul parchetului şi în aer, cu urme de vite şi miros de fiare.

Biroul tatei, sigilat! Camera lui Petruşca, sigilată! Fotografiile tatei şi ale lui Petruşca, sigilate! Trecutul, copilăria şi toată fericirea de odinioară, eternizate-n camere, mobile şi portrete, sigilate! Gândurile mi se risipiră. Bătute de vânt, se-mprăştiau în zboruri paralitice, ca zborul fluturilor strânşi în pumnul unui copil, eliberaţi apoi de plăcerea puerilă de a-i vedea neputincioşi în aer. Şi ca şi fluturii paralizaţi, ce rătăcesc în zbor bolnav, fără putere de a se anina de frunze şi de flori, gândurile mele rătăceau pribege, până ce cădeau ostenite printre cruci şi morminte.

*
* *

Prin doamna Tancev, soţia directorului cancelariei particulare a ţarului şi mama Anei Virubova, obţin câteva rânduri din partea Tatianei, prizonieră cu întreaga familie imperială în palatul Ţarskoie-Selo.

Scrisul mărunt, neregulat şi tremurat, oglindea starea sufletească a prizonierei nevinovate.

Zvetlana scumpă, iată că, pe lângă aripile tăiate ale inimii, mi s-au tăiat şi aripile libertăţii. Odată îţi povesteam, parcă, cum, vizitând cu mama nişte

mănăstiri de lângă Nijni-Novgorod, în poarta uneia am întâlnit o femeie cu faimă de prezicătoare.

Cu voia mamei, şi în copilăria mea, am întins palma Cenuşăresei. Nu ştia cine sunt şi, după cum spuneau cei ce ne însoţeau, în mintea ei nu era rânduială, dar adeverirea prezicerilor ce făcea impunea administraţiei şi lumii din ţinutul acela nu numai toleranţă, ci şi respect religios.

Ascultam: „Are să-ţi fie inima încercată de dragoste, fetiţo, şi n-ai să fii norocoasă în ea. Au să te prigonească, au să te-nchidă şi au să te omoare. Drumul vieţii ţi-e scurt ca lumina de trăsnet..."

E o femeie nebună, Tatiana, îmi şopti mama atunci. Las-o-n linişte, sărmana, hai să intrăm în mănăstire.

Am plecat; mi se părea însă că în mâinile prezicătoarei a rămas ceva din fiinţa mea.

Amintirea ei mi-a fost totdeauna tulburătoare. „Are să-ţi fie inima încercată de dragoste, fetiţo, şi n-ai să fii norocoasă cu ea. Au să te prigonească, au să te-nchidă"... nu e aşa, Zvetlana, că s-a împlinit până aici?

Tu ce faci? Dac-ai şti cât dor mi-e să te văd! Încearcă şi fă să străbată până la mine veştile tale. Ele mă vor bucura mult, mult de tot.

De la noi toţi dragoste şi curaj.

Te sărută pe amândoi ochii, Tatiana.

Rândurile Tatianei, scrise cu sânge din inima ei, mi-au înlăcrimat ochii. O femeie nebună, vizionară şi iluminată, i-a sorocit cândva viaţa dur şi tăios, aşa cum e adevărul câteodată. Nebună era poate cenuşăreasa în mâinile căreia şi-a întins palma, dar ceea ce i-a prezis vizionara cu mintea neorânduită se împlinise aproape în întregime: iubise fără să fie fericită, au prigonit-o şi au închis-o. Din viziunea prezicătoarei mai rămăsese să se adeverească moartea. Şi în sufletul ei, vibrat în mii de ecouri de glasul sibilic, moartea sosise de mult.

De pe Ţarskoie-Selo vulturul bicefal a fost doborât. În locul lui, trufaşă şi răzbunătoare, se lăfăia în bătaia vântului cârpa roşie a revoluţiei. Strălucirea de odinioară pierise fără de urmă. Se prăbuşise totul în noaptea cea fără de sfârşit a unui isprăvit de viaţă.

11.

Mă îndreptam cu înfrigurarea morţii spre Institutul Petru şi Pavel, ocupat de revoluţionari. Mă îndreptam spre Institut, chemată din ordinul comisarului Volodia Madov. Însoţitorul meu, un tip de ţăran soldat, neştiutor parcă de ce

se întâmplase, cu vocea blândă, ecoul unui suflet bun, îmi indica cu stângăcie conduita ce trebuie să am faţă de comisarul Volodia Madov.

– Să nu-l superi cu ceva, tovarăşă Zvetlana, şi să te împotriveşti vrerii lui. E rău (se apropie de mine şi cu o voce tainică, pe care de-abia i-o auzeam, continuă) şi ucide fără milă. E plină pivniţa de condamnaţi.

Frânturile de gânduri şi fraze le separa blândul revoluţionar însoţitor prin fumurile trase din ţigară şi prin scuipatul repetat al fumătorului de rând.

– Dar pentru ce mă cheamă?

– Păi, ştiu eu, tovarăşă Zvetlano! Te-o fi chemând el pentru ceva şi, de, pentru ceva bun nu cred să te cheme. D-aia îţi spusei eu, să fii în vrerea lui, de-o vrea ceva, că de nu, treci şi dumneata în pivniţă şi de-acolo, cine ştie, poate şi la zid. Ţi-o spui din milă, că eşti fată tânără, nu că voi să te sperii.

– Ce bun eşti dumneata!

– Apoi, bun oi fi eu, da' vezi dumneata, tovarăşă, ai să ai de-a face cu el şi el e rău, afurisit de rău. Şi eu sunt rău în faţa lor, dar nu din suflet, domnişoară, ci din ordinul lor. M-au prins vremurile pe aici şi m-au făcut revoluţionar. Ce să fac! De nu mă dădeam cu ei, mă împuşcau.

În poarta Institutului, însoţitorul meu arătă santinelei ordinul de aducere în faţa comisarului Volodia Madov. Nesatisfăcut pe deplin, apăsă pe butonul soneriei. Noul venit, înalt şi slab, negru la faţă şi cu umerii obrajilor puternic reliefaţi, cercetă ordinul de aducere, privind când în el, când în ochii mei.

– Eşti Zvetlana Mihailovna Dunin?

– Da!

– Pentru ce te cheamă comisarul Madov?

– Nu ştiu!

Din buzunarul vestonului scoase o listă. O urmări îndelung, mormăind nume neînţelese. Ajuns în dreptul meu, părăsi mormăiala, pronunţând tare:

– Da, în faţa comisarului Madov, pentru informaţii. Ai asupră-ţi vreo armă?

– Nu am nimic.

– Intră.

În faţa imperativului ordin, santinela deschise poarta.

În curtea Institutului, automobilele de serviciu, unele încărcate cu soldaţi, altele goale, aprinse toate în puternică acceleraţie, făceau un zgomot infernal. Abia într-un târziu am aflat rostul acestui zgomot. Cu el înăbuşeau vaietul disperat al celor supuşi la suplicii şi salvele de focuri ale plutoanelor de execuţie.

Suiam scările Institutului fără putere, fără viaţă, pe fiecare treaptă urcată rămânea ceva din fiinţa mea.

Cândva, între zidurile acestea au răsunat entuziasmul şi voioşia tinerească. Era Institutul prin care trecuse aproape toată aristocraţia feminină.

În locul călugăriţelor de odinioară, cu alb obraz ca albul sufletelor lor, în locul fetelor de atunci, cu doruri arzânde în pieptul feciorelnic, arcuit de sâni jucăuşi, în locul zilelor de zburdalnică bucurie şi a nopţilor de melancolică veghe, se întronase acum în purpură de sânge, cu întreg cortegiul ei de orori, Maiestatea-Sa-Revoluţia.

Urcam, în melodia mută a unui imn de moarte, scările Institutului Petru şi Pavel. Urcam spre ochii învineţiţi odinioară de pumnul starostelui din Gorioslav. Urcam spre setea de răzbunare a unei brute cu dorinţe neîmplinite.

– Să intre, răsună până-n sală glasul răguşit al comisarului Volodia Madov.

Am intrat. Cu capul plecat în hârtii, continua să citească. Concedie însoţitorul, apoi, uşurat ca de o povară, se ridică sprinten în picioare.

– Bună ziua, Zvetlana Mihailovna.

– Bună ziua.

Glasul sever şi atitudinea rigidă ce şi-o păstrase câtă vreme a fost înăuntru însoţitorul îl părăsiră.

– Ia loc, Zvetlana Mihailovna.

– Mulţumesc, aştept să văd pentru ce am fost chemată.

– Nu pentru ceva nou, Zvetlana Mihailovna. Lucrul pentru care te-am chemat îl cunoşti bine: e pornirea dragostei mele pentru dumneata. Te rog să m-asculţi în linişte.

– E inutil, ceea ce vrei, Volodia, nu se poate întâmpla.

– Ascultă, Zvetlana Mihailovna. Ascultă-mi mai întâi spovedania; vei hotărî în urmă şi tot la urmă voi hotărî şi eu.

– Orice vei hotărî, voi rămâne aceeaşi.

Se uită puţin în hârtiile din faţă: căuta parcă începutul celor ce voia să spună.

– Ne leagă copilăria, Zvetlana Mihailovna. Jocurile de la Gorioslav ne împrieteniseră cu adevărat şi între noi atunci, copii numai cu dor de joacă şi de nebunii, nu exista nici o deosebire Jucându-ne, creşteam în zile şi în ani. Creşteau şi-n pieptul nostru noi îndemnuri, noi sentimente. Dorinţele copilăriei, care până atunci nu urmăriseră decât joaca, începeau acum să treacă, cu timiditatea începutului, hotare noi, necunoscute încă. Ne despărţeam în fapt de seară, dar noaptea, în locul somnului biruitor de altădată, gândul prelungea ziua. Şi gândul te aducea din nou la joacă, Zvetlana Mihailovna, prinzându-te acum în vâltoarea altui joc, jocul dragostei. Simţeam că te iubesc.

Te urmăream apoi în şirul zilelor ce veneau, cu ochii ameţiţi de veghea nopţilor, îmbătându-mi simţurile trezite pentru întâia oară cu frumuseţea trupului tău. Când fuga zburdalnică îţi ridica rochia peste genunchi, dezvăluindu-ţi carnea pulpelor, sau când, aplecată spre pământ, îţi năvăleau peste hotarul bluzei sânii feciorelnici, o dorinţă îmbietoare mă cuprindea

atunci în întregime, o dorinţă ce răscolea în mine, împletind laolaltă sânge şi carne, simţ şi patimă. Da, Zvetlana Mihailovna, să nu te mire şi să nu te îngrozească. Sunt un fiu de ţăran, în trupul căruia atavismul de clasă n-a modulat nimic din robusteţea simţurilor omeneşti, aşa precum acelaşi atavism de clasă vă naşte pe voi cu simţuri obosite. Sunt un fiu de ţăran, crescut din rădăcini adânci şi sănătoase, în trupul căruia tot ce e omenesc îşi găseşte larg dezvoltare. Numai aşa trebuie să-ţi explici, Zvetlana Mihailovna, brutalitatea primului sărut.

Dragostea adunată zi cu zi, noapte cu noapte, a clocotit înăbuşit, până ce, spărgându-mi pieptul, şi-a potolit setea cu sărutul furat. Cu ce e vinovată ea, Zvetlana Mihailovna? Necunoscând ocolul frazelor dulci, punţi pe care voi le întindeţi, dar peste care noi sărim, ea şi-a cerut dreptul ce i se cuvenea. Cu ce păcătuieşte o fată de la ţară, care, fără să-i fi strecurat nimeni în suflet beţia cuvintelor amoroase, îşi jertfeşte într-o bună zi feciorenia, topind-o în spasmul plăcerilor, ea care, până când n-a fost învinsă de puterea simţului, şi-o apăra cu cuţitul în mână? Cu ce e vinovată, Zvetlana Mihailovna?

Sublinie cu un timp de tăcere trecerea de la o idee la alta.

– În voi nu e nimic sănătos. De la parfumul cu care vă ungeţi în preajma culcărilor ilegale, ca să înviaţi simţuri lâncezânde, uitând că pe acel al cărnii tinere nimic nu-l poate înlocui, şi până în veci repetatul, dar în veci mincinosul „te iubesc", rostit de buzele voastre înveninate, totul e pervertit. În loc să vezi în sărutul meu onestitatea simţurilor sănătoase, înflăcărată de sentimentul curat al dragostei, tu ai văzut, prin prisma falsităţii voastre, brutalitatea şi îndrăzneala unui fiu de ţăran.

Răzbunarea voastră am simţit-o profund. Strivit în picioare şi lovit fără cruţare de pumnii vânjoşi ai tatei, cu timpanul urechii drepte rupt şi cu lumina ochiului stâng pătată, am părăsit căminul.

Am rătăcit mereu, Zvetlana Mihailovna, fără să uit că te iubesc. Am aflat că sunteţi în Petersburg. Am luat drumul capitalei. Fără nici un sprijin moral şi bănesc, am colindat cheiurile şi bulevardele, odihnindu-mi noaptea trupul la umbra zidurilor părăsite. Zbătându-mă în mizerie, am încercat, Zvetlana Mihailovna, să te uit. Dragostea de la Gorioslav n-o puteam separa de mine.

Am hoinărit aşa, până ce m-au adoptat fabricile. Amestecat printre femei şi fete lucrătoare, căutam o nouă dragoste, care să biruie pe aceea care făcuse din mine un nenorocit. Zadarnic! Toată bunăvoinţa femeilor şi a fetelor din fabrici se spulbera, nu închega nimic. Şi erau printre ele femei şi fete frumoase, cu suflet plin de iubire şi cu trup răscolit de dorinţe.

Te urmăream mereu. Cu credinţa în suflet că voi birui odată, nu deznădăjduiam.

Când s-a cerut la uzină repararea reţelei electrice de la cazarma husarilor albi, eram acolo practicant. Am obţinut să fiu eu trimis. Să nu crezi, Zvetlana

Mihailovna, că pentru a te vedea; de-atâtea ori te văzusem până atunci. Nu! Cerusem, ca să te pot întâlni drept în faţă, pe seama unei întâmplări, ca din surprinderea ochilor să aflu ce porţi în suflet. Şi am aflat. Dragostea mea avea încă de mers pe drumul spinos al singurătăţii.

Într-o zi au sunat clopotele. Au plecat apoi armatele. Împotriva războiului am fost întotdeauna şi l-am combătut din toate puterile mele, ca pe cea mai odioasă crimă a civilizaţiei. De data aceasta, în fundul sufletului meu, l-am aprobat. Aninasem de el o speranţă. Nădăjduiam să-mi netezească drumul. Nu m-am înşelat.

În locul albului de soră, te-am văzut apoi în negru. Alb nu-ţi mai rămăsese decât obrazul. Durerea îţi schimbase înfăţişarea. Eu ţi-am respectat durerea. Aşteptam. Aşteptam ca timpul să ţi-o vindece.

Te-am întâlnit apoi în grădina Bisericii Expiatoare a Înălţării. Îţi jur, Zvetlana Mihailovna, că de data aceasta întâmplarea adevărată m-a scos în drumul tău, şi pentru că întâmplarea aceasta am socotit-o ca pe o răsplată trimisă de Cel de Sus pentru îndelungata mea aşteptare, te-am oprit să-ţi vorbesc. Şi, crede-mă, n-am bănuit că eşti îndoliată doar pentru un singur mort.

Nu m-ai înţeles nici atunci. Am aşteptat din nou. Când iubeşti doar o singură dată în viaţă ai timp s-aştepţi!

La Gorioslav eram, Zvetlana Mihailovna, un fiu de mujic îngăduit în joaca copiilor unui aristocrat, atât. În lumea voastră apusă acum, nu putea fi înţeles ca de la noi la voi să urce, sau de la voi la noi să coboare sentimentul dragostei. Orbiţi de o regulă de castă, aţi îngrădit acest sentiment ca pe un copil căruia nu i se dă voie să se joace decât în curtea casei, deşi ochii lui privesc doritori peste zăplaz. Despre uniuni casnice nici vorbă. Rezultatul nu putea fi altul decât acela la care aţi ajuns: degenerarea. În circuit închis sângele se îngroaşă. Şi când sângele e vâscos, creierul este bolnav. Stăpâni pe ţară, i-aţi ţintuit mersul, fără să înţelegeţi că totul trebuie să se cadenţeze după ritmul vremii. Dacă în sângele vostru ar fi pătruns altoiul maselor sănătoase, revoluţia ar fi fost evitată. În locul despotismului autocrat, aşezarea principiilor din Contractul Social s-ar fi făcut în pasul vremii. Ca şi natura, care nu face salturi, viaţa popoarelor trebuie ferită de salturi. Voi n-aţi înţeles aceasta. Soarta de astăzi o meritaţi.

La Gorioslav eram un fiu de ţăran, Zvetlana Mihailovna, cu singurul drept de a scoate sfios pălăria în faţa voastră. Astăzi, sunt un atotputernic. Dispun de viaţă şi de moarte, de libertate şi de bogăţii. Asupra actelor mele nu se poate ridica decât controlul conştiinţei mele. Atât! Triumful cauzei noastre a schimbat totul, un singur lucru a rămas acelaşi: dragostea mea pentru dumneata. Primeşte-o, Zvetlana Mihailovna, drumul la ea nu mai coboară, urcă acum. Primeşte-o şi înţelege-i curăţenia. Dacă nu ar fi cu

adevărat dragoste curată şi ar fi numai setea de trup, nu aş sta astăzi, despot triumfător, să o cerşesc ca pe un lucru la care nu se poarte ajunge decât milogindu-te. În patul imaculat al dragostei mele, doresc să am fructul unei iubiri, nu fructul unei brutalităţi. Haide, Zvetlana Mihailovna, o primeşti? Da?

– Nu!

Şi-a lăsat din nou ochii în hârtiile de pe birou. Tăcerea coborî pentru o clipă, grea ca o eternitate.

– Vorbeşti fără să-ţi dai seama de cele ce se pot întâmpla, Zvetlana Mihailovna. Uiţi, probabil, că refuzul dumitale încăpăţânat poate dezlănţui răzbunarea mea. Uiţi, de asemeni, soarta mizerabilă în care sunteţi – de altfel, o dreaptă răsplată pentru cele ce aţi făcut – şi din care familia dumitale ar putea fi salvată. Priveşte cum rudele acelora ce au primit a fi femeile şi amantele noastre se bucură de ocrotirea revoluţionară. Gândeşte-te, Zvetlana Mihailovna, că ai o mamă şi o soră. Nesocotinţa dumitale le poate arunca în temniţă, unde sufletul revoluţionar nu are lacrimi pentru nici o durere.

– Nu! Şi în nu-ul acesta, te rog să vezi şi pe acela al mamei şi al surorii mele.

– Am terminat. Ai înainte un răgaz de 30 de zile, în care poate hotărârea dumitale încăpăţânată se va schimba. La capătul acestui răstimp, voi decide: ori fericirea dumitale şi a rudelor ce ai; ori moartea, precedată de suferinţa celor mai groaznice chinuri.

Sună.

– E liberă a pleca neînsoţită. I se va înmâna un bilet de ocrotirea averii rămase şi a libertăţii membrilor familiei colonelului Dunin, pe timp de 30 de zile – apoi, îndreptându-şi ochii spre mine, îmi adresă ultimul cuvânt:

– Bună ziua!

În curtea Institutului, motoarele de automobile, accelerate puternic, îşi îndeplineau rolul. Din zgomotul lor puternic se desprindea o chemare: „Vino, noi îţi vom cânta imnul îngropăciunii".

*

* *

Printre gratiile celulei, vara anului 1919 pătrundea cu raze de lumină şi de speranţă. Două ierni geroase şi două primăveri întârziate, cu amurguri ceţoase şi cu vijelii de ploaie rece, închegaseră laolaltă zilele a doi ani de deţinere în fortăreaţa Petru şi Pavel. Devenisem deţinuta Zvetlana Mihailovna, încarcerată pentru o perioadă de convingere de către comisarul Volodia Madov.

Din ordin, nu am fost supusă nici unui supliciu de temniţă, dar, tot din ordin, ce se respectă cu o stricteţe militărească, eram condusă şi forţată să asist la toate pedepsele aplicate deţinuţilor din fortăreaţă.

O, Doamne! Ceea ce am văzut mi-e groază să mai amintesc. Mă întreb cum de nu mi-am pierdut minţile! Închipuie-ţi numai, o femeie, care simţindu-şi durerile facerii, cere asistenţă unei infirmiere. Era soţia unui înalt magistrat din Iaroslav, întemniţată împreună cu soţul ei, pentru refuz de serviciu, cerut în numele revoluţiei. Îi condamnase la moarte şi executarea lor era decisă chiar pentru ziua în care femeia, sub greutatea sarcinii, cerea asistenţă medicală pentru a deveni mamă.

– Îţi mai trebuie şi moaşă, lasă că te moşesc eu, să te saturi! îi răspunse temnicerul de sector.

Era o zi de iarnă, cu îngheţ năpraznic. La ora 12, gardianul veni să mă conducă în faţa supliciilor. Un foc, alimentat bine de uscăciunea lemnelor şi de curentul de aer, ardea în mijlocul curţii centrale a temniţei. Lângă foc, o frigare groasă de fier, şi lângă frigare câinii fortăreţei, cu sclipiri de bucurie animalică în ochi.

Pe o uşă laterală, convoiul apăru în curte. În cap, călăul, pe laturi şi în spate, gardieni şi santinelele cu veselie în obraji; în mijlocul lor, condamnaţii zilei, cu masca morţii pe faţă. Erau trei: femeia care trebuia să devină mamă, soţul ei şi un copilandru de 18-19 ani.

– Pe ăsta întâi, răsună răguşit glasul călăului.

Copilandrul fu împins înainte. Blând şi frumos, privea moartea cu ochii liniştiţi, ridicaţi spre cer. Lovit cu putere în cap de un fier scurt, terminat la un capăt de o bilă cu dinţi ascuţiţi, copilandrul se prăvăli pe asfalt, cu craniul sfărâmat în bucăţi. Sângele îi năvăli pe gură şi pe nas, inundându-i şuviţele de păr auriu. Fu ridicat şi pus într-un sac, apoi, ca pe o povară grea şi neplăcută, fu descărcat de pe umerii gardienilor într-o căruţă neînhămată.

– Ţi-a venit rândul să te moşim!

Cu rânjet în obraji, călăul luă de mână pe soţia magistratului, o trase cu putere şi-o prăvăli la pământ. Femeia, care pentru întâia oară trebuia să devină mamă, scose un ţipăt sfâşietor. Brutal şi animalic, îi descoperi pântecul arcuit de povara celui dintâi copil. Simţindu-şi sfârşitul înainte de a se naşte, copilul se zbătea puternic, convulsionând pântecul mamei. Cu un cuţit, i-l despică în ţipetele cele mai puternice ale durerii şi ale iubirii. Sub greutatea cotului înfipt în piept, ţipătul se stinse. O dată cu el şi viaţa mamei. Mai trăia copilul, o carne roşie, în baia de sânge cald. O carne, cu zvâcniri de viaţă din ce în ce mai rare şi din ce în ce mai slabe.

Soţul şi tatăl, care a venit în curte cu păr negru şi cu ochi resemnaţi de gânduri ordonate, avea acum părul alb şi mintea scelerată. Înnebunise.

Grămăjoara de carne fragedă, prinsă în pumnul atletic şi noduros al călăului, fu introdusă în frigarea de fier. Pusă pe foc, frigarea trebuia învârtită de tatăl copilului, dar înnebunind, nu mai înţelegea nici vorbele şi nici loviturile de pat de armă care îi comandau supliciul.

Mirosul de carne arsă excită din ce în ce mai mult pofta câinilor.

Friptă, carnea trebuia împărţită la câini de soţul femeii şi de tatăl copilului, dar, pierzându-şi minţile, corvoada aceasta o îndeplini un om de ajutor al călăului.

Nemaiexistând raţiunea unui supliciu, condamnatul, nedându-şi seama de el, fiind nebun, călăul îi ridică viaţa cu o lovitură de cuţit, îndreptată adânc în inimă.

În ziua aceea m-am întors bolnavă în celulă. Prinsă de friguri, eram în prada tuturor vedeniilor. Am rămas în pat mai multe zile. Doream să rămân mereu bolnavă, să nu mai fiu scoasă să îndur spectacolele criminale ale unei aşezări sociale *mai drepte şi mai umane.* O! Şi cât de mare e lanţul acestor crime. Bătăi cu vergele ude peste corpul gol; unghii scoase; mâini jupuite; ochi şi urechi străpunse de fierul roşu; copil şi mamă, frate şi soră, tată şi copii, oficiind incesturi ordonate etc.... tot ce o minte criminală şi perversă putea să conceapă se aplica în temniţă cu cruzimea de brută a călăilor fără de suflet. Şi când, în mintea acestora, invenţii criminale nu se mai năşteau, se recurgea atunci la vasta capacitate a călăilor chinezi.

Într-una din primele zile de vară ale anului 1919, temnicerul îmi deschise uşa la o oră neobişnuită.

– Mâine pleci, pleci la Odessa.

– La Odessa? întrebai eu mirată. Nu înţeleg rostul acestei transferări.

– Da, la Odessa, din ordinul comisarului Volodia Madov. El a plecat de câteva zile acolo, trimis de Marele Comitet Revoluţionar într-o misiune importantă.

– Vom pleca; capriciile şi poftele comisarului dumneavoastră trebuie satisfăcute.

A doua zi m-am prezentat în faţa comandantului închisorii. Însoţitorului meu i se încredinţară hârtiile necesare transportului. Era un revoluţionar în vârstă.

– Domnule comandant, aş dori ca înainte de a pleca să am o întrevedere cu mama şi cu sora mea.

– Domnişoară, mi se adresă comandantul, destul de reverenţios pentru raportul ce exista între noi, scenele acestea sunt dăunătoare. Sunt emotive, zdruncină nervii şi în unele cazuri devin chiar fatale. Luaţi în seamă că mama dumneavoastră e la o vârstă la care greu ar putea suporta durerea unei despărţiri. Ajunsă la Odessa, am motive să cred că soarta dumneavoastră va fi din cele mai fericite şi de invidiat. Punând-o în cunoştinţă de acolo, faptul

că sunteţi departe dar că sunteţi fericită n-o va zgudui, îi va linişti surprinderea şi îi va calma durerea.

– Dumneata ai dreptate, domnule comandant. Sunt întâlniri în viaţă pe care le doreşti şi pentru care ai da totul să se întâmple, dar pe care odată împlinite, le regreţi din tot adâncul sufletului, pentru urma lor dureroasă. Am credinţa că dumneata vei găsi cuvintele necesare de îmbărbătare, atunci când mama sau sora mea vor veni să mă vadă. Plec cu deplină încredere în dumneata.

*
* *

Trenul porni. Priveam pe fereastră oraşul aprins de văpaia roşiatică a amurgului. Turlele de biserici, înalte şi cu bolţi aurite, luau în jocul de lumină al soarelui muribund înfăţişare omenească. Păreau un şir de împăraţi treziţi din somnul veşniciei; un şir de Romanovi, ctitori de ţară şi de mănăstiri. Priveam pe fereastră imensul oraş cu faimă de veacuri, căruia rătăcirea unor oameni i-a stins gloria şi viaţa. Rămânea în urmă din ce în ce mai mic, din ce în ce mai nezărit.

Odată, demult, în zarea fumurie a trecutului meu, Petersburgul era pentru mine mirajul tuturor visurilor şi al vrerilor. Ştiam că acolo trăieşte ţarul; că e un oraş mare, unde copiii se rătăcesc fără a-i mai găsi părinţii; că are case uriaşe şi ape care îl brăzdează, parcuri cu flori şi verdeaţă, jucării multe pentru copiii cuminţi; şi biserici, şir nesfârşit de biserici, cu sfinţi care vorbesc şi cântă. Apoi, la vârsta când fetele încep să-şi cerceteze în oglindă plinul sânilor crescânzi sau când îşi descoperă în singurătatea camerelor albe prima solie a feminităţii venită pe trupul lor: fulguirea mătăsoasă a subţiorilor şi a îmbinării picioarelor, atunci Petersburgul nu a mai fost pentru mine oraşul cu străzi pe care se rătăcesc copiii, cu jucării, cu biserici, cu case mari, cu grădini frumoase şi cu sfinţi care vorbesc. Nu! A devenit oraşul nopţilor nostalgice; a dragostei dintâi; a mărturisirilor amoroase; a înlănţuirilor puternice, privegheate de lună; a împreunării buzelor arzânde; a furişării sărutului până în furca sânilor, până în caldul pulpelor; a contopirii trupului şi a sufletului în spasmul de foc al iubirii. A fost odată... azi e vis spulberat de vânturi, icoană scuipată de hoţi.

Şi trenul mă purta tot mai departe, tot mai departe, în cânt de fiare şi în stropi de abur.

Amurgise cu totul. O luminiţă se aprinse, cine ştie în ce stradă, cine ştie în ce loc.

Şters de zare, Petersburgul se profila în spaţiu, ca un mormânt uriaş, la căpătâiul căruia trecutul aprinse o candelă.

Călătoream departe, cu gândul şi mai departe. Călătoream cu trupul o cale lungă, de la o mare la alta; cu gândul, calea amintirilor dragi, calea trecutului îndepărtat.

La 60 km de Odessa, într-o gară mică, luminată prost cu petrol, dar animată de un public împestriţat, a trebuit să coborâm. O mişcare contrarevoluţionară înăbuşită izbutise să arunce în aer linia ferată, cu lucrările ei de artă.

În dosul gării, un sat întins îşi oferea ospitalitatea pe preţ de bani scumpi.

Neprevăzutul făcu din însoţitorul meu un prieten. Avea în vorbă glasul omului necăjit, care îţi cere un sfat ca să iasă dintr-o încurcătură.

– Ei, ce ne facem acum, domnişoară?

– Ce să ne facem! Om poposi cum om putea, în noaptea asta în sat, şi mâine la drum. Om găsi un mijloc.

– Da dacă nu găsim?

– Ei, n-o să găsim, doar n-om fi numai noi, or mai fi şi alţii care merg la Odessa!

– Da dacă nu mai e nimeni?

– Ai să telefonezi atunci la comisarul Volodia Madov, şi el sigur că o să ne trimită un automobil.

–Aşa e domnişoară, ai dreptate. Hai în sat.

Prin întunericul satului lătrat de câini mergeam anevoie. Un trecător ne îndreptă la o crâşmă.

– Bună noapte, gospodare!

– Bună noapte, drumare! – şi ochii crâşmarului mă priviră miraţi.

În sala crâşmei, mai mult han decât crâşmă, mesele erau aproape toate ocupate. Crâşmarul plecă de la tejghea să ne aranjeze un loc. Era şchiop. Piciorul drept mai scurt cu o palmă decât celălalt. Aşeză masa şi mă privi mereu, neînţelegând ce rost puteam să am lângă însoţitorul meu.

– Vroiţi să rămâneţi şi pe noapte?

– Da, crâşmare – răspunse ritos însoţitorul meu –, ai unde?

– Om vedea, cred c-o să se facă loc.

– Ba n-o fi, că atunci vai de pielea ta, crâşmare; ia uite-te aici.

Îşi scoase hârtiile cu care fusese împuternicit, arătându-i-le. Silabisea scrisul: ...„transportă în faţa comisarului Volodia Madov pe individa Zvetlana Michailovna Dunin"... Crâşmarul tresări. Mă privi încă o dată, cercetător.

– O! Aveţi loc, dumneavoastră să nu aveţi?

Servi de mâncare şi de băut. Însoţitorul meu făcu cunoştinţă cu cei din jur. Şi cum noaptea e lungă şi pofta de băut mare, tovarăşul meu de drum trecu la o masă alături, unde patru convivi băuseră deja peste cât îi stă omului bine să bea. Din când în când se asigura că sunt la masă, întorcând capul spre mine. Crâşmarul, servindu-mă mai mult ca să-şi găsească de lucru la masa mea, îmi spuse şoptit:

– Eu vă cunosc, domnişoară, de când eraţi mică de şapte ani. Vă făceam jucării. Am fost ordonanţa tatălui dumneavoastră, la Lublin. Ehei, ce mult îl iubesc eu pe tatăl dumneavoastră; cât m-a ajutat!

De această neaşteptată întâmplare aninai o speranţă.

– Tata a murit în război.

– A murit! Da cu dumneavoastră ce e, domnişoară?

– Eşti om cinstit, eşti devotat amintirii tatălui meu?

– Eu, domnişoară Zvetlana, eu să nu fiu, care m-a făcut om când am plecat de la dumneavoastră?

– Şi zici că-ţi aduci aminte de mine, bine?

– De când aţi intrat pe uşă mă râcâia pe inimă să vă întreb cine sunteţi. Ehei! Eraţi mică atunci, domnişoară Zvetlana... Da, ia spuneţi, ce s-a întâmplat cu dumneavoastră?

În frânturi şi pe cât am putut prescurta mai mult, i-am arătat că sunt în prada călăului Volodia Madov, din mâinile căruia vreau să scap.

– Mă poţi ajuta? În noaptea asta este singura posibilitate. De mâine voi fi în ghearele lui.

– Ai toată încrederea, domnişoară, până în zori e timp şi pentru asta.

Se duse. Dispăru pe o uşă din fundul crâşmei. În locul lui, puţin somnoroasă, se aşeză la tejghea crâşmăriţa. Mă privea cu ochi încurajatori. Pe mesele consumatorilor votca şi coniacul soseau mereu. Eu, simulând mai mult că mănânc, lăsam impresia că nimic nu mă preocupă în afară de masa mea. Într-un târziu, crâşmarul reapăru. Adunând de pe masă unele farfurii ce nu mai trebuiau, îmi şopti:

– Veţi ieşi prin uşa din fund când vă voi face semn; trecută dincolo, la dreapta aveţi altă uşă, o deschideţi şi daţi în curte. Acolo vă aşteaptă un om al meu cu căruţa, care vă va spune ce aveţi de făcut. În căruţă sunt haine de ale soţiei mele. Le veţi îmbrăca pe drum, iar pe acestea să le daţi omului să le arunce. Mă duc să-i aranjez bine cu votcă...

Se mai învârti pe lângă tejghea, apoi în mână cu o sticlă de doi litri, plină cu votcă, se îndreptă către cei cinci convivi, al cincilea fiind însoţitorul meu.

– Asta e de la mine. Crâşmarul care se simte, îşi cinsteşte clienţii buni.

Gestul crâşmarului fu salutat cu chiote. Luând loc la masă, îi servea cu dărnicia gazdei care-şi ospătează oaspeţii nevăzuţi de multă vreme. Cheful se încinse cu temei. Unii din cei găsiţi în crâşmă plecară, cei rămaşi erau dintre aceia cărora nu le place să stea degeaba la masă. În scurtă vreme se cunoscură cu toţii. Îşi ciocneau paharele, bând când în sănătatea crâşmarului şi a crâşmăriţei, când în sănătatea revoluţiei.

Socotindu-i destul de ameţiţi, crâşmarul, prefăcându-se beat, se îndreptă către uşa de intrare, strigându-le răguşit:

– Măi băieţi, măi, văzut-aţi voi minune de bâlci: un crâşmar şchiop, în echilibru pe un scaun rupt de două picioare?

– Nu crâşmare, n-am văzut.

– Ei (mă privi înţelegător), ia uitaţi la mine, să vă arăt ce poate neica.

Toţi se îndreptară spre el; eu, spre uşa salvării.

– Încotro mă duci, moşule?

– Lasă-te în grija moşului, domnişoară, nu te teme... te-ai îmbrăcat?

– Da, moşule.

În răcoarea nopţii, caii moşneagului trăgeau întins.

– Încotro mă duci, moşule?

– Într-o ţară mai bună, domnişoară dragă; pe a noastră au năpădit-o hoţii şi câinii.

– În ce ţară, moşule drag, cu suflet de aur?

– Ia, în România aia mică, da sănătoasă; eu sunt de pe malul Nistrului, domnişoară, te trece el moşu dincolo, nu eşti cea dintâi. Ştii să înoţi?

– Ştiu, moşule.

– În două nopţi suntem acolo. Ia dă hăinuţele matale, domnişoară.

Oprii caii la pas. Un pod.

– Să le facem vânt în papura asta. Aşa. Acum la drum înainte, cu curaj.

În dreptul unei troiţe se descoperi, închinându-se. M-am închinat şi eu: Doamne, ajută-ne!

– Nici cruci nu se mai fac în ţara asta, domnişoară dragă. Au uitat de ale bisericii şi de Dumnezeu. Omoară şi spânzură toată ziulica, hoţii ăştia, omorî-i-ar Domnul să-i omoare!

– Sunt răi, moşule bun!

– Sunt câini, mânca-i-ar câinii să-i mănânce. Ehei! Ascultă pe moşu, domnişoară, eu tot apuc zile să-i îngrop... Ajunsă dincolo, nu-ţi uita ţara, domnişoară mândră. Să te gândeşti la ce ai lăsat în urmă şi să lupţi pentru îndreptarea ei. Rugaţi-vă pe unde vă veţi duce, să trimită lumea oşti pe pământul nostru, ca să aşeze din nou orânduirea veche. Nu vreau, copilă mândră, să mor până ce nu-mi voi vedea ţara scăpată de ucigaşi şi de tâlhari. Cu cânt de popă şi cu satul după mine vreau să mă îngroape! Să te gândeşti, mândră copilă, la ce ai lăsat în urmă şi să-ţi fie fapta sprijinită de Dumnezeu.

– Oh, moşule! În noaptea asta văd în dumneata tot pământul ţării mele, toată credinţa veche, toată fericirea de aievea. Rusia toată s-a îngrămădit în tine, moşule drag. O porţi în spinarea ta gârbovită, în ochii tăi blânzi, în glasul tău molcom, în barba ta de sfânt. Binecuvântate să-ţi fie nădejdile şi îndelungate zilele, moşule drag, cu suflet de aur. Cum să uit ce am lăsat în urmă, când în pământul acesta s-a îngropat tot ce am avut mai scump?

Pe drumul nepietruit, căruţa înainta mereu în trapul întins al cailor. Era tot întuneric, şi câmpii, slabi ţinuţi în mâna moşneagului, dădeau cailor libertatea

să-şi urmeze drumul cunoscut. Cerul era pătat de nori şi luminat doar de câteva stele. Una din ele se prefăcu în dâră luminoasă, căzând înaintea cailor, departe, mult departe. Când cade o stea, moare un om, spune înţelepciunea poporului. Moşneagul îi privise căderea. Peste capul cailor căta mereu înaintea lor, departe, mult departe, locul unde căzuse steaua. Avea în faţă tristeţea unui tată, ce-şi reazemă capul de crucea mormântului în care şi-a îngropat unicul copil.

– Moşule drag, de ce eşti trist?

– ...

– Moşule bun, la ce te gândeşti?

– Cad stelele mereu, domnişoară mândră, cad mereu de pe cerul nostru!

– Şi ce e când cad stelele, moşule drag?

– ...

– E semn rău, moşule?

– ...

– Hii, cai, că ne apucă ziua. Domnişoară mândră, juri moşului că n-ai să uiţi ţara?

– Jur pe ţărâna ei sfântă, moşule!

– Dă voie moşului să-ţi sărute mâinile, domnişoară mândră.

Aplecându-şi capul, pe mâini lăsă o dată cu sărutul lui bătrânesc şi două picături calde, două lacrimi izvorâte dintr-un adânc de suflet cinstit şi patriot.

– Hii cai, că ne prinde ziua; hii, băieţii tatii, hii...

În prima noapte am poposit într-un sat, la nişte rude ale moşneagului. În a doua noapte, în casa lui bătrânească. Era la marginea satului.

– Ia, colea-i Nistrul, domnişoară mândră, pe dunga asta neagră.

În faţa porţii caii se opriră. Era încuiată. Moşneagul coborî din căruţă şi cu coada biciului bătu în poartă.

– Hei, Lenoşca, strigă bătrânul.

– ...

– Lenoşca taică, scoală...

Uşa casei se deschise, apărând în pridvor silueta unei femei.

– Hai, Lenoşca taică, deschide, e taică-tu.

– Dumneata eşti, tată, hî, da cum m-ai speriat!

Moşneagul luă caii de gură şi trase căruţa în curte.

– Aşa, domnişoară mândră, intră în casă şi cinsteşte-o; apoi către fie-sa, Lenoşca, vezi de ale mesei şi de odihnă. Ce-mi fac nepoţii, bine? Vasi e acasă?

– Acasă era aseară.

– Eu mă duc puţin la dânsul, să vorbim pentru mâine noapte. O trecem dincolo pe domnişoara.

Lenoşca mă privi cu compătimire.

– Au vrut să te omoare, domnişoară?

Îi povestii şi ei chinurile mele.

– Nu aveţi nici o teamă, domnişoară, şi tata şi moş Vasi cunosc crângul bine şi te scot la apă, nu avea nici o frică.

– Da cine e moş Vasi, Lenoşca dragă?

– E megieşul de peste gard, tata bărbatului meu.

– Şi bărbatul dumitale unde e, Lenoşca?

– Apoi de, ştiu eu domnişoară! A plecat din 1914. O singură scrisoare ne-a trimis din Galiţia şi de atunci nici un semn, iaca, sunt cinci ani!

– Nu dispera, Lenoşca, că poate tot o să vină.

În ochii ei am citit resemnarea.

Cu Lenoşca şi cu moş Profir Boruzov laolaltă, am petrecut ultima zi pe pământul ţării mele. Săracă era gospodăria lui Moş Profir şi-a Lenoşcăi, dar era curată şi plină de parfumul pravoslavnicei noastre Rusii de altădată. Vremurile noi nu alteraseră nimic din puritatea atmosferei vechi. Lenoşca şi moş Profir au străjuit-o bine.

– Moş Profire, când te-oi întoarce, nu uita să duci crâşmarului şi crâşmăriţei tot gândul meu cel bun. Le datorez zilele. Nu voi uita ce-au făcut pentru mine punând în joc viaţa lor. Pe dumneata, moş Profire, te iau cu mine.

Te voi purta în suflet şi în inimă, te voi îndrăgi şi te voi respecta. Moş Profire, tu porţi în chipul tău icoana vechii Rusii. Ai ochi albaştri ca cerul nostru; ai glasul blând, ca mângâierea mamelor slave; ai părul alb, ca albul sufletului nostru; ai barba mare, ca mitropoliţii noştri; ai suflul cald, ca al apelor noastre liniştite, bătute de soare; şi ai, moş Profire, ani mulţi ca şi împărăţia noastră. Să te păstreze Dumnezeu în sănătate şi în putere şi să-ţi crească copiii în credinţa veche. Moş Profire, pe fruntea ta largă ca întinsul împărăţiei noastre străluceşte crucea ortodoxiei. Lasă-mă s-o sărut.

Noaptea ce urmă a fost şi mai întunecoasă. Nori negri năvăleau din toate părţile, cătrănind cerul.

– E noapte bună de trecut, domnişoară mândră. Apa e caldă şi leneşă astăzi. Ai să treci uşor. Păstrează doar rochiţa asta, să nu fii prea grea. Acolo sunt oameni buni, au să te-mbrace şi-au să te iubească, domnişoară mândră.

Ajutată de Lenoşca, m-am pregătit de înot. Părul mi l-am strâns într-o basma, legată strâns în jurul capului. Am pierdut-o în apă basmaua Lenoşcăi. Restul hainelor, ce e pe mine.

– Haide, Vasi, e timpul să mergem.

Moş Vasi mă privi o clipă în ochi. Lenoşca plângea. Cu dragoste de soră ne-am strâns în braţe. I-am sărutat ochii, ea mâinile.

– Să mergem, Profire, e tocmai bine.

Din pragul casei mi-am întors ochii încă o dată spre Lenoşca. Căzuse în genunchi cu faţa la candelă. În tăcerea care însoţeşte întotdeauna despărţirile dureroase, glasul ei răsuna cu religiozitate: Ajută-le, Doamne!

Tăcuţi, pe drumul ştiut de moş Vasi şi cu ochii închişi, am ajuns la mal. Apa dormea liniştită sub ameninţarea norilor. Privii în urmă: întuneric.

– Moş Profire, n-au să mă judece ca pe-o dezertoare?

– Domnişoară mândră, intră în apă, Profir nu pătează numele nimănui. Du-te dincolo şi adu-ţi aminte de ce-ai lăsat în urmă. Haide, intră în apă, domnişoară mândră.

– Moş Profire, moş Vasi, cum să vă mulţumesc?

– Cu grija ce-ai s-o porţi ţării, domnişoară mândră.

Le-am strâns mâinile. Am intrat înapoi în apă. Am mai putut privi o dată înapoi. Umbrele celor doi bătrâni stăteau neclintite pe mal. Cugetele lor străbăteau veacurile.

*
* *

Ploaia încetase. În odăiţa lui Alexandru Şuer, o dată cu lumina zorilor pătrunse şi lumina dragostei lui. Tristă şi dureroasă, povestea Zvetlanei îi intră în suflet. Dar povestea Zvetlanei i-a strecurat în suflet şi farmecul ei de fată.

Când secretarul plutonului de grăniceri îi aminti a doua zi să treacă pe raportul zilei *evenimentul,* Şuer, cu ochii spre uşa camerei sale, în care se odihnea Zvetlana în somn greoi, răspunse:

– Nici un *eveniment!*

PARTEA A DOUA

1.

Şuer era acum un om mulţumit. Departe de bulevardele zgomotoase pe care le dorise, dar pe care nu le mai vroia acum, farmecul Zvetlanei îi umplu fiinţa. O noapte furtunoasă, cu fulgerări năprasnice şi cu vijelii de ploaie răzvrătită, i-a adus în suflet şi în inimă acea linişte molatecă, acea gândire visătoare, acea melancolie tulburătoare, ce se cheamă iubire. Da, Zvetlana era darul luminos al unei nopţi întunecate. Era darul venit pe unda apelor liniştite, în albia cărora sunt adâncuri cu chemări de moarte. Plină de vrajă, cu ochii liniştiţi ca seninul, cu păr aurit de soare şi cu sâni plini de virginitate, Zvetlana întrupa în carne şi oase arătarea visurilor din nopţile de veghe ale lui Alexandru Şuer.

Pe acelaşi om pe care odată bulevardele luminoase şi viaţa zgomotoasă ale Bucureştiului îl chemaseră cu strigări de desfrâu, dragostea îl ţintuia acum în liniştea pustnică a unui colţ de ţară. Câtă schimbare poate aduce în viaţa unui om o femeie ieşită în cale!

Zvetlana, care purta în suflet amintirile dureroase ale unui trist început de viaţă, avea nevoie de alinarea blândă a unei făpturi omeneşti. Ea trebuia mai întâi înţeleasă şi apoi iubită. Alexandru Şuer moştenise de la tatăl său subtilitatea fină a simţurilor ce înalţă pe un bărbat în faţa femeilor aristocrate. El avea în vine sângele tatălui său, izvorât din inima marelui spătar Radu Şuer. Trecut prin sita generaţiilor norocite, dar altoit cu al jupâneselor de odinioară, vijeliosul sânge al marelui spătar purta acum în vinele lui Alexandru Şuer, pe lângă zvâcnirile vii ale trupului sănătos, şi pătrunderea fină a variatului suflet femeiesc.

Pe malul Nistrului, în bătaia vântului şi în freamătul apei, Zvetlana a început să uite durerile; Alexandru Şuer să i le înţeleagă. Pierduţi în plimbări îndelung prelungite, braţ la braţ, legănaţi de pasul domol al destăinuirilor

amoroase, Zvetlana privea cu încredere viitorul, Alexandru Şuer cu bucurie fericirea.

Când ochii ei cercetau înlăcrimaţi întinsul de peste apă, fixându-i uneori ca un bolnav mintal, urmărit de anxietatea ideii ce-l preocupă, Alexandru Şuer o întreba îndurerat:

– Ce vezi tu acolo, Zvetlana?

– Văd umbra lui moş Profir, Alexandre. Văd chipul lui, icoana vechii Rusii.

Vecinătatea pământului rusesc o tulbura. Pe rănile care începuseră să se cicatrizeze, râcâia cu furie această vecinătate, întocmai ca bolnavii care, împinşi de mâncărimea rănilor ce li se vindecă, se scarpină cu unghiile, până le redeschid. Zvetlana trebuia îndepărtată de lângă hotarul ţării sale. Lui Şuer nu i-a fost greu să înţeleagă. Într-o seară, se aşeză la masă şi începu să scrie:

Dragă mamă şi dragă tată,

O să vă mire poate că Adi vă scrie iar, el, care v-a învăţat şi v-a întristat întotdeauna cu lungile tăceri. Rândurile acestea, sosite doar la 12 zile după ultima scrisoare, sunt convins că vor face pe mama să exclame înainte de a le fi citit: „Sigur că Adi iar are nevoie de bani; numai atunci scrie el"; iar tu, tată, surprins şi tu de grabnica lor sosire, le vei deschide poate cu înfrigurare, crezând că în ele stă vreun neajuns ivit sau vreo durere. Vă spulber de la început teama: mamă scumpă, nu am nevoie de bani; tată dragă, nimic întristător nu mi s-a întâmplat. Ba din contră; ca să vorbesc în termenii lui badea Curelea pădurarul, sunt astăzi omul cel mai fericit, şi tocmai această fericire face obiectul rândurilor de faţă.

Liniştiţi acum, faceţi vă rog o mică pauză. Dumneata, coane Alecule, serveşte-i coanei Ruxanda un pahar cu apă rece şi o dulceaţă de zarzăre, dumitale o ţigară de foi din sertarul drept al biroului; luaţi loc în fotoliile de trestie din veranda cu faţa la parc, şi după ce v-aţi răcorit, mama cu apă rece, dumneata cu fumul de havană, ascuţiţi-vă urechile şi ascultaţi: Adi e amorezat; Adi iubeşte; Adi e iubit; Adi vă cere binecuvântarea voastră părintească.

Hei! Şi de ce-aţi căzut aşa pe spatele jeţurilor? Vi se pare curios? Poate nu-l cunoaşteţi îndeajuns pe candidatul la însurătoare? E locotenentul Alexandru Şuer, fiul domnului Alexandru Şuer şi al doamnei Ruxanda Şuer, născută Bălăşanu, proprietari în judeţul Ialomiţa, comuna Ghimpaţi. Sunteţi edificaţi acum asupra persoanei? Bun. Mai departe. Desigur că aveţi pretenţia să cunoaşteţi şi pe viitoarea dumneavoastră noră! V-o prezint: se numeşte Zvetlana Mihailovna Dunin, fiica cea mai mică a baronului colonel Mihail Mihailovici Dunin, fost comandant al husarilor albi din Garda imperială rusă, căzut eroic cu întreg regimentul în şarja de la Sieben Brunnen. Fiindu-i ameninţată viaţa de către regimul revoluţionar, şi mai cu seamă

urmărită de dorința comisarului Volodia Madov, fiul primarului din satul lor domenial – care cu orice preț a voit să și-o facă soție –, s-a salvat, înfruntând pericolul morții. A trecut Nistrul înot în fața plutonului meu, ajutată de moș Profir.

Talia potrivită, ochii albaștri, părul blond, gura normală. Semne particulare n-are.

Sunteți mulțumiți?

A! Am uitat să vă spun că e de-o frumusețe uimitoare. În Bucureștiul nostru cosmopolit va face vâlvă. Adi va fi mândru la brațul ei și veți fi și voi mândri cu asemenea noră.

Știu, mamă, că ți-am spulberat tot eșafodajul planurilor dumitale. Toate proiectele de căsătorie, pe care le-ai urzit cu proprietarii din jurul moșiei noastre, au căzut baltă... pardon, nu în baltă; au căzut în iazul din parcul moșiei Ghimpați. Erau prea multe, mamă; începuseră să se certe și relațiile cu vecinii s-au înăsprit din această cauză. A trebuit să le împac pe toate și pe toți, cu alegerea unei fete străine, ca tu, mamă scumpă, și tu, tată drag, să nu suferiți de pizma proprietarilor megieși.

Hei, coană Ruxandă, ce ai de spus? Și dumneata, coane Alecule, ai vreo pretenție?

Sunați mobilizarea generală în Ghimpați. Pregătiți apartamentul copilăriei. Baba Ioana să-și revadă rețetele de bucate, Măndica cele de prăjituri. Lui moș Pavel să-i schimbați redingota, iar lui Pătru să-i comunicați că l-am ridicat la gradul de valet de chambre. Moș Pavel să-l instruiască în consecință.

Să se repeadă cineva în țigănie, să anunțe pe Rada, ca să-și pregătească cărțile în care citește viitorul. E de recomandat a se înlocui cu o pereche din cărțile de pasiențe ale cucoanei Ruxanda. Pentru executarea prescripțiilor de mai sus, vă acord 10 zile.

Scumpă mamă și tată drag, voi sunteți cauza că Adi vă scrie în felul acesta. Voi sunteți singurii vinovați că aveți numai un copil, pe care l-ați răzgâiat cu dragostea voastră, căreia niciodată nu i-ați pus limite. Acum, când aveți doi copii, nebunul de Adi se va mai astâmpăra pe măsura cu care veți îndrăgi pe Zvetlana.

Dornici să vă vedem, Zvetlana și cu mine vă îmbrățișează și vă sărută obraji împurpurați de iubirea voastră părintească. Adi.

Când conu Alecu Șuer termină de citit scrisoarea, își întoarse privirea spre coana Ruxanda, zicându-i:

– Hei, coană Ruxandă, ce ai de spus?

La care coana Ruxanda i-a răspuns pe același ton:

– Hei! Şi dumneata, coane Alecule, ai vreo pretenţie?... Ce să spun, a rămas nebunul de Adi şi pace.

– Bine a făcut, Ruxanda. Eu îl admit. Nu eu mă însor sau tu te măriţi. Bărbatul trebuie să-şi aleagă singur soţia. Căsătoriile aranjate de familie dau greş. Uită-te la noi, Ruxando.

– Fii serios, Alecule. Te-ai ţicnit şi tu ca Adi?

– Adică Adi s-a ţicnit ca mine... şi află, onorată doamnă, că un grăunte de nebunie este un indiciu în viaţa unui om. *„Quiconque n'apporte pas en naissant son grain de folie est un déshérité du Dieu; sera ni poète, ni artiste, ni conquérant, ni amoureux, ni jeune"*. Gândirea lui Arsène Haussaye e foarte dreaptă.

– Cu alte cuvinte, Adi al nostru e însurat!

– Da, după câte vezi, şi după cele arătate în scrisoare, eu sunt foarte mulţumit cu viitoarea noastră noră.

– Ştiu, îţi cunosc părerea. Pentru tine e destul să-ţi spună că e frumoasă ca să te mulţumească. La celelalte calităţi pe care trebuie să le aibă o femeie în căsnicie nu te gândeşti.

– Calităţi!... Lasă-le naibii de calităţi. O să înveţe aici să facă şerbeturi şi dulceţuri, cozonaci şi murături, să conserve zarzavaturi şi să ţească covoare. Acestea sunt calităţi, onorată doamnă, pe care poate să şi le capete oricine şi oriunde, dar frumuseţea, dacă n-a venit cu ea când s-a născut, nimeni nu i-o mai dă, oricâte murături o şti să pună. În frumuseţea femeii stă secretul căsniciei. În radierea ei se spulberă oboseala bărbatului, întors de la munca zilei. Lângă ea, mândria soţului e satisfăcută şi... prin ea, onorată doamnă, se repară şi unele defectuozităţi corporale cu care anii te încarcă.

– Alecule, vorbim de căsnicia fiului nostru, fii serios.

– De concret, madame!

– Va să zică aprobi?

– *Sûr et certain!*

– Ce să fac, voi aproba şi eu, dar am o teamă, Alecule, aprinderile tinereţii dau de multe ori greş. Adi e singurul nostru copil; lui îi trebuia pregătită o căsnicie durabilă, legată de pământul nostru. Prin el, sângele străbunicului tău, marele spătar Radu Şuer, trebuie să meargă mai departe. Prin ea, sângele spătarului şi al jupâneselor, toate romînce, se va altoi cu un altul străin. Puritatea lui va suferi. Şi se mai poate, dragă Alecule, ca odată, în pieptul acestei fete să se trezească dorul de ţara natală.

– În ţara ei n-o să se mai poată întoarce.

– De! Nu se ştie, lucrurile se pot schimba. Va avea atunci Adi un cămin mai mult gol; copiii, de vor urma, vor fi pe mâini de guvernante, departe de mama lor...

– *Ne vous en faites pas, madame, tout ira bien.* Pesimismul sfătuieşte prost pe om. Adi va fi fericit. Prin atavism, el nu poate greşi. Nici un Şuer nu a greşit când şi-a ales femeia cu care avea să ducă bucuriile şi greul vieţii... afară de mine, excepţie onorabilă. Zvetlana lui Adi, dacă e cu adevărat frumoasă, îndeplineşte toate condiţiile de a se încadra în neamul Şuerilor. Şi, lângă Adi, Zvetlana va şti să fie şi soţie, şi mamă, şi noră. O va ataşa de Adi, nu numai răsplata dragostei pentru iubirea lui. Coboară-te puţin în sufletul ei. Ea va simţi întotdeauna că îi datorează lui Adi salvarea. Fata aceasta, ajunsă pe marginea prăpastiei în care avea să se afunde, a renăscut prin el. În sufletele slave recunoştinţa are răsunet profund. Femeia slavă are o creaţie cu totul alta decât a celorlalte femei. Ea ştie să iubească şi ştie să respecte iubirea. Femeia slavă nu cunoaşte înşelarea, dar când este înşelată, se răzbună cu moartea. Eu nu am nici o teamă, Ruxanda. Când eram student la Paris, am cunoscut şi eu intimitatea unei rusoaice. Sunt ani de atunci. Dâra luminoasă pe care a lăsat-o acea femeie străluceşte încă în amintirea mea. Cu Zvetlana aici, vei învăţa şi tu să apreciezi sufletul femeii ruse.

Conu Alecu îşi cercetă ceasul. Trecuse de şase.

– Ruxanda, plec puţin pe moşie. Mă duc să văd dacă au băgat rariţa în porumbul din deal. Prunaru nu m-a căutat astăzi?

– Nu l-am văzut de două zile!

– Bun administrator! Nu supără pe boieri deloc, numai că supără câmpul cu lenevia lui. Aşa, coană Ruxandă, pune-te pe pregătiri acum şi nu uita că înaintea dumitale *il n'y a qu'un délai de 10 jours*.

Conu Alecu Şuer era fiul răposatului Ioan – Vulpaehi – Şuer. Bătrânii şi-l reamintesc bine, pomenindu-i şi astăzi numele cu evlavie, dar şi cu oarecare teamă.

„Ehei, boierule! Conu Vulpachi era un munte de om. Îi ştia de frică Bărăganul întreg – spuneau bătrânii din Ghimpaţi. Era înalt, cu spete largi şi pătrate, cu barba roşiatică, retezată. Avea nas coroiat şi purta cizme toată ziulica. Când ieşea pe moşie pe Grui-Sânger, armăsarul ce nu stătea la încălecat decât la conu Vulpachi, părea o arătare din basme. Ehei, boierule! Cuconu Vulpachi, Dumnezeu să-l ierte, muta un deal cu puterile ce le avea. Şi azi răsună văile de glasul lui."

Prenumele de Vulpachi şi-l căpătase de băieţandru. I-l dăduse însuşi tatăl său, în faţa căruia venise ţinând într-o mână puternic o vulpe pe care a prins-o de vie în vizuină. Întrecuse de mic cu isteţimea lui şiretenia vulpii.

Conu Alecu pierduse din calităţile fizice ale cuconului Vulpachi şi ale înaintaşilor săi, ce nu cunoscuseră decât moşiile şi vânătorile. Până la el, vijeliosul sânge al marelui spătar Radu Şuer s-a transmis în plenitudinea calităţilor fizice. În el, vigoarea fizică a slăbit în favoarea celei intelectuale. Conu Alecu Şuer era singurul descendent al spătarului, care trecuse graniţa.

La Paris a făcut studii universitare strălucite, întorcându-se înarmat cu diploma de doctor în litere şi filozofie. Iniţiat în tainele sufletului şi stilat până la perfecţiune de oraşul lumină, cu o statură frumoasă şi cu trăsături în care totul e bărbătesc, conu Alecu plăcea femeilor şi, ca să fim drepţi, i-au plăcut şi lui. Experienţa conului Alecu în această materie e vastă. Ghimpaţii vorbesc multe, Bucureştiul şi mai multe, dar coana Ruxanda nu auzea nimic. Nu auzea deoarece nu vroia să audă.

Coana Ruxanda ştia să treacă prin viaţă fără să-şi complice existenţa, aplecându-şi urechile şoaptelor de tot felul. Ea cunoştea bine că prin nimic nu ştirbise conu Alecu demnitatea căminului, soţul ei separând totdeauna, în afară de iatacul conjugal, trupul de suflet. Şi conu Alecu ştia îndeajuns că-l cunoaşte în lumina adevărului.

În societatea lui se complăceau toate femeile, de orişice categorie, pentru că pentru toate conu Alecu avea în bogatele lui însuşiri corespunzătorul. Le plăcea unora verva umoristică a discuţiilor lui; altora, picanteria anecdotelor, veşnic împrospătate; altora vivacitatea gesturilor care nu coborau niciodată în vulgar; altora linia clasică a profilului, inundat de expresivitatea modernismului; altora agerimea ochilor; altora ansamblul calităţilor spirituale; altora ansamblul calităţilor fizice. Conu Alecu era o panoplie în care stăteau înfipte toate gusturile feminine. Şi panoplia conului Alecu era la dispoziţia oricărei femei.

Politică nu a făcut conu Alecu niciodată şi nici nu întrevedea posibilitatea că o va face în viitor. Fiind un descendent al Şuerilor care au jucat un rol de frunte în istoria politică, socială şi administrativă a Principatului Munteniei şi a primului regat; posedând calităţi de conducător respectat de mase, nu prin teroare, ci prin piramidala suprafaţă a vastelor sale cunoştinţe, fiind un om cunoscut şi respectat nu numai în Bărăgan, dar chiar în capitală şi în întreaga ţară – ceea ce i-ar fi atras întotdeauna, oricare ar fi fost curentul politic şi partidul de la putere, eligibilitatea – conu Alecu era curtat nu numai de femei, ci şi de şefii de partide, care cu drag şi-ar fi mărit inventarul politic cu prezenţa lui în partid.

– Aş face politică, răspundea el prietenilor ce căutau a-l decide, dacă politică de principii s-ar face în ţara românească. Eu unul, nu mă împac nici cu vânturarea în răspântii şi pe uliţi a demagogismului otrăvitor, ce strecoară în minţile ţăranilor noştri mirajul tuturor lucrurilor nepermise, şi nici cu conservatorismul egoist, ce împarte ţara în profitori şi jecmăniţi. Şi una şi alta sunt necesare în mecanismul complex la politicii noastre, dar numai în măsura în care nu strică echilibrul disciplinei de stat. La noi rulajul ideilor conducătoare stă numai în jurul a două puncte cardinale politice, acelea pe care vi le-am amintit mai sus, când tocmai de aceste două puncte organizaţia noastră de stat nu are nevoie. Ritmul politic al ideilor noastre trebuie cadenţat

după ritmarea celui de-al treilea punct cardinal politic, punctul mediu, a cărui situaţie geometrico-politică e la jumătatea distanţei dintre primele două. Or, tocmai acest punct nu e în programul nici unui partid. De ce? Nu sunt nici judecătorul de instrucţie al politicianismului nostru, ca să cercetez şi să aflu cauza, şi nici procurorul vieţii politice de stat, ca să acuz organizaţiile actuale. Păstrez şi aici linia medie a cetăţeanului disciplinat. Prin Ghimpaţi trece meridianul atitudinii rezervate în politică şi viaţă. Conu Alecu, călare pe acest meridian, rămâne şi mai departe omul studiilor filozofice, al moşiilor şi al vânătorilor.

– Şi al femeilor, cucoane Alecule.

– Şi al lor, dacă voiţi.

Pe coana Ruxanda a cunoscut-o la o vânătoare de mistreţi pe moşia Bălăşenilor. Şi cum coana Ruxanda a fost – şi este încă – femeie frumoasă, tânărului Alexandru Şuer i-a plăcut din primul moment. Împărtăşindu-şi dragostea şi dorinţa cuconului Vulpachi, acesta, despot absolut nu numai bunei orânduieli pe moşie, în sat şi în casă, ci şi asupra sentimentelor supuşilor săi, a admis.

– Mă voi duce eu la Coriolan Bălăşanu, să cer mâna fetii pentru tine. Dragostea aţi aranjat-o voi, celelalte le chibzuiesc eu.

Când s-a căsătorit conu Alecu, Ghimpaţii şi-au lărgit hotarul, cuprinzând Bogdana şi Dâlga, moşiile de zestre ale coanei Ruxanda. Curtea boierească a Şuerilor nu mai cădea acum pe centrul moşiilor, dar Şuerii aveau în tradiţia lor, lăsată cu limbă de moarte de marele spătar, ca nici unul din ei să nu părăsească curtea decât prin moarte. Coana Ruxanda, *avec armes et bagages*, cum îi plăcea lui conu Alecu să spună, a trebuit să părăsească curtea de la Bogdana, înfiripând la Ghimpaţi căminul în care avea să se nască locotenentul Alexandru Şuer.

Când întrebat era conu Alecu „ce mai faci?" de câte vreun prieten întâlnit, cu o frază scurtă şi lapidară răspundea tuturor la fel, caracterizându-se atât pe el cât şi pe soţia lui:

– *Moi, cher ami, je vis dans le train habituel de ma vie; ma femme dans sa haute distinction morale où les vertus n'ont rien perdu de leur beauté ancienne.*

Trenul obişnuit al conului Alecu şi virtuţile caste ale soţiei sale le cunoştea toată lumea.

Coana Ruxanda avea şi ea motivele ei pentru care nu părăsea Ghimpaţii decât arareori. În ultimul an fusese la Bucureşti doar de trei ori: o dată să se intereseze la Şcoala de Sericicultură de mersul celor două pensionare ale sale, două orfane din Ghimpaţi; o dată să revadă perla literaturii noastre dramatice „Vlaicu Vodă"; şi a treia oară să asculte „Boris Godunov".

– Cum se face, coană Ruxandă, că mata, care eşti o femeie de binefaceri, gospodină prin excelenţă, cu grijă pentru orfani, cu o ţinută care sfidează tot luxul ameţitor de astăzi, nu faci parte din nici un comitet al societăţilor noastre de binefacere?

– Ciudat, nu-i aşa? Eh! Nu e tocmai aşa de ciudat, draga mea. Comitetele noastre de binefacere fac foarte rău ceea ce fac. Pe ce strat moral stă acţiunea lor, când mamele în vârstă, cu slabe reminiscenţe de tinereţe în simţuri, servesc de din dosul meselor pline de băuturi alcoolice propriilor vlăstare licoarea excitantă ce-i mână pe luciul parchetului, să-şi topească energia adolescenţei în vâltoarea piruetelor amorului vertical?

– *Vraiment, parlant à coeur ouvert, elles ont touché la baissesse*, completa conu Alecu.

– Pe ce strat moral stă obolul doamnelor din societăţile de binefaceri, când acest obol se lasă uneori să fie plătit? continuă coana Ruxanda. O societate de binefacere nu poate avea ca deviză: scopul scuză mijloacele. Banul destinat să arunce o haină pe trupul unui copil sărac sau să dea o mamă adoptivă unui prunc lepădat trebuie să vie pe cale curată.

În ceea ce priveşte gospodăria, atât cea de parte femeiască cât şi cea de parte bărbătească, era încredinţată toată coanei Ruxanda. Conu Alecu nu supraveghea decât moşiile şi contabilitatea domnului Prunaru, administrator general al domeniilor Ghimpaţi – Bogdana – Dâlga.

Mâna harnică de gospodină a coanei Ruxanda se cunoştea peste tot. În cămară, în grădina de zarzavat, în livada de fructe, în curtea păsărilor, în parcul curţii, în sala războaielor, în bucătărie, în cramă, în fermă, în gheţărie, nimic nu mişca fără ştiinţa ei. Numai în curtea câinilor de vânătoare ai conului Alecu nu se amesteca. Era singura ocupaţie rezervată soţului ei, pe care o urmărea de altfel cu pasiune.

Pentru faptul că Adi îşi alesese cariera armelor, carieră de pe urma căreia stătea foarte puţin acasă, coana Ruxanda se condamna mereu: „Ar fi trebuit să fiu mai stăruitoare când Adi a ajuns la răspântia drumurilor", dar oricât de stăruitoare ar fi fost, nu ar fi putut învinge tradiţia familiei, care cerea ca fiecare generaţie să-şi aibă reprezentanţi în oştire.

– Trunchiul arborelui nostru genealogic este un mare spătar, ce a fost dârz în lupte şi temut de duşmani. Ce-ai zice, Ruxandă dragă, dacă din trunchiul unui stejar ai vedea răsărind crengi de răchită sau de oţetar? O curioasă degenerare, ai spune, desigur; apoi tot curioasă degenerare mi s-ar părea şi mie să privesc linia Şuerilor fără ca cel puţin unul din fiecare generaţie să fie om de arme, aşa după cum a fost creatorul ei.

Domeniile Ghimpaţi – Bogdana – Dâlga procurau curtenilor toate mijloacele de trai şi distracţiile potrivite vârstei lor.

De furia oraşelor coana Ruxanda nu avea nevoie, iar conu Alecu nu găsea atâtea cuvinte cu care să-şi arate dezgustul, pe cât ar fi voit, faţă de putreziciunea moravurilor noastre publice.

Înconjuraţi de o armată de slugi credincioase, născute şi trăite pe domeniul moşiilor, sub oblăduirea darnică a stăpânilor, coana Ruxanda şi conu Alecu duceau în conacul moşiei Ghimpaţi o viaţă liniştită, ferită de pecinginea oraşelor.

2.

Ghimpaţii clocoteau cum n-au clocotit decât la nunţi. Satul era în mişcare, curtea în zarvă.

– Vine domnişoru Adi! se auzea peste tot; vine cu muscala lui.

Slugile, sculate înainte de biruinţa zilei asupra nopţii, îmbrăcate în straie curate, se zoreau să termine ultimele pregătiri în vederea sosirii lui Alexandru Şuer şi a Zvetlanei. Trenul intra în gara Ghimpaţi la ora 10. De la gară la conac, cale de o jumătate de oră în trapul cailor boiereşti. Timp nu mai era mult şi zorul îi cuprinsese pe toţi.

Din fundul unei lăzi – sicriu de vechituri ninse de naftalină – coana Ruxanda a scos pentru moş Pavel o redingotă de pe vremea când conu Alecu era cu 25 cm mai subţire în talie.

Cam ruptă redingota, dar strălucea pe ea Coroana României şi-a României Stea.

Exact ca-n Peneş Curcanul. Coana Ruxanda i-o dăruise lui moş Pavel, nebăgând de seamă că în butoniera hainei stăteau înfipte rozetele de ofiţer al Coroanei şi-al Stelei. Îmbrăcat cu ea, moş Pavel se uita mereu în oglindă admirându-se.

– Îmi vine de minune, şi cu floricelele astea de mătase, aşa cum doar boierii poartă ca să nu-şi păteze hainele cu ale din grădină, par şi mai tânăr. Chipeş sunt, băiat deştept sunt, o să fac impresie bună domnişoarei baroane şi domnişorului Adi.

Când l-a văzut conu Alecu, gătit nou nouţ, ras şi tuns proaspăt, cu guler „Take Ionescu" de celuloid şi mai larg decât măsura lui, cu cravată curcubeliană şi pe deasupra şi ofiţer al celor două Ordine româneşti, pufni în râs.

– De ce râzi, boierule?

– Cum să nu râd, moş Pavel, eşti flăcău întreg. Păcat că în sat nu mai e nici o domnişoară de vârsta dumitale, că te-aş însura.

De ofiţeria celor două Ordine înfipte în reverul redingotei nu-i pomeni nimic, ele trebuind să-şi facă efectul şi faţă de ceilalţi. Măgulit că râsul

conului Alecu izvorâse din tinereţea lui, redobândită cu ajutorul redingotei şi al floricelelor din piept şi nu de vreun defect al hainei ce arborase, dădu impresiei căpătate în faţa oglinzii – că pare mai tânăr – certitudinea unui adevăr.

Un lucru îl chinuia însă pe moş Pavel:

„Nu ştiu ruseşte. Cum o să vorbesc eu cu domnişoara baroană? O leţcaie, barem... nimic! Nici să zic bine aţi venit sau să-i sărut mâna pe ruseşte nu ştiu. Ce mă fac?"

Îşi adusese aminte că baba Vochiţa apucase vremea când muscalii au fost în ţară. O porni glonţ la ea.

– Babo Vochiţă!

– Ce-i, Pavelaş maică?

– Scoate-mă din încurcătură. Dumneata ai apucat muscalii în ţară şi spuneai odată că te înţelegeai cu ei.

– Mă înţelegeam, maică, mă înţelegeam. Începusem să ciripesc ceva. Hei! Bune vremurile alea, Pavelaş. Eram tânără şi frumoasă atunci.

Vochiţa ar fi vrut să-şi dea drumul amintirilor de pe urma cărora îşi făcuse casă şi zestre, dar moş Pavel, cum era grăbit, îi tăie scurt firul aducerilor aminte:

– Lasă poveştile astea, babo Vochiţă, învaţă-mă cevaşilea pe ruseşte.

– Da ce tot mă băbăeşti, măi Pavelaş, parcă tare departe eşti de mine!

– Lasă asta, babo Vochiţă, învaţă-mă cevaşilea, că iacă o să vie domnişoara baroană şi nu ştiu o iotă!

– Păi, să te-nvăţ, Pavelaş maică, să te-nvăţ ce mai ştiu şi eu, că celelalte le-am uitat.

– Şi ce ştii, babă Vochiţă?

– Ştiu şi eu vorbele care le-am spus mai des.

– Care, babă Vochiţă?

– Apoi, iacătă-le-s: *„idiom domoi"* înseamnă: haidem în casă şi *„daiti rubla"* înseamnă: dă-mi ruble. Hei! Eram tânără şi frumoasă pe atunci, Pavelaş maică, oftă Vochiţa din nou.

– Atât ştii?

– Atâta, Pavelaş.

– Nu ştii nimic. Am plecat. La revedere pe lumea ailaltă, babă Vochiţă.

– Piei tu, hodorogule, d-asta venişi la mine?

Moş Pavel, grăbindu-se spre casă, proba în minte ocaziile în care ar fi putut spune ceea ce l-a învăţat Vochiţa.

„De! *Idiom domoi* mai merge. E domnişoara baroană în curte, bate soarele, o poftesc în casă: *idiom domoi*, domnişoară baroană, dar *daiti rubla*,

când să-i spun eu treaba asta? Pavel n-a cerut bacşiş de când e el. Nu, asta nu! Asta, Vochiţă, să-ţi rămână în gât".

Intră repede în sufragerie să-şi termine treaba.

*
* *

– Să aranjăm puţin poarta, boierule, prea e golaşă, ş-apoi drept să-ţi spun, boierule, vreau să fac şi eu cevaşilea de venirea domnişorului Adi şi a domnişoarei, cucoana domnişorului.

– Simţi nevoia, bade Curelea?

– Păi cum să nu simt boierule? Cine l-a purtat prin codri; cine i-a pus puşca în umăr; şi cine l-a învăţat să tragă? Nu Curelea pădurarul? Să n-o iei cu răutate, boierule, că nu din obrăznicie o spun, dar parcă mi-e copilul meu aşa mi-e de drag.

– Găteşte-o cum vrei, bade Curelea.

– Apoi lăsaţi pe mine, că mi-o fac eu după gustul pădurăresc.

Conu Alecu, agreabil mişcat de dragostea slugilor pentru copilul lui, lăsă fiecăruia iniţiativa pregătirilor după cum inima le dicta.

Badea Curelea, cu mormanul de crăci albe de paltin şi de plop tânăr în şosea, căţărat pe o scară şubredă, încununa poarta curţii după gustul lui pădurăresc. Îi căptuşise bolta cu verdeaţă şi peste fruntalul porţii bătu în cuie un chenar, întocmit din crenguţe subţiri de plop. Îl inventase atunci, dar motivul chenarului îţi arăta că lucrase la el o mână de artist. La capete îl împodobi cu flori de câmp, iar pe o scândură proaspăt trasă la rindea săpă cu fierul roşu:

„Să trăiţi cu dragoste şi cu bucurie".

În colţul din dreapta al scândurii, colţul de jos, şi-a pus cu litere mărunte numele lui: Curelea Pădurarul.

„Să rămâie ca o mărturie în viitor, că m-am bucurat şi eu când s-o însurat domnişoru Adi", gândi el. Coborât de pe scară se dădu în mijlocul şoselei s-o privească.

Şi tot nu mi-a ieşit cum am vrut!

*
* *

– Coniţăăă... coniţă! se luă baba Ioana după coana Ruxanda, care tocmai ieşea din bucătărie, prinzând-o pe coridor.

– Ce-i Ioană, ce te-a apucat?

– Schimbaţi-mi untul, coniţă.

– Păi nu ţi-am dat ieri untul, Ioană?

– Păi d-aia spun coniţă, să mi-l schimbaţi, că mi l-aţi dat de ieri.

– Atunci... e stricat?

– Apoi stricat nu e, cum să fie stricat, c-a stat la gheaţă, dar vine domnişoru Adi, coniţă, cum să nu pun eu untul cel mai proaspăt?

– Lasă-l că e bun, Ioană.

– Ce bun, coniţă, ce bun; pentru noi mai merge, dar pentru domnişoru Adi şi pentru domnişoara muscală nu merge. Muscalii mănâncă untul cel mai proaspăt, coniţă, ştiu ei.

*

* *

Sculat de la 4, Neculai vizitiul ţesăla cu zor caii de trăsură, ajutat de Ion Budeanu, flăcăul ce-o să-l urmeze pe capră.

– Îi luăm la rând, Ioane, pe câte şi patru de ham.

– Patru pui la ham, nene Neculai?

– Patru, Ioane, azi e zi mare de tot. Vine domnişoru Adi cu rusoaica lui.

Pe mătasea părului, ţesala şi peria treceau mereu. Îi lustruise Neculai ca niciodată. Coamele şi cozile le împletise cu tei, ca să le rămână părul încreţit când le-o despleti înainte de a-i prinde-n ham.

– Boierule, azi scot caleaşca!

– Scoate-o, Neculai.

– O-nham în patru, boierule!

– Înham-o, Neculai.

– Şi nu-i pun buziş, boierule, înaintaşi. Cocoş şi Kefir înainte, Taina şi Mireasa la roate!

– Numai să mai ştii să-i mâni, Neculai, că de când nu i-ai mai prins în patru e o vreme.

– Ăi vedea, boierule, răspunse cu încredere în el Neculai, numa să mergem cevaşilea mai devreme, să am timp la gară să mai dau un perdaf cailor şi caleaşcăi. Ruşii se pricep la cai. Păi, să mă fac eu de râs din prima zi!

Pătru, gătit ca o fată mare, nu mai ieşise de trei zile din apartamentul copilăriei. Deretica şi ştergea mereu praful. Un fir nu mai găseai de l-ai fi căutat cu lupa. Dăduse ordin să nu mai prindă pe nimeni pe acolo din slugi, că le taie picioarele.

– Auzi tu, Safto? Pentru tine vorbesc. Când te duci la coniţa-n iatac, să treci pe dincolo, că de nu, şterg parchetul cu tine. Numai eu şi cu moş Pavel avem acolo liber, până o sosi domnişoru Adi. Ţi-a intrat în cap, Safto?

– Hâra... da mai lasă-mă-n pace; ce ţi-a venit?

– Să nu-mi vie mai rău, c-apoi vezi tu!

În ultima zi, cu voia coanei Ruxanda, intră în grădină după flori. Plecase cu coşul şi se întoarse cu el încărcat. Pe măsuţele de noapte, pe console, pe comode, pe scrinuri şi peste tot unde ar fi putut sta la locul ei o floare, Pătru le aşternu cu bogăţie. Le împrăştie peste tot, ca un licean amorezat care primeşte pentru întâia oară, în lipsa părinţilor plecaţi la ţară, femeia pe care o iubeşte şi din cauza căreia a rămas corijent.

*

* *

August. Aur în aer, aur în holde şi mirişti. Soarele, la câteva suliţi de amiază, ardea cu belşug. Căldura lui omorâse viaţa din flori. Încălzit, aerul îşi juca apa deasupra pământului, prinzând în tremurul ei marea spicelor încă netreierate, tăcerea pomilor singuratici, ruga cumpenelor de fântână. Neclintite pe crengi, frunzele dormeau. Dormeau mângâiate de melodia unui vis.

O şosea albă cu praf de pietre de râu lega curtea Şuerilor de gara Ghimpaţi. Un praf de pietre de râu, ce erupea vulcanic din roţile caleştii şi din copitele cailor, avântaţi în trap întins de Neculai vizitiul. Pe lângă cai se avânta acum şi mândria lui Neculai. „Oi vedea boierule de mai ştiu să mân". Cu patru câmpi în mână şi cu un bici uriaş cu pocnet de armă; cu ilicul alb şi roşu, smălţat de flori şi de şnururi; cu chiote de surugiu şi cu suflet de slugă credincioasă, Neculai mâna cu măiestrie înaintaşii curţii, înhămaţi la caleaşca ce avea să aducă acasă pe Alexandru Şuer şi pe Zvetlana. Din când în când întorcea capul spre conu Alecu:

– Boierule, mai ştie Neculai să mâne înaintaşii?

– Ştii, Neculai, n-ai uitat!

– Să vedeţi dumneavoastră cum am să le dau eu drumul înapoi, cu domnişoru Adi şi cu domnişoara rusoaică. Ca năluca, boierule, fugărită de descântec. Ca trenul în gară, aşa am să intru în curte.

Pe peronul gării Ghimpaţi, conu Alecu şi coana Ruxanda îşi plimbau nerăbdarea. În spatele clădirii, Neculai îşi ştergea caleaşca şi caii îmbăiaţi de sudoare. Şeful gării şi personalul de serviciu îl salutară pe conu Alecu cu un respect exagerat. Se înclinau în faţa lui ca în faţa unui inspector, care întotdeauna găseşte rău cele constatate.

– Să trăiţi, cucoane; sărut mâinile, coniţă Ruxanda.

– Bună ziua, Durău, cum merge treaba?

– Ca trenu, cucoane!

– Da căsnicia?

– Apoi şi ea, cucoane, merge; şi cu gând ca să nu piardă ocazia, continuă: Am să trimit şi eu, de veţi avea bunăvoinţă, cucoane Alecule, văcuţa mea la fermă, la taurul acela de soi, că poate mă voi procopsi cu vreo văcuşoară bunicică.

– Bine, Durău, şi... asta fiindcă te-am întrebat de căsnicie, nu e aşa?

Clopotele semnalelor băteau. Anunţau personalului de serviciu şi publicului intrarea şi plecarea trenului din Bogdana; conului Alecu şi coanei Ruxanda, apropierea lui Adi şi a Zvetlanei. Întâi o dâră de fum, apoi un punct negru, din ce în ce mai mare, le ţintui ochii în lungul şinelor. Pe cadranul ceasornicului încă un minut; un minut cu durată de veac pentru coana Ruxanda şi conu Alecu. Dar şi minutul de pe cadran şi veacul de aşteptare al celor doi părinţi cu dragoste de copil trecură. Îndepărtatul punct negru deveni monstru cu aburi în nări şi cu ochii roşii, ce nu sticlesc decât în noapte. Şi monstrul se opri în faţa Ghimpaţilor, cu trupul lui negru de fier.

Coborâră. În obraji zâmbetul unei fericiri, în ochi lacrimile unei bucurii. S-au îmbrăţişat îndelung, învăluiţi în tăcere: o tăcere de Dom, ce-ţi zguduie sufletul şi-ţi strânge inima ca-n faţa lespezilor sub care dorm regii biruitori de oşti şi de vremuri. Dorise mult conu Alecu ca nora lui să fie o femeie frumoasă, dar frumuseţea Zvetlanei îi întrecu dorinţele. Părea din lumea basmelor. Din acea lume de domniţe mândre şi frumoase, ce stau zăvorâte de împăraţi vijelioşi şi cruzi în turnuri şi castele, pe iedera cărora urcă în fiecare noapte, învăluită-n taină, dragostea unui arcaş. Prinsă în razele soarelui, părul ei blond, aur topit în fire de aur, lucea ca şi soarele, orbea ca şi el. Cu trup mlădios, cu tinereţe zglobie şi cu feminitate răsfrântă în jocul sânilor plini şi-n alunecarea armonioasă a şoldurilor, Zvetlana nu era frumoasă ca o femeie din rarele femei frumoase, ci ca o pânză pe care artistul şi-a divinizat dragostea. Conu Alecu îşi umplu pieptul de mândrie; coana Ruxanda de încredere în viitorul căsniciei lui Adi.

Ajunşi la trăsură, Neculai, ridicat în picioare, cu pălăria de surugiu fluturată pe deasupra capului, îşi salută stăpânii veniţi:

– Să trăiţi, domnişoru Adi, să vă trăiască domnişoara!

– Bine te-am găsit, Neculai, ce mai faci?

– Bine, să trăiţi! V-aşteptam, domnişorule, să veniţi mai repede. Stă parcul curţii gol de dragoste şi de tinereţe. Dar mă tem că pe cât îi de mare, o să vă fie mic acum.

Adi i-a tradus Zvetlanei poetica constatare a lui Neculai. Surprinsă agreabil, îl rugă s-o înveţe un cuvânt cu care să-şi arate bucuria faţă de vizitiu.

– Niculai, ci haini frumosi ai ti!

– Frumoase, domnişoară, aşa cum trebuie la boieri frumoşi şi buni.

Un chiuit puternic opinti caii în ham. Pocnete repetate plecau din sfârcul biciului spre urechile lor. Înnebuniţi de chiote şi de pocnete, caii îşi luară avântul dorit de Neculai, fala lui.

Alexandru Şuer nu mai fusese la Ghimpaţi din august 1916. Anii războiului îl ţinuseră departe de cămin. Revăzând locurile bătute în copilărie, le urmărea cu dragostea unui reînviat întors pe pământ. Copilăria lasă urme în suflet pe care maturitatea nu le poate şterge. Şi tot copilăria, cu amintirile ei, narcotizează durerile bătrâneţii. Prins în vâltoarea aducerilor aminte – când domnea pe acest imperiu ca un împărat, copil de 6-7 ani, cu tolba de săgeţi la şold, cu aere de mare comandant al unor oşti imaginare, cucerind hambarele ca pe cetăţi, curtea ca pe castelul regelui învecinat, răpus în lupte – Alexandru Şuer simţea că e încă copil... un copil mare, căruia părinţii îi dau dreptul să iubească, să aibă o femeie. Cât farmec au drumurile copilăriei, când sunt străbătute de mintea acelora ce nu mai au fericirea să fie copii! Adi s-ar fi întors cu trup şi suflet în lumea de odinioară, dacă în acea lume regele învecinat ar avea o fată pe care s-o cheme domniţa Zvetlana şi pe care s-o ia ca zălog, el, împăratul cuceritor al tuturor războaielor, neînvinsul Adi cel mândru şi viteaz. Atunci era deplin fericit; acum se întreba cum de a putut domni fără să aibă alături o împărătească frumoasă? Cum de s-a mulţumit numai cu înalta dregătorie a curteanului badea Curelea Pădurarul? Nu! În copilăria lui nu s-a bucurat de toată fericirea. De ce? Ca s-o guste acum, în toată puterea simţurilor, neobosite nici de nevinovăţia dragostei copilăreşti.

Zvetlana era şi ea pe acelaşi drum al copilăriei. Holdele rămase încă netreierate; miriştile secătuite de bogăţia ce-au purtat-o; treierul zgomotos, cu flăcăi şi fete ce-aşteaptă amurgul şi întunericul prin care au să-şi strecoare dragostea; cocorii nesperioşi, filozofând într-un picior tainele ţărilor calde; zborul de prepeliţe pântecoase, cu guşi pline de grâu copt; salturile prepelicarilor, cu nări însângerate de paiele mărunte şi ţepoase ale miriştilor; îmbulzeala de la fântâni, unde fetele îşi răcoresc fruntea arsă de soare, pieptul încins de iubire şi picioarele încălzite de pământ, unde femeile de la ţară, mai puţin sfioase ca fetele, îşi răcoresc şi caldul aprins al pulpelor şi unde bărbaţii şi flăcăii îşi scaldă mâinile până-n subţiori şi picioarele până-n genunchi; toată, toată desfăşurarea naturii şi vieţii de la ţară îi amintea anii zburdalnici de la Gorioslav. Dar pentru ea, amintirile acestea erau dureroase. Făceau parte din altă lume – lumea fericirilor de aievea – din care vitregia sorţii o izgonise.

Lângă ei, conu Alecu se adâncise în şiragul Şuerilor, ce merge până la Marele Spătar; coana Ruxanda în caierul virtuţilor casnice, în care s-a născut,

trăieşte şi va avea să moară. Doar Neculai părea mai treaz decât toţi, dar şi în pieptul lui răsunau în cadenţă ritmică vorbele Zvetlanei, rostite din frăgezimea unui suflet iubitor: „Niculai, ci haini frumoasi ai tu!"

„Eu am cunoscut-o mai întâi pe domnişoara, cu mine a vorbit mai înainte de a vorbi cu ceilalţi, gândea el. Dintre toate slugile curţii eu am dreptul să vorbesc mai cu greutate despre domnişoara muscală", se bucură el.

Iar caleaşca se avânta tot mai vijelios spre curtea Şuerilor, în chiotele şi pocnetele lui Neculai, răscolind praful de piatră de râu de pe şoseaua străjuită de plopii plantaţi de conu Vulpachi.

Prin sat, ţăranii îi întâmpinară cu strigări de bună venire, fluturându-şi pălăriile; femeile cădelniţau din cap; copiii, prinşi în fugă după caleaşcă, o urmăreau cu strigăte de bucurie până ce înecăciunea prafului le stingea elanul.

Pe sub arcul de triumf al pădurarului Curelea, caleaşca trecu în iureş sfidător.

Pe treptele scărilor, aşteptau slugile toate, în straie de duminică, adunate şi instruite de experienţa protocolară a lui moş Pavel. Acesta, singura pată neagră în coloritul viu al hainelor şi cămăşilor ţărăneşti, îşi purta redingota cu mândria cu care-şi poartă un episcop tânăr, printre oiţele diocezei sale, sutana de mătase căptuşită de roşul apostolic. Înalt, drept, subţire şi slab, plantat în boxul unor ghete uriaşe, corespunzătoare dimensiunilor picioarelor lui, moş Pavel părea, văzut printre genele jumătate închise, un imens semn de mirare al ortografiei vieţii omeneşti.

Cu tava de argint în mâini, pe tipsia căreia stăteau tradiţionala pâine şi sare, moş Pavel îşi întâmpină stăpânii, ca poporul pe voievozii cronicilor întorşi din biruinţi.

– Să trăiţi, domnişoară baroană şi domnişorule Adi, să vă bucuraţi şi să vă... să vă... să vă bucuraţi şi să vă... O mână invizibilă îi strângea gâtul. Emoţia oficiului ce îndeplinea i-a rupt firul discursului, pe care de-atâtea ori îl repetase-n gând, fără nici o întrerupere. Salvarea din această dureroasă situaţie, ce i-a jignit prestigiul în faţa tuturor slugilor, i-a venit de la Adi.

– Îţi mulţumesc, moş Pavel, din partea mea şi a soţiei de mâine, pentru gestul dumitale frumos. Sunt tăceri, moş Pavel, care spun mai mult decât şiragul vorbelor.

Moş Pavel nu şi-a iertat multă vreme slăbiciunea, care, după cum spunea el, l-a stropit cu ruşine. Auzi dumneata, să mă încurc ca un şcolar când spune poezii la examen, eu, care cu o seară înainte vorbeam ca domnu Brătianu!

Conu Alecu l-a necăjit multă vreme pe oratorul Pavel:

– Hei, moş Pavel, dumneata, care eşti oratorul casei, ce părere ai despre discursul la mesaj al regelui?

– Ce mesaj, boierule, ce amestecaţi dumneavoastră mesajul cu discursul Maiestăţii Sale Regelui; nu sunt eu tocmai aşa de nepriceput în ale politicii, ca să mă luaţi în atât peste picior; sau altă dată:

– Pe cine preferi ca orator, moş Pavel, dumneata care te pricepi în materie: pe Iorga, pe Delavrancea, pe Take Ionescu, pe Goga, pe Brătianu, pe Marghiloman, pe Averescu?

– Apoi, boierule, eu tot cu domnu Brătianu mă dau.

– Şi cum de l-ai ales tocmai pe Brătianu, moş Pavel, şi nu pe altul? Vreau s-aud expunerea de motive.

– Ce s-auziţi, boierule?

– Expunerea de motive – şi fiindcă moş Pavel rămăsese nedumerit în faţa împerecherii acestor două cuvinte, conu Alecu îi explică mai pe larg: Adică de ce-l preferi pe unul şi nu pe celălalt?

Moş Pavel se scărpină în cap.

– Să-i luăm pe rând, boierule. Domnul Iorga nu-mi place, că prea vorbeşte fără capăt şi fără sfârşit şi nu ştiu de ce se supără mereu când vorbeşte. Dumneavoastră cunoaşteţi prea bine că omul la supărare nu poate să vorbească cu dreptate... Domnul Delavrancea nu-mi place, că prea ţipă şi e prea urât cu părul ăla, răsculat în cap ca o revoluţie... Domnul Take Ionescu, de! Ce să zic, prea vorbeşte mult de Franţia şi de Anglitera şi prea puţin de ţărişoara lui... Domnul Goga, Dumnezeu să mă ierte, da nu e discurs să nu răstoarne munţii, să nu reverse Oltul, şi să nu ceară să ne mutăm în altă ţară. Mută-se el cu cine l-o urma, boierule; asta e curată trădare. Auzi dumneata, să ceri să se mute toţi românii din ţara românească?... Hei! Cu domnul Brătianu se schimbă vorba. Domnia-sa îmi place că tace, tace şi face treabă!

– Va să zică d-aia e orator bun, fiindcă tace?

– Sigur, boierule, văzut-aţi dumneavoastră pisică cu clopoţei să prindă şoareci? Domnul Brătianu, Dumnezeu să ni-l ţie, e român de-al nostru adevărat... Domnul Marghiloman, apoi iară să mă ierte Dumnezeu, da cu dumnealui nu stau de vorbă. Dumnealui e de-al nemţilor, d-al lui Machinzen. Dumnealui să se mute cu domnul Goga în altă ţară.

– Cum să plece, moş Pavel? Marghiloman este boier de-al nostru, boier vechi.

– Ce boier, boierule, ce boier, boierii noştri nu fac ce-a făcut dumnealui. Să ne ierte domnia-sa!... Domnul gheneral, de! Ca la cazarmă, nu-i prea place nici lui să vorbească, el dă ordine; apoi de ordine s-a săturat moş Pavel, că numai ordine execută de când era mititel.

Ajunşi în apartamentul copilăriei, Zvetlanei i se păru că pătrunde într-un altar în care nici un preot nu a cântat pe nas. Umplându-şi pieptul de aroma florilor, străbătea întunericul răcoros al camerei cu paşi mărunţi ce-i cadenţau gândurile. Arhaicul parfum al mobilelor vechi, cu miros de gutui şi de trecut, îi aminti interiorul în care-şi trăia singurătatea neconsolată tante Inna. Revărsarea florilor, pe care Pătru le împrăştiase peste tot cu dărnicia unui

logodnic, fiu de grădinar, îi dădea impresia că se găseşte într-o grădină şi nu într-o casă. Fără ca lumina să pătrundă, întunericul răcoros al camerelor se lumina mereu. Ochii care nu priviseră decât la desfăşurarea drumului de la gară la curte, în lumina strălucitoare a soarelui, orbiră când au intrat în apartamentul copilăriei, adumbrit de storurile lăsate şi de zăbrelele de lemn înverzite de vreme. Obişnuiţi apoi să privească în întuneric, apartamentul îşi prezentă rând pe rând lucrurile, dezgropându-le din întunecime. Console, comode, canapele şi fotolii tapiţate cu mătase şi brocart; velinţe şi covoare; cadre de mahon, de trandafir şi de cedru; ceasornice de perete cu mecanism pus în mişcare de greutăţi de alamă; perdele groase de catifea, puşti şi săbii agăţate de pereţi; şi un colţ de cameră plin cu jucării invalide se perindară prin faţa Zvetlanei, ca un cortegiu alegoric al copilăriei lui Adi. În capul acestui măreţ cortegiu era dragostea ei. Da! Adi coborâse din cadra de mahon unde domnul Weiss, fotograful curţii regale, îl eternizase în ţinuta nebiruitului împărat de odinioară, aşezându-se în capul cortegiului alegoric al copilăriei lui, cu casca de dragon francez, adusă de conu Alecu de la Paris, cu tolba de săgeţi pe şoldul stâng, cu scut de carton presat, cu sabia deasupra capului ca buzduganul lui Mihai Viteazul şi cu ochii scrutând tiranic obiectivul indicat de domnul Weiss, Adi, călare pe Arnăut, un poney cumpărat de conu Alecu pentru războaiele sângeroase ale copilului său, mergea semeţ, umplând de farmec închipuirea Zvetlanei.

Rămaşi singuri, întunericul cu îndemnurile lui îi învălui din nou.

Retraşi în iatacul lor, coana Ruxanda şi conu Alecu îşi umeziră ochii de lacrimile bucuriei.

3.

După o nuntă ca-n poveşti, cu larg răsunet pe întinsul ţării, Adi şi Zvetlana Şuer îşi petrecură luna de dragoste mieroasă în liniştea bătrânească a curţii din Ghimpaţi.

Copilăria întreagă, Adi a străbătut-o în singurătate. Nu a avut nici un frate, nici o soră şi nici un copil străin nu a avut tovarăş în joaca anilor care rămân cei mai îndrăgiţi din viaţă. I-a străbătut singur, văduv de complicitatea actelor puse la cale de colectivitatea copiilor. Datorită acestei colectivităţi copilăreşti – în care fiecare copil pune la dispoziţia celorlalţi aportul înaintat al simţurilor sau al cunoştinţelor cu care natura l-a înzestrat sau mediul casnic l-a cultivat – copiii de astăzi par fructul unei precocităţi personale, când de fapt ei nu sunt decât fructul colectivităţii vieţii copilăreşti. Pe fiecare copil ce se naşte, natura îl marchează. În unul pune simţuri mai intense decât cele care

trebuie să corespundă vârstei lui; în altul dezvoltă un organism oarecare, ce întrece cu mult dezvoltarea normală a acelui organism; pe altul îl naşte cu înclinaţii ce păşesc înaintea etăţii etc. Dacă fiecare copil ar fi constrâns să străbată copilăria singur, nu am mai avea acea precocitate care pe unii părinţi îi bucură, pe alţii îi pune pe gânduri. Oricât de mare ar fi dezvoltarea unui organism oarecare, oricât de intens un simţ, oricât de înaintată o înclinaţie, toate s-ar atrofia în singurătate, parvenindu-se să se dea majoratului un adolescent normal, în care cei 20 de ani au împlinit golurile şi au şters exagerările, fie de ordin psihic, fie de ordin fiziologic. Cazurile acestea sunt rare. Realitatea e alta. Copiii pe care natura îi marchează atât de diferit îşi trăiesc anii copilăriei laolaltă. Suprapunându-se peste împletirea dezvoltării lor anormale şi aportul cunoştinţelor ce fiecare copil aduce în mediul casnic în care trăieşte, se ajunge la precocitatea adevărată care dă majoratului un adolescent, dacă nu vicios, obosit pentru restul vieţii.

Dar şi copilăria străbătută în singurătate are defectele ei. La 20 de ani, studiile universitare te aruncă în vălmăşagul vieţii, în care, la fiecare pas, întâlneşti monstruozitatea ei. Din faţa acestei monstruozităţi, naivitatea şi puritanismul dobândit în anii de copilărie nu te înlătură; pentru că n-o pot întrezări imediat. Când îşi dau seama, e prea târziu.

Pe Alexandru Şuer, prin concursul împrejurărilor fericite, viaţa nu l-a înglobat nici în obosiţii, trimişi maturităţii de colectivitatea nesupravegheată a vieţii copilăreşti, şi nici în victimele pe care monstruozitatea vieţii le culege uşor din acei ce străbat anii copilăriei în singurătate. Ieşit de-abia în viaţă, evenimentele l-au trimis pe frontul întregirii neamului românesc. În mijlocul soldaţilor, în care crezul datoriilor către ţară se întronase ca o nouă religie, Alexandru Şuer a trecut nevătămat puntea periculoasă a vieţii.

Alături de Zvetlana, era şi copil şi om matur. Copil, deoarece pentru prima dată în apartamentul copilăriei avea o tovarăşă de joacă; matur, fiindcă gândea cu seriozitate şi greutate asupra viitorului căminului lor.

Vraja dragostei îi înlănţui puternic. Ascunşi în răcoarea întunericului din apartamentul copilăriei, Adi reînvie, în ascultarea Zvetlanei, toată copilăria lui. În faţa colţului de odaie, unde stăteau adunate claie peste grămadă jucăriile invalide de pe vremea când era împărat nebiruit, copilăria lui îşi întorcea firul povestirilor.

– Vezi tu, Zvetlana, trenul acesta, cu vagoane fără roţi şi cu locomotiva fără coşuri?

– Îl văd, Adi.

– E cel mai deraiat tren din câte au existat pe suprafaţa pământului. Pe parchetul din salon întindeam reţeaua căii ferate. Sub canapea era Parisul, lângă uşa dinspre salonaş Berlinul, lângă consolă Roma, şi peste pragul uşii care dă în biroul tatii, prag care marca Canalul Mânecii, era Londra. În

mijloc, Bucureştiul. Mândria mea de român schimbase aşezarea lor geografică. Bucureştiul îl puneam mereu în mijlocul lor.

O deraiere cu victime multe, întâmplată în ţară, m-a întristat. Tata era dezolat. În ţara asta toate merg prost, striga el. Mândria mea de ceferist fu jignită. Nu, tată, deraieri şi ciocniri se întâmplă şi în străinătate; veniţi să vedeţi şi, cu o mână înfiptă în pantalonii lui, cu cealaltă în fustele mamei, i-am tras în salon, să le dovedesc prin fapte asigurările mele. I-am dat drumul să meargă. Prin Bucureşti şi Paris a trecut ca o nălucă. Când a intrat în Berlin, a întâlnit chiar în faţa peronului două vagoane, uitate de un impiegat german care băuse în timpul serviciului. Lovite în viteza trenului, ciocnirea a fost catastrofală. Victime, tată, o mulţime, o sută de germani şi o sută de germane, gara dărâmată din temelie, Berlinul rămas fără gară, izolat de lume, strigam cu satisfacţie, ca şi când realitatea de pe parchetul salonului era realitate şi pe pământ. Cum izolat, Adi, Berlinul are mai multe gări!? Catastrofa aceasta n-a dărâmat decât una din ele. Berlinul este încă în legătură cu restul lumii.

Trist, trebuia să reclădesc gara.

Altădată, am vrut să le dau emoţia unei prăbuşiri. „Unde să se întâmple?" Am vrut în Canalul Mânecii, dar tata m-a asigurat că nu e tăiat de nici un pod. „Unde? Tot în Germania!" îmi spunea o voce lăuntrică. Nu ştiu de ce, dar de mic am dorit ca toate nenorocirile să se întâmple în Germania. „Da, o prăbuşire în Elba". În apropiere de Berlin am tras cu cretă Elba şi peste ea am clădit podul. Uite-l, Zvetlana, n-au mai rămas din el decât frânturi. De dedesubtul lui am legat o aţă galbenă, în culoarea parchetului, ca mama şi cu tata să nu cunoască cauza prăbuşirii. Stăteam deoparte, ca să le dovedesc că mâna mea nu intervine în această nouă catastrofă. Totul se întâmpla în Germania din voinţa lui Dumnezeu! Când trenul s-a angajat peste apă, am tras de aţă, prăbuşindu-l la un loc cu podul, în valurile Elbei de cretă. Tot în Germania s-a întâmplat, tată.

Ura lui Adi pentru Germania bucura pe Zvetlana. Era şi ura ei. Răpuşi de aceşti oameni şi pe pământul acelei ţări au căzut tatăl şi logodnicul ei. Cum să nu se bucure când şi alţii îi urăsc?

– Asta e armura biruinţelor mele, Zvetlana. Datorită scutului lor protector, am supravieţuit războaielor crâncene, în care am luptat zi cu zi. Îmbrăcat cu ea, călare pe Arnăut şi însoţit de scutierul badea Curelea pădurarul, am pornit contra ungurilor să cuceresc Ardealul. Şi am învins, l-am cucerit, Zvetlana. Tot în armura aceasta m-am luptat cu turcii năvălitori şi păgâni, urmărindu-i alături de cavalerii cruciaţi până la dezrobirea Sfântului Mormânt. Şi când unul din aceşti cavaleri cruciaţi mi s-a împotrivit în ţara mea, l-am învins şi pe acesta. Au căzut sub stăpânirea mea împăraţi roşii şi albi, regi războinici şi principi frumoşi. Le-am cucerit împărăţiile şi le-am dat foc palatelor, lăsându-i să pribegească fără coroană şi fără ţară. Am fost crud cu ei,

Zvetlana, dar nu i-am biruit decât din voinţa lui Dumnezeu. Întors, după fiecare biruinţă, ridicam Domnului, în semnul recunoştinţei pioase ce-i datoram, mănăstiri, clădite de mâini de curteni şi de jupânese. La Suceava, la Neamţ, la Căuşani, la Argeş, la Târgovişte, la Cozia, la Tismana, la Voroneţ, la Strehaia, la Arnota, la Hurez, am clădit, Zvetlana, altare, mulţumind Domnului că mi-a dăruit braţ tare în lupte. Am biruit mereu, până ce supuşii m-au numit „în mila lui Dumnezeu, stăpânitor a toată Ţara Românească, şi părţile de peste munţi, Amlaşul şi Făgăraşul şi Banatul de Severin şi amândouă părţile de peste toată Dunărea, până la marea cea mare, şi cetăţii Dârstorului stăpânitor".

Uite şi puşca cu gloanţe de aer, cu care împuşcam în fiecare zi vietăţile din curte. Uite şi soldaţii de plumb, Zvetlana, de plumb dar cu viaţă pe atunci. Aceştia care mai au şi astăzi picioare, mâini şi capete sunt români şi francezi, Zvetlana; ceilalţi, cu picioarele, mâinile şi capetele rupte, sunt unguri, turci şi germani.

Aha! uite şi tunul cu care dărâmam iatacul mamei când nu-mi dădea dulceaţă... şi copilăria îşi torcea mai departe firul povestitor, în amintirea plină de emoţii a lui Adi, şi în ascultarea gânditoare a Zvetlanei. În faţa jucăriilor invalide, înghemuite brutal de mâna lui Pătru într-un colţ de odaie, şi a unei desfăşurări de trecut singuratic, maturitatea lui Adi şi a Zvetlanei scoborî în simplitatea de cuget a copiilor fericiţi.

*
* *

Când soarele dogoritor se îngropa în zare, strângându-şi de pe pământ solia razelor pline de lumină şi de căldură, storurile apartamentului copilăriei se ridicau, ferestrele şi zăbrelele înverzite de vreme se deschideau. Năvălea atunci în odăi chemarea parcului. De demult, prin aleile acestui bătrân parc, dragostea nu-şi mai plimbase perechile îndrăgostite. În liniştea lui prietenoasă, Adi şi Zvetlana rămâneau până în miez de noapte. Mergeau legaţi unul de altul în strânsorile calde ale iubirii, până la iaz, unde apa, liniştită ca o veşnicie, oglindea în faţa ei argintată de lună stelele cerului senin. Pe buza apei, glasul mărturisirilor îngheţa. Feeria nopţii le cucerea sufletele. Iazul părea o mare încremenită de vreme. Umbrele pomilor mărginaşi dormeau pe malul apei ca nişte haiduci atletici, obosiţi de jaful zilei. Printre crengi, zbor sprinţar de păsări trezite. În iarbă, foşnet surd de drumari invizibili, plecaţi la drum pe răcoarea nopţii. Aleile înnisipate, drumuri bătute cu aur pentru îndrăgostiţii cu inimi curate. Deasupra tuturor, atârnată de cer, o lună indiscretă, ce spinteca tainele străjuite de întuneric. În aer, arome de flori îmbătătoare de simţuri, mângâieri calde de mâini

nevăzute. Totul tăcea în faţa cântului de broaşte, ce răsuna în liniştea nopţii, sălbatic, ca o fanfară militară în mijlocul bâlciului de paiaţe, făcătoare de minuni în ochii ţăranilor. Tăcea în faţa cântului de broaşte şi glasul tremurat al mărturisirilor dragi.

Într-o noapte, o stea se desprinse din locul ei înalt. Alunecă pe cer, îşi topi trupul în dâră de lumină, căzu în iaz şi se înecă în apa încremenită de vreme. Oglinda argintie a iazului prin care a trecut steaua nu s-a spart. Minune!

– Adi, şi în ţara ta cad stelele?

– Cad, Zvetlana, au şi ele viaţa lor. Când se nasc nu le vedem, sunt mici şi depărtarea le şterge din lumina ochilor. Când mor sunt mari şi le vedem căzând. Cimitirul stelelor e pe pământ, Zvetlana.

– Credeam că numai la noi cad stelele!

– Cad peste tot, căci dedesubtul lor pământ şi apă e peste tot, Zvetlana. Unele cad în apă, altele pe pământ. Credinţa poporului leagă moartea lor de moartea oamenilor. Fiecare îşi are pe cer steaua lui. Când steaua îi cade, moare. De a căzut în apă, omul a cărui stea a căzut în apă moare înecat; de a căzut pe pământ, e îngropat în pământ. Credinţa poporului e tristă, dar e frumoasă; nu ştiu dacă e şi adevărată.

– E adevărat, Adi, şi în faţa adevărului, moş Profir a tăcut îndurerat.

*
* *

În altă noapte, întorcându-se spre curte, cu paşi mărunţi ce-şi îngropau zgomotul în nisipul aleilor, au văzut pe Pătru lângă zidul casei, zvârlind cu pietre în cer. Au stat în loc, urmărindu-i agresivitatea nocturnă. Nu au înţeles nimic. Pătru părea un superstiţios, trezit în noapte de mersul unui somnambul pe care căuta să-l doboare de pe acoperişul casei, cu pietre. Intrigaţi, s-au apropiat încet, surprinzându-l.

– Cu cine te lupţi, Pătru? îl întrebă Adi. Surprins, Pătru se codi să răspundă. Avea atitudinea copilului care caută să ascundă comiterea unei fapte neîngăduite.

– Ce făceai, Pătrule, răspunde când te-ntreb?

– ...

– Da vorbeşte, omule!

– ...

Pătru a tăcut înainte, i-a răspuns însă noaptea, lugubru: Cucuvau, cucuvau... Demascat de cântecul păsării cobitoare, Pătru se decise să vorbească.

– O cucuvea, domnişorule, pe casa boierului, ia, colea, în coşul cel mare. Dădeam cu pietre-n ea s-o alung.

– Ei! Şi dacă-i o cucuvea, ce e?

– Cum ce e, domnişorule, păi de când sunt eu n-au fost cucuvele pe casa boierului! Ce cată spurcata acuma? Asta cobeşte a rău, domnişorule, ştiu eu de la baba Vochiţa.

O clipă de tăcere.

– Adi, nu e aşa, o nouă credinţă populară. Şi la noi cântecul cucuvelelor, poporul se pregăteşte de moarte.

– Zvetlana, ai suflet de ţărăncuţă, îngrozit de toate nălucirile babelor din sat. Cum poţi să crezi în toate superstiţiile poporului?

– Cred, fiindcă în ele e adevăr, Adi. Eu ştiu undeva o mănăstire, în mijlocul unei ape, pe o insulă cu munţi păduroşi. În clopotniţa mănăstirii e un clopot făcător de minuni: Clopotul Sfintei Maria. Acei ce au dorinţe de împlinit vin de izbesc limba acestui clopot de buza lui. Sărută apoi mâna de argint a Sfintei Maria, ducând cu ei speranţa împlinirii vrerilor pentru care au venit la mănăstire. Şi vrerile lor se înfăptuiesc, Adi. Au izbit limba clopotului de buza de aramă nu numai mâini de ţărăncuţe cu suflet îngrozit de nălucirile babelor, ci şi mâini de regine şi de prinţese. Şi li s-au împlinit şi lor dorinţele, Adi.

– E frumos, dar nu ştiu dacă e şi adevărat!

– E şi adevărat, Adi!

*

* *

Şi altă dată:

– Haide, baragladino, la doamna baroană şi la domnişoru Adi, că te cheamă să le dai în cărţi.

– Iaca viu, conaşule, viu, cum să nu viu la un bacşiş barosan, răspunse Rada lui Moş Pavel, plecat după dânsa în ţigănie.

– Stai, nu aşa, cioară, spală-te pe mâini.

– Aoleu, aşa conaşule, că bine zici, poate dau mâna cu boierii!

Îşi luă cărţile şi plecară. În spatele parcului, pe unde nimeni nu trece nefiind drum, decât o singură cărare ce duce în ţigănie, Rada, cu zâmbet în obraji şi cu ochi focoşi, se lipi de moş Pavel, ispitindu-l:

– Tot tânăr hai rămas, conaşule!

– Tânăr, coropişniţă, tânăr, eu nu îmbătrânesc.

– Tânăr ca tânăr, da mai hai foc, conaşule?

– Ţi s-a făcut de bătaie, baragladino, văd eu.

– Nu zău, conaşule, ia de-ncearcă, că te-oi lega cu farmece să rămâi aşa, şi mi-oi da şi mie un pol de franci, conaşule, că face, zău face!

Rada îşi dezveli sânii, pretextând căldura. Deşi avea vreo 40 de ani ţiganca, mizeria vieţii ce duc – cu frig neîncălzit în iarnă şi cu căldură neferită vara – nu-i ruină nimic din tinereţea pieptului. Sânii i-au rămas tot atât de

rotunzi şi tot atât de pietroşi ca-n ziua-n care conu Vulpachi i-a dezrobit din sclavia virginităţii. Avea doar 14 ani atunci ţiganca. Fusese un an secetos. Ţigănia îşi trimitea în fiecare zi plodurile golite de zdrenţe şi încinse cu ramuri de salcie să joace în faţa boierului paparuda dătătoare de ploaie. Venise şi Rada împreună cu alţii. Pe trupul ei tânăr cu ondulări de femeie sosite înainte de vreme, o zdreanţă numai, o poală de cămaşă sfârtecată, ce-i acoperea străveziu îmbinarea picioarelor şi arcuirea feselor. Ochii conului Vulpachi nu se mai despărţiră de trupul ei. Prinsă în jocul săltăreţ al paparudelor, sânii ţigăncii, frământaţi de zvâcnirile trupului, jucau şi ei dansul ispitei. Dansul sânilor prinse în joc dorinţele pătimaşe ale conului Vulpachi. Când moş Pavel, doar Pavel pe atunci, scăldă trupul ţigăncii cu apă zvârlită din găleată, zdreanţa de cămaşă, străveziul cache-sexe al Radei, se lipi de piele. În ochii conului Vulpachi, Rada se dezgoli cu totul. Răscolit de ispită, împărţi bani mulţi paparudelor şi mai mulţi Radei.

– Pavel, mergi în ţigănie şi cheamă şătraşul la mine.

Şătraşul veni plin de teamă.

– Durlea, du-te-n şatră şi adă-mi răspunsul până-n seară cât costă fetia Radei.

Durlea plecă bucuros, împrăştiindu-şi fumul lulelei în barbă. Nici nu l-a bătut, nici nu l-a ocărât. Era chiar mândru pentru că servea pe conu Vulpachi. „Că se va bucura boierul de Rada", era sigur. Autoritatea lui de bulibaşă se întindea în şatră şi peste bucuriile patului. Viclean, se gândea însă acum să profite. „Pe lângă ce-o da pentru ea, să cerem ceva şi pentru şatră". Durlea îşi adună supuşii. Fetia Radei fu preţuită repede: 5 galbeni. Sfatul asupra binelui ce trebuia să se reverse asupra şatrei întregi dură mai mult. Pe înnoptat, Durlea se înfăţişă în faţa conului Vulpachi.

– Să trăieşti, boiarule: cinci galbeni de aur pentru Rada şi un loc mai bun de şatră, pe deal. Ne surpă apa bordeiele unde suntărăm acum!

– Bine, Durlea!

Sonoritatea glasului conului Vulpachi tăie pofta şătraşului de a se întinde la vorbă.

De la întâmplarea cu conul Vulpachi, ţiganii respectau pe Rada cu sfinţenie, neatingându-se de trupul ei nici bulibaşa. Şi tot de atunci, Rada deveni mândră de nu o mai încăpea pielea. Mândră nu de frumuseţea ei asiatică, ci de jertfa conului Vulpachi, care i-a cinstit trupul şi-a dezrobit-o legilor ţigăneşti.

– Astupă-ţi pieptul că te plesnesc, coropişniţă!

– Na, c-al dracului te-ai mai făcut, conaşule. Te-ai făcut al dracului că nu mai poţi, da ia să poţi...

Pe veranda dinspre parc, Rada, aşezată turceşte, îşi întindea cărţile slinăite înaintea Zvetlanei şi a lui Adi. Dinţii ei albi contrastau puternic cu roşul

sângeros al buzelor şi cu arămiul obrajilor. În urechi, doi galbeni de aur, din acei daţi de conul Vulpachi. Purta cu ea veşnic mărturia dulcei amintiri.

– Cum semuieşti cu boiarul Vulpachi, Dumnezeu să-l ierte, domnişorule. Ehei, şi-şi bătea galbenii cu unghia degetelor, numai ăştia ştiu cine era boiarul Vulpachi. Cu limbă de moarte las, domnişorule, să mă-ngroape cu ei. Îi duc cu mine, nu-i las la ţigani de mi-ar blestema şi cenuşa... De negru eşti, domnişorule, şi coconiţa de roşu, mânca-i-aş dragostea că frumoasă mai e!

– De negru, Rado, dar de negru boieresc.

– Apoi şi negrul boieresc, domnişorule, se dă la negrul ţigănesc, hei! îşi bătu din nou galbenii din urechi cu unghiile, ăştia ştie, da mata nu ştiu dacă ştii, mânca-ţi-aş focul ochilor!

– Ai poftă mare de mâncare astăzi, Rado, văd eu.

– Aşa... vă gândiţi la drum, domnişorule... drum lung... peste o apă... cu lacrimi în casă, cum nu se mai poate...

– Mai rar, Rado.

Adi traducea Zvetlanei, vorbă cu vorbă, prezicerea ţigăncii.

– Mai rar, domnişorule, mai rar! Mâna ei se opri din nou pe o treflă. Iaca! Iarăşi lacrimi se arată, domnişorule... în urma drumului cad mereu lacrimi... o să plecaţi, domnişorule, de la curte? Că iaca, tot lacrimi bătrâneşti se varsă în urma drumului... lacrimile boierului şi ale coanei celei mari... Bucurii şi bogăţii, domnişorule, cum nu se mai poate!... Să vă feriţi de apa din fântâni şi de daruri străine, că vă vor fi date cu gând rău, domnişorule... Un crai de roşu, rău cum nu se mai poate, o pândeşte pe coniţa cu dragostea lui...

– Un crai de roşu, rău cum nu se mai poate, te pândeşte cu dragostea lui, Zvetlana!

Înaintea ei, Zvetlana nu mai vedea pe Rada, vedea pe Volodia Madov.

– Un crai de roşu cu gând de moarte – continuă ţiganca, adâncindu-se în cărţi. Pe un fante de caro, cu o secure în mână, degetul Radei întârzia mereu:

– Să vă feriţi de tot omul roşu, că nu vă iese în drum cu prietenie... În astea nu mai cade nimic, s-au închis cărţile, domnişorule.

A doua şi a treia oară, aceleaşi cuvinte prezicătoare. Craiul de roşu, rău cum nu se mai poate, cu gând de moarte, se arătase în toate cele trei desfăşurări ale cărţilor.

– Bine, Rado, ia-ţi polul tău şi umblă!

– Da din partea coniţei, mânca-i-aş dragostea, nu dai nimic, domnişorule?

– Na şi din partea ei un pol şi şterge-o, că se ia craiul roşu, cum nu se mai poate, după tine, acum, acum...

– Sărut mâinile, domnişorule, sărut mâinile, coconiţă, să trăiţi şi să vă bucuraţi de zile bune!

Băgându-şi cărţile în sân, Rada plecă. Îşi mai întoarse capul o dată, sfătuindu-l pe Adi:

– S-o păzeşti bine, domnişorule, de ăi de roşu, că de nu, mare păcat faci, cum nu se mai poate!

– Să te păzesc bine, Zvetlana, de ăi de roşu, că de nu, mare păcat fac cu tine.

Zvetlana urmărea pasul fericit al Radei, cu melancolia durerilor trezite din amorţire.

– Prostii ţigăneşti, Zvetlana!

– Nu sunt prostii, Adi, sunt adevăruri. Cenuşăreasa de la Nijni-Novgorod nu a prezis Tatianei adevărul?

În noaptea aceea, alături de Adi adâncit în somn, Zvetlana străjuia, frământată de alunecarea credulă a sufletelor slave pe panta superstiţiilor.

„A căzut o stea înecându-se în iaz!"

„A cântat cucuveaua în coşul curţii!"

„A prezis Rada un crai de roşu, cu gând de moarte! Doamne, nu m-ai osândit îndeajuns până acum?"

*

* *

În timpul lunii de dragoste, coana Ruxanda şi conu Alecu înteţiră drumurile la Bucureşti. Trebuia aranjat căminul fericirii copiilor lor.

Casa din Capitală a Şuerilor, goală de viaţă şi plină de liniştea singurătăţii, îşi aştepta stăpânii cu nerăbdare. Vremea şi dezgustul conului Alecu şi a coanei Ruxanda, pentru Bucureştiul înglodit în rele, au uitat-o cu obloanele trase şi cu uşile închise. Au uitat-o în paza islamică a lui Iuzuf, fost pe vremuri barcagiu pe litoralul Balcicului şi proprietar a două cadâne. Şi paza lui Iuzuf era tristă, deoarece odată, pe când braţele lui vâsleau puternic pe legănarea valurilor de mare, dragostea unei perechi refugiată de lume în casa lui scundă, pătată de umbra geamiei, gelozia ucise, înapoia perdelelor trase, preferinţa inimii lui. Cadâna cu care Iuzuf îşi petrecea somnoros puţinele clipe de odihnă ale zilei ucise pe cadâna nopţii, în braţele căreia acelaşi Iuzuf se adâncea în dragoste cu nesaţ oriental. Pântecul pe luciul căruia cunoscuse cât e de vastă întinderea plăcerilor l-a găsit, întorcându-se acasă, străpuns de cuţitul geloziei musulmane. Îngrozit şi profund îndurerat, îşi părăsi barca şi casa, lăsând între pereţii ei tăcerea sinistră a dramei poligame. De atunci Iuzuf e în slujba conului Alecu, păzind cu credinţă de ienicer sultanic avutul adormit al casei din Bucureşti.

O perdea de plopi înalţi şi un grilaj de fier forjat o desparte de şosea, artera pe care Bucureştiul îşi pulsează viaţa *à toutes vapeurs*. Şoseaua e drumul iubirilor în viteză. La primul rond, primul te iubesc, rostit mai mult cu pieptul şi cu mâinile decât cu vocea; la Arcul de Triumf, triumful

îmbrăţişărilor nocturne; în chambriurile de scânduri ale Bănesei, pictate cu chelnări schilozi, ce servesc şampania în cupe de var – ca o atenţiune discretă că în acest local luxos nu se serveşte decât şampanie –, iubirea, mai scurtă decât viaţa insectelor efemere, moare în prima obosire a zbuciumului ei orizontal. Înapoi, la Arcul de Triumf, la primul rond, la Piaţa Victoriei, regretul despărţirii, după ce, bineînţeles, iubirea curată a fost plătită cu hârtie albastră. A doua zi aceiaşi eroi, pe aceeaşi şosea, dar nu şi în aceeaşi plictisitoare companie. Dorinţa de schimb şi de mai multă monedă îi împerechează diferit. Când se întâlnesc în încrucişarea automobilelor, nu se mai cunosc.

În faţa acestui canal, prin care Bucureştiul îşi scurge în noapte desfrâul, casa Şuerilor stătea ruşinată, ca un călugăr beat trezit într-o casă de toleranţă. Peluza dintre casă şi grilaj se sălbăticise. Din gazonul semănat odată, răsăreau acum buruieni mari, însămânţate de vânt. În ele odihnea Ali, câinele lui Iuzuf, un patruped leneş, ce-şi petrecea ziua întreagă clămpănindu-şi botul după muşte şi ţânţari. Buruienile năpădiră şi şoseluţa în semicerc, ce-şi avea capetele sprijinite pe cele două porţi laterale ale grilajului şi fruntea mijlocului pe scările casei. Muşchii catifelaţi şi lichenii aspri începură să coloreze granitul scărilor în verde. Predomina peste tot în faţa casei verdele văratic. Un singur punct în dezacord cu culoarea predominantă: fesul lui Iuzuf, plimbat în legănarea lascivă a unei manele, cântată în gând.

Mişcarea în această curte se reducea numai la pasul adormit al lui Iuzuf, ce-şi încadra de 3-4 ori pe zi silueta dobrogeană în cadrul de fier al porţilor deschise şi în săltarea pe două labe a lui Ali, atunci când semiadormirea lui era trezită de lătratul câinilor, plimbaţi la mână de femeile cochete ale Bucureştiului. Venirea repetată din ultimul timp a conului Alecu şi a coanei Ruxanda aduse o schimbare profundă atât casei şi peluzei, cât şi paznicilor ei adormiţi, Iuzuf şi Ali.

Obloanele au fost trase, ferestrele şi uşile deschise. Prin interiorul vast şi luxos, Pătru şi Mândica alungau urmele timpului: praful şi mirosul aerului închis. Lucruri noi fură aduse de la Ghimpaţi. Lenjeria dormitoarelor înlocuită până la saltele. Băile reparate pe unde ţevile mâncate de rugină curgeau. Lumina electrică, revăzută. Bucătăria cea mare, utilată. Curtea păsărilor, populată. Pivniţa, umplută cu sticle de vin.

Peluza îşi schimbă şi ea faţa. Buruienile fură deshumate fără lacrimi, iar în centru răsări un rond de flori,. artistic aranjat de grădinar, inspirat de prezenţa lui Iuzuf: o semilună paralelă cu arcul şoseluţei, având o stea între coarnele ei. În faţa emblemei religioase, Iuzuf îşi alunga gândurile păcătoase, păzind-o de vizitele lui Ali, care, câine ca toţi câinii, i-ar fi întinat nimbul.

Conu Alecu şi coana Ruxanda priveau terminarea pregătirilor, cu duioşie în ochi şi cu regret în suflet. Pentru ei, plecarea copiilor de la Ghimpaţi însemna tristeţea singurătăţii de totdeauna.

– Fără de tinereţe, Ruxando, Ghimpaţii nu mai au farmec nici pentru bătrâneţea noastră izolată!

Când au plecat din Ghimpaţi, ploua. Cu moş Pavel şi cu toţi ceilalţi servitori, se asociase şi natura să plângă. A fost o zi tristă, tristă de tot. O zi ca de îngropăciune. Ridicate din odăi, lucrurile nedespărţite de existenţa de toate zilele a unui om, apartamentul copilăriei părea lui moş Pavel gol şi trist, ca un sicriu din care s-au ridicat osemintele unui copil drag. Florile rămase pe mese şi console se veştejiră.

– Au murit şi ele de dor după doamna baroană şi domnişorul Adi, le justifica moş Pavel ofilirea aproape de moarte.

Cadra de mahon cu nebiruitul împărat, Adi cel mândru şi viteaz, rămase mai departe agăţată de perete. Zvetlana a dorit s-o ia la Bucureşti. Îi era drag de tot împăratul buclat, strâns în oţelul pavezelor de carton presat. Adi s-a opus:

– Adi de acolo nu se poate despărţi de colţul jucăriilor invalide!

Şi cadra nu s-a mişcat, păstrând mai departe, ca pe o statuie de voievod suspendată în aer, pe Adi cu coif de dragon, cu sabie de tinichea şi cu scut de carton, călare pe Arnăut.

Când au plecat, frunzele pomilor din parc, lovite de stropii ploii, şopteau elegiac povestea unei iubiri, încredinţată tainei lor în 30 de nopţi de vrajă amoroasă. Iazul şi-a tremurat şi el faţa încremenită de vreme, trimiţând la mal, pe unda apei, regretul adâncurilor lui, pe deasupra cărora au trecut în lunecuşul bărcii zglobii.

Când au plecat, moş Pavel, oratorul personalului de serviciu, a căutat să arate regretul slugilor. Dar după primele cuvinte, aceeaşi mână duşmănoasă l-a strâns de gât, stingându-i glasul ca şi la venirea lor. Atunci emoţia bucuriei, acum emoţia durerii. Sub redingota înstelată cu cele două ofiţerii, plecarea tinerilor i-a supt şi mai mult trupul. Acelaşi semn de mirare al ortografiei vieţii omeneşti, scris acum cu tremurul unei mâini îmbătrânite!

Când Adi i-a întins la plecare o sută de lei, păturită în opt, ca gestul să treacă cât mai neobservat, moş Pavel, cu indignarea calmă a funcţionarului cinstit, a restituit-o demn:

– Domnişorule Adi, eu nu plâng pentru bacşişuri, plâng de durere pentru că plecaţi.

Paliditatea obrazului firav roşi puţin. A roşit şi Adi, comparându-i demnitatea lui de slugă cu aceea a atâtor funcţionari de stat, mânjiţi de şperţuri şi furt.

Când Neculai vizitiul a dat drumul cailor spre gară, ducându-şi stăpânii prin picurul ploii, slugile, încremenite o clipă pe scară ca într-un vivant tablou al tristeţii, au început să se tânguie ca după un mort. Cu colţul şorţurilor şi cu coada mânecilor şi-au şters lacrimile, care la servitorii credincioşi sunt inevitabile, fie de vin, fie de le pleacă stăpânii.

Nici Rada, aflând de plecarea boierilor la Bucureşti, nu s-a lăsat mai prejos. Le-a ieşit înainte, în drum:

– Să trăiţi, boiarilor, şi să ai grijă, domnişorule, de hăi de roşu, că-s răi cum nu se mai poate!

Iuzuf, Pătru, Mândica şi Ali îi aşteptau în poartă. Gheorghe, Maranda, Nicodim, ordonanţa lui Adi, şi Grivei, la posturile lor de comandă. Pătru şi Mândica, mai bucuroşi ca ieri pentru că le soseau stăpânii; Iuzuf şi Ali, mai iuţi ca oricând.

Frumuseţea aparentă a şoselei încântă pe Zvetlana. Galopul unui roşior, o scurtă vreme la înălţimea automobilului, îi aminti cavalcadele de la Ghimpaţi, de la Petersburg şi de la Gorioslav.

Pe sub tunelul teilor umbroşi, respira aer şi fum de benzină arsă. Modernismul locomoţiunii şi progresul motoarelor a stricat farmecul de odinioară al şoselei. În locul maşinilor luxoase, muscalii plimbau odată, în trap fulgerător sau în pas odihnitor, decenţa oamenilor înstăriţi, ce ieşeau adevărat pentru aer. Ce dragi erau muscalii aceştia, repauzaţi trupeşte de ritul confesiunii mistice a scopiţilor, întronată de mujicul Andrei Ivanovici, care s-a inspirat din însăşi Biblia creştină: „Mai bine estropiat, decât aruncat în infern!" Mătăhăloşi, elegant învestmântaţi în catifea, cu ochi spălăciţi, cu obraz supt de viaţă şi cu glas de hermafrodit, urmele virilităţii estropiate, muscalii aceştia au eliminat din viaţă, simplu dar eroic, femeia, dragostea, gelozia. La ce au redus-o când pe această diabolică fiinţă au suprimat-o? Ce ţintă mai pot avea în lume, ei, resemnaţii trupului de femeie? Muzeul fiziologiei umane ar trebui să-i păstreze în galeria raritătilor!

Pe când erau muscalii pe capră, şoseaua avea alt aspect. Nu era fum de benzină în aer, nu erau ţipete de violuri în boschete; nu erau idile vulgare, în care sergenţii burtoşi ciupesc carnea bucătăreselor, în ochii publicului trecător; nu erau şcolăriţe, în genţile cărora, în loc de cărţi didactice, stau în strânsă prietenie memoriile cameristei lui Snitzler cu lysoformul salvator; nu erau bătrâni care să-şi amintească că ar mai putea iubi; nu erau femei stacojite de vreme, cu miraj sunător în poşete; şi nu erau nici pomi doborâţi de viteza automobilelor! Pe vremea când muscalii erau pe capră, şoseaua avea aer curat cu miros de floare de tei; în boschete cântau privighetorile; idilele erau curate; sergenţii, demni şi respectuoşi; şcolăriţele citeau *Viaţa la ţară* a lui Duiliu Zamfirescu sau *Pasìelurile* lui Alecsandri; bătrânii, pensionari corecţi, îşi plimbau osatura îngheboşată în aerul recreator; femeile aveau simţ de pudicitate; şi pomii erau la locul lor, neatinşi nici de mâna omenească. De s-ar putea vreodată măsura în luptă trecutul cu prezentul, frumosul timpului de odinioară ar înmormânta în ruşine zdreanţa celui pe care-l trăim.

Când au ajuns în faţa casei, filmul rulant al şoselei stopă. Ameţiţi de viteza maşinilor gonite de furia conducătorilor, salutul leneş al lui Iuzuf le păru o mişcare de gimnastică, prezentată de acelaşi film, au relenti. Ali a cabrat şi el, în semn de respect pentru stăpâni. Era singura politeţe pe care o cunoştea şi pe care, de altfel, o aplica foarte rar din cauza leneviei.

După 2-3 zile de trai colectiv, conu Alecu şi coana Ruxanda părăsiră Bucureştiul, ca să se întoarcă în odihna de la Ghimpaţi.

De data aceasta, Capitala le păru mai puţin urâcioasă.

4.

Truda unei răzbunări crâncene rodea zi şi noapte pe Volodia Madov. Nimeni şi nimic nu-i putea împăca mânia. Dejucat de o copilă care trebuia să fie femeia dragostei lui unice; rămas în lume văduv de iubire, sentimentul acesta fiindu-i defunct pentru totdeauna, cu trup şi suflet zămislite anormal, deoarece respingeau şi unul şi altul apropierea oricărei alte femei, Volodia Madov jură moarte Zvetlanei.

„Dacă destinul mi-a ridicat dreptul de a iubi, nu cred că mi-a ridicat şi pe acela de a mă răzbuna!"

Când întârzierea sosirii Zvetlanei a întrecut marginile aşteptării lui pătimaşe, Volodia Madov, cuprins de teama evadării pe care o întrevedea cu atât mai mult cu cât sosirea ei întârzia, puse pe urma prizonierei întreaga Ceka de sub ordinele lui, autoritare peste tot sudul Rusiei clocotitor de răzvrătirea ţăranilor. Zadarnică şi chinuitoare aşteptare! Sub mânia lui de fiară înveninată de turbă, cădeau victime peste victime, nevinovate cu nimic. Sinuciderea însoţitorului Zvetlanei, de teama răspunderii ce avea să dea în faţa celui mai nemilos Comisar al revoluţiei roşii, îngreună cu mult cercetările. Nu se întrezărea nici o speranţă. Faptul că nici răzbunarea nu-i este posibilă, răzvrăti în el toată cruzimea. Fenomenele revoltei lui Madov erau fenomene de fiară închisă şi flămândă, pe la botul căreia o mână chinuitoare plimbă necontenit hoitul de carne. Trupul Zvetlanei, în care îşi încuibase dragostea lui unică, era hoitul de carne asupra căruia el, fiară flămândă şi neputincioasă, s-ar fi aruncat cu sălbăticia hienei, care întâi îşi chinuie prada şi-apoi o mănâncă.

Ziua, revolta lui era mai înăbuşită. În faţa ochilor străini şi-o stăpânea, fără să şi-o poată ascunde. Noaptea însă, îi punea în trup zvârcoliri de tetanos, în glas răget de leu căzut în capcană. Când aprindea lumina să se dezrobească întunericului ucigător, oglinda îi arăta faţa stâlcită de chinuri şi ochiul pătat

de pumnul primarului. Înfricoşat de el însuşi, stingea lumina, îngropându-şi din nou în întuneric zbuciumul minţii şi al trupului.

...Nu-l despărţea de copilărie decât răstimpul câtorva ani. Zdrobit de bătăile tatălui său, fugi, purtând într-un ungher sufletesc dorul dragostei – ce nici un chin nu i-l putea ridica – şi povara unei jigniri. Îl jignise întâi ea, tratându-i pornirea involuntară a inimii tinereşti cu dispreţ. L-a jignit apoi baronul Dunin, ordonând să i se potolească poftele, şi l-a jignit în cele din urmă tatăl său, al cărui pumn brutal l-a lovit necontenit, până în noaptea fugii. Plecat, n-avea în traista pribegiei decât un pumn de durere şi-o fărâmitură de dragoste înjosită. Dar numai cu atât nu poţi pribegi îndelung. Încotro să se-ndrepte? Din fundul traistei pribegiei, pumnul de durere îl îndemna spre uitare, fărâmitura de dragoste pe urma ei. Şi drumul până la ea a fost spinos. Au fost zile întregi când n-a mâncat, nopţi multe când nu l-au acoperit decât cerul de toamnă, ploios, rece şi frigul nordic cu ceaţa bolnăvicioasă, condamnatoare la moarte. L-au primit apoi uzinele, unde îşi găsi un loc în masele conspiratoare. Ce drum priincios pentru scopurile lui! Numai revoluţia îi putea da satisfacţia fericirii, ce nu pierea din mintea lui cum nu piere pata de ulei de pe haina albastră a lucrătorului de uzină şi tot numai revoluţia, numai ea singură, îi putea da pe Zvetlana.

Cultivându-şi inteligenţa cu principiile doctrinare ale socialismului şi comunismului, luptă din răsputeri pentru reuşita revoluţiei. Când timpul a fost propice, prin mii de cratere larva distrugătoare a revoltei izbucni, arzând în focul ei aşezarea veche a imperiului moscovit. Volodia, fiul mujicului Madov, primar pe vremuri în Gorioslav, făcea acum parte dintre fruntaşii ei. Şi fruntaşii revoluţiei aveau dreptul la orice, pe preţul oricărui sacrificiu. Cât de mult i se scurtase drumul până la Zvetlana! Era a lui acum. Dar cum dragostea îi cerea Zvetlanei şi sufletul, nu numai trupul, drumul până la ea, aşa cum o dorea el, se mai lungise. Acum mai putea aştepta. Prizonieră în mâinile lui, vremea şi faptele din juru-i o va decide. S-a înşelat. În ziua când a fost puternic şi stăpân pe ea, a dispărut. Cum? Unde? Neant!

Să fii atotputernic, să dispui de viaţa oamenilor, să speli cu sânge tot ce se urcă până la tine ca să te murdărească, fără teamă, fără răspundere, şi să nu poţi iubi! Un lucrător istovit de muncă, sărac, hrănit prost, de găseşte seara acasă femeia pe care o iubeşte şi îl iubeşte, e fericit. El, un nenorocit! S-o uite, nu putea. N-a putut s-o scoată dintr-însul nici când era pribeag flămând, un mujic nespălat. S-o uite acum, când în locul ţarului s-a aşezat el? Nu! Dar şi acum l-a dispreţuit: „Ce baie de sânge te aşteaptă, Zvetlana!" Dar cum? A dispărut şi...

Slab, din ce în ce mai slab, chinul îi schimbase faţa. Nimic nu-i abătea gândul de la Zvetlana. Amintirea ei îi revenea în minte ca tusea seacă în pieptul unui tuberculos. Din ce a fost rămăsese o umbră. Dar într-o zi, faţa i

se lumină. Pe raportul unui spion, întors din Ţara Românească, citi numele ei. Cu ocazia căsătoriei lor, ziarele din Capitală au relevat faptul. Şi cum căsătoria unui Şuer era un eveniment în lumea bună, ziarele îşi completau notiţa cu amănunte culese din viaţa de până atunci a Zvetlanei. Aflând de urma ei, ochii lui Madov scânteiară de bucurie. Avea în faţă fericirea unui om nebun. Cu primul tren plecă la Moscova. „Am adus revoluţiei atâtea servicii, mi-e datoare o recunoştinţă; ceea ce cer e un lucru de nimic". Pe porţile Kremlinului a intrat ca un tunet. Comisarii Comitetului Central erau în şedinţă. Înăuntrul zidurilor istoricelor palate, de unde toţi ţarii Rusiei, până la Petru cel Mare, au cârmuit norodul tuturor ruşilor, domnea acum, pe ruinele autocratismului ţarist, despotismul revoluţiei roşii.

Intrarea vertiginoasă a comisarului Madov impresionă plenul şedinţei. S-au crezut un moment ameninţaţi de un pericol inevitabil. Îl ştiau pe Madov plecat să nimicească în sânge revolta sudului. Apariţia lui, până să fie explicată, îi scăldă în sudorile reci ale fricii de moarte.

– Misiunea ce mi-a fost încredinţată e împlinită. Satele revoltate le-am ars, gura răzvrătiţilor am umplut-o cu pământ. Acum, vă cer eu o însărcinare. Încredinţaţi-mi conducerea spionajului şi propagandei în România, de pe însăşi pământul românesc!

Comitetul Central al Comisarilor aprobă.

5.

Rămas în Bucureşti la regiment, viaţa lui Alexandru Şuer se acordă ritmului capitalei, vesel şi săltăreţ, ca sunetul unei viori de ţigan într-o grădină cu miros de mititei. Liniştea dragostei lor fu tulburată doar de oncle Jacques, *capul tuturor răutăţilor.* Aşa îl botezase sora lui, coana Ruxanda.

De viaţa simpatică a Bucureştiului, Zvetlana auzise lucruri foarte îmbucurătoare pentru mândria naţională a României. Un diplomat care îşi servise imperiul la ambasada din Bucureşti îl descrise ca pe un mic Paris.

„Un oraş simpatic, cu femei frumoase, femei cu şic parizian în eleganţă, cu vivacitatea latină în mişcare şi cu un bogat feminism în structura lor de copile, familia le educă pentru viaţa de salon. Răzleţite în oraşul plin de verdeaţă – fiecare casă are grădina ei – şi plin de voioşie, Bucureştiul e un mic paradis pământean".

Sărmane Bucureşti! Cât de miop a fost diplomatul rus când te-a asemuit Parisului. Pesemne că diplomaţia imperialistă nu l-a plimbat şi prin cartierele tale mărginaşe, cu caldarâmuri pline de gropi, inundate de praf când e soare şi de apă când plouă. Nu ţi-a văzut probabil nici strâmbele felinare, din care

gazul ţi-l fură mahalagiii, şi nici salubritatea periferică în care ne mor copiii. Malul cheiului tău, verde doar la Palatul Justiţiei, nu l-a văzut îngheboşat de gunoi la Regie şi la Abator. Dar nuditatea puerilă, parfumată de usturoi, a micilor vlăstare semite din Dudeşti a văzut-o el oare înşirată pe trotuare, ca pe nisipul unui ştrand? L-au fermecat femeile şi cu frumuseţea lor te-a îmbrăcat şi pe tine. Nouă ne-ai rămas, micule Paris, gol şi murdar, aşa cum te-a lăsat părintele tău, păstorul Bucur!

Totuşi, are şi Bucureştiul farmecul lui. Dacă pe noi, românii, nu ne impresionează acest farmec, pe străinul sosit în capitala noastră viaţa ei îl atrage. Zvetlanei, obişnuită cu vastitatea bulevardelor şi pieţelor din Petersburg, cu alinierea străzilor şi cu monumentalitatea clădirilor, Bucureştiul îi părea un oraş redus la scara jucăriilor. Zgomotul vieţii lui o bucura. Toată disonanţa capitalei – sinistrul jazz al zgomotului de claxoane, de ediţii speciale, de zarzavagii, de covrigari, de cărbunari, de iaurgii, de tramvaie, de birjari obraznici, de chelneri tenori, de lăutari zgomotoşi, de florărese asediatoare – răsuna în urechile ei plăcut. Gustată după reţetele lui oncle Jacques, viaţa Bucureştiului prezenta delicii.

Oncle Jacques era o epavă a iubirilor curate şi, cum toate epavele alunecă pe pantele antipode genului pe care l-au reprezentat, oncle Jacques, din adoratorul unei singure femei pe care a iubit-o, dar care l-a înşelat, a devenit curtenitorul tuturor femeilor ce deţin în gradaţia socială rangul de fată în casă. Deziluzia sentimentală a lui oncle Jacques îi pervertise preferinţa. De altfel, pasiunea lui de acum se racorda perfect cu vârsta, ce-i ninsese părul şi-i sclerozase arterele. Când cineva se încumeta să-i înfrunte pasiunea decadentă, oncle Jacques îşi apăra cauza cu o bogăţie de argumente. Şi resursa de motive era potrivită după sexul şi vârsta anchetatorului.

– Pe ce bază de ordin sentimental stă pasiunea dumitale, oncle Jacques, având în vedere că la actul final al iubirii conduce strânsa împletire dintre trup şi suflet, l-a întrebat Adi odată.

– Dragă nepoate, e simplu ca bună ziua. Funcţiunea organică cred că nu mi-o pui la îndoială. În ceea ce priveşte sufletul, concură şi el printr-un sentiment de înaltă moralitate.

– ?

– Da, da! nu te mira. Deşi pare paradoxal, înalta moralitate scoborâtă în patul unei femme de chambre, vei vedea, totuşi, dragă Adi, că am dreptate. În materie de femei experienţa mi-e vastă; nu mi-o poţi contesta. Pentru graţiile femeilor de condiţie a trebuit, de multe ori, să am atenţii costisitoare. Şi ţi-o mărturisesc că acest lucru îl făceam cu stângăcie şi nu din proprie iniţiativă. Nimic nu murdăreşte mai mult patul, decât răsplata păcatelor lui. Cu cât femeia este mai rafinată – rafinamentul este un produs al rasei şi al culturii – cu atât exigenţele ei se devoalează mai mult. Compară acum

atitudinea acestora cu revolta uneia din preotesele pasiunii mele recente, căreia vrând să-i strecor o răsplată bănească, mi-a aruncat hârtiile în nas, deşi eram conaşul ei. „Apoi, ce crezi conaşule, că eu sunt d-alea?" Poftim, domnule Adi, meditează şi dumneata acum asupra moralităţii celor două categorii de femei.

– Cam trasă de păr, oncle Jacques!

– Trasă de păr? Greşeşti. E plină de adevăr.

– Jacques, cum stăm cu bonetierele din parcul Ioanid?

– Aceeaşi ordine de bătaie, Alfons. Toate la postul lor, răspunse oncle Jacques interogării unui bun prieten de-o vârstă, dar nu şi de aceeaşi pasiune cu el.

– Mă, Jacques, ce găseşti tu atractiv în ele?

– Ce nu găseşti în celelalte, *mon cher*. Nici n-ai idee ce-nseamnă să guşti pe furiş din frăgezimea lor tinerească. Haide cu mine o dată, pe la orele 9-10 dimineaţa, în parcul Ioanid, şi dacă n-ai să mă baţi pe umăr şi-ai să-mi spui: „Bravo Jacques, mâine repetăm şedinţa", uite, îmi pui capul.

– Şi ce-o să văd între 9 şi 10, Jacques? Mi-ai excitat curiozitatea!

– Ce-ai să vezi? Ai să vezi, Alfons dragă, apărând în pervazul ferestrelor fete tinere, cu boneţele albe în cap şi cu surâs drăcesc în obraji, scuturând lenjeria paturilor. Chipul lor – nemânjit de nici o vopsea, colorat doar de roşul tinereţii –, vârât între pernele imense pe care s-au odihnit sau pe care s-au obosit stăpânii lor pomăduiţi şi creionaţi, îţi va da impresia purităţii nupţiale a fecioarelor de altădată. Pe unele ai să le vezi în curte, strânse în rochiţele lor albastre de curăţat în casă, ca-n nişte maillot-uri, oferindu-ţi vederii picioare goale, carnate de muşchi roz, pătaţi pe alocuri de vânătaia unor ciupituri.

– Poate chiar de-ale tale, Jacques!

– Nu mă-ntrerupe, Alfons. De se apleacă cu faţa spre tine, năvălesc peste bariera rochiilor sânii lor netorturaţi de nici un soutien-gorge. Rotunzi şi plini, copţi de focul dorinţei şi neruinaţi de abuzul dragostei, apariţia lor, Alfons, ţi-ar trezi poate şi adormirea decenică a simţurilor tale.

– Şah la rege, cum văd!

– Nu mă-ntrerupe, Alfons! De se apleacă cu spatele la tine, fără nici o intenţie de a-ţi oferi un spectacol plăcut, orice milimetru de carne ce se dezveleşte deasupra pliului genunchiului te furnică, Alfons, mai mult decât goliciunea picioarelor stăpânelor lor când şi le frământă în încrucişări repetate, dictate privirilor tale de un impudic sentiment de reclamă anatomică.

– Prea le ofensezi, Jacques!

– Nu mă-ntrerupe, Alfons! De se întâmplă să le zăreşti la balustrada unui balcon şi de-ţi ridici atunci privirea spre ele, peste pliul genunchiului poţi

privi mai departe, Alfons, până în estomparea umbroasă a nudităţii feminine. Furată, goliciunea lor e mai ispititoare decât oferta benevolă, oricât de armonică ar fi linia conturului nudic şi oricât de elegantă rochia de sub care s-a dezrobit.

– Oncle Jacques, mie să nu-mi spui poveşti; caracterizează-mi, prin formule scurte şi totodată cuviincioase faţă de sexul nostru, aceste două categorii de femei între care s-a zbătut tinereţea şi... să zic bătrâneţea dumitale?

– Nu mă insulta, Zveti! Vrei formule scurte, din care să deduci o caracterizare amplă? Bine! Zveti dragă, închipuie-ţi că sunt un sculptor, tu o clientă ce-mi comanzi să eternizez în piatră icoana reprezentativă a celor două categorii de femei. Ei bine: aş sculpta pe marchiza de Brinvilliers sau pe contesa de la Motte, ca pe o drept reprezentantă a femeilor de condiţie, iar pe Marie Antoinette, ca o simbolizare a curăţeniei sufleteşti a celorlalte.

– Oncle Jacques, dar mi se pare că deraiezi cumplit! Nu ţi se pare că insulţi memoria unei regine încântătoare prin strania legătură ce faci între bonetierele dumitale şi Marie Antoinette? Cât priveşte pe femeile de condiţie, cum le numeşti dumneata, le jigneşti grozav, oncle Jacques, comparându-le cu criminala marchiză de Brinvilliers şi cu contesa de la Motte, exemplarele cele mai complete ale detracţiunii feminine.

– Văd că formulele scurte nu le primeşti, justificările ample nu vrei să le asculţi; în acest caz... la revedere, Zveti!

Seara, când bonetierele erau zăvorâte înapoia porţilor de severitatea stăpânilor, câmpul de acţiune distractivă al lui oncle Jacques era: vara, grădinile periferice cu renume; iarna, cabaretele en vogue, unde chefuia ca un prinţ indian, incognito la Paris. Îl cunoşteau portarii, chelnerii, artistele, florăresele şi sergenţii de noapte, postaţi de poliţie în faţa localurilor de scandal. Îl cunoştea lumea cheflie; îl cunoştea high-life-ul Capitalei, din care făcea parte; îl cunoşteau birjarii, în trăsurile cărora se urca fără să-şi dea adresa; în fine, îl cunoştea Bucureştiul întreg, fără ca el să-l cunoască măcar în parte. Străinătatea o cutreierase în tinereţe, şi cum ea nu-i oferea stima şi respectul ce-i arăta Bucureştiul, prin orice om, la fiecare pas, preferase de o vreme încoace să rămână în ţară. Locuia singur pe Batiştei, într-o casă frumoasă, proprietatea lui. În tot personalul de serviciu nu era decât un singur bărbat, omul de curte. Restul, femei tinere şi fete în rochiţe albastre, cu boneţele albe pe cap; dimineaţa, cu picioarele goale în pantofii descheiaţi; după masă, cu aceleaşi picioare în ciorapi de aţă şi în pantofi încheiaţi.

Statura lui oncle Jacques era mijlocie, dar îmbrăca perfect smokingul şi fracul. Era de-o eleganţă britanică neîntrecută, la orice oră din zi sau din noapte. Dandy-i oraşului la el veneau să se consulte asupra tăieturilor şi culorilor.

– Ce zici, nene Jacques, merge stofa asta, o să cadă bine? Sau: pentru ce gri eşti de părere, nene Jacques, la sacoul ăsta?

În familie, toţi îl strigau *oncle Jacques,* afară de coana Ruxanda; în oraş, tineretul i se adresa cu *nene Jacques,* în cabarete, artistele îl chemau tare şi necontenit *Jacques Spintecătorul;* în parcul Ioanid numele lui se metamorfoza în *conaşul Jacques;* iar coana Ruxanda, supărată pe viaţa cheltuitoare a fratelui său, nu-i pomenea numele fără nedespărţitul atribut mână spartă. Averea mare a Bălăşenilor rezista însă eroic atacurilor de risipă ale lui oncle Jacques. Pentru restul vieţii, oricare ar fi fost, deoarece nimeni nu ştia câţi ani o să mai trăiască peste cei 58 avuţi, existenţa, chiar aşa cum îi plăcea lui oncle Jacques s-o ducă, era asigurată. Grija zilei de mâine înlăturată, nici un nor nu tulbura cerul albastru al vieţii lui. O singură amintire, cu o prezenţă nu tocmai rară în memorie, îi melancoliza firea atunci când îi trezea conştiinţa din farnientele vieţii adoptate. Era Florica, fosta lui soţie, pe care a iubit-o pasionat, dar care, fire fluşturatică şi suflet uşor de mlădiat, a cedat primei năvăliri de dragoste mincinoasă, venită pe furiş în căminul lor. Îmbătată de cuvintele ameţitoare ale unui seducător, bun prieten cu soţul ei, Florica fugi într-o zi, îndepărtându-se de omul care nu iartă o astfel de faptă. După ce seducătorul trântor a supt toată mierea din fagurele trupesc al Floricăi, a părăsit-o, cu brutalitatea şi dezgustul ce au asemenea creaturi pentru victimele de pe urma cărora nu mai pot stoarce nici o plăcere, nici un profit. Rămasă deznădejdii, săracă, Florica a bătut la uşa fostului ei soţ, dar uşa a stat zăvorâtă înaintea ei pentru totdeauna. În fulguirea rece a unei ierni geroase, cu paşi tremuraţi de frig şi de nesiguranţă, Florica ieşi pe poarta din Batiştei pentru ultima oară, biciuită prin geamul ferestrei de privirea corozivă a bărbatului înşelat, care nu iartă. De atunci, oncle Jacques a coborât în lumea bonetierelor pe care mintea zbuciumată de fapta Floricăi le-a ridicat dement, până la sanctitatea eroică a Jannei d'Arc şi tot de atunci, orice femeie din stratul social al Floricăi nu se putea deosebi întru nimic de marchiza de Brinvilliers şi de contesa de la Motte.

– Jacques, să laşi copiii în pace. Fă-ţi gusturile, hoinăreşte cât oi vrea, ziua, noaptea, dar lor să le dai pace. Un mariaj tânăr are nevoie de linişte!

– Un mariaj tânăr trebuie să joace intens pe scena vieţii! Când or ajunge ca voi, vor avea şi linişte.

Sfatul cucoanei Ruxanda îi intră pe-o ureche şi-i ieşi pe alta. Oncle Jacques descindea în fiecare după masă la casa Şuerilor cu ultimele informaţii asupra evenimentelor artistice din Capitală:

– La Trocadero, acelaşi program. Dinicu nou vrea să plece de la Elisée. La Mura, Mâţă farmecă cu scripca lui. La Naţional, „La course aux flambeaux". La Jockey, aceleaşi bridgeuri constipate. La...

– Parcul Ioanid...

– Acelaşi program. Adi! Şi tu?... La Chat Noir, a!, aici, aici e ceva pentru tine, Zveti. O trupă de ruşi care învârt nişte cazaciocuri uimitoare. Şi o rusoaică ca o fondantă, Adi. Sonia, Sonia Timaşev o cheamă – şi dând drumul unei romanţe slave, scâlcită şi în melodie şi în cuvinte, oncle Jacques imita pe Sonia, cu graţia unei cabotine de 80 de ani.

– Cum zici că o cheamă, oncle Jacques?

– Sonia Timaşev. Patronul localului mi-a spus alaltăieri noapte că e fiica unui general rus omorât de bolşevici.

Nici nu termină bine oncle Jacques, că Zvetlana şi izbucni:

– E ea! E Sonia! E o colegă de Institut, Adi; să mergem, să mergem pentru dânsa.

– Da, da! Şi eu tot pentru dânsa zic să mergem... Adi, e o fondantă Sonia! Şi din nou romanţa rusă se lăsă maltratată de vocea lui oncle Jacques, baritonată de chefuri.

„Să fie ea, Sonia, zburdalnica Sonie din copilăria noastră? – se întrebă gândul Zvetlanei. Doamne, ce tristă o fi poate şi povestea ei!"

– Adi, dacă Sonia Timaşev de la Chat Noir e Sonia din copilăria mea, atunci, te rog din adâncul sufletului meu s-o salvezi. E pentru o pâine, dacă e acolo; o pâine poate găsi şi în casa noastră.

Adi o îmbrăţişă pe Zvetlana. Privind-o în ochi, îi răspunse scandând vorbele:

– Dacă Sonia Timaşev de la Chat Noir e Sonia din copilăria ta, ea va putea trăi lângă tine, bucurându-se şi mai departe de prietenia ta.

– De acord cu voi, Zveti, vin să te sărut. Eşti un înger!

În seara când s-au dus la Chat Noir, era ger şi pâclă. Pe şosea, nici o sanie şi nici o maşină. Pe trotuarele Căii Victoriei, câţiva oameni înfiguraţi, zgribuliţi sub gulere ridicate. Promoroaca înălbise mustăţile sergenţilor de oraş. Cu căciulile înfundate peste urechi, sergenţii, nu ei, păreau nişte Moşi Crăciuni cu barbă rasă, ţinuţi în stradă de răutatea câinilor din curţi. Maşina lui Adi tăia frigul şi pâcla fumurie, ca o torpilă albăstrimea apei de mare. Frigul omorâse viaţa de afară a Bucureştiului. O îngrămădise toată între zidurile încălzite. Cei câţiva trecători grăbiţi, mici umbre călătoare în goliciunea frigului care lărgise spaţiul, îţi dădeau impresia ultimelor pulsaţii sanguine în trupul unui muribund. Cu ultimii trecători ajunşi acasă, Bucureştiul îşi da sfârşitul în frig, renăscându-şi viaţa în moliciunea căldurii de sobă.

Oraşul, care la amiază îl vezi gemând de lume iar noaptea pustiu ca un cimitir, un sentiment de melancolică contemplare te face să-l priveşti cu tristeţea cu care în fapt de seară învălui trupul neînsufleţit al prietenului, ce te-a însoţit la prânz într-o bodegă, la un ciocnit de pahar.

Maşina lui Adi opri în faţa becurilor firmă. Pisica neagră îşi lăsase ochii fosforescenţi afară. Aprinzându-se şi stingându-se, ochii de sticlă ai Pisicii clipeau publicului îmbietor. Lumina lor îngropa şi dezgropa din întuneric silueta galonată cu aur a majordomului portar. În faţa lui oncle Jacques, capul şi mijlocul majordomului schiţară un salut pontifical. Unghiul înclinării salutului cu care portarul onora clienţii localului avea o variabilă gradaţie. Obtuzitatea mare era pentru clienţii necunoscuţi asupra bacşişurilor cărora nu putea anticipa. Obtuzitate mică pentru obişnuiţii localului. Înclinaţia, până aproape de unghiul drept, era rezervată doar clienţilor de talia lui oncle Jacques.

Pentru unii împingea doar cu o mână uşile de la intrare. Înaintea lui oncle Jacques le deschidea larg şi le fixa, după care se încadra în ornamentaţia de alamă a portalului, cu maiestatea unui înalt sacerdot între uşile împărăteşti ale altarului. Cine a văzut heliogravura lui Henck, în care maiestuosul cardinal de Rohan primeşte în uşa catedralei din Strasbourg perechea Delfinilor, Ludovic şi Maria-Antoaneta – când aceasta din urmă, la vârsta de 15 ani, a călcat pentru întâia oară pământul Franţei, pe care avea să-l ude mai târziu cu propriul ei sânge nevinovat – nu poate să nu şi-o reamintească în faţa ceremonialului cu care portarul stilat al Chat Noir-ului a primit pe Adi şi Zvetlana, în compania lui oncle Jacques.

Loja rezervată telefonic îi aştepta în ţinută de gală: faţă de masa albă, nepătată de nici un strop; şerveţele de olandă, scrobite ca manşetele detaşabile ale pensionarilor; flori de seră; o fructieră cu amestec grotesc de fructe exotice şi indigene; o frapieră burduşită cu gheaţă, în mijlocul căreia trona o sticlă de Montrachet 1905; şi un picolo, străjer al boxei umane.

În sală, public zgomotos; aer greoi; iluminare a giorno; decolteuri înăduşite; smokinguri pătate; muzică stridentă, înlocuită în pauză de zbârnâitul unui ventilator; glisări de paşi încrucişaţi, în care pulpele se lasă strânse puternic; zboruri de serpentine; întretăieri de invective; răsteli de consumatori păcăliţi la nota de plată; un alunar care te provoacă la „soţ ori fără de"; o florăreasă care-ţi întinde flori scumpe, ştiind că nu te poţi revolta nici de îndrăzneala ei, nici de scumpetea lor; şi, din când în când, trapul buiestraş şi sperios al unui şoarece, scăpat din ghearele Pisicii Negre. În decorul acesta, oncle Jacques îşi petrecea nopţile lungi de iarnă, nopţi care altădată îi păreau atât de scurte lângă trupul Floricăi, statuie de marmură în spuma de mare a lenjeriei patului.

Pe Zvetlana, care pentru întâia oară făcuse cunoştinţă cu atmosfera de bâlci înghesuit într-o cameră, o impresiona agreabil Chat Noir-ul. Era lângă Adi, şi lângă el şi pustiul Saharei sau ţinuturile arctice i s-ar fi părut pline de viaţă, agreabile. Un singur lucru era însă în dezacord cu firea ei: muzica din sală, vacarm de instrumente agitate puternic, ca pe deasupra zgomotului să

plutească răsunetul ei. Atâta profanare nu înţelegea. Melodioasa muzică rusă, blândă şi armonioasă, caldă şi luminoasă ca o zi de vară, cu molatece legănări de fată îndrăgostită şi cu parfum de iarbă de stepă cosită de mâini căzăceşti, îi năvăli în suflet, în minte, în inimă şi pe buze. În năvala ei era revoltă, protest şi dispreţ. Dar mai presus de revoltă era în sufletul Zvetlanei sentimentul de recunoştinţă pentru o ţară ospitalieră şi adoptivă. Cu puterea acestui sentiment, rar în sufletele oamenilor de astăzi, Zvetlana îşi stinse revolta, ajunsă năvalnic în vârful buzelor.

Se anunţă începerea programului. Privirile se concentrară spre mijlocul parchetului eliberat de dansatori. Un carton cifrat arabic arăta ordinea numerică a programului.

„No. 1 Mademoiselle Renée, dans naţional".

O masă diformă de carne îşi făcu apariţia în sunet de clopoţei. Fotele cu franjuri erau bine alese; astupau în parte opulenţa pulpelor noduroase. Renée nu era franţuzoaică după cum indica numele; cunoaşterea limbii lui Molière o redusese numai la *bonsoir, bonjour, merci* şi *Renée.* Renée era unguroaică, nedezminţită nici de inestetica mişcărilor, nici de robustitatea ataşelor şi de atavicul contur hunic. Pentru că în arta coregrafică franţuzoaicele, alături de colegele lor rusoaice, sunt cele mai apreciate, Roji se hotărî să devină Renée. E atât de simplu! Noul botez nu-l înregistrează decât direcţia artistică a localului, reprezentată mai întotdeauna prin pianist. Dar contrastul mare nu era între Roji şi Renée. Nu, Doamne fereşte! Era între Roji şi dansurile naţionale româneşti. În Bucureşti, o unguroaică devenită Renée, dansând dezgustător dansuri naţionale româneşti, şi aceasta în anul 1919, anul triumfului nostru în capitala Ungariei. Iată oraşul toleranţei! Producţia artistică a Rojiei – Renée pălmuia deodată şi iredentismul maghiar, care oprea sub anatemă ca o unguroaică să joace dansuri naţionale româneşti, şi sentimentul de mândrie naţională a românilor, care-şi priveau dansurile lor frumoase injuriate de talentul coregrafic al Rojiei Renée. Când în sfârşit „No. 1" se termină în aplauzele unice ale camaradelor ei, aplauze impuse de direcţie şi amendate când nu se produc, Renée dispăru în acelaşi zăngănit de troică. La figurat, trupul era admirabil descris de oncle Jacques: „un gogoşar roşu, capul; deasupra unui caltaboş, trupul; în care stau înfipţi doi debreţini, picioarele".

Lupta cea mai înverşunată în cariera artistelor de varieteu e de a scăpa de „No. 1" al ordinii programatice. În clasamentul artei coregrafice, el reprezintă nota cea mai slabă ce se poate acorda. În viaţa lor intimă, adresat, e o injurie mai pornografică decât cele mai pornografice insulte, iar în aprecierea publicului spectator, este ofensat prin lipsa de atenţie ce i se arată, neinvitându-l nimeni la masă, şi prin minimul obol aruncat chetei, un leu. Renée lupta de cinci ani pe teatrele de luptă ale artei coregrafice să scape de tortura acestui fatidic număr. Nu izbutise. Centrele orăşeneşti nu i-au tolerat invadarea.

A scăpa de acest număr e pentru artistele de varieteu şi o necesitate morală. Permanentizarea în „No. 1" răsfrânge asupra lor o tristeţe de doliu, necompatibilă cu ritmul vesel al sălilor de varieteu. Atunci, ca să aibă cel puţin mângâierea că au fost odată, recurg la scenele târgurilor, unde se pot ridica peste „No. 1". Recurg la ele, ca la un tonic al maladivităţii carierei lor. Scăpate o clipă din surghiunul „N-rului 1" revin pe scenele oraşelor, dozate de un nou cuantum de rezistenţă în faţa deziluziilor amarnice ce le aşteaptă. Şi în viaţa lor, ca în a tuturor, e zbucium sufletesc! În ele se dramatizează însă şi mai puternic. Să joci în ironia publicului, manifestată adesea vulgar, dar în faţa căreia privirea patronului ce te urmăreşte nu-ţi dă voie la nici o revoltă, sau să-ţi faci ilarianta intrare de clovn, când poate sufletul îţi plânge pe ruinele unei dragoste spulberate, sunt dureri a căror intensitate nouă nu ne este dat s-o cunoaştem. Zvetlana, suflet de o nobilă creaţie, a înţeles din prima noapte tragicul sufletesc, rezervat lor de destin. Când Renée a întins farfurioara chetei, însoţind-o de grimasa forţată a unui surâs fericit, Zvetlana, detaşând din portofelul lui Adi o sută de lei, acoperi cu ea obolul mic, adunat cu înfruntarea pasivă a tuturor grosolăniilor ce i s-au adresat. În clipa aceea, în ochii Rojiei puteai citi o viaţă de zbucium.

„No. 2. Monsieur Gaston et mademoiselle Fleurette, duo brazilian".

De data aceasta francezii anunţaţi erau de origine semită. El, potrivit ca talie, dar prea uscat din calea afară. Albul pudrei, aşezat pe paliditatea bolnăvicioasă, îi colora obrazul în lumina becurilor cu albastrul vânăt al feţelor de fachir. Sunt ei fachirii slabi, uscaţi, dar nu de tuberculoză şi nici de cocaina prizată. În monsieur Gaston şi una şi alta s-au cuibărit profund. Tuberculoza a căpătat-o uşor în viaţa peregrinată de artist, sănătatea trupească fiindu-i şubredă din naştere; cocaina e o perpetuă amintire ce i-a rămas de la Iolanda, o scurtă pasă amoroasă în viaţa lui de coregraf.

Mademoiselle Fleurette e slabă şi ea. Poartă un decolteu mare, roz ca orizontul în apus de soare, despicat discret în faţă şi în spate, pentru fandările figurilor ce ies din lărgimea rochiei. –„A mon avis les dessous ne servent à rien". Pe dedesubt, un singur cache-sexe îi descoperea sexul. Părul partenerei lui Gaston e roşu, gâtul la fel, dar are în plus pe el ploaia unor pistrui de aramă. Ornat cu un şir de mărgele albe, gâtul Fleurettei e gât de curcan înfoiat. Pieptul nu există. – „Mi l-a omorât dansul cu strânsorile lui". Oncle Jacques, anatomist încercat, afirmă că n-a existat niciodată.

„Oncle Jacques, soyez galant, ne démentez jamais une femme, qui que ce soit" – a fost răspunsul Fleurettei, la aprecierea anatomică a lui oncle Jacques.

În legănarea lascivă a unui tangou brazilian, Gaston şi Fleurette glisau pe parchet. Ritmul cântecului era şi al dansului. Acordul între muzică şi paşi, perfect. Dar pe lângă acordul perfect al ritmului, tangoul cere şi o uitare de sine. La schimy, la one stepp, la vals, la boston, poţi convorbi cu partenera,

e chiar necesar, când totul se mişcă şi tremură, să se mişte şi buzele. La tangou, însă, lucrurile se schimbă. Există numai o înţelegere de la corp la corp. Mintea e visătoare, glasul e mut. Gândul îţi zboară sub cerul aurit al Braziliei, în păr îţi ninge cu flori de cireş, în inimă îţi pătrund visările luminoase ale primelor nopţi de dragoste, în sânge îţi străbate clocotul dorinţelor, în carne vrerile ei. Tangoul e cel mai seducător amant al femeilor. Cuceritorii abili, când nu reuşesc cu beţia cuvintelor, recurg la beţia amoroasă a tangoului repetat, în faţa căruia rezistenţa, castitatea, virginitatea capitulează. Gaston şi Fleurette, deşi cariera de dansatori îi mecanizase perfect în toată gama paşilor de tangou, trăiau şi ei clipele de dans în aceeaşi ameţitoare plutire, ce-şi deschidea aripile în zbor spre păcatul Evei. Ultimul pas, sub stingerea muzicii, frânse mijlocul Fleurettei. Silueta ei se orizontalizase în suspensia braţelor slabe ale lui Gaston. O pulpă goală îşi întinse muşchii prin praştia neagră a picioarelor lui. El o privea triumfător; ea se lăsase pe spate, învinsă. Era finalul victorios al legănării lascive, venită pe unde muzicale dintr-o ţară scăldată veşnic în soare. Era epilogul cu care se sfârşesc toate iubirile moderne.

„No. 3. Doi acrobaţi, tatăl şi fiul".

Au fost trei odată, tatăl şi doi copii, dar trinitatea lor, pândită de riscurile meseriei de acrobat, s-a redus tragic la doi. În faţa unui public burlesc de provincie, cel de-al treilea şi-a îndeplinit ultimul număr, cel mai palpitant: moartea. A căzut de la o înălţime de 3 metri în cap, fracturându-şi baza craniului. În faţa tatălui său, a fratelui şi a publicului, a murit pe scena existenţei, ca un ostaş pe câmpul de luptă. L-au plâns, l-au îngropat, şi pentru că foamea nu întreabă, şi pentru că direcţia nu tolerează lipsa unui număr din program orice s-ar întâmpla, în seara zilei de îngropăciune, pe scena încă udă de sângele victimei, cei doi rămaşi au reluat lupta pentru existenţă. Altfel, directorul varieteului le-ar fi anulat contractul. Câtă tragedie într-un local de petrecere!

Întristaţi, Zvetlana, Adi şi oncle Jacques întoarseră capul de la acest duo acrobatic. Era în gestul lor o teamă, frica de o nouă nenorocire. Când au isprăvit, deşi aproape nu au văzut nimic din toată desfăşurarea periculoasă a acrobaţiei, au aplaudat puternic. Semnificaţia acestor aplauze era alta decât răsplata pentru munca lor. În ele era bucuria că nimic nu li s-a întâmplat.

Au mai urmat: un ventrilog german, un negru stepeur, o dizeuză, doi tirolezi, un ansamblu de cinci veritabile franţuzoaice, un imitator al lui Chaplin, o spaniolă costelivă, născută şi crescută la Piteşti, Patt şi Patachon în copie, până când, în fine, „No. 12", anunţat solemn de pianist în picioare, clou-ul programului, îşi făcu apariţia în sunet de tamburină şi de cuţite lovite. Zvetlana tresări. Erau patru bărbaţi şi o femeie, costumaţi căzăceşte. Întorşi cu faţa spre ei, Zvetlana avu o nouă tresărire.

– Adi, e Sonia, e Sonia, Adi, e ea!

Sonia nu văzuse încă nimic şi nici nu simţise bucuria provocată de ea în sufletul Zvetlanei. De multe ori sunt presimţiri care preîntâmpină evenimentele. Sonia n-a avut nici una.

Căzăceasca începu. Unul dintre cei patru bărbaţi ieşi înainte, avântându-se în figurile acestui dans acrobatic, care pretinde înainte de toate o elasticitate şi o supleţe desăvârşite. În cadenţa muzicii, acompaniată de palmele celorlalţi dansatori ruşi şi ale publicului întreg, cazacul, cu o lungă şi adâncă cicatrice în obraz, urma unei săbii germane, deveni o sfârlează uimitoare. Când termină, făcând loc altor doi, sala deveni un vacarm de aplauze. De astă dată figurile erau combinate. Spectacolul era şi mai atrăgător. Au fost şi ei răsplătiţi de aceleaşi ropote de aplauze. A urmat apoi Sonia, încadrată de doi la început şi de toţi patru la sfârşit. Muzica îşi înteţi cadenţa, palmele spectatorilor la fel. Iureşul căzăceştii era o furtună într-o holdă de grâu. Strigătele de „haraşo" şi de „iu-hu-hu", sunetele de tamburine, bătute de palme, de coate, de pulpe, de tocuri şi loviturile lamelor de cuţit înfiripaseră un cor barbar de stepă, plăcut să-l asculţi. Era atâta viaţă în dansul lor, atâta vertiginoasă mişcare, atâta destindere, atâta însufleţire, că îţi făceau impresia unor oameni extrem de fericiţi şi nicidecum a unor nomazi în căutarea pâinii, alungaţi de pe pământul ţării lor. Şi ce era mai de mirare, era vivacitatea extremă a acestui dans popular, în raport cu firea lor contemplativă, visătoare, leneşă. E un mister dumnezeiesc cum poporul acesta mistic îşi manifestă în clipele de răgaz sufletesc odihna trupului. Sclavul unei fatalităţi în sarcina căreia a pus toate greşelile lui, resemnat şi gânditor, cu imaginea ceţoasă a Siberiei înaintea ochilor, pe pământul căreia aşteaptă fără revoltă să fie trimis, ar fi trebuit ca dansurile lui să aibă acea legănare molcomă de flori în bătaia vânturilor, de salcie în mlădierea rece a toamnei.

Când normandul Ruric i-a închegat în stat, le-a hotărât să fie voioşi în viaţă şi credincioşi turcilor. I-a creştinat apoi Vladimir cel Mare, hotărându-le să fie şi cu teamă de Dumnezeu. Nici pe întemeietorul Ruric şi nici pe Vladimir cel Mare nu i-au ascultat. Şi-au ucis împăratul şi s-au înstrăinat de credinţă!

Oncle Jacques întâmpină pe Sonia înainte de a intra în cabină să se dezbrace. Era emisarul Zvetlanei, purtătorul unei bucurii. Întâlnirea celor două femei a fost mai impresionantă decât povestea celor trei acrobaţi. Curgeau lacrimi lungi şi pe un obraz şi pe altul. Izvorâseră şi în ochii lui Adi şi în ochii lui oncle Jacques. Cu amestec de lacrimi şi de plânset, Sonia îşi povesti pribegia. Era povestea dureroasă a tuturor emigranţilor.

În noaptea aceea, Sonia şi-a luat rămas bun de la tovarăşii ei hoinari. A fost o despărţire înduioşătoare, dojenită în tăcere de conştiinţă. „Cine ştie dacă singuri vor mai avea succesul de astăzi?" Altruistă, a stat o clipă să aleagă între viaţa hoinară, nesigură, şi ospitalitatea oferită de Zvetlana şi Adi.

Şi în cumpănă era să cadă mai greu viaţa pribeagă cu balalaica la subţioară şi cu nădejdile de mai bine îngropate decât odihna parazitară, dacă Zvetlana n-ar fi insistat cu toată puterea de convingere a sufletului ei. Când au plecat, mulţimea artistelor şi artiştilor a condus-o până la automobil. Era în ochii lor lumina unei tristeţi alături de lumina unei bucurii. Trişti că se despărţeau de o camaradă bună, ce le-a înveselit întotdeauna cu exuberanţa ei explozivă melancolia visătoare a vieţii lor nestatornice; bucuroşi că aripa fericirii şi-a întins ocrotirea asupra uneia din lumea lor.

Ochii de sticlă ai Pisicii Negre dezgropau şi îngropau încă, din şi în întuneric, silueta galonată de aur a majordomului portar. Onorabilul descendent siluetar al cardinalului de Rohan micşora acum şi mai mult obtuzitatea unghiului de salt. Cu gestul unei mâini întinse ca pentru bună ziua, oncle Jacques îl gratifică cu obişnuita sută de lei în urma căreia defilară nazal stima, consideraţia şi devotamentul portarului, depuse sclavic la picioarele lui oncle Jacques.

În drum spre casa din Batiştei, oncle Jacques îşi filozofa pasiunea:

„Sonia mi-a fost cu adevărat dragă, dar mâine, când în loc de costumul artistic al scenei va îmbrăca rochia de interior a femeilor de condiţie, îmi va mai fi oare dragă?"

Când şi-a încredinţat hainele bonetierei garderobiere şi gândul somnului, răspunsul acestei dilematice întrebări nu se arătase încă.

Adi informă, printr-o scrisoare, pe conu Alecu şi pe coana Ruxanda asupra fericitei coincidenţe ce scosese în calea Zvetlanei pe una din prietenele copilăriei ei. Evenimentul bucură pe conu Alecu; pe coana Ruxanda o puse însă pe gânduri.

– Alecule, gândeşte-te, prezenţa unei femei străine, tânără, frumoasă, poate umbri căminul copiilor. Complicaţiile sentimentale sunt fără scrupule; o femeie îşi stăpâneşte greu pornirile în faţa îndatoririlor!

– *Soyez tranquille, madame, l'âme chimérique de ma famille a sut toujours résister aux séductions latérales!*

„Dragă Adi, aş aduce la Ghimpaţi întreaga Rusie feminină şi pribeagă dacă aş putea şi ar semăna norei mele. Arată-i prietenei Zvetlanei bucuria ce simt, ştiind pe copiii mei ocrotitorii ei.

Toată dragostea mea triunghiului tineresc de la Bucureşti. Alecu."

6.

În plopii din faţa casei, căldura primăvăratică dezgheţase seva, înverzindu-le coaja ruinată de ger. Rănile pe care iarna le-a lăsat pe trunchiul lor, cum lasă lepra întinderi bolnăvicioase pe trupul omenesc, le cicatriza acum soarele primăvăratic şi bura călduroasă a pământului dezgheţat. Pe crengi, nu de mult lumânări îngheţate de ger şi stinse de vânt, începuse să îmbobocească cuibul frunzelor. Iarna era departe acum. Călătorea spre nord, cu pas greoi de vrăjitoare gheboşată, ducându-şi în traistă ultimul vestmânt, zăpada mieilor, fulgi de hermină în zbor apatic printre raze de soare. Primăvara o biruise. Venită de pe coastele mediteraneene, năvălea peste tot. Şi în mersul ei năvalnic inunda pământul, aerul, pomii, viaţa. Aducea verde în crengi şi în iarbă, aur în lumină, argint în faţa apelor, cânt în glasul păsărilor, vrajă în inimi îndrăgostite, zvâcniri în sâni de fecioare, dorinţe în trup de femeie. Venea clocotind, îmbrăcând în caldul ei amorţeala vâscoasă a iernii.

Primăvara pătrunse şi în trupul lui Ali. Tremurase o iarnă întreagă la uşi, torturat de frigul care îi accelerase mişcările lenevite. Iuzuf îl uitase mereu afară, şi de multe ori şi flămând. Acum, în căldura care îi răscolea părul lânos al iernii – pe care şi-l scormonea cu labele ca să-l rărească, nemaitrebuindu-i – se tolănea lenevos, ca şi în alte veri, pe iarba peluzei, galbenă la rădăcină şi verde în spic.

Iuzuf, cu simţul dragostei ucis de-acelaşi cuţit criminal care a răpus şi pântecul cadânei de noapte, pântec cu luciu sidefat, pe întinsul căruia a trăit profund dragostea musulmană, cu resemnarea fanatismului mahomedan – aşa a voit Alah – cu silueta uscată de abstinenţă şi cu cugetul trimis în raiul de pilaf şi de lapte al Coranului, primise năvala primăverii fără bucurie. Lui nu-i aducea nimic, nici cel puţin cât îi adusese lui Ali. Înviorarea naturii pe el îl întristă şi mai mult. Primăvara de afară nu se potrivea cu toamna din pieptul lui. Şi toamna din pieptul lui n-o ştia cât va fi de lungă; ar fi dorit s-o scurteze.

Nicodim, ordonanţa lui Adi, un rus din Basarabia, luat cu intenţia de a face plăcere Zvetlanei, se împrietenise oarecum cu Iuzuf. Dar când acesta băgă de seamă că prietenia lui Nicodim nu e o prietenie adevărată, ci numai un scop de a-i stoarce parale pentru băutură, se izolă din nou în beatitudinea reveriei orientale, hotărând să nu mai aibă nici un prieten, niciodată, decât pe Ali.

Iuzuf era singura notă tristă din veselia primăverii. Oprită să intre în sufletul lui, îngropat de viu în mormântul tăcerii şi al dureroaselor amintiri, înciudată, năvălise vijelios, cu alai de nuntă boierească, în acel al Zvetlanei, al Soniei, al lui Adi. Triunghiul tineresc al conului Alecu, înaripat de primăvară, se avântase în larg spre zările de eden ale fericirii, cu sete de copil bolnav, dorit de apă rece.

Picurul înveninat al durerilor prin care au trecut cele două femei încetase o clipă, fără ca izvorul să le fi secat. Se vindecaseră rănile, dar rămăseseră

cicatricele. Atinse, unele doar de umbra degetelor, rănile se redeschid, sângerarea pătată cu galben reîncepe. Rănile sufletului Zvetlanei nu trebuiau atinse nici de umbra amintirilor. Ale Soniei la fel. Adi ştiuse să ţină cât mai departe această umbră drapată cu negrul nopţii. Literatura rusă îl iniţiase în psihologia slavă. Zvetlana, care era o perfectă reeditare umană a eroinelor lui Tolstoi, i-o infiltrase în simţuri. Ea nu era numai dragostea lui, ci şi bolnavul sufletesc, dăruit îngrijirii lui sufleteşti. Numai aşa ajunsese Zvetlana ca, uitând un întreg lanţ de nenorociri, să se avânte cu trup şi suflet în risipa de bucurii a primăverii. Altfel de mult s-ar fi dăruit morţii, pregătindu-se, chemând-o, aşa cum o chemase şi Boris Godunov, cu revoltă dar şi cu resemnare, cerând sutana de călugăr, vestmântul ţarilor muribunzi.

Era primăvară afară, primăvară era şi înăuntrul casei lui Adi; o primăvară slavă, aromată de trupul Zvetlanei. Afară, în aer, în plopi, în iarbă, în lenevia lui Ali, era primăvara românească având sclipiri argintii de lumină, vânt în plete şi tremur în inimi; înăuntru era primăvara rusă, leneşă, cu melodii de cântec, cu răsărit pe ape şi amurguri de stepă.

Zvetlana şi Sonia izbutiseră să dea interiorului casei o atmosferă slavă. Candele aprinse vegheau în toate camerele, luminând palid chipurile rectilinii şi şterse ale sfinţilor bizantini. În dormitorul lor, zidul răsăritului devenise o catapeteasmă. În sufragerie, samovarul, mare şi rotund ca pântecul unui episcop catolic, trona, murmurând-şi apa fiartă cu vuiet de potop. Ora prânzului întârzia mereu pe drum, a cinei ajungea în noapte. Deşi programul acesta era în contratimp cu orarul activităţii ostăşeşti al lui Adi, acesta a găsit, totuşi, întotdeauna mijlocul să participe la el, fără să trădeze niciodată oboseala unei neobişnuinţe. La prânz, oncle Jacques lipsea permanent; între 1 şi 6 era timpul lui de odihnă. La cină, care de-abia începea la ora 11, era nelipsit între Zvetlana şi Sonia. O iarnă între două primăveri!

Când Zvetlana trecea la pian, visarea slavă împânzea totul. Izvora din degetele ei toată muzica rusă, de la vigurosul Mussorgski, până la anonimul autor al romanţioaselor cânturi haiduceşti de pe Volga şi Don. Şi muzica rusă îţi închide ochii şi te adoarme, ca apoi să te trezească într-o ţară cu turnuri aurite de biserici, cu cânt de heruvimi în aer, cu răscoliri romantice în suflet, cu haiduci ca Stenka, ce-şi îneacă în Volga, la vrerea bandei răzvrătite, prada inimii lui, cu ţari ce se îngroapă călugări şi cu călugări ce-şi leapădă sutana pentru hlamida împărătească. În muzica rusă e vuiet de arme şi murmur de ape, iureş de djighiţi şi plânset de fată, exaltări de eroi şi vaiet de condamnaţi; e cântec de nuntă şi imn de îngropăciuni. Muzica rusă e un întins, nehotărnicit decât de zări, şi între zări e sufletul slav, nehotărnicit decât de moarte.

Venirile lui conu Alecu şi ale coanei Ruxanda la Bucureşti stropeau atmosfera slavă a casei de la şosea cu esenţa tare a arhaicului parfum de culă boierească. O aduceau de la Ghimpaţi, în vorba lor, în hainele lor şi în tabietul

lor întovărăşit de cafeaua turcească şi de apa rece cu dulceaţă de trandafiri. Cu un singur lucru nu se împăca însă coana Ruxanda: orele de masă ale copiilor.

– Mâncaţi târziu şi prea mult, copii. O să vă îmbolnăviţi de stomac!

Conu Alecu se aşeza la masă cu aceeaşi părere ca a coanei Ruxanda: „mâncaţi târziu şi prea mult, copii", dar se scula întotdeauna cu alta: „sfinte sunt mesele ruseşti, domnilor". Când rămâneau şi pe noapte, locotenenţa preşedinţiei trecea în mâinile lui oncle Jacques, care nu admitea nici o evadare – nici chiar pe-a coanei Ruxanda – înainte de ultimul cântec al cocoşului. Neobişnuită, coana Ruxanda ajungea la Ghimpaţi cu dureri de cap, strângeri de inimă şi arsuri pe gât, afurisind pe oncle Jacques, care nu-i dădea pace până n-o făcea să bea un păhărel de zubrovcă.

– Oribilă băutură, Alecule. O picătură doar am gustat şi mă simt bolnavă!

Era mai mult o autosugestie de îmbolnăvire, urmată de toată ştiinţa terapeutică şi farmacologică a coanei Ruxanda. Îşi administra singură valeriană diluată, bicarbonat avalat în sifon şi comprese pe inimă. Aceasta, două-trei zile, până când îi pierea ideea ipohondră de suferindă.

Conu Alecu, în contrazicere de aprecieri cu coana Ruxanda asupra miraculoasei băuturi cu narcotic de iarbă caucaziană, se întorcea la Ghimpaţi şi cu o rezervă pusă de Adi cu precauţie printre sticlele de colonie din geamantan. Dar într-o bună zi, naivitatea lui moş Pavel l-a demascat. Întors de la Bucureşti, plecă imediat pe ogoare. Căzu în sarcina lui moş Pavel să degarnisească geamantanul de lucruri. Dând de sticla pântecoasă de zubrovcă, o ridică în dreptul ochilor, o privi îndelung, o duse în baie şi o aşeză la rând cu toate sticlele de colonie şi de apă de gură: „Şi-a luat boieru' parfum nou". Când coana Ruxanda intră în sala de baie, pentru botezul zilnic, ochiul ei care vede toate văzu şi sticla de zubrovcă pe etajera de cristal, aşezată la loc de onoare în mijlocul celorlalte, ce conţineau utilităţile inerente ieşirii la baie.

– Bravo, Alecule! – a zis atunci, şi când a sosit de pe câmp l-a felicitat pentru achiziţia făcută.

– Bravo, Alecule! Te felicit pentru noua gargară.

– ...?

– Fără semnul mirării, Alecule!

– *J'attache bien du prix a vous comprendre, madame, mais...*

De mână, ca doi copii înţeleşi să atace dulapul cu dulceaţă, intrară în baie, unde arătătorul drept al coanei Ruxanda se ridică acuzator asupra corpului delict. Conu Alecu bufni în râs:

– Mi-ai făcut-o, moş Pavel!

– Ţi-o faci singur, Alecule. Parcă te văd c-ai să-ncepi iar cu Karlsbad-ul şi cu Vichy-ul.

Bucureştenii familiei făcură mult haz de păţania lui conu Alecu. Oncle Jacques demonstră cu vervă triunghiului tineresc beneficiile vieţii dejugate de

tutela conjugală. Îşi termină peroraţia cu o uşoară şi străvezie aluzie la căsătoria sa nenorocită: „a quelques chose malheur est bon".

Victima lui moş Pavel deveni în viitor mai prudentă. Atenţiile lui Adi, în ceea ce priveşte „straşnicul lichid" ce şi-l procura din Basarabia printr-un evreu, le supraveghea acum mai vigilent, cu complicitatea lui moş Pavel.

– Las-o-n grija mea, boierule, că nici firul de praf n-o mai găseşte!

*
* *

Între Ghimpaţi şi casa de la şosea a Şuerilor, fericirea îşi legase un trainic drum. Când triunghiul se plictisea cu viaţa zgomotoasă a Capitalei, cu lenevia lui Ali şi cu adâncirea lui Iuzuf în versetele Coranului, pleca la Ghimpaţi, să respire aerul de la ţară curat. În odihna patriarhalei linişti de casă boierească, cu grădină de flori în faţă, şi cu parc secular în spate, plămânii lor obosiţi se umpleau de o nouă viaţă. Feriţi de praf, de fum şi de oameni, odihna de la Ghimpaţi era odihnă de sanatoriu în creştet de munţi. Ea le pătrundea în vine, regeneratoare ca o transfuzie de sânge sănătos, redând trupurilor lor mişcarea vioaie şi destinderea amplă ale nudurilor de copii, crescuţi pe nisipul mării. Seara, amurgirea violacee a parcului le trimitea în plămâni aerul răcoros, purificat de clorofila frunzelor, înviorându-le pieptul cu o respiraţie profundă, voluminoasă. Ospătaţi româneşte de coana Ruxanda, cu pui fripţi în jăratec şi unşi cu unt proaspăt, cu sărmăluţe din carne de purcel şi cu şorici fraged, cu mămăliguţă pripită, cu brânzeturi proaspete, cu budinci de griş, cu cozonaci moldoveneşti şi cu vin de Dealu Mare, stomacurile lor primeau o nutriţie variată, alta decât a zacuştelor şi a zubrovcilor, supunându-se astfel prescripţiei medicale, care impune organismelor variaţii în funcţie şi în nutriţie.

Şi când binefacerile patriarhalei linişti de la curtea din Ghimpaţi îi săturau, plecau, în regretul bătrânilor, la Bucureşti, ca să reintre în viaţa de acolo, viaţă cu mii de braţe întinse spre inimile lor tinere.

Cu conu Alecu şi coana Ruxanda, lucrurile nu se petreceau la fel. Ei n-ar fi părăsit Ghimpaţii pentru nimic în lume, dacă copiii ar fi fost veşnic cu ei. Acest lucru nu se putea însă. Când dorul le străbătea pieptul şi când dragostea de părinte îi adâncea în melancolia singurătăţii, plecau la Bucureşti să-şi vadă copiii. Între ei, îmbâcseala Bucureştiului şi repulsia pentru el n-o mai simţeau. După ce se asigurau de buna lor sănătate, de voioşia firii şi de nevoile gospodăreşti, cărora le făceau faţă cu produsele de la Ghimpaţi, se reîntorceau la ţară, bucuroşi de recâştigul căminului liniştit, cu miros de mobilă veche şi de trecut.

*
* *

Dintr-un colţ întunecos fericirea bătrânilor şi a copiilor era pândită de un ochi răzbunător. Volodia Madov, cu inima plină de ură, trecuse Nistrul. Setea de răzbunare îi ardea buzele şi obrajii cu febră de tific. Tâmplele îi zvâcneau vizibil; toată pulsaţia sângelui se concentrase în ele. În cristalul ochilor, alb până la evadarea Zvetlanei, se încrustaseră fibre roşii: mozaicul ochilor de criminal. Stătea ascuns şi urzea. Urzea cu răbdare pieirea Zvetlanei. Voia pieirea ei, dar era laş. Un altul i-ar fi ieşit în drum, i-ar fi descărcat glonţul ucigaş, şi-ar fi întors ţeava spre tâmplele lui şi-ar fi tras, terminând criminal şi eroic o dragoste care nu putea avea alt sfârşit decât moartea. El nu era zămislit din aluatul eroilor criminali. La viaţa lui, deşi nimic nu o mai putea ferici, nu voia să renunţe. Nu putea. Simţea că laşitatea, care îi ridicase de atâtea ori pumnul vânjos asupra victimelor care nu se puteau apăra, îi va paraliza braţul când va trebui să se îndrepte spre tâmplele lui. Un dezgust de el însuşi îl prinse. Devenise totul, puternic, cu drepturi de viaţă şi de moarte asupra oricărui îl mânau capriciile, dar era un nimic, un neputincios. Linia directoare a acţiunilor lui n-a fost niciodată curajul. A urzit în ascuns şi a ieşit la iveală când forţa maselor răzvrătite nu mai putea fi biruită. A împrăştiat moartea, asigurându-şi viaţa lui. Nimic eroic în drumul bătut! Revoluţionarii apusului, doctrinarii şi practicanţii doctrinelor au fost dârji şi expuşi în faţa pericolelor, a baricadelor. Sângerosului Marat nu i-a fost niciodată teamă de viaţa lui. El, un bicisnic. Rolul la care îl ridicase revoluţia rusă nu era un drept al contribuţiei aduse. Locul ce-l deţinea era un rapt. Viziunea cuţitului, înfipt de Charlotte Corday în pieptul lui Marat, era o viziune a coşmarului lui de toate nopţile. Trăia sub teama morţii pe care o împrăştiase pe toate cărările. Pe lângă eroica rezistenţă a Zvetlanei, dârză în faţa tuturor pericolelor ce mânia lui putea dezlănţui, el era o umbră de tuberculos, ce se anina de toate razele soarelui ca să-i dea viaţă. Ruşinat de el însuşi, se gândea să renunţe. Şi când ideea renunţării prindea câmp în sufletul lui, din adâncuri răscolite de ură ţâşnea strigătul răzbunării: „Mergi înainte. Prin noroi, prin laşitate, prin crimă, spală-ţi dragostea jignită. Nu uita că ţi-a ridicat cea mai deplină fericire omenească, iubirea. Nu uita că nu mai poţi iubi. A omorât în tine sămânţa vieţii". Trezit de strigătul laşităţii, revenea. Lucra mai departe în scopul dorit. Împărţea bani şi câştiga adepţi. Sub ordinele lui acţiona toată reţeaua de spioni.

Cu bani, sufletul lui Nicodim căzu. Avea cu ce bea acum. „Buni sunt oamenii ăştia: ruşi de-ai mei". Prietenia cu Iuzuf nu-i mai trebuia. Acum avea bani mulţi. „Rămâi cu şalvarii tăi, turcule!"

Într-o zi, binefăcătorii lui i-au cerut un serviciu:

– Un lucru de nimic, Nicodime. Ia, nişte hârtii. Toată treaba e să le-ascunzi bine, bine de tot, în odaia stăpânei tale. În coşul sobei, dacă se poate. Acum e vară, nu e foc. Pe urmă taci, taci, taci, orice s-ar întâmpla. Nu ne ştii, nu te ştim, nu spui nimic!

– Atât?

– Atât, Nicodime!

Târgul încheiat, mai băură un pahar. Apoi se despărţiră.

7.

În procesele de conştiinţă, omul de nobilă creaţie se prezintă singur. Se apără şi se acuză, se achită sau se condamnă. Dezbaterile au loc noaptea şi decurg sincer. Greşelile de conştiinţă îi sunt faptele; acuzarea, severă, neindulgentă, îi aplică articolele codului moral; apărarea motivează plauzibil în sprijinul faptelor; achitarea îl redă liniştii psihice; şi condamnarea îi impune aplicarea sentinţei dată de el însuşi, în faţa căreia se supune.

Pe Adi, de la un timp, nopţile îl hărţuiau într-un astfel de proces. În sufletul lui deschisese o poartă de afecţiune sentimentală Soniei şi, pe portiţa deschisă, Sonia îşi furişă întâia solie a dragostei, tulburarea ochilor, răsuflul adânc al pieptului şi înţelesul mut, fără de vinovăţia destăinuirilor. Sonia nu era vinovată! El?... Încercase dintr-un început să scape împăienjenişului ce-i cuprindea tot mai vârtos sufletul şi trupul, dar nu izbutise. Ameţit de un vârtej fluid, taifunul vaporos al iubirilor neîngăduite sacrifica reveriei apatice orele de dezmierd datorate Zvetlanei. În clipele când altădată pe Zvetlana n-o acoperea decât trupul lui încordat de muşchi, când în furca sânilor ei îşi îngropa buzele arzânde, sorbind nectarul afrodisiac al beţiei de trup, şi când degetele lui fugare îi palpau nervos pulpele lungi, braţe mai lungi decât braţele ei adevărate, acum, lâncezit de neliniştea ce-i strecura în suflet prezenţa Soniei, somnola apatic, departe de Zvetlana, deşi era lângă ea. Somnola sub povara unei grele întrebări: „A intrat oare în mine saturaţia de Zvetlana, de vrea să-şi facă loc alteia acum? A secătuit tot feminismul Zvetlanei şi numai feminismul ei m-a legat de dânsa?... Nu! De Zvetlana mă leagă şi acum toate coardele sufletului, toate înlănţuirile trupului. Zvetlana e un izvor nesecat, cu apă veşnic împrospătată. Nu este o saturaţie. Apariţia Soniei nu mă ispiteşte decât la o rătăcire, la o efemeră înstrăinare de trup. Atât!"

Dejunurile în trei, atât de vesele înainte, erau un supliciu acum. Verva lui Adi dispăruse. Privirea Soniei era în farfurii, a Zvetlanei colinda prin colţuri, la icoane. Pătru amuţise. Nu mai punea pe nimeni la curent cu detaliile ciocnirilor de automobile de pe şosea. Seara, când oncle Jacques aducea însu-

fleţirea cotidiană, triunghiul tineresc participa mai mult forţat decât din convingere. Râs şi zâmbet natural nu erau decât în obrajii lui; pe-ai celorlalţi, râs şi zâmbet actoricesc.

În drum spre Batiştei, la ore mai puţin târzii acum, oncle Jacques căuta să pătrundă misterul. Nu ştia ce este, nu voia să condamne pe nimeni, deoarece, din cele ce vedea el, vina nu se desprindea din nici o parte. Toţi trei tăceau şi în tăcerea lor era tristeţea ce rămâne în case după înmormântări.

A încercat să iscodească cauza:

– Adi, ce e cu voi? Apasă ceva în casa asta!

– Nimic, oncle Jacques. Trece un nor prin faţa soarelui, atât. Norul trece şi soarele rămâne!

– Ai putea să fii mai deschis faţă de unchiul tău!

– Am fost poate mai mult decât trebuie, oncle Jacques.

– Adi, în casa asta e o femeie mai mult!

– Nu insista şi nu acuza în vânt, oncle Jacques.

Şi oncle Jacques nu mai insistă.

Durerea Zvetlanei o simţea şi îi strângea inima. Chipul ei răsfrângea o teamă pe care n-o putea ascunde, oricât mândria ei de femeie se încerca s-o înăbuşe. Era teama unei prăbuşiri, teama unei rândunele obosite, deasupra oceanului fără de catarguri.

Faţă de Sonia nu-şi schimbase cu nimic atitudinea. Avea aceeaşi afecţiune, care, fără să simtă, biciuia cumplit conştiinţa bunei ei prietene. Şi Sonia, târâtă peste hotarul ce nu-i era îngăduit să-l treacă de un sentiment cu larg ecou în sufletul ei slav, simţindu-se vinovată, dorea cinstit să plece, să reia urma pierdută a foştilor ei camarazi. Dorea şi ea, dorea şi Adi, dar nu puteau să se decidă pentru acest lucru, nici unul şi nici altul.

Tristeţea de la Bucureşti, conu Alecu a dus-o şi la Ghimpaţi:

– Ruxanda, cu copiii noştri se petrece ceva. E o atmosferă grea în casă, îşi vorbesc rar, îşi răspund scurt, sunt trişti, melancolici... nu ştiu ce să cred!

– I-ai întrebat, s-a ivit vreo neînţelegere, vreo nepotrivire, ce e?

– I-am întrebat, şi pe unul şi pe altul, şi amândoi mi-au răspuns la fel: „Nu e nimic, nu e nimic".

Coana Ruxanda, cu primul tren plecă la Bucureşti, dar Bucureştii n-au lămurit-o cu nimic. Sonia, spre care gândul ei se îndreptase, nu putea fi cauza. Zvetlana era cu ea tot atât de afectuoasă ca şi înainte.

– Ce e, copii? îi întreba coana Ruxanda, cu pluralul, deşi se adresa fiecăruia în parte.

– Nimic, mamă, nimic. Şi dumneata, şi tata, ce e neliniştea asta? Cine v-a inspirat-o?

Erau asigurări slabe pentru simţul unei femei.

De la Zvetlana primi acelaşi răspuns: „Nimic, mamă, nimic". Cu nimic s-a întors şi ea la Ghimpaţi, nelămurind cu nimic mai mult pe conu Alecu.

Noapte cu noapte, procesul de conştiinţă în faţa căruia Adi se trimisese singur îşi prelungea dezbaterile până în zori, fără să se apropie câtuşi de puţin de sentinţa inevitabilă. Se ridicau acuzările şi apărările succesiv, doborându-se unele pe altele într-o luptă surdă, fără de sfârşit.

Dar într-o zi, nu într-o noapte, sentinţa veni ca un trăsnet. Erau toţi trei în salonaşul Zvetlanei. Adi urmărea ziarele care apar spre seară, Zvetlana broda, Sonia citea un roman de André Maurois. Zvetlana ieşi în căutarea unui fir de coton. Adi, în lipsa ei, pe care o credea de o mai lungă durată, îmbrăţişă pe Sonia. Era prima apropiere de trupul pribegei. Când Zvetlana apăru în uşă, descleştarea braţelor vinovate nu se isprăvise. A privit lung, fără nici o surprindere, fără nici o revoltă, şi s-a retras. Soniei, în clipa aceea, conştiinţa trezită i-a arătat cu mii de degete josnicia în care a târât-o un imbold trupesc. S-a sculat şi a ieşit pe uşa opusă celei pe care s-a retras Zvetlana. Aiurit, Adi se plantase în mijlocul salonaşului, cu capul plecat, oprit parcă pe buza unei genune, în fundul căreia privea un mormânt. Zvetlana reintră. Avea ochii în lacrimi şi pe obraji dâre de lacrimi.

– Adi, poate că trebuie să plec?...

– Nu! – fu strigătul lui Adi, trezit de pe buza genunei. În clipa aceea Sonia reintră şi ea, îmbrăcată de drum.

– Nu! repetă încă o dată Adi, cu pieptul plin, cu inima toată. Va pleca ea!

Cu ochii în jos, buzele Soniei tremurară ultimele cuvinte rostite în casa binefăcătorilor ei:

– Zvetlana, nu am fost demnă de bunătatea ta: iartă-mă înainte de a pleca!

Senină, Zvetlana i-a adus ultima mângâiere:

– Nu s-a întâmplat nimic, Sonia!

Ultimul strigăt al Zvetlanei de a o opri, când Sonia s-a suit în maşină, Adi i-l înăbuşi cu un sărut lung, fără de sfârşit.

*

* *

După furtună soarele e mai luminos, atmosfera spălată de ploaie mai clară, respiraţia mai adâncă. Dacă furtuna a bântuit în suflete, după ce trece sufletele purificate se înviorează de o viaţă nouă, se leapădă de lestul amintirilor tulburătoare şi se prind din nou în vâltoarea dragostei.

În casa de la şosea a Şuerilor, nimic nu mai reamintea existenţa vremelnică a Soniei. A plecat, ducând cu ea şi umbra şi amintirea ei. Din trupul lui Adi pierise fără de urmă; în inima lui nu pătrunsese. Din gândul Zvetlanei, s-a risipit ca o pleavă în bătaia vântului. Rămaşi singuri, singuri doar cu

dragostea lor reaprinsă şi mai puternic după mocneala unei rătăciri, Adi şi Zvetlana nu mai găseau timp destul pentru iubirea lor; în cele 24 de ore ale zilei cosmice se izolară într-o nouă lună de miere, departe de tot ce era mişcare, convenţie, viaţă publică. Casa de la şosea redeveni cetăţuia dragostei lor. Baricadaţi în ea, ca-ntr-o Bastilie a iubirii, asediul oraşului cu miile lui de ispitiri nu putea pătrunde, nu-i putea scoate. Peste baricada porţilor păzite de Iuzuf şi de Ali, nu puteau trece decât jovialitatea lui oncle Jacques şi dragostea părintească a conului Alecu şi-a coanei Ruxanda. Atât! Pentru restul lumii porţile erau zid chinezesc.

Afară de câteva popasuri scurte la Ghimpaţi, Adi şi Zvetlana petrecură căldurile verii la Bucureşti. Golit de lume şi amorţit în zăduful căldurii, Bucureştiul îşi purta martiric calvarul aşezării sale geografice. Iulie şi august îi ucideau viaţa, reducându-i-o numai la clopotul tramvaiului şi la mult consumatul „rahat cu apă rece", strigat pe la toate colţurile de stradă. Noaptea, se dezmorţea însă, pentru câteva ore, redeşteptând viaţa periferiei. *Steluţa* lui Alecsandri şi *Plopii fără soţ* ai lui Eminescu, cântaţi de lăutari răguşiţi de un rău incurabil, aprindeau în cârciumi amorurile mahalalelor, dezlănţuindu-le în certuri, bătăi şi înjunghieri. Sunt etape prin care iubirea periferică trebuie să treacă. O cuceresc prin certuri, îi alimentează focul cu bătaie şi o răzbună cu cuţitul; toate cu acelaşi epilog informativ, ironizat de rubrica „Întâmplări din Capitală" a *Universului.*

Prin Bucureştiul acesta părăsit, amorţit, cu palpitări de viaţă numai în noapte şi numai în centura mahalalelor, Zvetlana şi Adi, evadaţi din cetăţuia iubirii, hoinăreau în întârziate plimbări amoroase. Nici oncle Jacques, pilotul vieţii bucureştene, nu era cu ei. Plecase să-şi prăjească pe plaja Mamaiei sexagenara nuditate.

Potolit focul dragostei reînviate, potolit şi zăduful Bucureştiului părăsit, o dată cu lumea întoarsă de la munte şi de la mare, Zvetlana şi Adi ieşiră din greva vieţii mondene. Zidul chinezesc pe care străjuia tristeţea lui Iuzuf se prăbuşi. Zvetlana, apărută din nou în lume, reexcită interesul public. Era prea frumoasă, prea impunătoare şi prea cunoscută sub numele de Şuer, egida celei mai curate obârşii de familie boierească, astfel că publicul nostru monden, înclinat spre cenzura intimă a componenţilor lui, să nu pună în discuţie până şi cel mai mic gest al acestei femei. Şi ceea ce o ridica şi mai sus în prestigiul societăţii era nimbul eroismului ei sentimental. Lupta dintre voinţa lui Madov, care dorise trupul ei în spasmele dragostei şi nu ale fricii, şi dârza ei rezistenţă, care nu voia să culce în patul acestui despot roşu şi inima lângă trupul pe care i-l putea fura, au dat Zvetlanei o aureolă de celebritate feminină. Nu dorise şi nici n-ar fi fost de dorit marca unei celebrităţi, pe preţul sacrificiilor la care se hotărâse Zvetlana, dar obţinută această marcă, multe femei i-o invidiau.

Să rişti înecul în adâncul unui fluviu şi ţinta unui glonţ ucigaş; sau să pleci în lume hotărâtă să suferi, numai şi numai ca să-ţi aperi trupul de pângărirea aceluia ce nu-l poţi iubi, în mentalitatea postbelică era nebunie curată. Ca un episod de ecran, ca un capitol de roman senzaţional, mergea; ecranul şi literatura îşi pot permite astfel de licenţe. Ca o conduită de femeie, în zilele anilor de după război, când nu numai că nu-şi apără trupul, dar nu ştiu ce să mai facă ca să şi-l expună, conduita Zvetlanei era un dezacord al vremii. Ea plăcea însă, deoarece eroica ei atitudine se răsfrângea şi asupra celorlalte femei. Prin înrudirea de sex, le acorda şi lor un titlu de mândrie.

În jurul Zvetlanei bărbaţii erau stol. Câteva minute acordate, câteva cuvinte schimbate umpleau un orgoliu, satisfăceau o ambiţie. Şi cum fiecare pădure îşi are vreascurile ei, îşi avea şi lumea mondenă pe ale sale. Elementul *vreasc* al acestei lumi era pleiada de tineri, asupra cărora auspiciile educaţiei părinteşti nu au vegheat deloc. În smoking-uri şi în fracuri de la o vârstă când altădată se păstrau încă şosetele şi bluza de marinar, otrăviţi de cocktail-uri, îngălbeniţi de prizat şi murdăriţi pentru totdeauna de fapte pentru cre au fost create casele de corecţie, tinerii aceştia, înţelegând că pornografia e spirit şi că indecenţa e un fel de a fi aparte, îndrăznesc în atitudini şi în conversaţii revoltător. Şi tagma vreascurilor îşi umflă numărul mereu, deoarece mediul îi e prielnic.

În faţa Zvetlanei însă, îndrăzneala lor pierea ruşinos de la primele cuvinte. Pierea cauterizată de o singură privire, de un singur gest.

La teatre, la concerte, apariţia Zvetlanei producea murmur. Privirea spectatorului se împărţea între scenă şi loja ei. În lumina antractelor, face-à-main-urile se ridicau scrutătoare, binoclurile o apropiau ochilor curioşi. Era ţinta unică a sutelor de priviri, în faţa cărora totul era natural, nimic afectat.

Femeie ca toate femeile, Zvetlana avea duşmani şi prieteni. O duşmăneau egoismul şi gelozia feminină şi o îndrăgea francheţea sufletelor drepte. O mai duşmănea însă şi ura de moarte a comisarului Madov.

8.

Toamna din pieptul lui Iuzuf se întâlni iarăşi cu toamna de afară. Galbenul pal al sfârşitului de vară începuse să pătrundă în frunze, în flori, în iarbă, sub infiltrarea căruia frunzele, florile şi iarba prindeau paloarea obrajilor galbeni ai suferinzilor de icter.

Legate slab de crengi, frunzele îngălbenite se desprindeau la cea mai uşoară legănare de ramuri. Desprinse, intrau în agonie. Rătăceau prin aer o clipă, în zbor de pasăre lovită în aripi, apoi cădeau, dăruindu-se pământului pentru hrana lui.

Cine n-a văzut o frunză galbenă, care, desprinzându-se toamna de pe creangă, pluteşte o vreme în aer şi apoi cade? Toţi! Nu toţi, însă, privesc acest sfârşit de viaţă, cu aceeaşi stare sufletească. Unora nu le spune nimic; altora le smulge o singură constatare: „a venit toamna" – atât. Unii se înduioşează în faţa zborului apatic al frunzei; alţii, indiferenţi, privesc evenimentul fără nici un ecou în suflet. O cădere de frunză e de multe ori un cântec, o romanţă, în lira unui poet; aceeaşi cădere e o revoltă vulgară în glasul unui măturător. În bătaia vântului, rătăcirea unei frunze desprinse de toamnă e pentru unii mersul nesigur al unui beţiv; e pentru alţii o pribegie de fată, copil al nenorocului. În sufletul Zvetlanei, o cădere de frunză înfiripa o poveste tristă, un apus de viaţă, o umbră de cruce. Un alt răsunet nu putea avea în sufletul ei slav, visător, sensibil la toate vibraţiile tristeţii. Cu capul sprijinit în tipsia mâinilor şi încadrat în pervazul ferestrelor deschise spre peluză, Zvetlana visa cu ochii deschişi, visa în toamnă. Plopii îşi scuturau frunzele; frunzele, după o plutire bolnavă în aer, cădeau pe pământ, scuturându-se de viaţă. Printre frunzele căzătoare, Zvetlana privea în toamnă. Privea o pribegie de fată... o fugă de prietenă cu ochii plânşi... un trup vândut pentru o pâine... Sonia! Atât vedea înaintea ochilor: Sonia, într-un decor de toamnă, sub ploaia de frunze galbene, rătăcite de vânt în agonia morţii. Sonia!... Un naufragiu pe mare, fără nici o speranţă de ajutor.

Viziunea Soniei, adusă de toamnă, îi risipi liniştea. Adi, ca să-i arate că o iubeşte numai pe ea, a alungat-o, redeschizându-i drumul pribegiei, după ce el însuşi i-l stăvilise la ruga ei. Au salvat-o, ea şi cu Adi – o salvare de-o clipă –, ca apoi, pentru ea, Adi s-o alunge. Faptul că nu are nici o parte de vină în nenorocirea din urmă a Soniei n-o dezlega cu nimic. Gândul că prin ea a recăzut o dobora.

Când Adi s-a întors acasă de la cazarmă, după primul sărut, Zvetlana i-a destăinuit apariţia Soniei adusă de toamnă, apariţie cu care s-a încărcat conştiinţa ei.

– Zvetlana, la ce mai scormoneşti în cenuşa unui foc stins, la ce mai râcâi lespedea unui mormânt, acoperită de vreme, ca să citeşti apoi un nume care te îndurerează? Sonia a fost; Sonia nu mai este. Sonia n-a fost între noi niciodată. Uit-o. Te rog, din adâncul dragostei noastre, uit-o!

– Toamna mi-a adus-o, Adi, toamna cu căderea frunzelor purtate de vânt în zvârcolirea morţii. Adi, tu ai greşit. Vrând să fii prea bun cu mine, ai fost prea rău cu ea.

– Zvetlana...

– Ascultă-mă o clipă, Adi. Nu trebuie să loveşti în dragostea unei femei, ca o mărturie de fidelitate pentru alta. O dragoste nouă se înlătură, nu se calcă pe ea.

– Dar n-a fost nici o dragoste, Zvetlana!

– De unde ştii tu ce a fost în sufletul ei? Nu uita, Adi, că Sonia e o rusoaică şi că sufletul de rusoaică nu-l cunosc îndeajuns nici romancierii ruşi. Ştiu, în inima ta nu a fost, altfel nu aş mai fi eu aici, dar nu e greu să-ţi închipui că, poate, ai fost tu în inima ei. Şi aceasta tot dragoste se cheamă. Tu ce-ai făcut când ea ţi-a deschis inima? Lângă mine, i-ai deschis uşa şi i-ai arătat poarta. Ai jignit-o şi ai îmbrâncit-o în stradă, redând-o pribegiei, pe ea, fără ţară, fără pâine. Priveam pe fereastră, Adi, cum se desprind frunzele şi cad. Câtă asemănare între ele şi Sonia! În desprinderea lor de pe ramuri, alungarea Soniei; în plutirea lor rătăcitoare, pribegia ei; în căderea lor de sfârşit de viaţă, sfârşitul Soniei, şi poate şi al meu, Adi.

– Zvetlana, pentru numele lui Dumnezeu, ce sunt gândurile astea? Nu înţeleg cum îţi place să te dai singură osândei lor. Iscodeşti toate nenorocirile lumii, ca să le încarci în spinarea ta. Dezgropi morţii, ca să te persecute umbra lor. Ce este asta, Zvetlana?

Şi toamna se lăsa tot mai tristă, pustiind pomii, cernind frunzele. Sufletul Zvetlanei, risipit o vreme în bucurii, se adunase sub povara unui gând trist, a unei presimţiri dureroase. De unde a venit? Când a venit? Nimeni nu ştie, nici ea. Un singur lucru a putut constata Adi: natura îi modula sufletul, în raport cu manifestările ei. Când era afară primăvară cu înverziri dorite, cu flori şi cânt de păsări înveselite de soare, era primăvară şi în sufletul ei; când toamna alunga cocorii, vântura frunza şi pustia câmpul, era şi în sufletul ei toamnă.

9.

O trăsură cu doi cai slabi şi prost înhămaţi coti de pe şosea în curtea caselor lui Adi. Pe capră era un soldat cu şapcă şi livrea de vizitiu, confecţionate din dril cazon pe o altă măsură decât a aceluia ce mâna caii slăbănogi. În fundul trăsurii, un maior, grav, cu o geantă de piele în mână, având alături un civil cu mustăţi arcuite, unse, şi cu ochi ageri de poliţist.

Era întâia dimineaţă de noiembrie. Locotenentul Şuer lipsea, fiind la cazarmă. Zvetlana, rumenită proaspăt de baia luată, citea în salonaşul ei romanul lui Henry Bordeaux: *„La peur de vivre"*.

Iuzuf le ieşi oaspeţilor înainte, în faţa scărilor de granit, salutându-i islamic, cu mâna la frunte.

– Sunt acasă stăpânii? întrebă autoritar maiorul.

– Doar cuconiţa, domnule maior, domnu' locotenent e la cazarmă.

Sunară. Pătru le deschise uşa, întrebându-i cu cine doresc să vorbească.

– Cu domnul locotenent, şi în lipsă, cu doamna!

– Poftiţi, aşteptaţi aici, vă rog; mă duc să anunţ pe cuconiţa!

Cei doi musafiri matinali îşi plimbară privirile prin încăpere. O admirau. Maiorul, cu simţul omului de gust, civilul cu surprinderea burghezului, intrat într-o casă aristocratică. Pătru reapăru, aducându-le la cunoştinţă invitaţia stăpânei sale de a pofti în salon. Acolo, se găsiră în faţa Zvetlanei, care, într-o românească destul de stricată, îi invită să ia loc. Maiorul, înainte de a răspunde gentileţii amfitrioanei, se prezentă într-o franţuzească curentă, adăugând numele şi competenţa: Comisar regal. Calitatea oficială nu a surprins-o deloc pe Zvetlana, spre nedumerirea maiorului, care credea că enunţul titlului ce are va cădea ca un trăsnet, aducând paliditâţi şi leşinuri.

Un moment, Zvetlana aşteptă prezentarea celui de-al doilea vizitator, dar înţelese imediat, după atitudinea stângace pe care o avea, că e un personaj de secundară importanţă, neobişnuit cu prezentările de rigoare.

Împlinită convenţia, firul fondului începu:

– Probabil că domnul maior doreşte să vorbească cu soţul meu?

– Doamnă, şi de e prezent soţul dumneavoastră, şi de nu e, trebuie să îndeplinesc o însărcinare cam neplăcută.

– Vă rog.

– O percheziţie!

– O percheziţie?... Privitoare la cine şi la ce? Bănuiţi vreuna din slugile casei; au vreun amestec în vreo chestiune pendinte de Justiţie? – întrebă Zvetlana mirată.

– Doamnă, nu pot să vă spun dintr-un început, din două motive: întâi, pentru că profesia mea mă opreşte să divulg scopul, aceasta dintr-o tactică profesională; şi în al doilea rând, pentru că înţeleg să am faţă de dumneavoastră toate menajamentele posibile.

– Faţă de mine, domnule maior?

Precizarea cerută de Zvetlana încurcă puţin pe comisarul regal, care se străduia să-şi îndeplinească însărcinarea în forma cea mai civilizată posibilă. În faţa tăcerii, Zvetlana reluă conversaţia:

– Să telefonez soţului meu să vină, domnule maior. Având în vedere atenţia ce aţi arătat pentru menajamente, cred că veţi avea bunăvoinţa să aşteptaţi doar câteva minute. Îi trimit maşina.

Ieşind, civilul, care era un agent iscusit de siguranţă, opină maiorului că nu trebuia lăsată să iasă singură.

– Ori nu e vinovată şi atunci atitudinea ei nu mă mai surprinde, îi răspunse maiorul încet, ori e vinovată, şi atunci vom avea de a face cu o spioană din cele mai rafinate!

Comisarul regal, un cunoscător nu numai al legilor juridice, ci şi al literaturii profesionale, sună în minte adunarea tuturor spioanelor celebre, spre a găsi o asemănare între Zvetlana şi una din ele, în caz de vinovăţie. Două

trecură pe planul întâi: *Irma Staub,* din *„La vierge rouge du Kremlin"*, şi *Freya Talberg,* spioana lui *Blasco Ibanez,* din romanul *„Mare nostrum"*. Pe Zvetlana o apropie mai mult de cea din urmă. Irma Staub acţiona prin cruzime, agilitate şi viclenie; Freya Talberg prin seducţie, uneltele fiindu-i vastele posibilităţi, datorate frumuseţii distinse a figurii şi liniei corpului, durat după toate regulile arhitecturii anatomice.

Zvetlana se întoarse cu aceeaşi linişte suprinzătoare pentru omul Justiţiei.

– Am vorbit chiar cu soţul meu şi în câteva minute este aici.

– Aştept, doamnă!

Văzând atâta stăpânire de sine, nimic nervos, nimic agitat, voce calmă, nimic trădător în toată atitudinea ei, comisarul regal începu să încline spre nevinovăţie: „De! Cum e un denunţ anonim!..."

Un sfert de oră nu se scursese de la telefonul dat şi locotenentul Alexandru Şuer îşi făcu apariţia în salonul cel mare, unde îi găsi pe câteşitrei, în scurgerea unei aşteptări nu tocmai agreabile. Urmară prezentările regulamentare între cei doi ostaşi. Poliţistul fu tratat cu totală indiferenţă.

Domnule maior, sunt gata pentru orice lămuriri mi-aţi cere.

– Lămuriri, dacă va fi cazul, domnule locotenent. Misiunea mea se rezumă la o percheziţie generală în casa dumneavoastră, pentru care vă rog să-mi puneţi la dispoziţie toate cheile şi să mă urmaţi.

– Le aveţi şi vă urmez, dar n-aş putea să ştiu pentru ce e bănuită casa mea? Sunt un conspirator? Spuneţi-mi ca să pot afla şi eu.

– În faţa probelor, de vor fi, vă voi spune ce sunteţi; de nu vor exista, Justiţia vă va face scuzele ei oficiale.

– Aş fi fost mai încântat să nu fi avut ocazia să le primesc, dar...

– Să procedăm!

– Procedaţi!

Agentul de siguranţă intră în funcţiune. Izolă interiorul şi intrarea slugilor, începând cercetarea camerelor cu o minuţiozitate de poliţist încercat. A început cu dormitorul, desfăcând până şi pernele şi saltelele. Nu a rămas un loc necotrobăit, nimic nerăvăşit. Baia, la fel.

– Domnule, nu ai căutat în apa cazanului!

– Am găsit şi acolo o dată, domnule locotenent, o cutie de metal, ermetic închisă, cu conţinut de acte furate, aşa că să nu vă miraţi dacă m-aş uita şi în cazanul de apă.

Zvetlana, cu ochii sticlind în primele lacrimi, înduioşată, privea răvăşeala din camere ca pe o urmă de conac jefuit în lipsa stăpânilor. Plânsul şi-l stăpânise pe gene; oftările, adânci aspiraţii dureroase, le îngropa între sâni. O durea. Un voal se dase la o parte, dezgropând din adâncimi uitate jaful casei părinteşti din Petrograd. De mult gândul ei nu mai trecuse Nistrul, în ţara

plină de biserici. Adi o hotărnicise cu munţi înalţi, înfipţi în cer, munţi în faţa cărora zarea gândurilor ei se oprise.

Răvăşeau acum biroul lui Adi.

De pe masa lui de lucru, o Zvetlană cu zâmbet în obraji, înveşnicită de fotograf în bucuria primăverii, îl privea cu ochi plini de dragoste; încrezători într-o viaţă fericită. În cadra de argint era Zvetlana aşa cum o dorea el: o lucire de soare uitată pe-o tufă de trandafiri sângeroşi; un râs de copil blond, fugar într-o lunçă de maci, de mărgărit şi de cicoare. Era tăcută Zvetlana din cadră, totuşi buzele ei vibrau o tălmăcire de vis, o destrămare de cântec slav pe unda unei ape adânci. Dar, faţă-n faţă cu Zvetlana din cadra de argint, era Zvetlana întrupărilor reale, o Zvetlană pierdută-n visarea bolnavă a toamnelor triste. Şi în răspântia lor, Adi, cu dor şi avânt pentru primăvăratica Zvetlană din cadra de argint, cu tristeţe de voievod învins, tulburat în suflet şi în inimă pentru Zvetlana toamnă.

Din biroul lui Adi, zavistia trecu în salonaşul Zvetlanei. Printre lucrurile care nu mişcau decât la intervenţia ei, scormonea acum brutalitatea mâinilor de poliţist.

Dintr-o măsuţă birou „seconde empire"– pe flancurile căreia o mână de artist pictase fastul unei recepţii la Saint-Cloud, unde alături de împărăteasa Eugenie şi de prinţesa Mathilde stă frumoasa ambasadoare secretă a diplomaţiei lui Cavour, contesa Verasis Castiglione – fură scoase afară şi cercetate cu de-amănuntul toate scrisorile Zvetlanei. Peste rândurile scrise de Adi doar pentru ea, în scurtele absenţe impuse de viaţa ostăşească, ochiul pătrunzător al comisarului regal se plimba în căutarea vinei atribuite Zvetlanei de un denunţ anonim. Nimic. Nimic pentru poliţie. Dezamăgirea profesională începuse să-i cuprindă. Şi dezamăgirea aceasta îi coboară în ochii celor cercetaţi şi găsiţi nevinovaţi. Comisarul regal începuse chiar să-şi formuleze în minte frazele scuzelor pe care avea să le bâlbâie în faţa Zvetlanei şi a lui Adi, când, mâna poliţistului, strecurată în coşul sobei, scoase un teanc de hârtii. Triumful profesional fu atins. Actele ce o compromiteau pe Zvetlana în cea mai oribilă postură feminină, postura de spioană, au fost găsite. Cercetate fugar de agentul siguranţei, basarabean de origine cu cunoştinţa limbii ruseşti, în conţinutul lor fu constatată vinovăţia Zvetlanei: spionaj. Pronunţat apăsat şi cu dispreţ de către comisarul regal, cuvântul acesta dezlănţui o furtună. Cu mâinile înlănţuite de gâtul lui Adi, Zvetlana striga dement:

– Apără-mă, Adi, nu sunt vinovată, sunt prada unei nelegiuiri!

În faţa strigătului sfâşietor şi a actelor compromiţătoare, Adi stătea încremenit. O stare de prostraţie îl cuprinse. N-o mai auzea, n-o mai vedea. Îi descleştă braţele din jurul gâtului, mecanic, fără inimă, fără suflet şi îi refuză – ca un bolnav îndărătnic în faţa medicamentelor – buzele, pe care şi le ferea de gura ei ca de-un venin.

– Nu pot apăra o spioană! Luaţi-o!

În ziua aceea, Zvetlana a părăsit casa Şuerilor pentru totdeauna şi, în seara aceleiaşi zile, ediţiile speciale ale ziarelor au denunţat-o oprobriului public, vestind arestarea ei.

*

* *

A doua zi, conu Alecu şi coana Ruxanda intrară ca o furtună în casa de la şosea. Speriaţi de cele citite, cu ochii inelaţi de vânătaia chinului, cu răsuflul pieptului oprit şi cu arşiţa sângelui îngheţată, drumul de la Ghimpaţi la Bucureşti, drum de două ore cu trenul, le păru o pribegie de-un veac pe întinsul unui pustiu. Nu credeau c-au să mai ajungă. Îşi simţeau moartea cuibărită-n piept, drămuindu-le viaţa cu minuta. Ajunşi, de-abia mai putură să-şi strige copilul:

– Adi, Adi, unde eşti, Adi?

Strigătul lor, prin liniştea de mausoleu a casei, era strigătul pierdut în deşert. Dezordinea dinăuntru îi înfioră şi mai mult. O luptă parcă se dase. O luptă în care a biruit liniştea, aşezându-se triumfătoare peste tot. Au cercetat odaie cu odaie, până ce l-au găsit în biroul lui, întins pe canapeaua club, legat la cap cu o compresă rece şi străjuit de Pătru, pe hainele căruia căzură primele lacrimi vărsate pentru Zvetlana. Pătru redusese toată drama în liniile simple ale minţii lui: „Au arestat-o pe cuconiţa fiindcă e rusoaică".

În jurul canapelei, maldăr de ziare:

„Senzaţionala arestare a doamnei Zvetlana Şuer"; „O spioană din lumea mare", „Spioana de la Şosea", „În jurul unei arestări senzaţionale" erau titluri de reportaje încolonate pe pagina întâi.

Pe unul din ele, fotografia Zvetlanei ocupa aproape toată pagina. Sus, deasupra capului, ca o coroană de spini, sta scris cu litere groase: „Spioana", iar dedesubtul fotografiei, numele ei, Zvetlana Şuer, dezmoştenit de cuvântul „doamnă". Era una şi aceeaşi fotografie cu Zvetlana din cadra de argint, de pe biroul său.

S-au îmbrăţişat şi s-au stropit cu lacrimile durerii, adusă de trăsnetul fatalităţii. Ochii conului Alecu, care nu cunoscuseră baia lacrimilor – conul Vulpachi netransmiţându-i în moştenirea trupului şi izvorul lor – plângeau acum risipitori, alături de ai coanei Ruxanda. Până la el, Şuerii n-au plâns. Secat le-a fost izvorul în trupul marelui spătar Radu Şuer, secat l-au moştenit şi ei. Înspre bătrâneţea conului Alecu, durerea i-a dat belşug, l-a umplut şi l-a revărsat. Sufletul de piatră al Şuerilor s-a topit în apa lor.

Toţi trei plângeau, numai Zvetlana avea zâmbetul primăverii în obraz. Zâmbet avea şi sub coroana de spini aşezată deasupra capului ei: „Spioana".

Cu mii de glasuri ziarele o strigau tare: „Spioana". Strigătul lor izbea timpanul lui Adi, înmiindu-i ecoul: „Spioana, Spioana, Spioana".

Lovitura primită i-a dat în noapte febra halucinatului, ridicându-i şi durerea şi judecata, care de-abia acum se trezeau în el. Zorile l-au adus în faţa dezastrului, luminându-i biroul şi mintea.

Cu zorile a intrat în odaie şi chipul Zvetlanei, zâmbind de bucuria primăverii. Pornind din cadra de argint, se revărsa asupra lui ca o năvală de lumină, intrată pe o fereastră deschisă în soare. Era tot zâmbet de copil blond, tot lucire de soare, uitată pe-o tufă de trandafiri sângeroşi. Noroiul strigătelor din ziare: „Spioana, Spioana"... n-o atinsese, n-o murdărise. Înainta spre ei cu gând de-mbrăţişare, desfăcându-şi braţele cruce, o cruce pe care dragostea îl răstignise în atâtea nopţi de fericire.

Venise şi oncle Jacques, îngropându-se şi el în tăcere, alături de ceilalţi. În tăcere, gândurile lor se înţelegeau mai bine.

Adi se ridică de pe canapea în capul oaselor. Îşi alungă oblojeala de la cap, cu dispreţ pentru bărbăţia lui insultată; îşi întoarse privirea spre birou; porni spre el. Şovăia. În linişte şi pe parchet, paşii răsunau lugubru. În faţa cadrei de argint îşi sprijini capul în proptelele mâinilor, înfipte în tâmple. Gândea. Pe frunte vinele i se înnodară, în obraji dogoarea sângelui năvăli. Plângea. Nici un geamăt, nici o crispare a feţei nu-i însoţea plânsul. Cum de pe unele stânci de munte picură umezeala, aşa picurau lacrimile din ochii lui, izvoare în granitul feţei.

Luminat de zâmbetul primăvăratic al Zvetlanei, izbucni:

– Nu, Zvetlana nu poate fi vinovată! Oncle Jacques, ai la dispoziţie toată averea mea. Angajează cele mai luminate minţi avocăţeşti. Pune-le mirajul banilor mulţi în faţă şi roagă-i să pătrundă misterul. Zvetlana nu poate fi vinovată. O fatalitate crudă a ridicat pumnalul asupra ei. Nu-l lăsaţi să lovească!

La un semn al lui Adi, Pătru ridică noroiul ziarelor.

– Arde-le!

Le strânse ca pe nişte zdrenţe de holeric, îndepărtându-le cu teamă de piept, ca nu cumva să-l atingă molima lor. În bucătărie le aruncă în sobă, împingându-le cu vătraiul în vâlvătaia focului. Cuprins de flăcări, chipul Zvetlanei, păstrându-şi mereu zâmbetul, se prefăcu în cenuşă. Lui Pătru i se păru că şi din cenuşă zâmbeşte.

Coana Ruxanda deschise o fereastră. Aerul de toamnă, răcoros, năvăli în cameră. Cu el, o fâşie de soare, o umbră de femeie şi un val de amintiri. Umbra de femeie se aşeză lângă Adi. Era rece şi umedă, ca zidurile de puşcărie; neagră ca noaptea în codrii de brazi. Mâinile umbrei îi cuprinse mijlocul, iar buzele se lipiră de fruntea lui, lăsând îngheţul unui sărut.

Valul de amintiri îi şopti în urechi o poveste de dragoste. Începuse basmul pe Nistru, cu o fată frumoasă care îl trecuse înot, într-o noapte... şi-l

sfârşise cu presimţirea unei ispăşiri dureroase, pătrunsă în sufletul unei femei cu chip de Madonă. Când a plecat, umbra de lângă dânsul i-a şoptit ultimele cuvinte: „Nu sunt vinovată!".

– Nu, Zvetlana nu poate fi vinovată! – tresări din nou Adi. Salvaţi-o! Tată, ultimul petec de pământ al Şuerilor să-l vinzi, dacă nevoia salvării ei o va cere. Nebun am fost când am strigat: „luaţi-o", şi nimeni nu a văzut că sunt nebun. Oncle Jacques, pătrunde până la ea şi spune-i că nu-i părăsită. Aprinde-i în suflet lumina speranţei.

Epuizat, se lăsă din nou pe canapea. C-o mână, coana Ruxanda îi mângâia fruntea, cu alta îşi ştergea lacrimile.

Afară amurgea. Peste plopi şi peste Iuzuf, umbra nopţii se lăsa treptat, aruncându-şi zăbranicul.

Cu paşi mărunţi, făcuţi în vârf de picioare, oncle Jacques părăsi biroul lui Adi. Trecând prin camerele pustii de viaţă, inima i se strânse cum ţi se strânge când intri singur într-un cavou. În uşa holului, tresări ca trezit de vocea Zvetlanei:

– *Alors, à demain oncle Jacques!*

10.

În publicul bucureştean, avid de evenimente, „Senzaţionala arestare a doamnei Zvetlana Şuer" dezlănţui cele mai agitate discuţii, cele mai abracadabrante imaginaţii. Alimentate zilnic de reportajele înflorite, pline de senzaţionalul gazetăresc, gurile marelui public, atotştiutoare şi din sorgintele cele mai sigur informate, discutau, atacau, condamnau, explodând în revolte, care, de multe ori, întreceau calmul şi chiar aprinderea discuţiilor civilizate.

În marele public avusese duşmani şi prieteni. Acum avea numai duşmani. Prietenii, înşelaţi amarnic în convingerile lor, o condamnau şi mai mult. – Ce fiinţă, ce perversitate! Dintr-o fugară fără de pâine şi fără de adăpost, să se ridice până la cinstea ce i s-a dat, de a purta numele unui Şuer; să uite ospitalitatea unei ţări şi dragostea unui om care a creat-o din nimic; să înfrângă toate, pentru un ban care murdăreşte – căci ce alta a făcut-o să spioneze pentru o ţară de bandiţi? – e un caz, doamnelor, demn de patologia umană.

Nu era casă în care Zvetlana să nu fie hulită. De prin colţuri, de pe unde fotografia ei pătrunsese în cămine de prietene, revolta o expulzase, aruncând-o cutiilor de gunoi. Povestea ei adevărată ziarele o dezminţeau zilnic şi variat. Un cotidian de seară, graţie anchetei întreprinse de abilul său reporter (unde?), descoperi adevărata ei origine: „Fiica unui brutar din Petrograd, eliminată din şcoală la vârsta de 15 ani, pentru că devenise la

aceeaşi etate mamă. Alungată de acasă, părăsi Petrogradul – pe atunci Petersburg – pentru scena de cabaret a unui oraş de provincie. Fiind frumoasă, un ofiţer de husari i-a propus viaţa în concubinaj. Husarul fiind bogat, a acceptat, rămânând în această stare civilă până la moartea ofiţerului, căzut în războiul mondial. Cu ivirea revoluţiei şi-a oferit serviciile Sovietelor, care, graţie aptitudinilor ce avea: frumuseţe, inteligenţă şi cunoaşterea a două limbi străine, au întrebuinţat-o în spionaj. Drumul ultimei ei ocupaţii a trecut şi prin România, unde, robind inima unui tânăr ofiţer de grăniceri, a parvenit a pătrunde în cercurile cele mai înalte ale societăţii bucureştene. Pompate abil în public, amănuntele unei vieţi eroice – romanţioase, ingenios înlănţuie de o imaginaţie bogată – spioana a câştigat uşor simpatia şi prietenia anturajului noii familii ce şi-a creat. Ajunsă în această situaţie, fără vina şi complicitatea nimănui, a putut lucra uşor în favoarea Sovietelor. Actele compromiţătoare aflate în coşul de sobă al salonaşului pe care l-a locuit dovedesc cât de iscusită a fost şi cât de mare-i este crima. Un singur regret trebuie să avem: că nu suntem încă în stare de război, pentru a trimite stâlpului de execuţie pe această femeie, pentru care nici un nume nu e mai potrivit ca: „Bestia Roşie".

Adi urmărea zilnic ziarele. Insultele ce-o acopereau loveau cu cruzime în el. Ce putea face! Era cel mai puţin indicat să ia faţă apărarea soţiei lui, când această femeie era pentru toată lumea o spioană dovedită, ce nu se putea dezvinovăţi decât cu singurul strigăt disperat: „Nu sunt vinovată". Încredinţând unchiului său procura, prin care îl împuternicise să dispună asupra averii sale pentru salvarea ei, aştepta ca Justiţia să-şi termine ancheta, s-o judece şi să i-o redea. Apoi, va veni judecata lui pentru toţi acei ce i-au mânjit nevinovăţia.

Mersul Justiţiei era greoi, dar sigur. Poseda în mâini actele probatorii, cu date ce puteau emana perfect din cercul activităţii sale în anturajul ce avea, acte în faţa cărora adoptase tema de apărare, mult cunoscută Justiţiei: Nu sunt vinovată, nu ştiu nimic!

Acelaşi răspuns a dat şi Alexandru Şuer: Nu ştiu nimic; nu cred că e vinovată, înclin spre o odioasă răzbunare.

Anchetate şi slugile, de la Iuzuf până la Nicodim – cel din urmă fiind ţinut câtăva vreme arestat, bănuit prin originea lui că ar putea fi amestecat în această scandaloasă afacere de spionaj şi apoi pus în libertate –, cu toţii au dat ofiţerului raportor acelaşi răspuns: „Nu ştiu nimic, nu am văzut nimic".

Chestiunea se complică şi mai mult în defavoarea Zvetlanei Şuer. Propunând mărturia Soniei, ca o dovadă că într-adevăr ea este fiica baronului Dunin şi nicidecum o impostoare curajoasă, ofiţerul raportor ordonă urmărirea Soniei Timaşev şi aducerea ei în faţa Justiţiei. Au colindat câteva zile agenţii, căutând-o din varieteu în varieteu, până când în cele din urmă i-au aflat adresa. Căutată acasă, a fost găsită, în camera ei, moartă. Ucisă sau

sinucisă? Medicul legist, judecând după poziţia cuţitului înfipt în inimă, faţă de mâinile amândouă, înclină spre asasinare. – Când a fost asasinată? – a fost prima întrebare a ofiţerului raportor. Opinia medicului legist arăta 16-20 de ore de la comiterea faptului.

Concluzia Justiţiei i-a fost fatală: Sonia Timaşev a fost o complice a Zvetlanei Şuer, care: ori s-a sinucis, aflând de arestarea Zvetlanei şi temându-se să nu urmeze şi arestarea ei; ori a fost asasinată de ceilalţi complici, fiindu-le teamă să nu fie denunţaţi prin constrângerea ce s-ar exercita asupra ei.

Printre actele găsite în salonaş, era şi o comunicare originală a Biroului Central de spionaj din Odessa, scrisă cu cerneală simpatică, prin care i se făcea cunoscut primirea tuturor datelor trimise în două rânduri asupra organizării pazei grănicereşti şi prin care, totodată, i se cerea să adune informaţii asupra evenimentelor politice de natură secretă, în ceea ce priveşte alianţele cu statele vecine şi, dacă se poate, conţinutul tratatelor încheiate.

Actul acesta era socotit de Justiţie de mare importanţă. El purta cea mai indubitabilă probă că Zvetlana Şuer e vinovată. Din anturajul soţului ei, ofiţer de grăniceri, uşor i-a fost să culeagă date asupra pazei grănicereşti, mai ales că s-a constatat că aproape o lună de zile a stat pe graniţa de Est, cu locotenentul Alexandru Şuer, chiar într-un local al grănicerilor.

De asemenea, faptul că i se cereau informaţii asupra politicii externe secrete era un argument mai mult ce pleda pentru vinovăţia ei, dat fiind vastele cunoştinţe ce avea Zvetlana Şuer în lumea diplomatică.

Adăugându-se şi moartea misterioasă a Soniei Timaşev, ofiţerul raportor, în deplină cunoştinţă, a încheiat instrucţia senzaţionalei afaceri de spionaj cu deplină convingere pentru vinovăţia Zvetlanei Şuer.

Presa şi opinia publică o condamnaseră de mult şi se arătau impacientate că se întârzie cu judecarea şi condamnarea „Bestiei Roşii".

Când o notiţă de ziar, scurtă, a anunţat fixarea judecării procesului în faţa Consiliului de război, pentru ziua de 12 decembrie, o destindere generală s-a produs în sufletele tuturor acelora care aşteptau condamnarea vinovatei ca pe o binemeritată pedeapsă.

Adi îşi aninase speranţa de ziua de 12 decembrie, ca de ziua unei a doua reînvieri. Avea credinţa nestrămutată că ziua de 12 o va întoarce pe Zvetlana braţelor lui, slăbite de singurătate. Pe ce îşi înfiripase această credinţă?... Pe o convingere de ordin sufletesc.

*
* *

Toată protipendada Bucureştiului, înarmată cu bilete de intrare, eliberate de preşedinte, se ghemuise în ziua procesului în sala scundă şi strâmtă a

Consiliului de război. Nimic din eleganţa sobră a sălilor de judecată nu era în această sală; plutea însă în încăperea ei strâmtă acea atmosferă apăsătoare, grea, severă, în care zâmbetul nu a pătruns niciodată şi în care şi spectatorii nevinovaţi au parcă în suflet înfrigurarea rece a acelora de pe banca acuzării.

Lemnul băncilor incomode – Justiţia militară nu are nimic comod – şi podeaua de scânduri putrezite pe la încheieturi contrastau paradoxal cu luxul femeilor ce au inundat sala. Zgomotul colectivităţii feminine, care nu respectă liniştea nici celor mai serioase spectacole – colectivitate care îşi vibrează sonoritatea veselă până şi în jurul prohodirilor religioase – în sala de judecată a Consiliului de război, amuţi. O teamă de un necunoscut care le-ar putea face un rău le redusese la obositoarea şi chinuitoarea linişte.

Senzaţionalul este exagerat dezvoltat în sufletele feminine, dar nu senzaţionalul evenimentului le adusese în compactă cohortă în sala de judecată a Consiliului de război. Nu ! Au venit să asiste la procesul Zvetlanei, pentru împlinirea unei satisfacţii, josnică de un suflet omenesc. Care din ele nu invidiase frumuseţea Zvetlanei; care din ele nu şi-ar fi dorit trupul în linia plină de armonie a trupului Zvetlanei; care din ele nu ar fi vrut să aibă ochii rusoaicei, rupţi din albastrul cerului; şi care din ele nu a râvnit la holda de aur a părului ei blond ?... Aflând că o deţinere de 30 de zile a smuls sălbatic de pe chipul spioanei nimbul frumuseţii, au venit să privească cu satisfacţie sadică prăbuşirea femeii a cărei frumuseţe le-a umbrit.

Într-un colţ de bancă, tăcut, cu durerea încrustată în ochi şi în obraji, oncle Jacques gândea. Era poate singura fiinţă în care nu fierbea veninul contra spioanei.

Prin cadrul unei uşi mici, Consiliul îşi făcu apariţia. Gravi şi sobri. Preşedintele, un colonel cu părul alb şi cu mustaţa încă sură, roti privirea asupra sălii. Îşi ocupară locurile judecătoreşti.

– Să inte acuzata, răsună sacadat glasul preşedintelui. Un murmur de apă tălăzuită frământă o clipă mulţimea. Pe o uşă laterală, umbra unei femei înainta cu paşi bolnavi. Din spate, ascuţişul sticlos al unei lame de baionetă o escorta. Nimic din ce a fost ! N-o mai recunoştea nimeni. Luna de deţinere nu numai că îi îngropase frumuseţea, dar îi schimbase şi faţa. Nimeni din sală n-o mai ura. Pe sufletele răzvrătite contra spioanei au pus stăpânire durerea şi mila. Obrajii pregătiţi pentru răsplata unei bucurii se căutară sub povara durerii. În olanda batistei lui oncle Jacques, două lacrimi se topiră. Nu mai plânsese de la fuga Floricăi.

Când ochii Zvetlanei au întâlnit crucea de pe masa judecătorilor, credinţa slavă îi întări o secundă braţul secătuit de putere. Se închină. Evlavioasă, spera în dreptatea crucii.

La un semn al preşedintelui, luă loc înapoia balustradei de lemn ce împrejmuia locul acuzaţilor. În obrajii ei nu mai era pic de viaţă. Durerea i-a supt şi

i-a învineţit. Ochii îi erau în fundul orbitelor; prin cearcănele inelare de-abia mai priveau. Umerii obrajilor ieşiseră ososi de sub piele. Bărbia i se ascuţise, gâtul i se subţiase. În păr se stingea o lumină, apunea o rază de soare, singura în acea zi de iarnă ceţoasă. O respiraţie bolnavă, profundă, pătrundea prin lâna unui pulover, asigurând Consiliul şi asistenţa că mai trăieşte. Privind-o, nu puteai să nu constaţi, ca-n faţa unei moarte, c-a fost o femeie frumoasă.

– Cum vă numiţi? Buzele albe se dezlipiră:

– Zvetlana Şuer!

– Ce etate aveţi?

– 23 de ani.

– Ce ocupaţie?

Dintr-un colţ de sală străbătu până la scaunul prezidenţial cuvântul „spionajul", rostit de un anonim. Zvetlana privi rugător spre preşedinte. Tăcuse, dar privirea ei implorase ajutor.

– Nu admit publicului asistent nici o manifestare, fie de cuvânt, fie de gest. Prima călcare a dispoziţiei mele va atrage evacuarea sălii!

Rostite sever, cuvintele preşedintelui opriră până şi bulbii ochilor să mai joace în orbite.

– Luaţi loc şi ascultaţi, vă rog, ce vi s-a pus în sarcina vinovăţiei dumneavoastră!

Lectura uniformă a ordonanţei de trimitere în faţa Consiliului de război era ascultată cu o atenţie care obosea. În 12 pagini stătea închisă vinovăţia Zvetlanei, probată cu acte, în faţa cărora, oricât de meşteşugite ar fi cuvintele apărătorilor, vina gravă rămâne în picioare. Prin faţa Consiliului şi a publicului asistent, defilară toate probele care concludeau întemeiat nu numai o crimă contra siguranţei statului român, dar şi existenţa pe pământul României întregite a unei ingenioase filiere de spionaj, ce cuprinde elemente de talia „unei Zvetlana Şuer", capabile să pătrundă şi să se răsfeţe în stratul cel mai înalt al societăţii noastre, fără ca nici cel mai iscusit ochi poliţienesc să le descopere.

Uitată recomandarea preşedintelui, s-a putut auzi reflecţia unui anonim: – „E vinovată, săraca!" Ciudată împerechere de cuvinte. Compasiunea pentru un vinovat se desprinde rar. Şi totuşi, spioana care ridicase asupra ei revolta unei ţări întregi a putut s-o producă. Cum? Prin suferinţa răsfrântă din sufletul şi trupul ei; o suferinţă care nu se putea conjuga cu teama de pedeapsă, ci cu nevinovăţia unui om.

– Ce aveţi de declarat asupra celor ce vi se impută?

– Nu recunosc nimic, nu ştiu nimic, nu sunt vinovată!

În 9 cuvinte a închis toată apărarea ei.

Au venit pe rând, în faţa Consiliului, martorii. Pe Pătru, văzându-şi stăpâna, l-a podidit plânsul. Nicodim, cu glas parfumat de alcool, jură pe cruce că nici el nu ştie nimic.

– Ce servitori credincioşi! Era o nouă reflecţie, scăpată în surdină de pe buzele unui asistent.

Comisarul regal avu cuvântul. După o introducere lungă, în care se simţi dator să trezească datoria „Onoratului Consiliu", de a cumpăni bine gravitatea faptelor acuzatei, şi de a le pedepsi în toată strictetea legilor, nelăsându-se influenţaţi de sentimentele omeneşti ce nu au dreptul să pătrundă în sufletele judecătorilor, intră în fondul rechizitoriului, acuzând cu o înlănţuire de probe zdrobitoare. Fiecare cuvânt al comisarului regal pecetluia o vină; fiecare încheiere de frază cerea aplicarea unui articol.

„...Să răsplăteşti cu crimă ţara care ţi-a deschis larg ospitalitatea; să nesocoteşti dragostea unui om, prins în mrejele viclene ale unei iubiri prefăcute; şi să urzeşti moartea aceluia care nu ţi-a făcut decât bine sunt fapte, onorat Consiliu, care nu pot fi comise numai de o minte rătăcită, ci şi de un pervertit caracter. Dacă Zvetlana Şuer ar fi fost numai o rătăcită care a trecut graniţa pentru spionaj, în faţa situaţiei câştigate – o situaţie care în ţara ei nici cu favorizarea celui mai mare noroc nu ar fi atins-o – rătăcirea ei ar fi trebuit să se fi spulberat în mii de fărâme. Pervertită însă, din situaţia câştigată şi-a făcut o armă şi mai puternică, armă ridicată să lovească în sânul care o hrănea. Şi a lovit"...

Cuvintele comisarului regal convingeau. Acuzata era un straniu exemplar al perversităţii umane.

Referindu-se la lumea din care Sovietele îşi recrutează spionii, afirmă că: „dispun de un bogat material. O bună parte din epavele aristocraţiei ruse, prăbuşite de regimul sovietic în mizerie, şi-au oferit serviciile noului regim. Femeile sunt în coeficient mare. Ele umplu şcolile de spionaj, fiind întrebuinţate în această direcţie graţie aptitudinilor lor. Organizaţia de spionaj a Sovietelor poate fi considerată astăzi ca cea mai întinsă, având materialul cel mai în măsură să corespundă. Evidenţa acestui fapt o aveţi în faţă. Deşi nici un act doveditor nu a putut produce, şi nici cel puţin o mărturie prin care să stabilească neîndoioasa sa origine, înclin totuşi a crede că aparţine aristocratului strat social, considerând felul cum a corespuns în viaţă, în scurtul răstimp de când este soţia legitimă a locotenentului de grăniceri Alexandru Şuer. Nu pot însă, onorat Consiliu, să fac logica legătură între trecerea Nistrului înot, urmărită fiind de dragostea asiduă a unui potentat roşu – dragoste ce din imboldul unui nobil sentiment o refuza – şi găsirea actelor din coşul de sobă al unei încăperi din locuinţa acuzatei, acte doveditoare că a servit Republicii Sovietelor, informaţii şi date ce priveau siguranţa statului român. Nu cred că

pot convietui alături, în acelaşi suflet, împletirea unui sentiment de o rară nobleţe cu un altul de murdară obârşie..."

Explică mai departe că acţiunea spionajului sovietic nu se face prin indivizi izolaţi, ci prin nuclee de 10-12 persoane, puse sub conducerea unui şef, care coordonează eforturile individuale, asociindu-le uneori când nevoia o cere.

„...Există un element, domnule preşedinte şi onorat Consiliu, ce îmi impune să am o sinceră bănuială, că Zvetlana Şuer e componenta unui nucleu. Dispariţia misteriosului personaj, Sonia Timaşev, în ajun de a fi adusă în faţa Justiţiei, e o mărturie că prietenia dintre aceste două fiinţe nu era decât masca acţiunii unui nucleu de spionaj, care le asociase pentru o mai bună reuşită a însărcinării ce li s-a încredinţat. A dispărut Sonia Timaşev sinucisă sau asasinată? Şi într-un caz şi într-altul, dispariţia ei nu lasă nici o enigmă. De ce? Vă voi citi un pasaj din înseşi instrucţiunile strict confidenţiale ale serviciului de spionaj din Comisariatul Armatei Sovietice, date Direcţiunii centrale a Cekei, din care veţi vedea că, atât sinuciderea cât şi asasinarea, sunt prevăzute în cazuri de vădită necesitate: «...Grelele însărcinări nu se vor încredinţa decât elementelor bine dovedite că aparţin trup şi suflet cauzei Uniunii Republicilor Sovietice. Îndeosebi, se recomandă ca toţi cei ce au însărcinări grele de îndeplinit, în afară de graniţele Uniunii Sovietice, să fie aleşi din cei mai fanatici adepţi, adică din acei ce nu pregetă a-şi dărui viaţa când în joc este compromiterea organelor noastre de spionaj».

La altă pagină, privitoare la rolul şefului de nucleu, aceleaşi instrucţiuni recomandă: «...Şefii de nuclee exterioare sunt datori a cunoaşte cât mai amănunţit calităţile şi defectele acelora ce compun nucleul. El va urmări gradul de devotament al fiecărui component, asigurându-se dacă în caz de vădită necesitate e hotărât să se suprime, fără a lăsa vreo urmă care poate folosi următorilor. Asupra celor nesiguri, în cazul când acţiunea şi existenţa nucleului este periclitată prin posibila lor arestare, şeful de nucleu poate decide suprimarea, luând toate măsurile ca de pe urma suprimărilor să nu rămână indicii călăuzitoare urmăritorilor. Suprimările se vor executa de către cei mai hotărâţi şi devotaţi componenţi ai nucleului şi în nici un caz prin arme de foc».

Cu rândurile acestea citite, cred că misterul din jurul cadavrului Soniei Timaşev e spulberat..."

Citaţiile comisarului regal impresionară sala. Puternica organizaţie de spionaj a Sovietelor ameninţa parcă în chiar interiorul sălii de şedinţe. Zvetlana se ridicase până la hotărâţii şi devotaţii componenţi ai nucleului, însărcinaţi cu suprimarea şovăitorilor.

După o recapitulare a punctelor acuzatoare, în sprijinul cărora mai aminti încă o dată existenţa actelor probatorii, care nu pot fi înfrânte prin nimic, îşi încheie rechizitoriul:

„...Sunt suferinţe în viaţă care împing la acte deznădăjduite pe acei ce nu au tăria să le suporte, să le înfrângă. Sunt suferinţe materiale şi sunt suferinţe morale, care încleştează, în mâna slabilor de înger, cuţitul criminal. Oricât de crimă rămâne fapta lor, fie că este comisă pentru un codru de pâine, fie că răzbună o insultă adusă vieţii conjugale, şi într-un caz şi în altul, ea poate înmlădia severitatea legilor, obţinând de la judecătorii ei o sentinţă izvorâtă nu numai din articole de legi severe, ci şi din suflete de oameni cu o adâncă înţelegere pentru viaţă. Departe de mine, domnule preşedinte şi onorat Consiliu, de a ridica la rang de virtute o crimă săvârşită într-un acces de disperare, născut din foame sau din gelozie; dar, dacă o astfel de crimă poate smulge judecătorilor ei o înţelegere care îi uşurează întrucâtva gravitatea, faptele Zvetlanei Şuer sunt din acelea care trebuie să înăsprească sufletele judecătorilor peste severitatea legilor. Nu vă înduioşaţi de ofilirea unei fete frumoase, de pe obrazul căreia laşitatea şi frica de pedeapsă i-au ridicat tot farmecul de aievea, câtă vreme datorită acestei femei, ce a informat Sovietele cu paza grănicerească a fruntariei de Est, cad santinelele Nistrului.

Cu valuri calde de sânge eroic, graniţele împilărilor străine au fost mutate pe vechile fruntarii voievodale ale românismului. De atunci, cu ochi vicleni şi răi, ne pândesc din toate părţile duşmanii neamului, ce nu se împacă cu dreptatea istorică. Când ursitoarea ni-i trimite în faţa Justiţiei noastre, siguranţa Statului vă cere răspicat să nu vă înduplecaţi sufletele cu slăbiciuni de femei, pentru femei criminale. Nu jertfiţi jertfa celor 800.000 de suflete ridicate la cer, căci nu pentru libertatea spionilor au dăruit-o.

În numele siguranţei statului naţional, cer condamnarea acuzatei!"

Se înnoptase de mult. Orele fiind trecute de şapte, şedinţa a fost suspendată până a doua zi. Cohorta femeilor se risipi îngândurată. În sufletele lor, purtau acum, în locul dorinţei satisfacţiei pentru care veniseră, apăsarea grea a unei condamnări.

La bara apărării, doi din cei mai iluştri avocaţi ai baroului au pledat până în amurgul celei de-a doua zi. Au vibrat patetic; au umezit până şi ochii severi ai preşedintelui; au îmblânzit toate urile şi pornirile ridicate împotriva Zvetlanei Şuer, aducând pe buzele tuturor rugătorul cuvânt „iertare"; au convins şi pe comisarul regal să renunţe la replică, deşi îndemnul celor 800.000 de vieţi jertfite îl obliga să reia cuvântul; dar ce puteau face în faţa probelor de vinovăţie, ce nu iartă!

„...Floare de stepă, ruptă de furtună din pământul smălţat de flori al nemărginitelor câmpii nordice, prinsă în vânt şi pribegită între zări roşii, a poposit într-o noapte pe glia ospitalieră a binecuvântatei noastre ţări. Şi, în

noaptea aceea, în pâlpâirea firavă a unei luminiţe de candelă, mărturisindu-şi copilăria dureroasă, pândită de arşiţa sângelui netrebnic, a prins în vraja farmecului ei o inimă răzleţită de viaţă, un suflet de nobil grănicer. Aceasta este povestea adevărată a Zvetlanei Şuer. De aici şi până la nucleele bolşevice, e un întins nestrăbătut decât de imaginaţia domnului comisar regal; e o prăpastie, în care nu poate coborî un suflet de o creaţiune ca aceea de care se bucură sufletul nevinovatei de pe banca acuzaţilor. Nu vă lăsaţi furaţi, domnilor judecători, de optica iluzie a celor însărcinaţi să vegheze siguranţa statului. În ochii lor plini de fobia descoperirilor, fiece umbră de pom e un conspirator, fiece creangă plecată, un braţ ridicat să lovească..."

Comisarul regal a avut un gest care a trădat intenţia unei întreruperi; a renunţat însă. Retras în tăcere, din reprezentantul fotoliului public, dur şi nemilos, deveni omul cu îndoieşări în suflet, încolţindu-i poate şi lui în conştiinţa încărcată de atâtea condamnări regretul loviturii ce a trebuit să dea Zvetlanei Şuer.

Vorbind de erorile Justiţiei, posibile în împrejurări fatale, căuta să strecoare cazul Zvetlanei Şuer printre acelea în care un nenorocit concurs de împrejurări acuză un nevinovat:

„...E drept că asupra acuzatei s-a ridicat lovitura unor întâmplări ce pledează pentru vinovăţia ei, dar şi actele găsite în coşul sobei, şi moartea Soniei Timaşev pot fi cu totul străine de persoana acuzatei. Eu am convingerea sinceră că între acuzată şi probele de vinovăţie dezvoltate de domnul comisar regal nu există nici o legătură.

Îmi permit să vă reamintesc, domnilor judecători, că în trecutul ei multe au fost cazurile în care Justiţia a greşit. Se pot cita nenumărate procese în care s-a condamnat, avându-se probe de evidentă vinovăţie, dar pe care viitorul, graţie apariţiei unor noi evenimente, le-a aşezat în lumina adevărată, redând chiar după zeci de ani onoarea numelor pătate de o greşită condamnare. Citez doar cazul osândirii lui Jean Calas, asupra căruia s-au ridicat probele vinovăţiei asasinării propriului său fiu, Marc-Antoine. Era sfârşitul tragic al unui caz izolat din multele lupte ce se dădeau în jurul anului 1769, între protestantism şi catolicism, în Franţa. Probe indubitabile pentru momentul judecării procesului au conchis vădita vinovăţie a lui Jean Calas, care nu se putea apăra decât cu cuvintele: «Nu sunt vinovat şi nu am jenat niciodată conştiinţa fiului meu; jenă care nu serveşte decât a face ipocriţi». A fost condamnat! A avut norocul, însă, ca geniul lui Voltaire să descopere, în decursul celor trei ani următori procesului, nevinovăţia lui, astfel că, la 9 martie 1765, Parlamentul Parisului a reabilitat solemn pe Jean Calas.

A fost o eroare juridică. O eroare juridică veţi comite şi domniile voastre, domnilor judecători, dacă veţi aduce Zvetlanei Şuer o sentinţă de condamnare. Şi erorile judiciare sunt uneori expuse judecăţii poporului, care

nu întârzie să sancţioneze. David de Baudriquez, care a furnizat procesului Calas cele mai probatoare piese de acuzare, a trebuit să sfârşească sinucigându-se; şi pentru că uneori judecata poporului e drastică, Revoluţia Franceză decapită în anul 1793 pe un nenorocit strănepot al lui David de Baudriquez, numai pentru simplul motiv că purta numele aceluia ce a greşit atât de grav într-un proces.

Nu am citat cazul lui Jean Calas cu intenţia de a strecura, în sufletele domniilor voastre, grija de o viitoare judecată. Nu! L-am amintit doar ca o mărturie că sunt, câteodată, pe banca acuzării nevinovaţi, în jurul cărora se strânge cercul faptelor acuzatoare, în aşa fel încât probează vădit o vinovăţie."

Pledoaria urmă plină de cald sufletesc şi de convingere. Izvorul cuvintelor frumoase cuceri sala în favoarea Zvetlanei. Nu mai era unul care să fi dorit condamnarea ei.

După o minuţioasă analiză a tuturor faptelor şi considerentelor ce pledau în favoarea Zvetlanei, se apropie de sfârşit:

„...În camera chibzuinţei, înaintea fundamentalelor întrebări ce vă veţi pune şi la care veţi avea a răspunde, sunt sigur că conştiinţa dumneavoastră se va întreba tacit: E vinovată, sau nu? Deplinul dezacord dintre faptele ce i se impută şi analiza sufletului acuzatei vă va strecura îndoiala. Vechii judecători, în cazuri de îndoială, se supuneau unui principiu netrecut în nici o lege juridică, dar care principiu poate sta bine în fruntea tuturor legilor umanităţii. Decât un nevinovat condamnat, mai bine un vinovat scăpat. Dacă până în prezent nimic altceva nu s-a desprins pentru salvarea nevinovatei ce o aveţi în faţă, recurgeţi, domnule preşedinte şi onoraţi membri, la acel principiu, că nu veţi greşi.

Cine a cunsocut pe Zvetlana Şuer înainte de acest proces şi o vede astăzi nu poate să nu constate dureros că, în umbra ce-a mai rămas, se stinge o viaţă. Nu-i grăbiţi sfârşitul! Ultimele zvâcniri ale inimii lăsaţi-i-le să şi le piardă în interiorul căminului în care a iubit atât de curat, şi nu între ziduri umede de puşcărie. Zvetlana Şuer e un cadavru, în faţa căruia vă cerem un singur lucru: Nu-l destinaţi meselor reci ale Morgii; lăsaţi-l giulgiului cald de acasă.

Închei, cu o mărturisire de profesiune. Am început acest proces ca avocat; îl termin astăzi, după ce am văzut prin ce am străbătut, ca om. Convingerea mea e atât de plină de nevinovăţia Zvetlanei Şuer, încât, ca să vă dovedesc că nu termin acest proces plătit, ci ca om în conştiinţa căruia e numai convingere, dăruiesc tot onorariul cu care am fost angajat orfanilor celor 800.000 de suflete jertfite pe altarul patriei, jertfă în numele căreia domnul comisar regal v-a cerut condamnarea.

Ca om, mi-am îndeplinit o datorie; v-a venit rândul, domnilor judecători, să v-o îndepliniţi. Nu veţi greşi, dacă veţi fi în aceeaşi convingere cu mine".

De mult, din ochii celor din sală, lacrimile începură să curgă.

Întrebată dacă mai are ceva de spus pentru apărarea ei, Zvetlana Şuer a vrut să mai articuleze ceva, dar nu a mai putut. Consiliul retrăgându-se în camera chibzuinţei, Zvetlana Şuer a fost condusă afară.

În curte, aşteptau două automobile. Unul era limuzina lui Alexandru Şuer, cu perdelele trase şi cu el înapoia lor; altul, duba puşcăriei, trimisă să ridice captiva, în caz de condamnare.

După o oră de chibzuinţă, nu fără o pronunţată emoţie, preşedintele citi condamnarea Zvetlanei Şuer la şase luni închisoare. Sentinţa pietrifică sala. Comunicată Zvetlanei, după ritualul Justiţiei, în trupul epuizat zvâcni forţa demenţei. A strigat o dată sfâşietor; i s-a desperecheat privirea ochilor, privind fiecare în câte o parte; chipul supt de viaţă i s-a sluţit; şi din părul ei o bogată şuviţă de aur s-a argintat. Înnebunise.

Cu mâinile prizoniere în pumnii gardianului, a fost dusă cu duba la casa de nebuni.

EPILOG

În casa de la şosea a Şuerilor, perdelele fură trase şi obloanele lăsate din nou. Dezamăgit până în ultima speranţă, Alexandru Şuer, demisionat din armată, se izolă cu totul de lume. Zidul chinezesc care odinioară îi ocrotise iubirea se ridică din nou, ocrotindu-i acum pustnicia. Iuzuf îşi păzea stăpânul în toată stricteţea ordinelor primite. Nu mai deschidea poarta nici când bătea la ea conu Alecu, coana Ruxanda sau oncle Jacques. Trăia în întuneric ca un pustnic, nevăzut decât de Pătru. Contactul cu lumea îl ţinea doar prin jurnalele ce le cerceta zilnic. Atât! Tor restul lumii era Pătru. Îi punea masa, îi aşternea patul şi îi cumpăra ziare. Numai cu atât avea dreptul să-l supere.

Slăbea mereu. O barbă urâcioasă îi acoperi obrazul. Cadra de argint, în care Zvetlana era aşa cum a dorit-o el: o lucire de soare uitată pe o tufă de trandafiri sângeroşi; un râs de copil blond, fugar într-o luncă de maci, de mărgărint şi de cicoare, a luat-o din birou, în care nu mai intra decât prea puţin, ca să o aşeze pe o măsuţă în dormitor, în faţa ochilor. Toţi îl socoteau singur. El se credea veşnic lângă Zvetlana, cea cu zâmbetul primăverii în obraji. Vorbea cu cadra de argint, o săruta şi-o strângea la piept, ca şi când i-ar fi strâns trupul ei plin de cea mai desăvârşită feminitate.

Îl trezeau din reveria bolnavă doar rândurile lui oncle Jacques, care, ca să vadă pe Zvetlana, urca zilnic tristul deal al Bucureştiului, dealul pe care s-au învecinat, în strânsă tovărăşie, liniştea celui mai mare cimitir cu zgomotul nenorociţilor dezechilibraţi din casa de nebuni.

La Ghimpaţi, pe sat şi pe curte stăpânea jalea. „S-o betegit la minte muscala lui domnişoru Adi, şi dânsul cică s-o îngropat de viu, că nu se mai vede!", sau: „Fumeie, s-o abătut ceasul rău peste curte!" – erau cuvinte de jelanie ale ţăranilor.

Pentru „doamna baroană", ochii îmbătrânitului Pavel nu se mai uscau de lacrimi. Se ocârjise cumplit în redingota înverzită de atâta purtat. O dorinţă mai avea: De m-ar lua Dumnezeu mai repede, să nu mai văd atâtea nenorociri!

– Alecule, o să ne pierdem copilul!

Cu ochii în tavan, cu umerii ridicaţi, conu Alecu tăcea. Ce să mai răspundă? Se lăsase în voia soartei. Nenorocirea copilului îi rupea inima de durere.

– Mi-e frică, Ruxanda, să nu-i fure chinul minţile şi să-şi facă seama!

Teama că s-ar putea întâmpla şi nenorocirea asta îl ruina zilnic.

*

* *

Aşa a trecut iarna: Adi, îngropat în întunericul casei, nepătruns decât de Pătru; conu Alecu şi coana Ruxanda, în frământarea chinuitoare a gândurilor pesimiste.

Natura împrimăvărată renăscu bucuriile ei. La şosea, pe dinaintea lui Iuzuf, automobilele îşi reluară goana. Copiii, păziţi de guvernante, zburdau. Pe unii îi potolea cuvântul însoţitoarelor, pe alţii teama cu care îi înfricoşau:

– Radule, fii cuminte, nu mai alerga atâta că, de nu, te arunc peste grilaj în curtea strigoiului.

Şi Radu, mic de 5 ani, privind casa Şuerilor, se lipea de rochia guvernantei, temându-se. Îi era frică să nu iasă strigoiul din casa în care l-a închis poliţia.

Era încă în pat, când, într-o dimineaţă, Pătru năvăli în cameră ca un nebun cu gazetele în mână. Cu lacrimile în ochi striga, nu mai vorbea:

– S-a dovedit că e nevinovată cuconiţa. Ia citiţi!

Un titlu, cu majuscule neobişnuite decât pentru rarele evenimente, indica: „Senzaţionala captură făcută de Siguranţa Generală a Statului. Zvetlana Şuer nevinovată". În mijlocul reportajului, capul Zvetlanei.

Adi sări din pat ca ars. Întoarse comutatorul electric, luminând camera. Ochii îi alergau pe ziar, dornici să cuprindă câte 2-3 rânduri deodată. Emoţia îi opri respiraţia. Citea. Pe o pagină întreagă se arăta, în cele mai mici amănunte, cum Siguranţei Generale părându-i-se foarte suspectă moartea Soniei Timaşev a întreprins o serie întreagă de cercetări, care au fost încoronate de un deplin succes.

„...În după amiaza zilei de ieri, au fost capturaţi toţi membrii unui nucleu bolşevic, într-o căsuţă a cărei mizeră faţadă nu dădea nimănui de bănuit că dinăuntru se manevrează sute de mii de lei pentru spionaj şi, mai cu seamă, pentru pedepsirea Zvetlanei Mihailovna Dunin.

Din depoziţiile spionilor capturaţi, şi mai cu seamă din actele găsite, s-a constatat că misiunea acestui nucleu a fost exclusiv rezervată acţiunii contra Zvetlanei Şuer. Comisarul Volodia Madov l-a dirijat în persoană, aducând de la Odessa acte originale cu care a compromis situaţia Zvetlanei Şuer. Actele au fost magistral întocmite, neavând nici un viciu – nici de formă şi nici de

fond – care ar fi putut fi luat drept bază de apărare. Casa Şuerilor de la şosea a fost pândită aproape un an, zi cu zi, de spionii bolşevici, ce raportau în fiecare seară comisarului Madov mişcarea şi persoanele intrate. Inconştienţa soldatului Nicodim, rus din Basarabia şi ordonanţă a locotenentului Alexandru Şuer, le-a servit enorm, câştigându-l pentru cauza lor. Prin intermediul lui, bine plătit după efectuare, s-au putut strecura în coşul de sobă al salonaşului actele compromiţătoare. Tot ieri a fost arestat şi soldatul Nicodim Borţev, ordonanţa locotenentului Alexandru Şuer, reîntors regimentului de grăniceri după demisia ofiţerului. Constrâns, şi-a declarat fapta, afirmând că nu cunoştea conţinutul actelor.

Moartea Soniei Timaşev a fost ordonată tot de comisarul Volodia Madov, care, urmărind mersul instrucţiei şi aflând că este căutată pentru a da relaţii, spre a nu produce o depoziţie în favoarea Zvetlanei Şuer, a decis asasinarea ei. După această asasinare, comisarul Volodia Madov s-a înapoiat în Rusia.

Întrebaţi ce a determinat pe comisarul Madov să întreprindă compromiterea Zvetlanei Şuer, au răspuns că motivul exact nu-l cunosc, dar o neîmpăcată ură avea contra ei.

Tragedia Zvetlanei Şuer e din cele mai dureroase. A căzut victima maşinaţiunii criminale a comisarului Volodia Madov, care a atras inevitabila eroare juridică. Dacă sănătatea Zvetlanei Şuer nu mai poate fi reabilitată, Casaţia urmează să reabiliteze cât mai grabnic şi cât mai solemn numele aceleia ce a fost odată cea mai frumoasă femeie a Capitalei. Presa, care şi ea a greşit fără nici o vină, îşi va face datoria. Toţi acei ce au insultat-o vor trebui să urce dealul, ca să-şi plece fruntea în faţa nenorocitei care se zbate inconştient în strânsoarea cămăşilor ce paralizează furiile..."

În esenţă, acesta era conţinutul reportajului, risipit în detalii pe o pagină întreagă, în mijlocul căreia capul Zvetlanei nu mai purta cununa spinoasă a celui mai insultător cuvânt ce se poate da unei femei: „Spioana", ci stema purităţii: „Nevinovata".

Alexandru Şuer l-a citit la început cu emoţie; apoi cu linişte. Când l-a terminat, plângea ca un copil, ce află că pe mama lui dragă a luat-o Dumnezeu în cer. Plângea şi Pătru. L-a concediat, spunându-i să nu revină decât când o fi sunat.

Aşezat la birou, scria. Scria şi plângea. Când a terminat, şi-a recitit scrisul:

Dragii mei,

Nimeni altul nu poate şti mai bine ca mine ce e durerea când te desparţi pentru totdeauna de cineva care îţi este drag; de aceea, oricât m-aş strădui, nu pot găsi cuvântul care să închidă iertarea ce se cuvine să vă cer, pentru chinul ce vi-l pricinuiesc despărţindu-mă de voi.

Credinţa mea, că Zvetlana e nevinovată, s-a adeverit. Ziarele de astăzi vestesc lumii crima ce s-a comis contra unui suflet care, pe cât a fost de pur, tot atât de nenorocit a fost.

Creştinesc este ca, înainte de a muri, să ierţi. Sfânta Biblie o cere şi voi m-aţi ridicat în lume cu aceeaşi învăţătură: să ierţi mereu, Adi, când cineva îţi greşeşte.

Şi preceptul biblic, şi părinteasca voastră învăţătură le-am urmat – mărturisesc în toată sinceritatea sufletului meu zdrobit – cu sfinţenie. Astăzi, în pragul morţii, mă împotrivesc lor dârz. Înainte de a-mi ridica viaţa, nu iert pe nimeni din acei ce au hulit pe Zvetlana şi i-au strigat cuvântul odios: spioana. Nu iert nici pe judecătorii ei, deşi nu-s vinovaţi; precum nu iert nici pe Dumnezeu, care a îngăduit să se săvârşească o atât de mare nelegiuire. Nu mă iert nici pe mine!

Credincios am fost până astăzi; nu pot muri, însă, decât hulind Credinţa. Mor păgân!

Din adâncul sufletului meu îndurerat străbate până la voi o rugăminte. Ultima. Strângeţi-vă în jurul nenorocitei şi umpleţi-i celula de cea mai caldă iubire, de cea mai din urmă alinare. Iar când răpusă de boală se va despărţi de voi şi de lume, să nu-i lăsaţi trupul în pământul spitalului şi nici să taie din el doctorii. S-o aduceţi lângă mine, să-i ridicaţi la căpătâi un bloc de marmură albă şi să săpaţi în puritatea pietrei puritatea ei:

„Mais elle etait du monde, ou les plus belles choses ont le pire destin.

Et, rose, elle a vecu ce que vivent les roses, l'espace d'un matin".

Pe Pătru să-l împroprietăriţi la Ghimpaţi. Mi-a fost slugă devotată, ce şi-a jertfit liniştea sufletească pentru „nenorocirea cuconiţei lui".

Desprind din inimă şi din suflet, încă o dată, cuvântul iertare, rugându-vă să-l primiţi. Cu ultima arşiţă a buzelor, sărut obrajii voştri, aprinşi de durere şi umezi de lacrimi.

Iubiţi pe Zvetlana şi iertaţi pe Adi.

S-a întors apoi în dormitor. Şi-a dezgolit pieptul, s-a întins în pat, şi-a căutat zvâcnirea inimii, de care a lipit gura rece a ţevii de revolver, şi a tras.

*

* *

Un convoi mortuar urca dealul trist al Bucureştiului, deal pe care s-au învecinat în strânsă tovărăşie liniştea celui mai mare cimitir al Capitalei, cu zgomotul nefericiţilor dezechilibraţi din casa de nebuni.

Un convoi imens, cu trei care de coroane şi cu un sobor de preoţi şi arhimandriţi, cu un coşciug de bronz îngropat în flori albe, cu o nesfârşită asis-

tenţă, cu un cal îndoliat, cu un lung şir de automobile şi cupeuri şi cu o companie de grăniceri, urca prin praf şi prin lumină, pe drumul celor osândiţi la moarte şi la durere. Strecuraţi printre cei mai apropiaţi de coşciug, moş Pavel şi cu Pătru – slugile care au încadrat viaţa lui Alexandru Şuer, unul purtându-l pe genunchi, altul aprinzându-i lumânarea – urcau şi ei cu pas slăbit însoţindu-şi stăpânul până la gura gropii.

Dinspre cimitir, un stol de copii zgomotoşi alergau şi ţipau după o femeie scăpată din casa de nebuni. Cu vânătăi pe faţă, tunsă, cu gesturi şi vorbe necontrolate de conştiinţă, nebuna venea cu pas grăbit. Cele două convoaie, acela trist al înmormântării, cu acela vesel al copiilor s-au încrucişat. Nebuna s-a oprit o clipă, a îngenuncheat, s-a închinat şi a strigat:

– Trece un sfânt, trece un sfânt.

Ajunsă de gardiancă, pumnul brutal al femeii care şi-a împietrit sufletul în mijlocul atâtor suferinţe a întors-o casei de nebuni.

Era Zvetlana.

SFÂRŞIT

Cuprins

Partea întâi / 5

Partea a doua / 98

Epilog / 169

Octav Dessila
(1895 - 1976)

Ofiţer de carieră, a debutat în literatură în 1927 cu romanul *Dragomir Valahul.* Au urmat apoi romanele *Zvetlana, Bucureşti oraşul prăbuşirilor* (1930) şi *Neastâmpăr* (1934) care au cunoscut un mare succes de public şi i-au adus Premiul Societăţii Scriitorilor Români (1935).

Anul 1936, când au apărut: *Turbă, Două chemări* (*I, II*) şi *Cartea cu minciuni,* reprezintă apogeul creaţiei sale marcat de Premiul „Al. Brătescu-Voineşti" al Academiei Române (1937).

Îşi încheie opera cu trilogia *Iubire* (*Început de viaţă, Sfârşit de viaţă, Uităm prea repede*), apărută în 1941-1943, republicată în ediţie revăzută de autor în 1970, şi romanul *Porţi fără număr* (1946).

Romanul *Zvetlana*, prefaţat la apariţie de O. Goga, a cunoscut cea mai mare circulaţie prin cele 8 ediţii publicate până în 1944.

gramar

ISBN 973-591-420-4 T. L. (2%): USR 2511.1-171.1/ROL BCR UNIREA